

B2-páholy

A dösságom, súlyos adösságom van a Sikoly folyóirat felé, amely a mostani a Napút-szám vendége. De jó is, hogy valamit most letudhatok ebből az adössá-gomból, legalább egy nyilvános bocsánatkérés formájában! Történt ugyanis, hogy a Sikoly (Alapító, Kiadó: Sziveri János Művészeti Színpad, Muzsla, Szerbia) főszerkesztő-je, Sándor Zoltán jó pár évvel ezelőtt azzal a megtisztelő kéréssel fordult hozzám, hogy az általuk szervezett-szerkesztett Sziveri-számhoz írjak bevezetőt. Amit én lelkesen el is vállaltam, és nagyon örültem figyelmüknek és akkori bátorságuknak. Amit végül nem írtam meg (szokásommal ellentétben). Hivatkozhattam különös betegsémemre, amikor is képtelen vagyok emberi kommunikációra, írásra különösképpen nem, de a dolog így sincs megnyugtatóan elintézve. Én ugyanis szerettem volna azt a beveze-tőt megírni! Ha önző vagyok, azt mondom, nekem járt volna az a bevezető – akár a Sziverivel barátságunk okán. Ha nem vagyok önző, azt mondom, nekem járt volna az a bevezető – akár a Sziverivel eltöltött közös alkotó- és alkotásra serkentő idők okán. Ha csak egyszerűen akarom megfogalmazni, ami bennem járt: nekem beszédem lett volna Sziveriről. Arról a Sziveri Jánosról, *aki volt*. (Végül Papírváros című regényem egyik kötetében emlékezem meg az *alakjáról*.)

A Sikoly-szám megjelent, természetesen valaki írt hozzá bevezetőt, én nem vet-tem a kezembe se, mert nem éreztem magamban erőt hozzá, és azt sem éreztem, hogy jogom lenne az összeállításban kutakodni. Akkor még (és vagy már) nem volt Sziveri az irodalmi érdeklődés fontosabb köreiből, ahogy életében sem kapta meg azt az elismerést, amit megérdemelt volna. Persze, lehet, hogy megkapta, de akit folyamatosan ölnék – előbb otthon az ellenségei és az övéi, utóbb Magyarországon a könyörtelen betegség s némely hazai irigye-ellensége –, nem biztos, hogy észreveszi, hogy szeretik, vagy hogy becsülik is. (Halálos ágyán még egy költőtársa okoskodásba csomagolt garázda szövegét kellett olvasnia a költészetéről, végtelen csalódással és végképp elveszített reménykedéssel...)

Sok mindent el kellett volna mondanom, amit nem mondhattam el még, és amit nem fogok már elmondani. De. Ahogy Fodor Ákosról le kellett írnom a közelmúltban, hogy egyike volt a huszadik században élt legnagyobb költőinknek, ugyanúgy kell ezt Sziveriről is kijelentennem. Az irodalmi kánon – vagy a magát mainstreamnek tekintő vékony és ügyeskedő réteg – előbbiről egyáltalán nem vesz tudomást, utóbbinak néha valami csontot odadob. Túl sokat nem, mert még halálában is veszélyes lehet az élők szaros kis éltük végéig tartó halhatatlanságára. El kellett volna mesélnem, hogy milyen szerkesztő volt, miért volt zseniálisan jó szerkesztő (mert szerkesztőség-szervező volt) – és hogy ettől tudott az új symposion rendkívül fontos fóruma lenni (a Mozgó Világ mellett) a nyolcvanas évek formák és politikai falak ellen lázadó irodalmának –, meg azt is, hogy miért volt felelőtlenül trehány szerkesztő, ha a szerkesztőt szerkesztőként képzeljük magunk elé. El kellett volna mondanom, hogy benne is élt és működött a zseni-tudat, ahogy minden magára adó íróemberben, s bár nála volt is valami alapja ennek, hogyan küzdött meg vele. El kellett volna mondanom, hogy mennyire tudott barát lenni, és mennyire lehetett a barátja lenni...

De ezek csak morzsák. Igen, ilyen és hasonló morzsákból akartam összeállítani valamilyen képet, ami valamennyire föl tudta volna idézni azt a Sziverit, aki valójában lehetett. Vagy – lehetett volna. Mára már megvan a maga megérdemelt utóélete: róla elnevezett Intézet kutatja életművét (s remélem, valóban kutatja) Veszprémben,

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XIX. évfolyam 4. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány kiadványa. Megjelenik évente tízszer.

Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers), **Balázs Géza** (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Elek Szilvia** (zene), **Hlavacska András** (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggyűjtés), **Prágai Tamás** (örökös szerkesztő), **Sebeők János** (környezet), **Szondi Bence** (történelem), **Toót-Holló Tamás** (próza), **Wegner Tibor** (művészet).
Napút-kör: **Báthori Csaba**, **Bereményi Géza**, **Csáji László Koppány**, **Doncsev Toso**, **Gráfik Imre**, **Jankovics Marcell**, **Dr. Koncz Gábor**, **Radinóti Zsuzsa**, **Rakovszky Zsuzsa**, **Szakolczay Lajos**, **Szörényi László** (tiszteletbeli konzulensek).
Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1136 Budapest, Pannónia u. 6.

Teléfono: (1) 247-6657 • (30) 511-3762 • E-mail: szongyi@gmail.com • Honlap: www.naputonline.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája . . . . . borítóbelső

Sikoly

Sándor Zoltán: Sikoly 3
Bánki Éva: A becsehelyi Horváth Laci 4
Benedek Miklós: Az otthonülő; A felfedező. . . 6
Csik Mónika: Liszka 7
Fenyvesi Ottó: Trash Talk. 9
Jódal Kálmán: Vonzalom 10
Kalász István: Hamarosan. 13
Kovács Jolánka: A zöld kabát 16
Lénárd Róbert: Zsé Ivánka virágot kap 19
Samu János Vilmos: Sizuka álma 22
Sándor Zoltán: Az idegen 24
Mortitia Schaegebecourt: Az utolsó
bűnevő halála 29
Sinkovits Péter: Amint Li Taj-po éppen
mondana valamit Tóth bácsinak. 32
Szógi Csaba: A kismadarak felfedik kiletüket. . 34

Mustra

Temesi Ferenc: 49/49. 36
Lábass Endre: Meseapokrifek 40

Tizennegydedmagunkban

Stepanović Predrag: Szerencsés ember 51

Hetedhét

Dato Magradze: Giacomo Ponti;
Thaviszupleba / Szabadság
(Babirák Hajnalka fordítása és jegyzete). . . 67
William Butler Yeats: Az ellopott gyermek
(M. Pálffy Erika fordítása). 76

Tárlat

Wehner Tibor: Képek feltételes módban 78
Németh Géza festményei. . . . . színes melléklet

Makkai-Kiss Nóra: Csendbeszéddek 81
Burdán Gál Enikő: Modern zseni. 86
Barna Júlia: ködvetetés 87
Csontos János: Portorikó 88
Nerhaft Antalné: „Hexameteres rondók”;
„Mozaik”. 94
Habos László: Gyertyalángban;
A temető kert csendje 95
Tamási Orosz János: Lassan, szűnődve. . . . 96

Hegy Botos Attila: Földhívogató 97
 Kiss Benedek: Az idő családja; Babaváró 98
 Bartók Ágnes: reggel; ragozás; súly 99
 Németh András: A gyönyör
 mindenhatóságáról; Műtét utáni lábadozás
 őszinteséggyümölcse; Mások álmát
 meg sem zavarva, a klinikán 100

Írókorzó

Babics Imre 103; Ferdinandy György 108;
 Toót-Holló Tamás 113

Önszócikk

Sebeők János 119; Szörényi László 121

Téka

Janus Pannonius: Búcsú Váradtól;
 Janus Pannonius pajzán epigrammáiból
 (Németh István Péter fordításai) 123

Évnap

Csörsz István: Nyugati szél. 126

Charta XXI

Kollai István: A dualizmus korának
 változó képe Szlovákiában 134
 Käfer István: Szlovák hitvallások
 Magyarország forradalmaiban 138
 Surján László: Laudáció
 Kozma Imre tiszteletére. 142
 Kovács katáng Ferenc Hetedhét-díjas 145
 E számunk szerzői. 144

Illusztrációk

Rajzok Csörsz István 1970-es évekbeli
 vázlatfüzeteiből: szobrok vagy dísz tárgyak
 tervei 15, 23, 39, 80, 118, 122

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 114.

Stanczik-Starecz Ervin: Indiánokcsma
 (Mapucse indiánok versei – fordítások
 Versek és novellák a mapucse népről)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

XIX. évfolyam 4. szám

Színes Sikoly

E számunk vendégei:

A 2004-ben indult szabadkai Si-
 koly folyóirat alkotói (3–35. oldal)
 „A világot nem váltottuk meg,
 néhány elefántcsonttornyot
 azonban kétségtelenül lerombol-
 tunk. Közben együtt fejlődünk,
 közösen vallottuk, hogy egyszer-
 re vagyunk helyiek és globálisak,
 nemzetiek és regionálisak, és
 a magunk módján igyekeztünk
 hozzájárulni a pluralista szelle-
 mi közeg kialakulásához szűkebb
 pátriánkban.” (Sándor Zoltán fő-
 szerkesztő, a válogatás gazdája)

**A színes mellékleten
 (Tárlat rovat)**

„Németh Géza festészetére – il-
 letve különböző eszközökkel elő-
 adott képalkotására – egyfajta
 eklekticizmus jellemző, amely
 a modern művészet jellegzetes
 magatartásmódjával, művészet-
 szemléletével állítható párhuzam-
 ba. A korábban számos izgalmas
 kezdeményezéssel, újítással és
 kísérlettel éltetett festészet leg-
 újabb alkotásai mintha a klasszi-
 cizálódás korszakának beköszön-
 tét jeleznék munkásságában.”
 (Wehner Tibor)

Sikoly

A Sikoly 2004. december 18-án bemutatott első számában azt írtam, hogy a folyóirat „szerény próbálkozás az egymagukban sikongók elefántcsonttornyainak a lerombolására”, és „már a kiindulópontban elzárkózik attól, hogy világot váltson, de ettől függetlenül megváltoztathatja azokat, akik készek együtt sikoltozni velem/velünk”.

Azóta eltelt több mint tizenkét év.

A világot valóban nem váltottuk meg, néhány elefántcsonttornyot azonban kétségtelenül leromboltunk. Közben együtt fejlődtünk, közösen vallottuk, hogy egyszerre vagyunk helyiek és globálisak, nemzetiek és regionálisak, és a magunk módján igyekeztünk hozzájárulni a pluralista szellemi közeg kialakulásához szűkebb pátriánkban.

Megtanultuk, hogy a kultúra önmaga lényegéből eredően csakis nyitott lehet: nem engedi magát kalodába csukatni, nem ismeri a bezártság fogalmát, folyvást kitörni vágyik, szárnyalni akar – határok és korlátok nélkül; hiszen csak abban az esetben jöhet létre pezsgő irodalmi és kulturális élet egy közösségen belül, akkor nyílnak valódi távlatok és kibontakozási lehetőségek, amikor átjárás van és párbeszéd folyik a műhelyek között.

A kulturális élet állapota ugyanis a társadalom tükré.

A kultúra reagál múltra, jelenre, lehetséges jövőképet tár föl. Válaszok után kutatva kérdéseket fogalmaz meg létről, elmúlásról, korról, társadalmi helyzetről, emberi természetéről. Nem az élet kiegészítője, hanem az élet maga. S az élet részeként változatos, viszolyog mindenféle egyneműsítésre irányuló szándéktól.

A kultúra befogadó.

Elfogadja a másikat és a más milyent, legyen szó kísérleti zenéről, alternatív színházról, slam poetryről, képregényről, radikális képzőművészeti akcióról vagy szubkulturális jellegű performance-ról. Nyitottságával önmagát gyarapítja. S ugyanezt teszi a más kulturális közegekből érkező művek befogadásával is. A más nyelven íródott művek lefordítása anyanyelvünkre nem az adott nyelv kultúráját, hanem csakis a magyar kultúrát gazdagítja.

Mi is fordítottunk. A tizenkét év alatt húsz-egynéhány fordító közel hetven szerző művét ültette át angol, német, spanyol, szerb, horvát, szlovák, román, holland, svéd nyelvről magyarra. És a negyvennyolc lapszámban mintegy háromszáz magyar szerző verse, prózája, drámája, esszéje, kritikája, tanulmánya vagy jegyzete jelent meg. Fiatal tehetségeknek adtunk lehetőséget a kibontakozásra. 4400 oldalon harmincöt vajdasági képzőművészt és fotóst mutattunk be. Képregényeket közöltünk. Filmekről, zenészekről, színházi előadásokról írtunk. Számos műhelymunkát szerveztünk. Lendület, több ezer e-mail, ki tudja, mennyi pályázati űrlap, sok-sok beszélgetés, olykor egy kis vita, csüggedés, majd újbóli lelkesedés – tizenkét év mérlege.

Sikoly a Napúton.

Bánki Éva

A becsehelyi Horváth Laci

A szerelemre készülni kell, mindent megtudni róla, várni rá, így gondoltam tizenkét évesen. *Mind* így gondoltuk tizenkét-tizenhárom évesen, a lakótelep pingpongasztalánál beszéltek meg, hogy ki mit tud, ki hol tart, hogy mennyire van előre, vagy sajnálatos módon lemaradva. Szexuális ismereteinket a Magyar Ifjúság orvosi rovatából és Weörös Sándor *Psyché*jéből szereztük, a *Psyché* akkoriban lett közismert, éppen filmet forgattak belőle, de mi csak azért olvastuk, hogy valami új „kiderüljön” belőle.

De mi is volt az a felkavaró „valami”, amit annyira tudni akartunk? Ami izgalmasabb annál, hogy apró ebihalak megtámadnak egy mozdulatlan húsgombócot, amit a „*Hogy születik a gyerek?*” kiadványban petesejtnek hívnak. A húsgombócos magyarázatnak, az anyáink által büszkén, előreszegezett állal kimondott „házasélet” szónak semmi köze nem volt a háttartalan és szégyenletes izgalomhoz, amit akkor éreztünk, ha egy fiú a lakótelepi pingpongasztal mellett ránk mosolygott.

Ezért szerettük annyira a *Psychét*. A felét se értettük a „leírásoknak”, de az archaikus nyelv, a homályos költői szavak, a távolság a mi életünkől megerősítette, hogy felkavaró, titkzatos és nagyon is helytelen, amit mi akarunk. Mintha egy elbűvölő démon üzenne mindannyiunknak.

Nem húsgombócok akartunk lenni.

Nem, nem, nem, nem.

Kalandornők.

Persze hosszú volt az út odáig. Egyik barátnőmet összetévesztették

a pesti vonaton egy bizonyos Cilivel, és azt mondták neki, ha ennyit mosolyog, színésznő lesz. Egy másiknak azt jósolták, ha nem vigyáz, ha ennyit teszi-veszi magát, igazi szexbomba lesz, és elviszik Olaszországba.

Bomba-bomba-bomba. Vajon ennyivel jobb bombának lenni, mint ebihalak közt lapító húsgombócnak?

Nem számít. Nekem senki sem jóslgatott ennyire izgalmas és veszedelmes dolgokat.

Kitalált barátaink voltak, akikkel nyaraláskor, véletlenül, a vonaton vagy csak „titokban” találkoztunk. Ezekon a titkos találkozásokon keveredtek össze Lónyay Erzsébet, a Kazinczy-szalonn és a nyolcvanas évek elején egyetemre járó lányok (nővérek, ismerősök) meglehetősen „ebihalas” tapasztalatai.

Nekem is volt egy *titkos*, azaz kitalált barátom. Egy Becsehelyen élő, Horváth László nevű fiú nevében leveleket írtam magamnak. A többiektől eltérően, a „titkzatoság” körülményeit elég alaposan átgondoltam: Becsehely elég messze van Nagykanizsától, telefon csak keveseknek jutott, úgyhogy hihetőnek tűnt, hogy valaki levelezni kénytelen a városi barátnőjével. De a leveleit kénytelen – nem lévén Becsehelyen postahivatal – a városon „átutazóban”, a mi postánkon feladni. A Horváth Laci név meg eléggé közismert.

A leveleket bal kézzel írtam, mert egy német–svéd koprodukcióban készült tévésorozatban bal kézzel írt zsaroló levelekkel vezetett félre pár svéd bankárt egy hosszú szőke hajjú, kék szemű kalandornő.

És a jutalom nem maradt el. A harmadik elküldött levél után megállt Illés bácsi, a postás a pingpongasztalunknál, és teljesen természetes hangon megszólított: – Na, megint írt a Laci! Itt van, olvasd el!

Ez a becsehelyi Laci volt életem első kitalált hőse. A hűledező barátnőknek persze el kellett magyaráznom, hogy milyen életkörülmények gátolják ezt a „csendes és visszafogott fiút” abban, hogy a pingpongasztalunk környékén felbukkanjon. Fel kellett olvasnom a leveleiből, beszámolnom a nagymamájáról, a tanulmányairól, elmagyaráznom, hogy miért ábrándult ki a Boney M.-ből, hogy miért szerette meg David Bowie-t. Egy sorsot kellett a bal kézzel írt levelekben megte-remteni, apát-anyát, kutyát, iskolát, jó és rossz rokonokat, nyaralásokat és karácsonyokat, éjjeleket és nappalokat. A Becsehelyen élő Horváth Laci ugyanolyan hazugság volt, mint a „találkoztam egy olasszal a vonaton, aki megmondta, hogy mekkora szexbomba vagyok”-típusú történetek, csak átgondoltabb és fantáziadúsabb. A végén azért hagytam abba, mert szégyelltem, hogy mindenki elhiszi.

És mert szégyelltem, hogy én magam is mennyire védtelen vagyok. Mert hiszen egy másik városban élő ismeretlen rólam is hazudozhat bármit. Szülőket, nagyszülőket, éjjeleket és nappalokat. Kitalálhat engem, és én semmit sem tehetek.

A „Horváth Laci-titok” egy másik, még ijesztőbb titokkal is szembesített. Első szerelmemnek hiába próbáltam felkavaróan izgalmas, de mégiscsak valóságosnak látszó sorsot kitalálni, rá kellett ébrednem, a mi világunkban ilyenek nincsenek. Járjon ez a Laci Zalaegerszegen középiskolába,

és készüljön elektromérnöknek? Vagy tanuljon Veszprémbe, hogy a végén vegyészmérnök legyen? Vagy legyen úrigyerek, járjon Pannonhalmára, és készüljön régésznek? Nem olyan izgalmas egyik sem. Nem elég wesselényis, nem elég nárciszos. Nem méltó a legelső szerelemhez.

A mi világunkban, a nyolcvanas évek elején, a magyar–jugoszláv határszélen nincsenek sorsok. A „Horváth Laci-titkot” színezgetve jöttem rá, hogy az öregek megjegyzései – a rendszer meg fog bukni, ahogy már megbukott Ferenc Jóskaé, a Horthyé is – valami egészen konkrét dologra is jelenthetnek: hogy az én legelső szerelmemnek, Horváth Lacinak sorsa lehet. Elutazhat Párizsba, festőnek tanulhat. Elmehet Amerikába, felszabadíthatja az indiánokat. Vagy esetleg bankár lesz, akit hosszú hajú, szőke kalandornők kirabolnak?

Nem tudom, mi történt a becsehelyiekkel, hiszen se azelőtt, se azután nem jártam abban a faluban. Egy becsehelyi házaspárral 2011-ben Párizsban találkoztam, a férfi karbantartó volt a szállodában, az asszony – aki mint megtudtam, rákos – az étteremhez tartozó vécét takarította. Mert kell a pénz, ott a két gyerek.

– Becsehelyen már nincs semmi – mondta az asszony sovány karját összefűzve. A szürke gumikesztyűben, a rosszul feltűzött hajával, a rózsaszín egyenruhájában haldokló gyereklánynak tűnt. – Se lehetőség, se munka. Semmi, semmi, semmi... A testvéreim szétmentek a világba, a szüleim meghaltak.

Erőt vettem hazudós természetemen, és csak annyit mondtam:

– Pedig én emlékszem rá, nagyon szép hely.

Benedek Miklós

Az otthonülők

csak akkor indulnak meg
csak akkor pakolnak be
sátrat zseblámpát hálózásakat
és csak akkor húzzák fel túrabakancsukat
ha barátnőjük már az ajtóban toporog
és idegesen nyomkodja a csengőt
miközben türelmetlenül szólongatja őket
kezdetben becézve majd egyre
teljesebben kiejtve a nevet
amit még a szüleik ragasztottak rájuk
végül üvöltve ahogy a száján kifér
hogy jössz már hogy mire vársz
hogy mit szöszmötölsz ilyen sokáig
és ők ekkor de csakis ekkor tesznek
néhány bizonytalan lépést lefelé a lépcsőn
hogy mire az ajtóig leérnek
meggondolják magukat
és azt mondják kedvesüknek
inkább maradjunk és nézzük meg
a filmet amit éppen az imént töltöttem le

A felfedezők

minden felfedező hitt valamiben
vagy csak arra gondolt ideje lenne
lelépni és valamit kezdeni az élettel
hogy utána azt mondhassák nem élt
hiába hanem igenis letett valamit
az asztalra nemcsak házat épített
gyereket nemzett és felnevelt
hanem olyat vitt véghez ami mindenki-
nek hasznos a köz épülésére valami
olyat ami másnak talán eszébe sem
jutott volna csak neki és teljesen lényegtelen
hogy hitt-e benne vagy tényleg vakon
vágott bele hogy lesz ami lesz én úgyis
valami nagyot fogok alkotni bár még az
nincs eldöntve hogy a felfedezés alkotás-e
lépésekkel valami létrehozható-e
és mindennek mennyi köze van a véletlenhez

Csík Mónika

Liszka

A nagy park előtti buszmegállóban pillantotta meg először a lányt. Délelőtt, talán tíz körül lehetett, tippelgette, miközben az első találkozásukra gondolt vissza később, tél múltával, amikor azért még hűvösekek voltak az éjszakák. A verandán ülve egy óriási teásbögréből kortyolgatott, és megpróbálta felidézni azt a délelőttöt. Minden bizonnyal a reggeliszünet idején kerekeshetett arra, a nagy park felé, trafikba menet. Divatmagazinokért, jutott eszébe, és elmosolyodott, hisz szinte maga előtt látta akkori önmagát, félrecsúszott nyakkendőben, gyűrött lennadrágban, egy kis piros női kerékpáron, és hogy majdnem nekihajtott a szemetesekukának, miközben a lányt bámulta. Soha nem látott még olyan hajkoronát.

Mint Teri mama mazsolás fonott kalácsa, olyan vastag varkocsba fogva, akár a combom, háromszor, talán négyszer is körbefogta a fejét, magyarázta Palikának a szalonba visszaérve, és közösen lapozták át a magazinokat, hátha a legújabb frizuraköltemények között találnak olyat, amelyhez azé a vörös lányé fogható. Ilyen hajcsoda talán csak a mesékben létezik, hadarta az ámuló Palika nyalábjába ejtve az újságmegkeletet, és trubadúri hasonlatokkal ecsetelte a látványt, csak akkor hagyta abba, amikor a következő vendég megérkezett. Mégsem illő a dauerolt, ritkás kis semmihajú trafikosnő előtt effélével példalóznia, morfondírozott, és miközben csattogott kezében az olló, eltökélte, szerét ejti, hogy megismerkedjen azzal a vörös lánnyal.

Hogy pár héttel később a lány ágyában ébredt, nemcsak a kitartó nyomozásnak és széptevésnek, hanem a véletlennek is köszönhetette. Voltak korábban is bomba jó barátnői, elvégre ott, a kivilágított szalontükör előtt mely csajnak nem esne jól egy kis halántékbabra, tarkósimitás, meg a rizsa, hogy a jól megválasztott hajszín fokozza pillantásának rejtélyességét, könnyű volt a combok közé dumálnia magát, de ez a turbánhajú Liszka mindegyiken túltett. Két kávémeghívás meg egy mozis randi után máris felvetette, hogy aludhatna nála, és ő alig-alig hitte, hogy ilyen könnyedén az ölébe hullhat ennyi szépség.

A kertváros szecessziós negyedében lakott a lány, angol mintára nyírott bokrok, lugas, csobogó díszítette a kertjét, és a valóságértlenül picit ház oromzatán olyan díszes kis faragványok futottak körbe, mintha nem is kőművesek, hanem cukrászok álmodták volna ilyené. Kerüljön beljebb, invitálta be maga után kissé színpadiasan a házba, s mire ő levetette kitaposott bőrszandálját, Liszka megszabadult ruháitól, ott állt porcelánfehéren a hálószoba ajtajában, a haját bontotta le éppen. Rózsailat áradt, ahogy a hajzuhatag a csípőt, majd a bokákat ölelte körbe, pillangók röppentek fel, s maroknyi kagylóhéj hullott ki a buja hajcsigák közül, mesélte másnap Palikának, aki, mint mindig, tátott szájjal hallgatta kollégája hódításos beszámolóját, s költői túlzásnak véelve a pillangókat és a csigákat, nem tette szóvá e furcsa részletet. Pedig akkor, amikor az a vörös leányzó először toppant be a szalonba, hogy valamelyik frizőr úr segítene-e neki a kontyába tűzni az imént vásárolt díszes hajtűt, mert bármenny-

nyire is nyújtózik, a kontya tetejét nem éri el, neki, Palikának már akkor feltűnt, hogy van valami hátborzongatóan különös ebben a babás bőrű, szobortartású, álmatag pillantású nőben, és könnyedén engedte át a hadonászó Leventének a kuncsaftot. A hajfonatából sejtette, hogy ő lehet az a bizonyos lány, aki után a kolléga hetek óta kujtorog.

A pillangók és a kagylóhéjak napról napra szaporodtak, elárasztották a valószerűtlenül kicsi házat. Minden alkalommal, ahogy Liszka lebontotta hajkoronáját, megisméltődött az első légyottkor történt eset. Leventét különösebben nem zavarták a pompás-tarka szárnyú kis lények, a kagylóhéjakat pedig a pincébe, amikor az megtelt, az ágy alá, a szekrényekbe, a polcokra és a fal tövébe halmozta. Keskeny járatokat alakított ki, így Liskával pompásan tudtak közlekedni a konyha, a fürdő és a háló között, sőt a verandára is kijártak, a faragott lábú asztalka mellett estéenként elméláztak egy-egy óriási teásbögréből kortyolgatva.

Az első hajtincs levágása után kezdett megváltozni minden. Ódzkodott bevallani a lánynak, hogy éjszakánként, miután elalszik, ő saját pőre testére simítgatja a bársonyos, vörös tincseket, eladdig, míg a hajzuhatag teljesen be nem fedi, akár egy paplan, és ő akkor, a rózsailatú hajtakaró alatt képes csak elszenderedni. Ez után az elemi, cirógató biztonság után sóvárog aztán napközben, a szalonban is rátör, és úgy érzi, megnyugodna, ha például a zsebében tarthatna egy tincset belőle, hogy legalább megtapinthatna. Parókamintához kellene, hazudta, és addig kérlelte a lányt, amíg az ráállt, hogy egy tincset nekiadjon. A zsebében hordott hajfürt azonban mindössze néhány napig nyújtott megnyugvást, a másik zsebébe is szeretett volna egyet. Ahogy azt is megszerezte, már a felöltőjébe, majd a pénztárcájába, a hátizsákjába rejtette a legújabbat. Ostoba indokkal hozakodott elő minden alkalommal, hogy rábeszélje a lányt, amikor pedig már elfogytak az ötletei, tolvajlásra fogta. Párnája alá készítette hajvágó ollóját, és amint Liszka elaludt, alattomban lopta meg selymes, rőt tincseit.

Kezdetben a pillangók fogyatkoztak meg, alig néhány, gyöngye szárnycsapású röppent csak fel az aláomló hajcsigák közül, később a kagylóhéjak is. A lány egyre több időt töltött a kertben, a felhőket nézte, és mintha elfelejtett volna mosolyogni. Noszogatásra tért csak vissza a házba estéenként, de ahogy fogytak hajtincsei, már az összesimulást, az ágy melegét sem igényelte. Az utolsó bodor levágása után nem mozdult a kertből. A csobogó mellé telepedve fürkészte az eget, és szelíd beletörődéssel hagyta, hogy a vízínövények bársonyos indái teste köré fonódjanak. Arca márványhoz vált hasonlatossá, fiús tincseit kagylóformára pödörte a szél.

Fenyvesi Ottó
Trash Talk

(fúj a szél vagy harangoznak)

errefelé szegények laknak.
ez itt a haszkovó.
a bolgár testvérvárosról kapta a nevét.
lakótelep, naná! mi más lenne?
igazi betondzsungel, innen messze van a belváros, a vár.
ide nem járnak a turisták.
fúj a szél vagy harangoznak – szokták mondani.
apámmal, anyámmal és a kutyával,
a családban ő az egyetlen fekete,
a harmadik emeleten.
a szobám ablakából szépen látszanak a 8 emeletes panelek.
a levegő jó, tiszta, de tényleg!
a konyhaablakból látszanak a bakony lankái.
idehallatszik a vonatfütyty.
a garázsokon túl volt az orosz laktanya, most lakópark.
a nagyszüleimet ismertem,
hat éve ímélezek.
hiszek abban, hogy nem vagyunk egyedül az univerzumban.
nem szeretem az uborkát,
allergiás vagyok a tejfölre,
hiszek a homeopátiában.
az ipari szakközépbe jártam, nem tanultam valami jól.
sokfélét csináltam már,
ami épp adódott,
szobafestés, betonozás, tökömtudja.
mára rájöttem, a pénzért meg kell dolgozni.
van egy zenekarom, káosz kapitány,
néha fellépünk, erre-arra, főleg vidéken,
de a muzsika még a rezsire se futja.
megfigyeltem: vidéken is van egyfajta igényesség,
az emberek érdeklődnek a kultúra új törekvései iránt.
volt egy csajom, de már dobtam, mert folyton sikoltozott.
nagyon izgató, meg minden,
de az öregek és a szomszédok kiborultak a sok sikolytól.
most van egy csendeske, csak akkor szól, ha kérdezem,
és a melle nem fér bele a tenyerembe.

Jódal Kálmán

Vonzalom

*Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el
Akarom, hogy kapj el*

Barbee: Kapj el 2 (Trand. A. Mix)

A kopaszodó, műfogú, szemüveges pasas mosolyogva fuvolázta:

– Tudja, mi az ön legnagyobb problémája? A pénz hiánya.

„Te állat, ezt nélküled is tudom. És ezért fizetlek már vagy két éve. Atyaég.”

Pedig a fickó alapjában véve nem volt rossz szakember. Ez már a sokadik magán-dilidokija. Volt, akit azért cserélt le, mert megalázta, volt, akit azért, mert többször is lényeges dolgokban a szemébe hazudott, és volt, akihez egészségtelenül kötődött, így kénytelen volt elvágni a köldökzsinórt.

Ez a fickó eddig nem sok hibát követett el, igaz, eredményt sem nagyon produkált.

Amiért persze kizárólag őt, a páciensst terheli a felelősség.

Talán a tapétának vagy a WC-csészének is beszélhetne, megeshet, ugyanaz lenne az eredmény.

Az évek folyamán már legalább tizenöt, egymást gyakran kizáró diagnózist cseréltek ki az állapotát illetően, valamint egész sereg új gyógyszer mellékhatásait tesztelték rajta. Volt, amelyiktől majd a parkettát harapdálta, volt, amitől egész évek törlődtek

ki az emlékezetéből, és képtelen volt megjegyezni az új arcokat, neveket; rövid lejáratú pszichotikus epizód is előfordult, esetleg a libidója nullázódott le huzamosabb időre dumakénszerrel párosulva, és hasonló, réveteg örömlök.

Ha vért vennének tőle, pár kósza vörösvérsejt, miegyéb mellett csak tömény vegyszerkoktélt lehetne kimutatni a benne keringő, éltető tápanyagokban.

És nem mellékesen tény és való: pénzének reálértéke rohamosan, ijesztő mértékben fogyatkozik.

A cvikkeres vele szemben kedveskedően darálta a közhely-tömböket, és ekkor már tudta, ennek is véget fog vetni.

Kora este előzetes bejelentkezés nélkül bevágódott C.-hez, ami óriási pofátlanság. Egyeztetés nélkül még a legalsóbb, definitív lecsúszott, teljes tranzíció-vesztes néprétegek vagy a kisgyerekek sem látogatták egymást már régóta, legyenek akár a legjobb barátok is, nemhogy egy laza, taszító, komplex kapcsolatban lévő rigolyás macho-sárkányhoz csak úgy bevágódni.

C. azonban nem tette neki szóvá. Igaz, nem szólt, hogy foglaljon helyet, de ő, a név nélküli mégis leült a bőr sarokgarnitúrára. C. zavartalanul tovább etette óriás akváriumában úszkáló halait.

A név nélküli megköszörülte a torkát.

– Szeretnék tőled egy apró szíveséget kérni.

– Ingyen semmit.

– 180 euróm van. Tudom, hogy ez semmi, de valóban nincs több. Ki kell nyírnod valakit. Kérlek.

– Viccelsz? Kevés. Nagyon-nagyon kevés. Mindjárt kidoblak.

– Nézd, nem kell hogy megkínozd, vagy hogy mondjuk a nyelve a nyakán lógjon ki. Szép, egyszerű, gyors és könnyű munkát kérek tőled.

– Na mi lenne az? És ki?

– Egy ártalmatlan pszichiáter. Egyszerűen csak lödd főbe. Kétszer, a biztonság kedvéért.

– És azt hiszed, 180 euró erre elég? Mégis mit képzelsz rólam?

Hirtelen felnyalábolja, és az akváriumba dugja vendége fejét. Aztán a hajába kapaszkodva felsöpri vele a gránitpadlót.

– A kis huncut. Begurult valakire, és most duzzogva bosszúért liheg.

Elereszt. A név nélküli visszaül.

– Félreértettél. Tulajdonképp semmi bajom veled.

– Akkor meg minek az egész?

– Nem tudom. Egyszerűen csak holtan akarom látni. Haldokolva, amint a rendelőjéből a kocsijához kecmereg.

– Te beteg vagy.

– Miért? Te nem?

C. arcizmai hirtelen megfeszülnek, majd elbődül:

– A kisfiú sír!

A vendég tudja, mit kell tennie. Berohan a fürdőszobába, és egy légmentesen lezárt tégelyből használt tamponokat halász elő. C. szájába töm belőlük egy félmaroknyit, hogy harapdálhassa. Aztán leveszi a nadrágszíját, és addig fojtogatja vele, míg a tamponrágcsáló arcszíne sötétlila színt nem ölt.

Elereszt. C. felhorkan, és a padlóra köpdösi, ami a szájában volt.

Húvös hangon szólal meg.

– Kösz. Így már oké.

Aztán elröhinti magát. Hiába furdik a pénzben, a fogait akkor sem akaródzik neki megcsináltatnia. Ocsmány, taszító a mosolya, mint egy néhai olasz neorealista film hőséé.

– Oké. De ennyi pénzért ne fáradj. Szívességből teszem. Viszont mától az adósom vagy.

– Hagyjuk az adósságot. Inkább mégis odaadnám neked ezt a kis összeget. Aztán, ha lesz még, majd kipótolom. Ha kell, a sokszorosára.

C. ismét röhincsel.

– Legyen meg a te akaratod, áfa nélkül. De most aztán azonnal kotródj a házamból. Barátom.

Miközben céltalanul lófrál, azon morfondírozik, hogy tulajdonképpen kedveli a dokit. Mindegy. Ezen már nem változtathat.

Valaki hirtelen hátracsavarja a karját, és azt lihegi a nyakába:

– A kisfiú sír!

Elereszt.

Megfordul. Nem lepődik meg: az ultramaszkulin inverz hasonmása néz vissza rá.

– Miért üldözöl? Menj vissza szépen valamelyik bunyós filmbe. Ott a helyed.

A hasonmás fehér liliomcsokrot nyújt felé, és azt suttogja teátrálisan:

– Génterápiás szűznemzés.

A név nélküli mély kabátzsebeiben kotorászik. Megvan. Komótosan elővesz egy törődött, ócska körömvágó ollót, és az atléta bal szemébe döfi. Úgy folyik szét, mint a lágytojás. A hasonmás meg csak moccanatlanul álldogál, mintha gyorsfagyasztották volna.

– Ennyit a sírásról. És a kisfiúkról. Soha, érted, soha többé nem akarlak látni, akármennyire hozzám tartozol.

Megfordul és ingerülten rágyújt. Aztán elsötétül a kép.

A betonon ébred fel, már rég éjszaka van. Hasogat, vérzik a kobakja.

És szúr a válla, de nagyon. Odapillant. A tulajdon körömvágó ollója áll ki a húsából.

Ott, ahol hever, festékszóróval a falra pingálták:

BOYS DON'T CRY (?)

Felemeli a földről a liliomokat, és enni, rágcsálni kezdi a szirmaikat. „Génterápiás szűznemzés”, suttogja magában, majd egy ősrégi dalcím ugrik be neki: „Eat to the Beat”. Egy idő után feláll, és az egyik kirakatüvegnek dőlve hosszan okád.

Swedenborg, a csúcrobot tűnik elő, sóváran azt mondja, vetköztesse, azt mondja, szeresse, nagyon szeresse, azt mondja, csak itt és most, fizet, ha kell.

A férfi leszegett fejjel továbbmegy. Tudja, hogy még pénzért sem képes szeretni senkit, még egy csúcstechnológiai robotot sem. Néhány méterrel arrébb újra meg kell állnia háyni, miközben azt sepegi az árnyékának:

„Végezz velem, kérlek, végezz velem.”

Nem vesz tudomást egy szexmunkásnőről és két hajléktalanról, csak a léptei zaját fürkészi a kivilágított éjben.

Bőrtalpú olasz cipő, jól hallatszik a kopogása.

Hirtelen egy autó fékez le előtte.

– Hé!

Odasandít. A privát pszichósa az. Kiszáll a járműből és elé áll.

– Annyira rossz voltam?

A név nélküli hallgat. Úgy látszik, ez tisztán látó.

A doki elővesz egy hatlövetűt és a férfit fogja.

Percekig állnak így a neonfényben.

Aztán a pszichós a név nélküli kezébe nyomja a mordályt, és elbődül:

– A kisfiú sír!

Hátat fordít.

– Várok. Egész bátran tedd meg. Hangtompító.

A név nélküli némi gondolkodás után a fejébe ereszti az egész tárat.

Eldobja a pisztolyt, és lehajol a halotthoz.

– Sajnálom. Valójában tényleg sajnálom.

Feláll és továbbindul.

Az utca túloldalán egy csapat fiatal szadizik egy nyugdíjas házaspárral. Meggyorsítja a lépteit.

A kirakatokat szemlélve, mosolyogva elmélázik. Miért volt erre szüksége? Vagy miért volt rá szüksége magának a dokinak? Majd fizet egy numerológusnak vagy egy kártyavetőnek, aki választ tud adni.

Vigyorogva körbetekint, aztán továbblépdel valahová, bárhová.

Nagyon jól tudja, hogy ebből az otthonosan taszító, rajongásig gyűlölt városból sosem szabadulhat. A korlátok ugyan benne találhatóak, de messze túlnőnek, túlmutatnak rajta. Ilyen szimpla. Mint ahogy egyébként bármi.

Kalász István

Hamarosan

Két évet éltünk együtt. Dzseni és én. Két év reggel, vacsora, alvás, kelés, két év. Két év öt nap csend, könyvek, esti nyugalom. Aztán Dzseni elment az orvoshoz, egy ideje köhögött, én ültem a folyosón, Dzseni kijött, és azt mondta: Szétrohadt bennem minden, rákom van. Most ki fog törődni veled? Ezért nem akarok meghalni. Én pedig nevettem hülyén, mindenki bámult, mert nem tudtam nem nevetni, csak a nevetés álcája maradt. És közben néztem bele a hatalmas barna, meleg szemébe. Dzseninek nem volt senkije rajtam kívül. Két évvel ezelőtt riportot írtam egy hajléktalanszállóról, két évvel ezelőtt elmentem az éjjeli szállásra, ez kell az olvasónak, mondta a főszerkesztő. Dzseni ott ült a szálló sötét folyosóján. Cigaretázott, melléültem, elé tartottam a mikrofonomat, megnyomtam a REC gombot, kérdeztem, mi a foglalkozása? Igen, ez a felvétel tartott két évig. Tanár voltam, mondta halkan Dzseni. Tanár, ismételtem meg, és hogyan került ide, kérdeztem, a hajléktalanszállóra?

A férje hagyta el. A mérnök vitte magával a bútorokat, az edényeket, az egyiptomi útra félrekuporgatott pénzt. Dzseni nem tudta fizetni a számlákat, jött a bankkölcsön, a végrehajtó, a külvárosi szakiskolát bezárták, hogyan is volt?, már nem tudja, a lelkiismeret segít, az emlékezetből törli a rosszat, hiszen élni kell, Dzseni nem kapott állást, senki sem akart költészetről tanulni a városban, jött az albérlet, és most itt van. Ezen a folyosón.

Két nappal később eljött hozzám. Leült a konyhában, megkérdezte, főzhet valamit? Mert régen főzött. És jó főzni. Edényt elővenni, hagymát keresni, húst felvágni, olajat melegíteni, szagokat érezni, fűszert latolgatni, dúdolni. Van fűszered?, kérdezte. Van, mondtam, ott vannak a dobozban. Dzseni örült, édes paprika, bors, koriander, tárkony, istenem, provence-i keverék is van! Mondtam erre halkan, főzhetsz, igen, Dzseni főzött, majd vacsoráztam, ő állt a fal mellett, nézte, ahogyan eszem, így maradt nálam. Beköltözött a hátsó szobába, és azt mondta, törődni fog velem, de másra ne számítsak.

Aztán az újságot felszámolták, megölte az internet, a szerkesztőségi bútorokat, komputereket szétlopták, a kiadót körözte az adóhatóság, a portást elküldték, elveszítettem az állásomat. Ültem otthon, bort ittam, Dzseni nézett-nézett, aztán megkérdezte, mennie kell? Mert teher, hogy van, és nem akar teher lenni ebben az életben. Ugyan, morogtam, majd lesz valami. De nem lett semmi, a „majd lesz valami” érzésből soha nem lesz semmi. Dzseni görnyedten járkált, elment takarítani egy étterembe, én meg otthon ittam-szorongtam tovább, néztem a falat, a mennyezetet, kábultan a tévét. Egy hajnalon az étterem előtt vártam rá, kijött az arab főnök, Hakim, mondtam, kire várok, Hakim kezet nyújtott, beszélgettünk kicsit arról, hogy Európában más a naplemente, aztán megkérdezte, akarok-e pénzt keresni. Mivel?, kérdeztem, és Hakim azt mondta, utaznom kellene. Csomagot hozni Afrikából.

Nem biztos, hogy helytelen az, ami törvénytelen, mondtam Dzseninek, és a világ tele van szemtelen, törtető fiatallal, ezek a saját vakbélműtétjükéről,

adócsaló apjukról írnak riportot, én nem kellek senkinek, de szükségem van a pénzre. Öreg vagyok, nem bírom már, fűteni, enni, inni kell, mondtam. Dzseni mosolygott, azt mondta, én vagyok a férfi, de ha elutazom kábítószeret csempészni, visszamegy az utcára. Élt ő már kint, aludt pályaudvaron, kukák mögött, és csak egyvalamit nem érzett kint soha, hogy fél. Elhagy, a saját életével ő leszámolt, mondta, de nem sírt.

De én csak elrepültem Madridba, onnan át a tenger fölött Algériába. Algírban tüntettek, buszokat gyűjtöttek fel a téren, vonattal mentem tovább Oránba, szobát vettem ki, vártam-vártam, bámultam ki az ablakon, aztán telefonáltak, a kikötővel szemben egy kocsmában átvettem a csomagot, az esti vonattal utaztam Tuniszba. A határon semmit sem kérdeztek az unott vámosok, ültem a turisták között remegő gyomorral. Aztán megérkeztem Budapestre, a kis csomag megúsza a repülőtéri vámot is, vittem Hakimnak, de az éttermet zárva találtam, a szemközti boltból kijött egy férfi, ő mondta, azt az arabot késsel szúrták le zárás után, tegnapelőtt, nem tudni, ki volt.

Ültem otthon, cigarettáztam, a barna csomag az asztalon hevert, Dzseni mosogatott. Ki ölte meg Hakimot?, kérdeztem végül, Dzseni azt felelte, a sors, és megérdemelte. Mondtam, a csomag tele van anyaggal, sok pénzt ér, mi legyen? Dzseni azt felelte, most visszamegy az utcára. Mert jó nálam, de ő nem akar félni.

Két hétig kerestem. Szállókon, alujárókban, piacon, folyóparton, ételosztáson, de Dzseni eltűnt. Végül telefonáltak, tudtak róla – vidéki kórházban feküdt. Elmentem érte. Sovány volt, de vidám. Gyere vissza hozzám, kérleltem, jobb neked nálam! Ő azt felelte, nálam megszokta, hogy van étel, meleg víz, tiszta ruha, de hát látja, hogy semmi sem biztos, én sem vagyok biztos, én is gyenge vagyok. Az újságírók csak olyan majdnem lelkek, alázatosan kezet fognak bárkivel, mert élni akarnak, mondta, és hát te is mindent megteszel, nézett rám, mert félsz. Bólintottam, a dühe a senkik dühe, kiabáltam, csak a senkik nem félnek, nincs mit veszteniük, de jöjjön vissza, mosolyogtam, és ő azt válaszolta, a kórházban is van meleg étel, tiszta ruha. Azt feleltem, eldobom a csomagot, ha visszajön, ő mosolygott, és azt mondta, szeret, de zsarolni nem hagyja magát.

Két hét telt el, aztán egy éjjel az ajtóm előtt állt, és arra kért, adjam vissza a szobáját, kitéték a kórházból.

Így éltünk hát együtt. Dzseni és én. Reggel, vacsora, alvás, kelés, két év csend, könyvek, esti nyugalom. Aztán Dzseni elment az orvoshoz, egy ideje sokat köhögött, ültem a folyosón, Dzseni kijött, és azt mondta: rák. Szétrohadt bennem minden. Rákom van. Most mi lesz veled? Ki fog törődni veled? Én pedig nevettem hülyén, mert nem tudtam nem nevetni, csak a nevetés álcája maradt. És közben néztem bele a hatalmas meleg szemébe. Aztán mondta halkan az orvos, operálni kell, de aztán azt is mondta, már nem érdemes.

Dzseninek hamarosan fájdalmai lettek, élete két injekció közé szorult. Jött az öreg orvos, adott morfiumot, de keveset. Mi van a fájdalomban? Semmi? Vagy tudás, és azon túl bölcsesség? Hiszünk abban, hogy a fájdalom értéket képvisel? Ha az életnek értelme van, és a fájdalom az élet része, akkor miért ne lenne? Egy biztos, minden élőlény érti a fájdalmat. Dzsenire gondoltam, ahogyan a fájdalom marta, és sírt, vinnyogott. Mint a farkasok, olyan érzés, mondta

egy reggel, az ember nem a haláltól, a fájdalomtól fél. Alig kapott levegőt, zihált, nem tudott nyelni, igen, írtam egyre: fájdalom bárhol érhet, nincs ember fájdalom nélkül, mit akar a fájdalom velünk, honnan hová visz bennünket? A legértékesebb és éppen ezért nehezen becsülhető dolgokat fájdalom útján szerezzük? És miért gondolunk a fájdalom értékére egy olyan világban, amely tele van vele? Éhség, betegség, elnyomás, gyötrellem, kín s a többi, és aztán arra gondoltam, miért is adtam el bagóért azt a csomagot.

Az orvos megmutatta, hogyan adhatom be Dzseningnek az injekciót. A nővér szólt, ne adjak többet a morfiumból, de nem törődtem vele. Jött az orvos este, és azt mondta, ha nem tartom be a szabályokat, nem hagy itt gyógyszert; értesse meg, nem adhat be többet, kiabálta, kábítószeres lesz, csak egy üvegcsét naponta, erre van törvény, és hogy ő is bajba kerülhet. Dzsening nézett ránk, könyörgött a barna szeme, adjak neki, hogy ne fájjon annyira. Mert már nincs ereje harcolni. Aztán másnap reggel azt mondta, ő soha nem harcolt az életért, de most fog a halálért, öljem meg. Legyen vége. És nevetett, és hozzátette, kár, hogy nem lehetett gyerekünk.

Lementem éjjel, betörtem a gyógyszertárba, de nem találtam a morfiomot. Elmentem abba a bárba, hogy vegyek, de nem volt nekik. Jött az orvos, kinyitattam a táskáját, tele volt gyönyörű üvegcsékkel, erre leütöttem, a kádba tettem, és most a kádból az öreg orvos kiabál, az ajtón dörömbölnek, én ülök Dzsening mellett, adom a karjába azt, amitől kisimul az arca, ő mosolyog rám, én meg mondom neki, hamarosan találkozunk, édesem.

Kovács Jolánka

A zöld kabát

Két nagy nyárfa állt a templom előtt, a jobb oldalon. Amikor ministrálni kezdtem, csak a kórusablak aljáig értek. A plébános azt mondta, nézzétek, milyen gyönyörűek ezek a fák, és figyeljétek csak, hogyan védik a templomot. A szél-től, a hidegtől védik. Nyáron pedig árnyékot adnak, így a tűző nap nem melegíti át a falakat, és bent a templomban mindig jó hűvös van.

Néztük a fákat. Majdnem egyforma magasak voltak. Mikor ezt a plébános mondta, úgy sütött a nap, hogy egész átvilágította a nyárfák leveleit. Szép világoszöldek voltak a levelek. Aztán bementünk a templomba, és nekem úgy tűnt, bent hűvösebb van, mint máskor. Legalábbis a bejáratnál, ahol a szenteltvíz-tartók vannak. Amikor tél lett, a bejáratnál részben mindig melegebb volt, mint belül. Pedig ott nyílt az ajtó is. Mire leesett a hó, a két nyárfa már eltakarta a kórusablakot. Találgattuk, hány métereseek lehetnek. A Dáni azt mondta, tizenöt, az Alex meg azt, hogy a fenét, ezek legalább húsz méter magasak, én meg azt mondtam, hogy harminc. Erre a Dáni röhögött, hogy te hülye vagy, te hallgass, az Alex meg rögtön kivédte, hogy hülye hát, tiszta hülye, tudjuk, hogy inkláziás. A Dáni erre még jobban röhögött, és azt kiabálta, hogy inklúziós, te számár, tudod te egyáltalán, mi az, hogy inklúziós? Erre az Alex is röhögött, és azt mondta, tudom hát, az olyan mafla, mint a Maxi, aki még olvasni se tud. Én erre rögtön nekik ugrottam, hátba vágtam az Alexet, hogy összegörnyedt, a Dáni meg rögtön szaladt árulkodni a plébánosnak, hogy a Maxi verekszik, nem is akárhol, hanem a templom előtt, ahol látja az isten. A plébános épp jött ki a templomból, és hallottam, hogy azt mondja a Dáninak, hogy az isten mindenkit mindenhol lát. Odajött, megölelgette az Alexet, aki már bógott, csak hogy lássa a plébános, mennyire hátba vágtam, beküldte a hittanterembe vizet inni, engem meg kézen fogott, és bementünk a parókiára. Ott el kellett mondanom, hogy miért vágtam hátba az Alexet. És közben kiderült, hogy abban mégis igazam volt, hogy a fák harminc méter magasak, mert a templom harminchárom méter magas, és a fák hegyétől csak egy kis rész látszik a toronyból, meg a kereszt, ami még két méter. Ezt én mind összeadtam, meg ki is vontam a harmincháromból a hármat, és a végén megkérdeztem a plébánost, hogy ha így tudok számolni, akkor hülye vagyok-e. A plébános meg azt mondta, hogy nem vagyok hülye, ebben biztos lehetek.

Én akkor megígértem neki, hogy nem verekszem többé. A templomban és a templomudvarban eddig se verekedtem, de a Dáni azért megkapta a magáét másnap, hazafelé, az árulkodásért. Meg a csúfolódásért. Ahhoz már a plébánosnak semmi köze. Mert abban azért vele sem tudtam egyetérteni sose, amikor azt mondta, hogy ha valaki pofon vág, tartsam oda a másik arcomat is. Szerintem, ha én odatartom, akkor tartsa oda a Dáni is meg az Alex is, mert azt is a plébánostól tudom, hogy mindenki egyforma, még akkor is, ha nem hasonlítunk egymásra. Ezt a Jézuska írta bele a Bibliába, ő pedig ember is volt meg isten is, és föl tudott szállni az égbe repülő nélkül. Ugyanez derült ki az

egyformaságról akkor is, amikor másodikban a hittanórán megkérdezte a plébános, hogy ki szeretne ministrálni. Majdnem a fél osztály felnyújtotta a kezét, és a plébános mindnek megengedte, még nekem is. Az Alex persze mindjárt jártatta a száját, hogy ugyan, plébános úr, a Maxi? Az úgyse tud ministrálni, nem tud az semmit, tavaly majdnem megbukott. A plébános meg azt mondta, hogy nem szabad ilyeneket mondani, mert mindenki egyforma az isten előtt, és mindenki tud valamit, a Maxi például majd megtanul ministrálni. Akkor az Alex elhallgatott. Én is hallgattam, és olyan furcsa volt, hogy amikor a plébános ezt mondta, előtött valami melegség, mintha egy jó meleg kabátot terítettek volna rám. Aztán már azt se bántam, hogy mikor véget ért az óra, és a plébános kiment, az Alex rögtön elkezdte: Ma-xi-mi-li-án, Ma-xi-mi-li-án, az e-sze egy de-ka tán! Meg a másikat: Mil-li-mé-ter, mi-li-án, ez a Ma-xi di-li ám! Hiába mondta, én még mindig éreztem azt a jó meleget, ami körbefogott, hát inkább kimentem az udvarra szaladgálni egyet, el is felejtettem nyakon vágni az Alexet.

És valóban gyorsan belejöttem a ministrálásba, meg is dicsért a plébános, hogy milyen ügyesen tudom lóbálni a füstölőt, és mindig csöndben vagyok, amíg a mise tart. Nekem meg soha eszembe se jutott beszélgetni a másik ministránssal, míg álltam az oltár előtt, nem is ásítoztam soha mise közben, mint a Dáni. Az olyan szép, mikor mindenki énekel a templomban, és a legjobb az egészben, mikor a plébános megissza a bort, utána meg elmosogat, és el is törli az edényeket. Én még soha nem láttam férfit mosogatni. Se törölgetni. Nálunk otthon mindig a mamám mosogat.

A plébános sokszor megvédett engem, ha az Alexék izélgettek, és olyankor mindig olyan volt, mintha rám terítette volna azt a jó meleg kabátot. Amikor a két nyárfáról mesélt nekünk, hogy azok hogyan védik a templomot, nekem az a kabát jutott eszembe. Mintha a két nyárfa borított volna kabátot a templomra, hogy az ne fázzon télen, vagy hogy nyáron hűvöset tartson neki a kabát. Egy éjjel álmodtam is, hogy esik a hó, a templom meg egy hatalmas, zöld kabátba volt felöltöztetve. Rajtam is ugyanolyan színű zöld kabát volt, könnyű és puha, leért egész a bokáimig, én meg mentem a templom körül a hóesésben. Odaértem a sekrestye felőli részhez, és láttam, hogy ott gombolódik a kabát, egészen a kereszt alatt volt a gallérja. Megkerültem a templomot a másik oldalon, és amikor odaértem a nyárfákhoz, láttam, hogy nem is nyárfák azok, hanem a plébános. Mintha a plébános két lába lett volna a két nyárfa törzse, ő meg olyan magas volt, mint a templom. Fölnéztem, és láttam, hogy ott fent, a magasban mosogat az oltáron. Még álmomban is úgy elcsodálkoztam, hogy eltátottam a szám, a hópihéék behullottak, én meg csak nyeltem őket, és olyan ízük volt, mint a vaníliafagynak. Ekkor a plébános lenézett onnan fönről, mosolygott, és én tudtam, hogy nem fogja mondani, hogy nem szabad enni a havat. Nem is mondta, hanem lenyújtotta a kezét. Hosszú-hosszú karja volt, és a tenyere mindig nagyobb lett, ahogy ereszkedett lefelé. Mire leért, akkora volt, hogy én kényelmesen beleülhettem. Bele is ültem a tenyerébe, ő meg behajlította az ujjait, úgyhogy hátradőltem a tenyerében, mint egy fotelban, és éreztem, ahogy emelkedek. Alig vártam, hogy fölérjek hozzá, de nem értem fel, mert csörgött az óra, és felébredtem.

Gondoltam, hogy majd a következő hittanóra után elmesélem neki, mit álmodtam, de nem meséltem el. A következő hittanóra végén, alighogy el-

imádkoztuk a hiszekegyet, a plébános sietett ki a teremből, azt mondta, most nem beszélgetünk, menjen mindenki szépen haza, mert mennie kell, jöttek a mesterek. De akkor már hallatszott is valami erős zúgás a templomudvarból. Amikor kijöttünk, a kijáratnál a szakács néni állt, és azt mondta, most csak a másik kapun szabad kimenni, a nagykapun nem, nehogy ránk dőljön a fa. Alighogy ezt kimondta, egy nagy reccsenés hallatszott a templom felől, és ahogy odanéztünk, láttuk, hogy dől az egyik fa, vagyis zuhan, rá egyenesen a templomkerítésre. Egy nagy robaj volt, aztán egy pillanatig csönd, majd megint felzúgott a gép, mi meg csak álltunk, mindenki meg volt ijedve. Akkor közelebb mentünk, amennyire a szakács néni engedte, és akkor az Alex már ordibált, hogy hallatszódjon a hangja a zúgástól, hogy húúúúúú, most kellene megmérni, figyeld, milyen hosszú, mondtam én, hogy megvan húsz méter!!!

Én csak akkor kezdtem érteni, hogy mi történik. A fa a földön feküdt, még zöldek voltak a levelei, az egész templomudvar zöld lett tőle, és láttam, ahogy a favágó fűrész óriási éle a másik fa aljában halad mindig beljebb. A fűrész ordított, és én is ordítani akartam, hogy hagyják abba, hogy ne bántsák a fát, de nem jött ki hang a számon, hirtelen nagyon fájni kezdtem, és nem volt levegőm. Akkor odajött a plébános hozzánk, és nagyon mérgesen zavart bennünket haza. A többiek meg is indultak, én meg nem bírtam megindulni, csak ordítani akartam, hogy miért nem szóltak, miért nem kérdeztek bennünket, szabad-e bántani a fákat, és akkor egyszerre csak megjött a hangom, és ordítottam, ordítottam, torkom szakadtából, már én se tudtam, mit, csak azt tudom, hogy egyszer csak éreztem, hogy többen lefognak, és azt kiabálják, hogy nyugodjál le, nyugodjál le. És akkor megint egy hatalmas zuhanás hallatszott, gondolom, akkor dőlhetett ki a másik fa.

A plébános vízzel mosdatott, közben azt mondogatta, hogy figyelj, muszáj volt, már korhadt a törzsük, bármikor kidőlhetnek volna, ne adj' isten, agyonüthettek volna valakit. Én akkor már nem ordítottam, hanem olyan furcsán nyugodt voltam, nem is nyugodt, hanem valahogy minden mindegy volt. Mondtam is, hogy mindegy, de többet nem jövök ministrálni, hittanra se jövök többet.

Ahogy mentem a kapu felé, még hallottam, hogy a szakács néni kérdezgeti a többieket, hogy hát mi van ezzel a Maxival, és Alex hangját is hallottam még, hogy ugyan hagyja, szakács néni, hülye ez, tiszta hülye, de nem is csoda, hát inkláziás.

Lénárd Róbert

Zsé Ivánka virágot kap

Bé Oszkár, a Kilátó utcai Lugas virágüzlet komor képű eladófiúja előrehátra billeg a küszöbön, és megigazít huszonnégyet a negyvenkilenc szál rózsából, hogy elrejtse a csokor mélyén hűsölő kalasnyikot.

Aztán abbahagyja az ingázást, az ingázás ugyanis idegességre enged következtetni.

Hogy senki se következtethessen idegességre, belevillantja húszcentis vigyorát a biztonsági kamerába.

Természetellenes ez a vigyor, kiváltképp Bé Oszkár ábrázatán.

Csak a vámosok jelenlétében izgul ennyire a horvátországi nyaralásokra igyekezve, mikor is poggyászában a megengedettnél pontosan hat liter alkohollal és huszonhárom doboz Marlboróval több lapul. Meg amikor betéved hozzá a virágföld-vásárlás felől érdeklődő főnöke, a rózsacsászár Kovács Karlító, akinek egyetlen kacsintására tíz, húsz, harminc százalékot is zuhan a fizetés.

A kimondhatatlan nevű horvát vámos és Kovács Karlító azonban együtt sem olyan veszélyesek, mint Zsé Ivánka, a közgazdasági szakközépiskola második tanulója. Rózsával szoborozó hősünk gyomorremegése tehát egészen érthető.

Bé Oszkár türelmesen csönget, majd amikor észreveszi, hogy sarka ismét billegésnek indult, gyorsan oda-szögezi magát a küszöbhez. Csukája alá Loctite-ot képzeli.

– Mi az? – kérdezi egy hang, Zsé Ivánka hangja. Nem lehet más, még akkor sem, ha az interfon zúgása mögött inkább egy harmincas, elvált alkoholista illúziója sejlik fel.

– Rózsa – mondja Bé Oszkár, és meglepetti a csokrot. A papír fegyverropogáshoz hasonlatosakat reccsen a kezében.

– Milyen rózsa? – kérdi Zsé Ivánka.

– Rosa centifolia foliacea – mondja Bé Oszkár, majd kihalássza a névjegykártyát, amely a kalasnyikov ravaszába akadt, és elolvassa saját gyöngybetűit. – Egy Zsófi nevű hölgytől van.

Odafönn, egy lakás ajtaján belül Zsé Ivánka fiatalkorú bűnöző neki-dől az ajtónak, ujját még mindig a plasztikszerkentyű gombján tartva, és töpreng.

Legalábbis így képzelet rózsalovagunk az interfon üres zúgására figyelmezve.

– A Há Zsófi? – kérdezi végül Zsé Ivánka.

– Itt az áll: Zsófi. Hogy Há-e, azt nem tudom.

– A Há Zsófi az – mondja Zsé Ivánka egy újabb rövid szünet után. – Más Zsófit nem ismerek. Vagy lehet, hogy igen, de azok nem küldenek virágokat.

Bé Oszkár flegmán a kamera felé int a bukétával. Mintha portékát kínálgatna.

A válasz csak tompa zúgás a lakás mélyéről, nyolc emelet magasból.

Aztán zzzzzzzzzzz.

A kapu kinyílik.

*

– A Zsé Ivánka olyan veszélyes, mint a Vörös Hadsereg és a Birodalmi Csillagflotta együttvéve. A múltkor pertárdát csúsztatott a szemeteskosárba, pont a bioszszertár előtt.

Ezt Ká Zoltán középiskolai magyartanár mondta Bé Oszkárnak még májusban.

Amikor ezt mondta, Ká Zoltán magyartanárhoz méltatlan helyzetben, alsógatyá nélkül, egyetlen izompólóban hevert Bé Oszkár ágyán, és egy narancsot hámozott szórpmacsos ölébe. Csak úgy spriccelt a lé szertesztét, ágyneműre, combra, farokra.

Bé Oszkár ekkor a padlón tartózkodott, de már fölvette boxerét. Nem érezte túl jól magát meztelenül.

Ez volt az első éjszakájuk.

– A Zsé Ivánka felrúgta az Ildikó nénit, a takarítónőt, mert nézetkülönbségeik akadtak a tornaterem este kilenckor esedékes használatáról – mondta aztán Ká Zoltán szeptemberben. Mutatóujját fölemelte, mint ha Hofmannsthalról tartana előadást. Csupasz popója párafoltot hagyott a konyhaasztalon. – Amúgy mátrixosan rúgta föl – tette hozzá.

Bé Oszkár, aki egy szál kötényt viselve épp rántottagyártással foglalatoskodott, csak hümmögött.

– A Zsé Ivánka furcsán néz rám az órákon – magyarázta Ká Zoltán november tájékán, miközben egy zöld törölközővel Bé Oszkár vállát szabadította meg az odafröccsent nedvektől. – Én épp Oidipuszról meg a Szfinxről tartok kiselőadást, ő meg nem jegyzetel, hanem a mozdulataimat fürkészi.

Bé Oszkár erre feljebb csusszant az ágyon, hogy Ká Zoltán a mellkasát is elérje.

*

Távol a januári széltől, a lakótelepi ház szívében a nyolcadik emeleti ajtó az első kopogásra nyílik. Bé Oszkár még a liftben felemeli a kalasnyikovtól nehéz csokrot, igyekszik könnyedén tartani, bár el kell ismernie, hogy ez a

Terminátor-kettőnek valamivel könnyebb föladat lehetett.

Zsé Ivánka két fejjel alacsonyabb és vagy negyven kilóval súlyosabb, mint amilyennek képzelte, lábán még a lakásban is ott a két számmal nagyobb eredeti Nike tornacipő. Arca meglepődéstől mentes. Nyolcemeletnyi liftnyikorgás elég volt, hogy hozzá szokjon a gondolathoz: valaki rózsát hoz neki.

A küldöncöt nem is veszi szemügyre, csak a csokor érdekl. – Ezüst? – kérdezi a virágra mutatva.

– Ja – mondja Bé Oszkár. – Így kérték. Beszörva.

– Ezüsttel – mondja Zsé Ivánka fintorogva. – Hülye picca ez a Há Zsófi.

Bé Oszkár csak bólogat, hogy bizony. A Há Zsófi az már csak ilyen.

– Ezüst – mondja még egyszer reszelős hangján elhízott fiatalkorú bűnözőnk, és már nyúl is, már ragadná is meg a rosa centifolia foliacea negyvenkilenc szálát.

A bukéta előrebukik, a rózsák pont Zsé Ivánka hasfalának nyomulnak. – Talán bizony másfajta fémet kíván az úr – mondja virág- és golyókereskedőnk.

Zsé Ivánka, anélkül hogy erre bárki kérte volna, behátrál a lakásba. Kezét gyakorlottan löki a magasba. Bé Oszkár gyanítja, hogy a fiú azt hiszi, valami iskolaudvari ellenlábasa küldött rá bérgyilkost.

Sarka nem remeg. Sarka belöki a bejárati ajtót. Arcán morc virágárusvicsor.

A rózsák feje lekonyul, a földet nézi. Ezüstpor. A papírcsomagolást már csak a kalasnyikov csöve tartja egyenesben, amely szürkén bambul Zsé Ivánka köldökébe.

A filmekben, amiket Bé Oszkár és Ká Zoltán középiskolai magyartanár együtt néztek hét és fél hónapos kap-

csolatuk estéin, a fegyveresek ilyenkor monológokat mondanak arról, mi is jövetelük és hamarost bekövetkező golyószórásuk oka. Ízesen fogalmaz-zák meg a pokoli tervet, elárulják, hogyan tudták meg áldozatuk címét, hogyan szerezték meg barátnöje nevét, miféle szimbolikát sugall az ezüsttel megszórt csokréta.

Bé Oszkár nem érzi helyénvalónak a magyarázkodást.

Főképp, mert Zsé Ivánka, a közgazdaság-tudományi szakközépiskola rettegett gengsztervezére, ez a tizenhat éves Alkapóne ágyéktájékán sötét folt indul növekvésnek, és alig egy másodperccel később már a hozzá tartozó hajléktalanszag is betölti a dísztelen polgári lakást.

Fiatalkorú bűnözőnk jobb lábánál tócsa. Egy pillanatra ragyog föl. Aztán beissza a szőnyeg.

Bé Oszkárban perverz ötletek virágoznak ki.

– Összerondítottad a padlót – mondja. – Mit fog szólni az anyukád?

Zsé Ivánkát ebben a pillanatban olyannyira elfoglalják a tehetetlenség könnyei, hogy nem igazán törődik a szülői feddéssel.

– Nyald föl – mondja Bé Oszkár.

Hattonás szünetjel, amelyet a kalasnyikov agyának crescendója tör meg.

Zsé Ivánka tizenhat éves erőszaktevő lassan ereszkedik le a földre. Többször majdnem hatalmas fenekére huppan, térde hét és fél centis amplitúdóval remeg, valahogy azonban mégis sikerül előbb az egyik,

majd a másik térdkalácsát a földre helyeznie. Ökörfejét leszegi.

Bé Oszkár közelebb tolja a csokrot a fiú arcához, miközben lehajol és ellenőrzi, éri-e a közgazdasági szakközépiskola rémének nyelve önnön vizeletét.

Éri.

Zsé Ivánka mécsese pisifogyasztás közben török ripityomra. Összeukodva zokog, nyelve azonban még mindig mechanikusan smirglizi a szőnyeg foltját.

A papír megzizzen, ahogy Bé Oszkár megigazgatja a kalasnyikov csövét.

*

Tíz perccel később hősünk künn robotog a szabad levegőn a Lugas virágüzlet rózsaszín motorbiciklijén, amelynek oldalára a rózsacsászár Kovács Karlító parancsára naiv tulipánt festettek. (Maglehet, rózsza akart lenni ez is, csak nem sikerült jól.) Miközben a pirosnál várakozik, az imént készült fotográfiát mobiljáról elküldi Ká Zoltán tanár úr telefonjára, bár tudja, hogy soha nem fog célba érn.

A fotográfián Zsé Ivánka szerepel, amint a kalasnyikov csövébe bámul. Húsos ajkai nyolc egész két centis kráterre nyílnak a döbbenet néma sikolyában.

Az arkifejezés meglehetősen emlékeztet arra, amit Ká Zoltán produkált, amikor Mikulás környékén megtalálták kihűlt holttestét. A testet baseballütők és vadiúj negyvennégyes Nike tornacipők nyomai járták át.

Samu János Vilmos

Sizuka álma

C. W. Stonekingnek

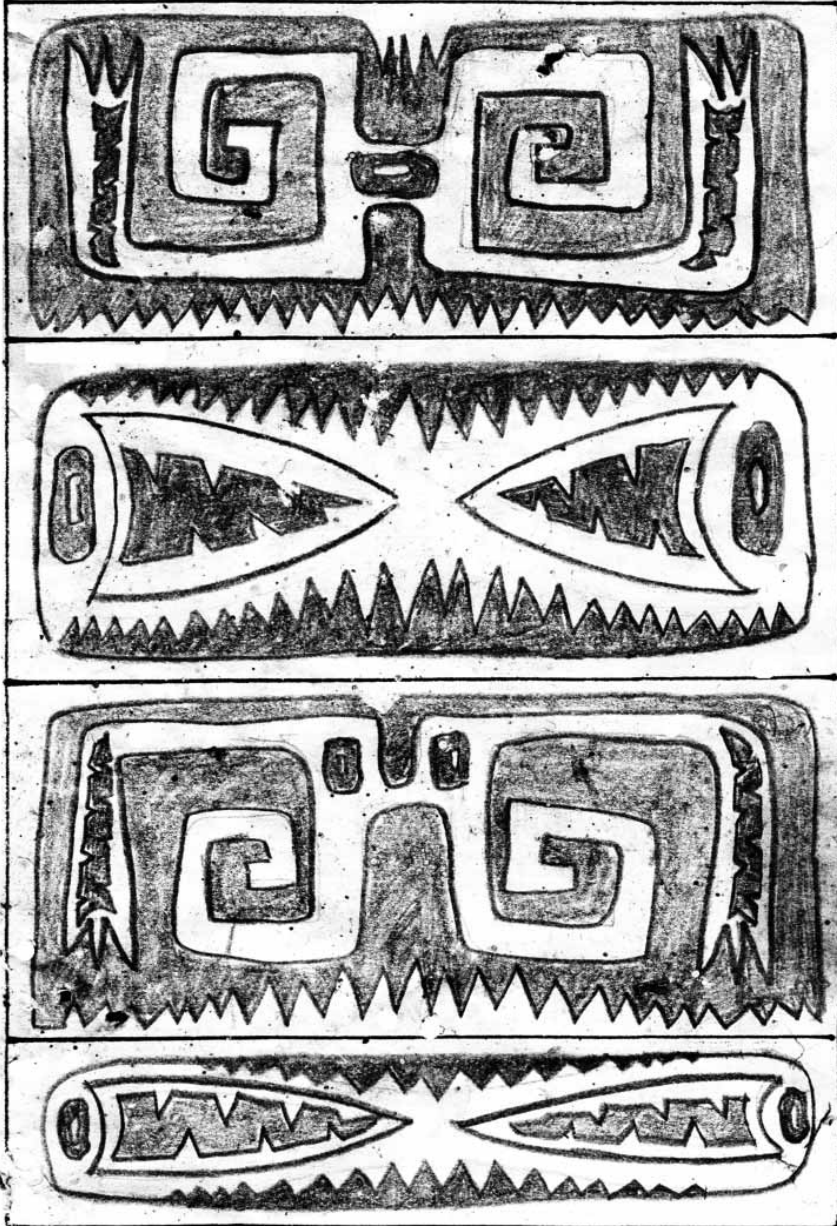
Az uradalmi szolgák közül többen is hallani vélték, de senki be nem vallotta, magának sem, hogy azon a mindenki számára különösen nehéz, villám szaggatta és földült éjszakán, párnába temetett arccal, monszuneső-könnyek közepette, pávahangon, nősténypárduc-acсарgással, szíve körül megfordulva és a kényelmes-kövér telihold csüngését ingamozgásba lendítve, de mégis olyannyira némán, hogy apró éjszakai állatok nedves-parányi orrának neszezése, a túl korán megvénült levelek hajszálereinek megpattanása is közvetlenül a hallóidegekbe futott, a valamiért hirtelen elhulló virágok szirmának földet érését is érezte a birodalom, a szarvasbögés legközepén, amikor cserjében loholó hatalmas és gőzölgő testekhez verődtek karnyi méretű, de azoknál sokkal súlyosabb, kivont állatfalloszok, a nyugodt álmhoz fehérbe öltöztetett Sizuka (selyemruhájának bal pántja a rakoncátlanul kikandikáló bimbócska hegyébe gabalyodott, és a lélegzet ritmusában érdessé-fájdalmassá keményedve fölpúpozta, fogékonyra tette az édes fájdalomra) egyre mélyebben sóhajtozott, és aztán fölsikoltott.

Gendajú ügyetlenül bánt varázslatával, nem mindig tudta, mikor ér célba, amit bűnösen kíván és értelmezhetetlen hangsorokat ismételve erjesztett szőlőlével félig megtöltött, forradásos medvekoponyája fölött kicsit sem tisztességes szándékkal, csillagfényben mormol, miközben egy szikaszarvas parázsból előkapart lapockacsontjának szilánkos repedéseit tapogatja szertartása előírásai szerint, úgyhogy a sikoly, amit hallott, nem nyugtatta meg, inkább elcsügedt fölötte, nem értette, mit jelent.

Az üszökből még utoljára fölszálló pókfónalnyi füstcsíkocská, kissé elnyújtva és lassan foszladozva, éppen a kormos, selymesen humorú csont hasadásainak ívét rajzolta a szokatlanul sűrűn csillagozott éjszaka szikrázó egére, és magával emelte a szamuráj kiélezett sóvárgását, amely az öntudatlanul, pillanatra fölnyíló pillák alatt a gésa álmába lopózott. Sizuka szíve menekülve repdesett és száguldott, kibontakozó alabástromemlőjébe apró patkánypofából denevérfogak martak, karmos, egyszerre meleg és didergető bőrszárny ért kinyújtott hattyúnyakához, amelyet csakhamar elszorított a csiklójába és nyákosan megnyíló szeméremajkába vért pumpáló borzongás, lányos szerelemteste vacogni és hánykolódni kezdett.

Gendajú kétes ajándékként kapta a vajákos mondókát, halálország kényszerítő sorait, amelyek elborítják az imádott tudatát, összeszorítják szívét, libabőr sörtéivel pöttözik ki belső combja sápadt bőrének érzékeny, reszkető puhaságát, de ha nem lobbantják szerelemre, vágyakozásra a rajongott, szökellő prédaállat imigyen fölzaklatott, verejtékes testét, akkor elmúlásra biztatják, és abbamaradó lélegzetét súlyos földcsöndbe eresztik, ahonnét semmi nem emeli vissza többé.

A szamuráj árnyéktalan ladikról lógatja lábát, talpával érinti a finom víztükör hűvösségét csomókban függő csillagok alatt; ádámcsutkáján, mellkasán, csontkemény erekciója leghegyén borpiros, életfehér cseppek csillámlanak. Ujjbegyével víz alá nyúl, örvényt kavar, aztán hátraveti magát a kátrányos deszkán, és még egyszer, alig mozgó ajakkal, fölördítő békák lármájában elmondja a végzetes, egyedül vállalható sorokat.

Sándor Zoltán

Az idegen

Amikor Virrasztó Mária igazgatónő kinyitotta az iskola bejáratí ajtaját, az idegen férfi már ott ült az épület előtt magasodó fenyőfák közti padon. Az asszony egy oldalpillantást vetett rá, és az irodájába sietett. A férfi, mint-ha észre sem vette volna az elhaladó nőt, szemrebbenés nélkül nézett maga elé. Csontos, szögletes arcát a nap felé fordította. Szürke öltöny volt rajta, lábán fekete lakkcipő. A zakó felett dohánybarna ballonkabátot viselt, hasonló színű aktatáska feküdt mellette a pad támlájának döntve.

Íróasztalfiókjában matatva Virrasztó Mária nem tudta kivenni fejéből az imént látott idegent. Ki lehet, töprengett, a különféle iratok közt keresgélve. Végre! – lelkesedett fel, amikor megtalálta a keresett okmányt, gyorsan átfutotta, majd táskájába helyezte, és a függöny mögül kinézett az ablakon. Az idegen ugyanúgy ült ott, mint az imént, hátrafésült haja olajtól fénylett a kora őszi napfényben. Az asszony a tükör elé állt, megigazította magán szoknyáját és blézerét, majd ujját megnyalazva, korrigálta kissé a szeme alatt az arcfestéket.

Bezárta a bejáratí üvegajtót, és egy kicsit igazítva bodorított frizuráján, az iskolával szemközt elterülő templom felé indult. Az idegen előtt elhaladva, diszkrétén végigmérte. A férfi továbbra is mozdulatlanul ült és maga elé bámult. A nő hirtelen megtorpant, és hátrafordult.

– Elnézést! Segíthetek valamiben?

A férfi megrázta a fejét, és kabátja zsebéből egy doboz cigarettát vett elő. Mielőtt rágyújtott volna, megkí-

nálta az asszonyt, aki elutasította a kedves gesztust, mondván, hogy nem dohányzik.

– Akkor... ha nincs szüksége semmire sem... akkor nem zavarnám tovább. Viszontlátásra! – mondta Virrasztó Mária, és magas sarkú cipőjében áttipegett az út túlsó oldalán lévő templomba.

Az idegen férfi egy füstfelhőt fújt utána.

*

Borostáját vakargatva bakter Bandi már messziről észrevette a Bózsó gyereket. Kopottas öltözékében idegesen járkált a düledező épület előtt. Rozoga kerékpárja az állomás előtti gazban hevert.

– Adj! isten! Hát te meg mit keresel itt?

– Magát várom! Már több mint negyedórája – mutatott neheztelően a karórájára.

– Na és?! Nem hallottad, hogy megszüntették a falusi járatokat?! Alig megy itt el már valami, napi két személy- meg néhány teherszerelvény, Pityut áthelyezték, egyedül maradtam, nem fogok tán egész nap itt ücsörögni?!

– Jó, de...

– Különben meg semmi közöd hozzá!

– Most ez nem is fontos.

– Nem?! Akkor mi a fontos?

– Egy idegen van a faluban.

– Na és?! Mozgásszabadság van, vagy mi...

– Igen... de ez más.

– Mitől más?

– Nem tudom, az alak olyan ügy-nököféle. Öltöny van rajta, meg ballonkabát. A polgármester azt mondta, jöj-jek ide, és okvetlen tudakoljam meg, ki mindenki jött a hajnali járattal.

– Pocok szalasztott ide?!

– A polgármester tisztességes neve Polgár Pál, és...

– Hagyjál ezzel a süketeléssel. Miért fontos?

– Nem tudom.

– Na, szépen vagyunk.

– Virrasztó Mária iskolaigazgató asszony látta.

– Kit?!

– Hát... az idegent.

– Pocok nem is látta?!

– Nem, Mária asszony látta. Ő újságolta a polgármester úrnak, aki elküldött engem ide, és sietett Imre atyához, hogy megmondja a hírt, ha még Mária asszony nem mondta meg neki is, ezt azért nem tudom...

– No, mondd meg a barátainak, megnyugodhatnak, a hajnalival egyetlen idegen sem érkezett a faluba. Jött Szép Mara, nyilván az esti műszakból, ugye, aztán ezzel a járattal érkeztek haza Boban cigányai, egyik részegebb volt, mint a másik, valami szerb lakodalomban fújták egész éjjel. Strapás lehetett, mert alig vonszolták magukat, egyikük útközben behányt a tubába, Jócó csak leszálláskor vehette észre, szidta mindegyiküket, mint a bokrot. Azt mondta, ha megtudja, ki tette, kitekeri a nyakát. Rajtuk kívül jött még a román pár két szatyor ágyneművel. Még engem is noszogattak, hogy vegyek új párnahuzatot meg lepedőt. Minek, kérdeztem tőlük, de nem értették, mit akarok mondani, csak nyomták a magukét, mint a megakadt gramfon, végül úgy kellett őket elzavarnom...

A Bózsó gyerek szó nélkül felpattant biciklijére, és a falu központja felé tekert.

– Talán köszönöm, vagy mi! – kiáltott utána a bakter. – Mafla félcédulás!

*

A temetőbejárat feletti felirat megkopott betűkkel hirdette a kereszténység legfőbb üzenetét. Az idegen egy futó pillantást vetett rá, és besétált az ezüstfenyőkkel és tujaakkal szegélyezett sírok közé. A keskeny betonjárda bandukolva a sírfeliratokat olvasta. Egy gazzal benőtt, jelöletlen sírnál megállt, élére állította aktatáskáját, ráült, ballonkabátja szétterült körülötte, és a névtől megkopott keresztet nézve rágyújtott egy cigarettára.

A vasútállomásra jövet a Bózsó gyerek éppen a temető mellett pedálozott. Szemébe ötlött a nem hétköznapi látvány, hirtelen lefékezett, és begördült a temetőbe. Csotrogányát az egyik fához döntve, félénken az idegen elé lépett.

– Szép jó napot kívánok, uram!

Az idegen bólintott, nagyot szívott a cigarettájából, és a csikket beletaposta a porhanyós hantba.

– Maga az idegen?

A férfi egy göröngyöt morzsolgatva válaszolt:

– Nem tudom. Magamnak nem vagyok az. Neked?

– Pontosan úgy néz ki.

– Hogy nézek ki?

– Ahogyan mondták.

– Kik mondták?

– Akik keresik.

– Kik keresnek?

– A polgármester, Polgár Pali bácsi, az iskola igazgatónöje, a Virrasztó Mária néni, meg... meg azt hiszem, a plébános, az Imre atya is.

– Ők mindannyian?

– Igen – bólogatott a Bózsó gyerek.

– És tudod-e, miért keresnek?

– Nem mondták.

– És te mit gondolsz, miért keres-
hetnek?

– Nem tudom... talán... talán
azért, mert kíváncsiak.

– Te nem vagy kíváncsi?

– De igen!

– És ki vagy te?

– Én... én Bózsó Antika vagyok,
a Bózsó gyerek... így hívnak.

– Szóval kíváncsi vagy, ki va-
gyok én?

– Igen.

– Akkor miért nem kérdezed meg?

A Bózsó gyerek megvonta a vállát.

– Biztos félek.

– Mitől?

– Nem tudom. Lehet, a választól.

– Akkor nem tudod meg.

A fiú a karóráját babrálva nézett
maga elé.

– Ne haragudjon – szólalt meg egy
idő után –, mennem kell.

Az idegen búcsúzásaképpen intett,
és hátrasímitotta haját, a Bózsó gye-
rek pedig le nem véve róla a tekinte-
tét, ügyetlenül felszállt a kerékpárjára,
és a sírok közt kihajtott a temetőből.

*

Virrasztó Mária igazgatónő az is-
kolaépület előtt magasodó fenyőfák
közti padhoz vezette Imre atyát és
Polgár Pál polgármestert.

– Esküszöm, bő félórával ezelőtt
még itt ült! – mondta az asszony, és
idegességében lehuppant a padra.

– Kétségtelen, hogy így volt, mert
én is láttam a reggeli szentmise alatt,
hogy egy idegen beült az utolsó sor-
ba. Pontosan úgy festett, ahogyan
Marika leírta. Áldozás előtt hagyta el
a misét – magyarázta hátratett kézzel
a pad előtt járkálva a pap.

– Stimmel, mert én meg áldozás
után jöttem át a papírokért!

– Nem mehetett messzire – jegyez-
te meg a polgármester merengve.

– Mégis, ki a csoda lehet, aki va-
sárnap idelátogat?! – tépelődött Vir-
rasztó Mária.

– Szinte bárki – válaszolta Polgár
Pál. – Például egy helybeli hozzátar-
tozója, aki hazautazott meglátogatni
a rokonságát. Mondjuk Terhes Ica fia.

– Dezső?! Ugyan már! Ő Ausztrá-
liában él, nem ugrálnak onnan csak
úgy haza az emberek.

– Néha azért csak hazajönnek, Vá-
ci Tibiék is már kétszer jártak itthon az
utóbbi tíz év alatt... De lehet az öreg
Steigerwald fia is, korban megfelelne,
ő meg itt él Svájcban.

– De miért ne lehetne egy átutazó,
vagy csak egy véletlenül a faluba keve-
redett vándor? – vetette fel a kérdést
Imre atya.

A láthatáron feltűnt a Bózsó gye-
rek, iszonytatóan tekert.

– Erre gyere! – intett feléje a pol-
gármester.

– Nem vonattal érkezett az idegen
– magyarázta nagy hévvel a Bózsó gye-
rek, miközben biciklijét az egyik fához
támasztotta. – Bakter Bandi azt mond-
ja, hogy csak a románok, a cigányok
és a... a Mara jött a hajnali járáttal.

– Naná, hogy nem vonattal jár az
ilyen – jegyezte meg Virrasztó Mária.

– Ez most nem annyira fontos,
azt kell kideríteni, merre mehetett –
mondta a polgármester.

– Az idegen?

– Igen, Antika.

– Én láttam!

– Tényleg?!

– Beszéltem is vele.

– Hol van?

– A temetőben.

– Mit csinál?

– Ül és nézi az eget.

– Miről beszéltek?

– Megkérdezte, ki vagyok.

– És te?!

– Megmondtam.

– Nem az! Te megkérdezted-e, hogy ő kicsoda?

– Nem.

– Miért nem?!

– Nem tudom.

A polgármester jól szemügyre vette a fiút, viseltes nadrágját, foszlott, a könyökénél lyukas ingét, kopott cipőjét, és legyintett.

– Gyertek, kimegyünk a temetőbe. Gyere te is, Antika!

– De a biciklim...

– Hagyd itt, ugyan ki bántaná ezt a tragacsot?!

Mind a négyen beültek a polgármester kocsijába.

– Lehet, hogy egy olyan elszármazottról van szó, akinek már nincs élő hozzátartozója, de honvágyat érzett szülőfaluja iránt, és eljött fordulni egyet – szólalt meg Imre atya az autó hátsó ülésén.

– Lehet – mondta a mellette ülő igazgató –, mint ahogyan az is lehet, hogy egy felügyelő, aki a kollégiumépítési projektumtervezetünk után szaglászik, szétnéz, mennyire reálisak azok az adatok, amelyeket a pályázatban feltüntettünk. Vagy egy nyomozó, aki az önrész ügyében nyomoz, és...

– Ne a gyerek előtt – szólt hátra Polgár Pál.

– Nem ért ez úgyse semmit – legyintett Virrasztó Mária.

– Annyit azért felfog, hogy miről beszélünk – mondta Imre atya.

– Rendben, értitek a lényegét.

– Igen, igazad van, bárki lehet.

Amint az autó megállt a temető előtt, a Bózsó gyerek odaszaladt, ahol az imént az idegennel társalgott. Annak azonban mostanra hűlt helye volt.

– Eltűnt! – kiabálta a többieknek.

– Micsoda?!

– Az idegen eltűnt, Pali bácsi, pedig húsz perccel ezelőtt még itt volt – magyarázta kétségbeesetten.

– Jól van, elhiszem, üljünk vissza a kocsiba és keressük meg, nem mehetett messzire.

Mindnyájan visszaültek az autóba, Polgár Pál pedig beindította a járművet. Tízpercnyi kocsikázás után a polgármester az egyik kis utca előtti leágazásnál elhaladva hirtelen lefékezett.

– Láttátok?!

– Mit?

– Én semmit sem láttam.

– Egy ballonkabátos férfi, aktatáskával a kezében az utca végén.

– Ó lesz az! Siessen utána!

Polgár Pál hátratolatott, majd befordult a kis utcába, és az imént látott idegen nyomába eredt.

*

A szokásos vasárnap délutáni zsi-vajtól volt hangos az ivó. A biliárdgolyók koccanása az utcára is kihallatszott, a kaláberezők kontra és rekontra felkiáltások kíséretében úgy csapkodták lapjaikat a billegős asztalhoz, mintha az életük múlna rajta, egyesek körbeállták őket és hangosan biztatták a játékosokat, mások a sön-tésnek dőlve csendben fogyasztották ebéd utáni fröccsüket. A rádióban a *Sport, zene, derű* ment a friss focihírekkel és régi slágerekkel.

– Láta valaki Pocokékat? – kérdezte egyszer csak valaki a kártyázók közül. – Palit, Marit meg a plébánost.

– Mi van velük?

– Azt hallottam, fél délután le-fel kocsikáznak a faluban.

– Így igaz! Én láttam őket!

– Én is!

– Mi ütött beléjük?

– A fene se tudja!

– Állítólag valami idegen jövevényt keresnek. Legalábbis ezt mondja Bandi. Pocok délelőtt ugrasztotta hozzá a hülyegyereket, tudakolja meg, ki mindenki jött a hajnalival.

– Tényleg, a Bózsó gyerek is ve-
lünk van!

– Kivan a csapat, mit mondjak!

Többen kuncogni kezdtek.

– De ki ez az idegen, hogy egész
nap kajtatnak utána?

– Jó kérdés!

– Ti láttatok valaki ismeretlent?

– Nekem néha már az asszony is
idegen. Tegnap vacsorakor valahogy
elbámézkodtam rajta, és egy kicsit
meg is ijedtem, annyira... annyira szo-
katlannak tűnt az arca, mintha először
látnám, pedig, ugye, ha jól számolom,
már harmincnyolc éve nézem reggel,
délben, este...

Valamennyien elnevelték magukat.

– Biztos keresik a flúgos kölyök
házi szellemét!

Néhányukból kitört a kacagás, de a
többség értetlenül nézett a hangadóra.

– Hogy mi?!

– Hát... tegnap, vagy még tegnap-
előtt... igen, tegnapelőtt itt mesélte
a Bózsó gyerek, hogy szellem van a
házában. Amint lefekszik esténként,
úgy érzi, hogy valaki rátelepedett a
mellkasára, alig kap levegőt, és bár-
hogyan is forgolódik, nem tudja levet-
ni magáról a terhet...

– Ha meg nagy nehezen elalszik,
akkor rémálmai vannak. Mit is mesélt...
mit álmodott? Úszott a víz alatt, nagyo-
kat csapkodva a karjaival, amikor egy-
szer csak tudatosult benne, hogy hiá-
ba, mert a víz az égig ér, és felébredt.

– Több pálinkát kéne innia a gye-
reknek!

Mindannyian felröhögtek.

Mintha mi sem történt volna, foly-
tatódott a kártyaparti, kocogtak a bi-

liárdgolyók, újratöltődtek a fröccsös
poharak, szólt a rádió, egyik-másik
gól hallatán valaki örömeiben felkiál-
tott, más pedig csak szaftosat károm-
kodott, hogy aztán közösen dúdolják
a *Romantikát*, úgy tűnt, semmi sem
zavarhatja meg a vasárnap délután
állandó menetét, amikor a kocsmába
berontott bakter Bandi.

– Hallottátok?!

A legtöbb tekintet rászegeződött.

– Mit?

– Pocokék belefordultak a csator-
nába. Pocok, Imre atya, diri Mari meg
a Bózsó gyerek.

Hirtelen elnémult minden, a koc-
máros még a rádiót is kikapcsolta.

– Hol a csatornába?!

– A bakterház mögött, a bejáratnál.

– És mi történt velük?

– Kampec – mondta a bakter, jel-
legzetes kézmozdulattal adva nyoma-
tékot kijelentésének.

– Mindnyájan?

– A kölyköt válságos állapotban el-
szállították a kórházba, nem sok esélyt
adtak neki. A többiek a helyszínen...

A kártyalapok az asztalon hever-
tek, a biliárdgolyók mozdulatlanul áll-
tak a zöld posztón, senki sem tudta,
hogy kedvenc csapatának sikerült-e
az utolsó percekben fordítania, illetve
megtartania a vezetést, a csend né-
hány percre mindenestül befészkelte
magát az ivó falai közé. Bakter Bandi
a söntéshez lépett, intett a kocsmá-
rosnak, hogy töltsön neki egy kupicá-
val. Az ital felét a padlóra lötytyintette,
a többit pedig felhajtotta.

– Akkor... mentem. Nemsokára ér-
kezik az esti járat.

Mortitia Schaegbecourt

Az utolsó bűnevő halála

– szinopszis-novella –

Richard Munlow 1906-ban halt meg az angliai Shropshire megyében. Ő volt az utolsó bűnevő. Az elhunyt teste fölötti rituális étkezései során magába fogadott bűnöket és emberi gyarlóságokat a későbbiekben már nem vállalta magára senki. Mint ahogy őt életében se szánták, inkább félték tőle, hátha egyszer visszaböfögi, kiöklendezi magából a halottaktól magába szívott rettenetes titkokat. A bűnevő halálát követően minden jobblétre szenderültnek egyedül kellett magával cipelnie viselt dolgainak leltárát, bárhova is került elhunytá után, nem akadt közbenjáró, aki átvállalta volna mindazt, ami rossz fényt vethetett az elhantoltra a túlvilágon. Így Munlow kebeléből már nem szállhatott másra, világok közti közvetítőre az évszázadok, talán évezredek során bekebelezett bűnök terhe.

Írás ugyan nem szól róla, de a Wren domb alatti emlékezet a cornovii kelta törzs mítoszaiból arra a következtetésre jutott, hogy a bűnevő már az ő idejük előtt is ott lézengett a vidéken, állítólag már Ptolemaiosz is említette különös fölbukkanását a második században. Amikor a rómaiak elhagyták Britanniát, nem vitték magukkal ezt a különleges teremtményt, amennyiben valóban különleges lehetett bármilyen tekintetben is, nem pedig egyszerű kókler dinasztia terjesztette magáról a különleges adottság hírért, bár az sem biztos, hogy teremtmény, vagyis isteni alkotás lehetett. A hódításaik során shropshire-i birtokokhoz jutott normannok nem mutattak különösebb érdeklődést iránta. Ahogy létezéséről, úgy küldetéséről se tudtak bizonyára sokat. Vagy eleget.

A bűnevőt akkoriban még bizonyára nem Richard Munlow néven ismerhették. Inkább hallgatható Ágrólszakadt Remete, Szerencsétlen Manó, vagy esetleg Lidércfaló nevekre, de nem jelentkezett egyébre, mint a temető fakolompjára, később a kápolna lélekharangjára. Ezt gondolta a mindenkori gyásznép, de nem egészen így történt.

A bűnevő előre tudta, merre lesz rá szükség, figyelemmel tartotta a bocsanatos, az égbekiáltó és a halálos bűnökben vétkesek, a lelküket még megmenthetőként megélők garmadáját. És egyszerűen ott termett, ahol szükségét látták.

Történt pedig, hogy 1706 tavaszán a legkisebb fiúgyermeket, Dormitot hétéves korában munkára fogta a családja, idősebb testvérei is a familia birkáival és az örvendetesen megszaporodott báránállománnyal foglalkoztak, neki még a munka könnyebb fele jutott. Ült a vesszőkunyhó előtt, legeltette az olykor elkóborló nyáját, vízről nem kellett gondoskodnia számukra, három, a Severn folyót tápláló patak vize futott le a domboldalon, ihatta minden birka, miként gazdáik is ebből a háromágú forrásból nyerték ivóvizüket.

Azt viszont Dormitnak és egy évvel idősebb bátyjának, Noahnak, miként korábban az idősebbeknek is, meghagyta a familia feje, hogy ha a legelőn ve-

szélyt észlelnek, kolompoljanak éktelenül a lármafán, majd iszkoljanak haza, a nyáját, csordát, bármit őriznek, hagyják hátra, máskor is élt a család makkon, mint a barmok, de az élő munkáskezet meg kell őrizni, tehát kölykök, ha baj van, sipirc haza! Skót szarvasagaraik majd rendet tesznek a támadó latrok és ragadozók közt.

Noah és Dormit zabkását reggelizett, miként az év minden napján egyébként, majd kiterelték a nyáját a még szinte kopár, de már foltokban sarjadó legelőre. Ma is vittek magukkal a vászontarisznyájukban kissé már szikkadt zablepényt meg hideg haggis-szeleteket. Ez utóbbit Ethan nagybátyjuk készítette folyamatosan, a leölt birkák belsősegeit fölaprította, elkeverte a zabliszttal, faggyúval, fűszerekkel, majd juhbélbe vagy birkabendőbe töltötte, és megfőzte. Szívesen ették a családi asztalnál, de a legelőn is tartalmas uzsonnának bizonyult. Ennek ellenére a fiúk repesve gondoltak a marhaszeletre, ami kivételes ünnepek alkalmával került terítékre. Zsebükben viszont mindig akadt szikkadt birkasajt, hiszen az ember fia bármely pillanatban megéhezhet.

Először a kutyák, nem a testes agarak, hanem az apró terrierek fogtak neszt, fülüket, hegyezték, ültükben mellső lábukra támaszkodva magasba emelték fejüket és prüszkölve szaglászta bele az áprilisi levegőbe. Majd a juhok is iramodni kezdtek, maguk közé kerítve terelgették a barikat, az erdőtől szegélyezett juhlegelőről vissza a falu irányába, az ebek ösztönösen a birkákat igyekeztek csoportban marasztalni, a fenyegető jelzésről, közeledésről, hangról, szagról mintha megfélemedtek volna. A fiúk viszont a nyáj hömpölygése fölötti porfelhőn túl mintha egy lopakodó alakot láttak volna, kalapja mélyen a szemébe húzva, és a szokástól eltérően nem skót szoknyát viselt, hanem pantallót és csizmát. A temető felől jött, vagy éppen oda tartott, meg nem mondhatták. Kongatták veszettül a lármafát, mire a férfiak kirontottak a faluból, ásóval, villával a kezükben, nem tudván, ki ellen kell éppen védelmezni a települést. Cunningham, a falu bírása lóra kapott, és így vezette a felvigyázó sereget, de hiába volt ösztövé, a mén kígyófészekbe lépve megkergült, nyergéből levetette lovasát, aki az ártatlannak tetsző kaland során nyakát szegte.

Nagy csapás érte a falut, hasonlóképpen az őt nyergéből levető lovat, amelyet Craig szerzetes ütött agyon buzogányával, gondolván, bizonyára megmarta valamelyik vipera. A csődületre megjelent a halászatból hazafelé tartó félkegyelmű McIntyre, az ő kordéjára terítették ki Cunningham élettelen testét, hogy otthonába fuvarozzák.

A rossz hír gyorsabb a madár röpténél. Mire a rögtönzött gyászmenet megérkezett a falu bírójának házához, a család már gyászba öltözött, az épület egyetlen földszinti szobájában az ebédlőasztalt már letakarították, arra terítették ki az elhunytat. A ravatal fejénél pedig már ott gubbasztott a kalapos, pantallóban járó idegen. Dormit és Noah a szobába lépve azon döbbsent meg, hogy senki se csodálkozik az idegen jelenlétén, noha alig kis idővel ezelőtt az állatok, és ők maguk is, rémülten menekültek előle. Ezzel szemben szinte kegyes fogadtatásban részesült a jöttment. Nem szólt ugyan hozzá senki, ám a levegőben érezhető volt az iránta való tisztelet és megbecsülés.

Az elhalálozott özvegye egy szelet zabkenyeret tett az elhunyt mellére, követvén az ősi meggyőződést, hogy a halott lelke a szíven át távozik, és a fölé helyezett kenyérszelet fölfogja a porhüvelyből a lélekkel együtt elpárolgó

bűnöket is. Az idegen, a bűnevő – mert végül kiderült, miért járt a gyászoló közösségben –, néhány perc múltán méltóságteljesen elmajszolta a kenyeret, az özvegy egy agyagtálba töltött neki árpasört, amit ugyancsak lassan elkortyolt, és indulása előtt zsebre vágta a ravatal sarkára kikészített hat pennyt. A temetőben újra föltűnt, rövid beszédet mondott a sírnál, cáfolván, hogy gonosz szellemek pajtása lenne, majd elindult az erdő irányába. Az akolba terelt birkák közt bóklászó kutyák immár méla bambasággal kísérték ki tekintetükkel a faluból távozó idegent.

Ettől fogva nyoma veszett az utolsó bűnevőnek. Testileg csupán, mert tovább élt a pletykákban.

A mendemonda szerint egyszer még fölbukkant 1906-ban is, Shropshire megyében, ahol a jószágot még ugyanúgy tartották, mint évszázadokkal korábban, a gyermekek birkapásztorkodásuk idején csiborokra vadásztak a helyi vízgyűjtőben. A hétéves Caleb, a két évvel fiatalabb Callum a mindössze hároméves Arrant arra oktatták, hogy miként lehet játékszer gyanánt úszóalkalmatosságot tákolni egy, a konyhából magukkal vitt vágódeszka és fakanál segítségével, amikor a legfiatalabb srác belecsúszott a gyászosan sötét színű víztározóba. Arran csápolt karjaival, mint a sorsára hagyott vágódeszkára erősített fakanál a fiú verte hullámokon, de a deszka kitartóbb volt Arrannál. Callum ugyan utánvetette magát öccsének, ám Caleb már látta, öccse számára nincs menekvés. Apjuk, Alasdair, számukra hanggal elérhetetlen távolságban a kosokat körmölte, anyjuk, Evanna a haggis előkészítésével volt elfoglalva.

Caleb lármafa híján a nyájat vezető szamárhoz iramodott, rázta annak kolompját, amire segítség helyett szempillantás alatt fölbukkant Richard Munlow, vagy bárki, aki az Ágrólszakadt Remete, Szerencsétlen Manó, vagy esetleg Lidércfaló nevekre hallgathatott. Hagyta, hogy a legidősebb fiú elvezesse a baleset színhelyére. Amikor látta, hogy a két fiúgyermek már menthetetlen, homlokon csókolta Calebet, átölelte, és kalapját levetve, zsebébe kavicsokat tömve, a fiút magához szorítva beugrott a feketén csillámló vízbe. Az utolsó bűnevő a bűntelen gyermekek halála miatt éhen veszett. Azóta se tudjuk, kinek a bűnét vitte jelöletlen sírjába az utolsó bűnevő, és milyen terhekkel pusztult bele a végtelenség határtalanságába.

Azaz, tudjuk. Gyilkolt, hogy megkímélje a legidősebb fiút öccsei elvesztésének terhétől, gyászatól. Saját bűnét pedig nem ehette meg.

Sinkovits Péter

Amint Li Taj-po éppen mondana valamit Tóth bácsinak

Hatezer esztendő's koponyára ügyesen felrakott bőr, a fejtetőn szétbomló hajfonatok, kétoldalt gödröcskéket mintáz a mosolyra húzódó száj, a szemekből sugárzó vidám energia aláömlik a zömök arcon. Talán éppen a barlangból sietett elő akkor, tizenkilenc évesen (hívhatták mondjuk Zuklának), körül táncolta a tüzet, majd maga is lobogó árnyékként rohant a közeli patak felé. Annak partközeli kisimult vizében pillantotta meg önmagát, de ha egy kicsit oldalra is tekint, megláthatta volna Constanze Niessst, a szemüvege mögül hunyorgó frankfurti igazságügyi orvosszakértőt, aki szintén merően figyelt, minden apró részletet rögzítve, hogy majdan megmintázhassa ezt a kőkorszaki lányt, újraalkotva arcszöveit, vonásait, megszólítva a természet formáló erejét is. Valójában persze megtörténhet, hogy ez a patak másutt található, a Naprendszer ikertestvéreként egy távoli galaxis valamely bolygóján, a hatalmas teleszkóppal befogott Cet csillagképben.

Am Constanze Niess aligha tudhatta volna kikövetkeztetni a könnyzacskó és a kis ráncok pontos elhelyezkedését, vagy a szem és a haj színének árnyalatait, s ez a víztükörből sem volt kiolvasható. De látta a boldogságot, ezt a számára ismeretlen és megfogalmazhatatlan érzést, amelyet kirekesztettek a bonctermekek fémeszközei meg a bírósági padsorok, az örökké körülötte sereglő, ilyenolyan kérdésekkel zaklató tanítványok kórusai; csak a római olimpián tapasztalt valami hasonlót, amikor a gyermekbénulást legyőző Wilma Rudolph, a „fekete gazella” légies futással száz méteren mindenkit maga mögött hagyva – világrekordot döntve – átszakította a célszalagot. Majd még két aranyérem (200 méteren meg a 4×400 méteres váltó tagjaként). A következő képeken: szülővárosa külön népnüepélyt szervez hazatérése alkalmából, John F. Kennedy pedig vendégül látja őt a Fehér Házban. Wilma mindenki által ismert derűs arca ott vibrált tehát szintén a patak sodrását felfogó állóvíz alig mozduló selymében. Zukla ekkor egy suhanó árnyat érzékelt még a patak felett, csinos, habkönnyű, fehér ruhácskájában a műkorcsolyázó Peggy Fleming körözött légies eleganciával. Mosolygott ő is. Mint Tóth bácsi.

Azon a késői nyári délutánon a földjükéről visszatérőben Tóth bácsi már majdnem a házukhoz ért, biciklijével balra fordult volna, mint mindig, a nagykapu felé, természetesen jelzés nélkül. Felesége szokásosan az ablaknál állva várta az urát, leste, kezdheti-e melegíteni a vacsorát. A közelben borozgatott Li Taj-po, a rejtélyes égi költő, ismét azon mélázva, ha a világon mindennek a sorsa a pusztulás, miért kell tökéletessé válnunk – s felfigyelt az ellenkező irányból szélesebesen közeledő autóra. Poétánk amúgy ezúttal is együtt akart iszogatni az éppen megjelenő Holddal, aranyfonatú verset írni az elvagyodás,

sóvárgás és varázslat belső kódjáról, lenyomatairól, „Csakhogy a vén Hold nem bír vélem inni, / az árnyam is csetlett-botlott setéten” – ennyit jegyzetelt mindössze. Miként századokkal korábban szintén, szegény Li Taj-po akkor is a vízben tükröződő Holdat akarta egy csónakból megölelni, de – egy kicsikét részegen, alábukva – odaveszett. Most tehát észrevette az érkező járművet, figyelmeztetni próbálta Tóth bácsit, de alig forgó nyelvvel csak eddig jutott: Tóth bácsi!, Tóth bácsi!...

Éles fékcsikorgás, Tóth bácsi már röpült, majd elterült mozdulatlanul, kalapja még perdült néhányat, majd megállapodott, a kerékpár is elheveredett, az egyik kereke még forgott egy darabig.

Ekkora csönd még nem volt az utcánkban. Tóth néni továbbra is az ablaknál állt, által-szomszédként a csipkekészítő Veronka néni súlyos elefántlábaival nehézkesen felemelkedve a varrógép mellől sikoltani próbált, de nem jött ki hang belőle. Aztán hirtelen férfiak tűntek elő, odarohantak Tóth bácsihoz, valaki beadta a kalapját, érkeztek vijjogva-sivítva a mentők is, de már nem volt mit tenni. Tóth bácsit először láttuk kalap nélkül, néhol még fekete, de inkább már ezüstösen csillogó haja izzadt cafatsávokban tapadt szorosan a fejbőrhöz. Vékony érben vér szivárgott.

A patak vizében Zukla mellett ott látjuk most Tóth bácsit is. Kalapban. Mosolyog. Tóth néni is. Wilma Rudolph szökdécsel a közeli tisztáson, majd elismerően bólint Peggy Fleming piruettjétől megigézve. Aztán a patakhoz sietnek ők is.

„Nincs legrövidebb út. Nincs egyetlen út.” Li Taj-po jegyzetelt, s újabb pohár bort töltött magának. „Étel, ital, ház, kert, asszony, barátság, költészet, bölcselet” – sorolta mindazt, ami egykoron fontos volt az életében. „Tóth bácsi, én szólni akartam” – motyogta még, ám gyorsan rájött, ezek csak szavak, céltalanok a veszendő időben, az ember legfeljebb arra ügyel, hogy a szavak hínárja vissza ne húzza a megtalált gondolatot a víz alá. „Meg se moccansz, s célodnál vagy, / Szád se nyílt, s a szó elhangzott” – róttta még a sorokat, s valamiféle szelíd elégedettséget érzett. Újabb palackot bontva még felírta: „A helyes tudás sohasem hallatja hangját. Néma és hűvös, mint a csillag.” Majd tántorgó léptekkel ő is a patak felé vette az irányt.

Vidám arcok a víztükörben: Tóth bácsi és a felesége, Wilma és Peggy, odaért ismét Zukla is, aki időközben újraélesztette a tüzet, egészen oldalt pedig a szemüvegét törölgető Constanze Niess, a hunyorgó frankfurti orvosszakértő. Káprázat és illúzió, vélte Li Taj-po, ám az ő arcát hiába keresnénk a patak vetítővásznán: a spirituális felébredés újabb lépcsőit átlépve költőnknek a kilencedik felismerés szakaszában sikerült immár láthatatlanná válnia. Csak a fűzfák lombjai suttozták még elkészült utolsó verssorait: „Az aratási Hold tündér sütésén / megyünk haza, / két régi cimpora: az Árnyam és Én.”

Szögi Csaba

A kismadarak felfedik kilétüket

(Részlet a *Kismadár a csontketrecben* című,
kiadás előtt álló regényből)

Furcsa módon nőnemű a szeretetem: először befogadó. És csak azután kiáradó. Talán ez nehezíti meg a párkapcsolatomat a női nemmel? A szeretetünk analóg és nem homológ?

Több biszexuális nőm is volt. Elképesztőek az ágyban. És remek beszélgetőpartnerek is. Olykor úgy éreztem, mintha a barátnőjük volnék. Vitakozás közben szájunk már-már összetapadt, mint két boldog osztriga. Szakadt rólam a kondenzvíz, miközben a mondataikban lubickoltam önfeledten, jólesett, jobban, mint egy kiadós kúrás, szeretek agyban élvezni. Főképp egy időben. Termékeny szikrákat vetettünk egymás búbjára, hátha valamelyik kicsírázik a horizonton.

Horizont. Egy országúti mulató neve a szomszédos falu határában, azóta bezárták, majd újra megnyitották, végül disznófürdetővé alakították, de akkoriban még igen élénk szórakozóhely volt, amikor a srácok meghívtak, és én majdnem beleszerettem az egyik volt diáklányomba. Hosszabb sztori az a „csaknem lamúr”, és még nem is tartunk ott, viszont ez az est maga vicces volt, különösen pedig a másnap hajnal, amikor én békésen álomra hajtottam a fejem egy tanyán, szintén egy volt diákomnál, aztán úgy egy órára rá szóltak, hogy indulás van, megy mindenki a határba – ÉLJEN A HORIZONT! Háromszoros hurrá!, fel is út, le is út, se reggeli, se búcsúölelés. Cirka húsz kilométer állt előttem, kora reggel máris pokoli hő sugárzott az aszfalt, gondoltam, ezt álmomban legyalogolom egy szuszra, nosza, induljunk is el, meg se próbáltam stoppolni, mereven magam elé révedtem, és nekivágtam. Úgy három perc múlva felvett egy csávó a Yugójába, pedig még csak feléje se pillantottam, amikor közeledett.

Amikor körülbelül negyedóra múlva már be is fordultam a keresett utcába, megtaláltam a házat is egyből, félig-meddig lapulva végigkocogtam a fészerek takarásában, majd beléptem a hatalmas tölgyfa ajtón, elfojtott nyöszörgést hallottam a szénapadlásból kialakított manzárdszoba felől. Erpedző barátom osont oda hozzám hirtelen, és némán mutatta, merre tovább. A régi, masszív íróasztal tükörfényes lapján valaki labirintust húzott ki valami sárgásfehér porból, két törpevaránusz versengett benne éppen, melyikük éri el előbb a labirintus céljában feltrancsírozva elhelyezett vérszopó vámpírhörccsögöt. A két őshüllő csőrét csattogtatva rontott egymásra az egyik fordulóban, ahol összeütköztek véletlenül, közben az egyik széken Varganja Daturányi Izidor ujjongva kísérté figyelemmel a jelenetet. – Amelyik először rúgja ki a falat, nagyon megkeserüli! – visította, azzal egy infúziócső segítségével méternyi csíkot szippantott fel a porból a péniszén keresztül, átrajzolva így a labirintus szerkezetét. Morgó Mjöltnir méretes öklével irtóztatósat csapott az asztallapra, beledöngött a ház, odafent a nyöszörgés egy pillanatra megszűnt, mi pedig hirtelen mindannyian helyet foglaltunk az asztal körül.

Minden székhez kétoldalt egy-egy tartály csatlakozott, bennük egy-egy cső, egyiket a szádhoz, a másikat a péniszedhez csatolod (nem összekeverni!). Az előbbiben sör van, az utóbbiba csorog a vizelet. Előtted van a dohánytartó és a billentyűzet. Gombnyomásra jön étel, ital, kábítószer. Nő, férfi. Az asztal mértani közepén helyezkedik el egy gigászi nargilé, benne *soha* nem alszik ki az indiai vadkender parazsa. Innen minden ülőhely felé indul egy-egy átlátszó cső az asztal üveglapja alatt húzódó vajatokban, követni lehet a füst alapján, kik mikor slukkolnak éppen. Mire becsatoltam magamat, Varganja Daturányi Izidor már a küzdelemben alulmaradt varánusz csontjait ropogtatta; a másik megkapta a hörcsőghullát grátisz, minden további keresgélés nélkül. Elégedetten böfögtek mindketten. Amikor a táplálkozást követően majd vad bagzásban egymásra vetik magukat, arra már nem lettem volna túl kíváncsi, de addigra már úgyis más fogja lekötni a figyelmemet.

Néhány korty és slukk, valamint az első kórisbogár-injekció után azonnal kicsatoltam magam, és a létra felé igyekeztem, amelyen a manzárdot lehetett megközelíteni. Ekkor zokogott fel a mennyezet közelében kifüggesztett csontkorsóban a legfiatalabb kismadár. Lila tarjagos ormányát előgurítva a nyíláson vadul szimatolt felém, patái szaporán kopogtak a csontkorsó falán. A perembe görcsösen kapaszkodó csempe karmai fölött hirtelen megjelent egy opálosan hunyorgó, kancsal szempár. Ahogy tekintetemet erősen rászegeztem, sárgás-fehér, lebegő pára jelent meg a korsó fölött. Addigra már a létra legfelső fokát is megmásztam, jutalmam pedig egy bombasztikus rúgás lett, bele a pofám közepébe. A szalmazsákokból kirakott derékaljon Édes Anna éppen Mirjam tűszúrásoktól szederjes és hatalmasra duzzadt csiklóját harapdálta, miközben két kézzel egy franciakulcsot tolt fel magának hátulról. Mirjam az imént a fájo élvezettől kirúgott, így találva el véletlenül jobb sorsra érdemes ábrázatomat. – Íme az incubuskulcs a problémáitok megoldásához! – nyerítettem bő nyálat fröcskölve hímtagomra, amit máris Mirjam tátongó torkának szegeztem.

Ekkor kezdett el vakogni az ablak magasságában fellógatott csontketrecben a középső kismadár. Aprócska farkát még jobban behúzta, rém hosszú fülei most a tüskés hátához lapultak, méretes és borotvaéles, göcsörtös ajkakon előtüremkedő két metszőfogát a csontketrec rácsain húzgálta fel-le fülsértő zajt keltve, míg húsz tűhegyes karmát önmagába mélyesztette riadtan. Ahogy feléje néztem, bőrgallérja és dús sörénye egyszerre kezdett az ég felé meredni. Édes Anna ekkorra már felülről becézte Mirjamot, míg Larsen kapitány az alsó fertályon időzött cirógatón, egy időben Édes Anna felkínálkozó hátsó felére tapadt sóvár csókban, kárhozatban. A fjordok felett siklott derékaljuk, kacagó gyilkos bálnák a tenger apró hullámaiból fel-felszökkenve kísérték szelíd hármas nászukat.

Ekkor kezdett el brekegni a padlószint közelében elhelyezett bőrbatyuban a harmadik, legöregebb kismadár. Csökkent csontszárnyait csattogtatta, felkúszott a bőrbatyu szájába, és ott vonaglott sebesen. Villás, fekete nyelvvel körbeszimatolt ő is, mint ormányával a kisöccse, rubinpiros fél szemét Mirjam pihés végbélrózsácskájára szegezte, miközben a másikkal, a feketével végig Larsen kapitányt bővölte. Apró szarvacskáin zölden csillant meg a hűvös csillagfény.

Horizont. Ahol lelkem lelkeddel összeég. Vigyük el oda a porhüvelyt is, kedves, vigyük a gondolatot is. Szél dagasztja vitorlánk, hajónk soha meg nem áll.

Temesi Ferenc

49/49

(Regényrészlet)

Ez egy szerelmes regény. A kezdete a múlt század hatvanas éveiben két évig dúló tini-lav, amely beteljesületlen diákszerelem marad. Hihetetlen, lányregénybe való romantika, hogy egy sors által félbevágott szerelem negyven év után föltámad és beteljesedik. 2+2 év, ez jutott Márknak és Ilonának. Egy nyitó és egy csukó zárójel az életükön.

Mert van nyugger-amúr, gyerekek, hiszitek, vagy nem. Hatvan fölött is lehet szerelem. És annak is vége lehet. Nem az ötezer kilométer teszi, ami elválasztja őket, nem. Az sem, hogy mindketten özvegyek. Márk Bartókról ír regényt, és mindennap felolvassa skype-on Illnek, aki bakfisként Bartókba volt szerelmes. És meg is látogatják egymást. Beteljesedik a szerelmük. De amikor megjelenik a könyv, az újabb két évnek is vége.

A nosztalgia könyve ez, a vágyódásé és sóvárgásé az ifjúság, az elmúlt élet után, ami mindenkinek a szívében él, ha már az időben van.

Nem cseréltek be. A Madách Imréről elnevezett általános iskolámban, a kézilabda-válogatottba. Még a 2121. számú úttörőcsapatunkat is „Az ember tragédiájá”-nak szerzőjéről nevezték el. Azért ez szép, nem? Maga Joyce készített széljegyzeteket, egy magyar finác rossz német fordítása alapján ehhez a valóban világsikerű poème d’humanitéhez. Írtam már erről. Miről nem?

Felső tagozatos, vagyis kiskamasz koromban, a kézilabda tetszett a legjobban. A részeges Tóni bácsinál (aki valamikor a „Csongiban” apámnak köszönhetette volt az állását) csak a második csapatban játszhattam, az iskola kezdőcsapatában nem. Egyszer volt rajtam a válogatottmez, de nem cserélt be, mert így szállítottam neki a második csapatok bajnokságát, ahol csupa kisebb fiú játszott, mint én. Ott, érezve az erőmet, számolatlanul dobtam a gólokat, még ha egy lökéstől az alapvonalig repültem, akkor is bevágtam abból a szögből a kapus lába mellett vagy között. Kedvencem volt egy testcsellel elküldeni a kapust, és a labdát bevágni centire az ellenkező kapufa mellé, föl vagy le. A kilencesről is. De Tóni bácsi, miközben a leggazdagabb gyerek uzsonnáját falta két pofára, és rászózott egy másik fenekére a mászókötélen bőrvégével, csak annyit mondott könyörgésemre:

Nem, Márk. Köll a kettő is. Ezt tik nem értitök.

Tóni bácsinak is hoznia kellett a tervet szerénynek, mint mindenkinek a számok bővületébe fűlt, tervtől tervig tántorgó szochazában. Az első csapatunk maximum ötödik volt, de a második első a városban. Győzelem nélkül pedig nincs túlélés, Churchill bá szerint.

Két félidőn át reménykedtem, de csak ültem ott, a kispadon, az iskolai válogatott mezében. Nem tudtam fölhívni magamra a szemközt nevetgélő veres hajú leány figyelmét, akinek a nevét se tudtam.

Esélyünk se volt a juhászokkal szemben: ők fiatal férfiak voltak, tőlünk a legerősebb is, Karesz, fejlett kamasz. A kapusunk kúszott-mászott, nyelte a port, kegyetlen lövéseket mentett, reflexből, fifikából, hetest fogott – mindhiába.

Nem tudom, miben reménykedtem, sokáig serdülő siheder, vékony dongájú suhanc voltam. (Azt nem tudtam, hogy ez az állapot majd húsz évig tart.) Ha pályára enged Tóni bá, lehet, hogy sérülten jövök le. De bántam volna is én!

Eszembe jutott a történet, amit odahaza hallottam Tóni bácsiról (a Tóni bált se tűrte tőlünk, szigorúan „tanár úr” volt a megszólítás). Apám, amikor fölvetette a Csongrádi sugárúti iskolába, azt mondta neki:

Tónikám, te jó tornatanár lennél, de ha a szünetben átjársz ide szembe a Főlsóvárosi Kisvendéglőbe, elveszett ember vagy.

Tóni bácsi megígérte, de persze átjárt. Apám elnézte neki. 1956-ban a forradalom tizenkét napjában is kiderült, hogy jól tette. A Deszkás temető téren volt Tóni bácsi a nyolcadikosokkal focizni, de apám küldöncének hívására (mobil még nem volt, a vonalast hallgatták le), rendben hazahozta a fiúkat. A forradalmas napokban volt, hogy apám az iskolakapukat is bezáratta, nehogy a gyerekei (nem mi, a nővéremmel) valamilyen balhéba keveredjenek. De hagyjuk a múlt múltját.

Most a Madách iskola udvarán lévő pályán vagyunk. Ilona a barátnőivel a partvonal mentén. Márk a szemközti partvonal mögött, egy tűzfal alatt ül a csempedon a társaival. Még nem ismerik egymást. Valami halovány emlékkép a fiúban a gyerekkori szánkózásokból. Talán.

Hanem az iskolád első csapatában játszani! Nincs annál szebb egy tiszta fiú általánosba járó gyereknek. A nézők között a szomszédos rókusi leányiskola tanulói is ott voltak, köztük egy veres hajú lány, dacos szájú, rozsdabarna szemű. Vörös kutya, vörös ló, vörös embör – égyg sé jó, mondták a jó porlódiak. De nekem mondhatták. A barátom, Bandi is vörös hajú volt. Télen aztán, a kézilabdapálya felocsolásával keletkezett jégpályán végre elgáncsolhattam a veres hajú, vers hajú lányt (mindig leesett a nővérem korijja), ami az udvarlás bevett, bár kicsit durva formája volt akkoriban. Miután gáncsot vetettél neki, fölsegítetted a lányt. De ennél többre akkor nem jutottam vele.

Most a Juhász Gyula iskola válogatottjával játszottunk. Ide járt a később barátommá lett Bébi is. Bébit is beleírhatnám a csapatba, de én egy megveszekedett, fantáziátlan, mezítlábas realista vagyok. Bébi, az úgynevezett valóságban, nem játszott a porlódi mezőnyből messze kiemelkedő csapatukban. Volt viszont egy Halál nevű, magas játékosuk, aki már szinte férfi volt, nem kamasz, és elől-hátul a nevéhez méltó volt, amit művelt. Meg egy Széman nevű csatárakra vélek. Ő volt a városi gólkirály. Ebbe az iskolába nevelőotthoni (magyarul lelenc) gyerekek is jártak. Kitörési lehetőségük egyedül a sport volt, az ellenfelek pechére. A testnevelésen kívül más tárgyakban nem jeleskedtek. Buktak is. Halál és Széman is több volt tizennégnél, de nem emlékszem, hogy óvtunk volna. Gólokkal vertek mindenkit. Szép gólokkal.

A veres hajú lány csak akkor tudta meg a nevemet, amikor a gimnázium válogatottjában látott játszani. Kézilabda-válogatottunk nem volt, Jóska bácsi

a kosárlabdát favorizálta. Szerencsémre. Itt már számított a magasság, és a szabályok kevesebb durvaságot engedtek meg, mint a kéziben. Kerényi Jóska bácsi népszerű tanára volt a gimnáziumunknak, a Ságvárinak. Magas, testes, kék szemű, ősz hajú férfi, fekete keretes szemüveggel. Nem veszítettünk, csak kifutottunk az időből, mondta, ha kikaptunk a mindenben rivális Radnóti gimnázium csapatától. Könnyű nekik, saját betonpályájuk van, mondta. Több száz dobást elhibáztam életemben, fiúk, sokszor a meccset eldönthető dobást is, mégis válogatott lettem. Igaz, csak egyszer, mert jött a háború.

Tornaórákon el-elaludt a Népsport olvasása közben. Ekkora testű ember hogyan élhette túl a ruszki hadifogolytábor? Hisz az ilyenek halnak meg elsőnek! Ezen bizony el kellett volna gondolkozni.

Amikor negyvenvalahány esztendő, hej, négy évtized múlva összejöttünk Ill-lel megint, felemlítette, hogy látta egy kosaramat a félpályáról, védővel együtt. A 8-as számú játékos egyetlen ilyen dobása volt, de nem kell mindent tudnia egy lánynak.

Be is állított az öreg bedobónak, pedig azt nem nekem találták ki, mondtam. Azt tudod, hogy besúgó volt? A Mechwart ligetben ültünk Budán, nyakig a gyorsan nyáruzó tavaszban, egy félreeső padon, a gyerekek hintái mellett. Egy kisfiú és egy kislány egy ütemre lökte föl-föl magát a hintán. A nagy szökőkút körül a padokon nyugdíjasok, gyermekes szülők napoztak. Mi, nyugdíjra várók úgyszintén. Egy valamikori gimnáziumi társunkat vártuk, de hiába. Csak telt a mézédés jelen idő, és mi Ill-lel nem bántuk. Újra együtt voltunk. Fiatalon is jelen időben éltünk, de nem tudtuk az értékét.

A Jóska bácsi?! A légynek se tudott ártani. Ill a táskájában keresett valamit. A női táskák mélyek, mint a női lélek. Ha ismered a tartalmukat, ismered a nőt.

A légynek nem. Csak Porlód lelkiösmeretének. Ő volt az egyik fő téglája, aki rábeszélte Bálint Sanyi bácsit, hogy írja meg nyugat-németországi élményeit. Vagyis önföjljelentést íratott vele, ezzel a kristálytisztá, naiv, katolikus emberrel.

Öreg busz fűjtatott fölfelé menet a ligetnek hívott tér szélén.

Ki volt az a Bálint Sándor?, kérdezte Ill. Nem olvashatta a *Porlódi szótár* kettő, vagy a *Porlódi nemzet* három kötetét.

Szülővárosunk néprajzának összefoglalója. Aki nélkül nem írhattam volna meg az első nagyregényemet.

Ill csak nézett, és a táskájából előhúzott egy kis fehér manikűrkészletet. A körmei szintelen lakkal voltak bevonva. Ez is tetszett.

Az árulásban fölötte érzed magad valakinek, aki fölé sose keveredhetnél, mondta. Hamsun írta ezt. Így mondta: Hámszün.

Az „Éhség” nagy könyv, mondtam.

Ez nem abból van.

Akkor is nagy, mondtam. A besúgó napjai gyönyörű éjszakára virradnak haláláig. Nem lehet úgy jelteni valakiről, akit a lelked mélyén becsülsz, hogy ne haljon meg valami belőled, benned.

Ezt írd meg, olyan szép!

Nem írom, mondtam, mert nem tudtam, hogy egy év múlva megkapom az apámról szóló besúgói jelentések tömkelegét. Az író okosabbnak hiszi magát hősénél, de téved.

Ha a spicli is áldozat, én nem értem az életet, mondta Ill, és elővett egy zöld színű, kicsiny körömreszelőt.

Én ódivatúbb vagyok nálad, mondtam. Én darabokra törném a téglákat, mint egy karatéka. Akkor is, ha igazat mondanak. Felálltam. Míg te reszelsz, át-megyek egy kicsit nézni a sakkozókat, mondtam a szökőkút napfényben megcsillanó vízgyöngyei felé mutatva. Nem vagyok fotós, gyerekek. Képzeljétek el.

A Pick Porlód veri a Bergent, szóltam vissza hangosan a szökőkút sirregő vízcillámai mellől.

Szalámiban?, kérdezte ingerkedve Ill. Mert abban lehet.

Nem. Kézilabdában, és nagyon, mondtam.

Egy loncsos, kis fekete kutya jött oda, lehajoltam és megvakartam a farát. Ha nem harap meg, a tied a kutya.

Lábass Endre

Meseapokrifek

Edward William Lane *Ezeregyéjszaka*-jegyzetei

Az írás egy fejezet *Árnyékkereskedő* című 3 kötetes brit olvasónaplóm II. kötetéből, a *Varázscsomóból*, mely a tervek szerint 2017. június elején jelenik meg a Kortárs Kiadónál.

A három kötetet a belső dátumok tanúsága szerint, a magam számára is meglepő módon 2000 óta írom, vagyis idén tizenhetedik éve. Ettől nem jobb, nem rosszabb.

„Széchenyi arcképe ott díszlik minden könyvesbolt kirakatában; ott volt a kajütben is, a gőzhajón, amely tovább vitt minket föl a Dunán. De mielőtt ezen ismét útra kelnénk, átrándulunk még kicsit Budára, Gül Baba sírjához, a Császárfürdő mellett, hiszen üdvözetet hoztunk a török szentnek keletről az ősi Sztambulból, Mohamed zöld zászlájának üdvözlését! De ki fekszik odabent arcára borulva? Fején ellenző nélküli fehér nemezkalap – nem a dervisek forgatagos táncában láttam ezt az embert Perában? Íme, egy dervis! Gyalog jött ideig, hegyeken, puszta vidékeken át, ide egy idegen országba, a keresztények városába! Most zárandokútja végére ért! Emlékeztetőül tarkára festett fakardot akaszt a falra, azután arcra borul, és úgy suttogja: 'Nincs más isten, csak Allah, és Mohamed az ő prófétája.' Este van. A nap vörösen bukik alá. Kelet fia szótlanul felkel a sírtól, és felmegy a teraszra; egymaga jött el ideig, a legtávolibb szentélybe; most lehajtja a fejét, és még egy imát mond. Odább egy idevalósi férfi áll, ámulva nézi az idegen vándort, és maga is gondolataiba merül. Az éjszaka, tudja jól, nem valami nyugodt errefelé. Éjjél előtt egy órával mindennap megjelenik itt egy boldogtalan lélek: egy óriás termetű török. Felemeli a legnagyobb ágyút, vállára veszi és körüljárja a falat; amikor az óra tizenkettőt üt, az ágyút helyére állítja és eltűnik! Vele akar tán szót váltani a vándor ma éjszaka? Csend van a teraszon, és csend van odalent is, a kis sírkamrában, ahol Gül Baba alszik.”¹

(Hans Christian Andersen)

Az Ezeregyéjszaka leghíresebb angol fordításait másfajta korban, másféle emberek készítették, mint a két francia mesefordítást. Nem diplomata, egyetemi tudós volt ez a két angol, inkább két antikvárius hajlamú keleti utazó. Ráadásul elég szomorkás a kettejük viszonya. Mr. Burton, a vívómester, felfedező és kalandor gúnyosan tekintett le arab mondásokat gyűjtögető öregebb kortársára,

¹ Andersen, *Mesék és történetek*, Európa Könyvkiadó, 1959, ford.: Rab Zsuzsa, bevezető, írta Viktor János, XVI. részlet. A vad vasbetonkirály, Le Corbusier is keresztülhajózott Budapesten, 1936–37 körül, ő, úgy tudom, nem szállt ki a partra, de a legjobban, és tőle a lehető legmelegpőbb módon egy olyan régi budai városrész tetszett neki, melyet nem sokkal az ő látogatása után lebontottak, a Tabán.

Mr. Lane-re, miközben őt magát – mint elavultat, pornográfot, durvát – szégyellték a londoni szalonok.

A halhatatlan arab mesekönyv első komoly angol fordítója Vörösmarty Mihály kortársa, az 1801-ben született Edward William Lane volt. Apjának, Hereford kanonokjának halála után gyerekkorában árván maradt – mint Antoine Galland –, így édesanyja nevelte. Edwardot egyházi pályára szánta, és Cambridge-ben taníttatta, ahol a gyerek meglepően tehetséges matematikusnak bizonyult,² de még ennél is jobban érdeklődött a rajzolás és a metszetek iránt. Keleti tanulmányokat is folytatott, azonban egészsége nemsokára megromlott, és ekkor – 1825-ben – gyógyulást keresve kelt útra Egyiptom felé, mint Henry Thomas Buckle néhány évtizeddel utóbb.³ Mi lehetett a baj, ami elől Egyiptomba kellett utaznia? Általában mellbajra javasolták régebben a délszaki, tudjuk, hogy Nietzsche is egyre délebbre utazott, Stevenson meg Davos varázshegyén át Szamoára.

1824-ben meghalt Byron, akit Goethe még épp beleírt a *Faust*ba, de új életre kelt a romantika – 1825 már a romantikusok nagy éveinek egyike volt Európában: Párizsban az *Ezeregyéjszaka*t kiadó Charles Nodier és tanítványai misztikus történeteket, meséket kezdtek írni; a német Hauff ekkortájt adta ki keleti meséit a *Mesealmanach*ban; az ír Thomas Crofton Crocker nem sokkal előbb összegyűjtötte a *Zöld sziget* déli részének népmeséit, és ebből a Grimm testvérek Lipcsében, 1826-ban német fordításkötetet adtak ki.

Vörösmarty barátja, Fábíán Gábor Háfiz XIV. századi perzsa költő verseit fordította Pesten, maga Vörösmarty pedig nemsokára azzal a mesés ígérettel hagyta magát Tudományos Gyűjtemény nevű fő havilapunk szerkesztői állásába csábítani a kiadó Trattner úr által, hogy ő szerkesztheti a tervezett magyar *Ezeregyéjszaka*-kiadást, mely az 1830-as években – alig öt évvel Nodier párizsi kiadása után – el is kezdett csörgedezni.⁴ A *Kétszáz ötvenedik éjszaka – Nureddin' 's a' szép perzsa nő' története* – így kezdődik Vörösmarty fordításában:

„Balsora sokáig fővárosa volt egy a' Chalyfnak adózó országnak. A' királyt, ki ebben Harun Arresyd' korában uralkodott, Muhamed Szulyman Arrussynak hitták; 's első unokák voltak, két testvér' fiai.

'Volt egy király, ki ha az ellenség' lovag serege reá rohant, annak mindenféle éles, vagy hegyes fegyverrel elégséget tett.

Ha megütközött, irni látszott, az ellenség' soraira önhangzókat, 's pontokat rakván.

Az önhangzókat kardvágással írta az ellenségre, a' pontokat láncszúrás-sal, vagy nyillövással.

Az ellenség' fejsebeiből áradó vértengerben úsz lovassága.

² „Jean Cocteau mondotta, hogy a matematika minden teremtés vázát alkotja, 'de nincs csúnyább szemérmelenség, mint megmutatni a csontvázunkat.'” (Bob Claessens, *Szeretem Brueghelt*, Corvina, 1968, ford.: Veressné, Deák Éva). Mily halálos pornográfia ez, művészi képzavar...

³ Id.: S. Lane-Poole, *Life of Edward William Lane*, 1877.

⁴ Vörösmarty *Ezeregyéjszaka*-kiadásáról írtam e könyv *Mutabor* kötetének Mandelli Dávidról szóló fejezetében is.

Ezen tenger messziről nézve hajókkal látszik ellepve: de a' mit árboczoknak vél az ember, az az ő láncsái, a' mi vitorláknak látszik az az ő zászlói, 's a' kis hullámok hőseinek sisakai.

Az idő lekötelezte magát, hogy hozzá hasonló királyt fog szűlni: de oh idő nem fogod esküdet' megtartani; bánd meg hogy azt tetted!""⁵

A következő, nyolcadik füzetben pedig így indul a *kétszáz nyolcvannegyedik éjszaka*:

„Most már szólhatunk, – monda Mobarek. – Itt a' szellemek' királya szigetén vagyunk; nincs ilyen több az egész világon. Tekints körül fejedelem, lehet-e ennél gyönyörűbb hely? Ez kétségkívül igazi képmása azon kecses lakhelynek, mellyet az isten törvényünk' igazhitű megtartóinak ígért. Nézd e' virányt illatos fűvekkel 's virágokkal ékesítve. Bámuld ama szép fákat, mellyeknek drága gyümöcsi az ágakat földig-húzzák. Örvendj a' sokszavu zengzetes éneken, mellyel, más tartományokban nem ösmert ezerféle faju számtalan madarak töltik el a' léget!

Szeyn nem győzte csodálni mind ezen őt környező dolgok' szépségét 's mindig ujjabbakat veve észre mennél tovább ment a' szigeten.

Végre egy finom smaragd palotához értek melly széles árokkal véttetett körül, 's a' mellynek partján bizonyos távolságra egymástól olly magas fák állottak, hogy árnyékok az egész palotát elfödözé. Az ajtóval átellenben, melly merő arany vala, egy híd volt egyetlen egy halpaizsból (squama); noha legalább is hat ölnyi hosszú 's három ölnyi széles vala. Elől a' hidnál egy sereg iszonyu nagyságu szellemeket lehetett látni, kik a' vár' kapuját vastag Sínai aczél buzogányokkal védték.

'Ne menjünk el innen, – szóla Mobarek, – mert ezen szellemek agyon vernek bennünket; 's ha megakarjuk őket gátolni, hogy ide ne jöjjenek, bizonyos varázs előkészületet kell tennünk.'

Egyszersmind kivona egy zacskóból ruhája alól négy szelet sárga tafotát. Egyikkel övét tekergeté körülj a' másikat hátára tüzé 's a' többi kettőt a' fejedelemnek adá, ki velök ugyan azt tevé. Azután kiteríte Mobarek két nagy abroszt a' földre, mellyeknek szélére néhány drága követ raka mosuszszal és ambrával. Egyikre ő üle, a' másakra Szeyn. Azután így szóla Mobarek a' fejedelemhez:

'Uram, most elő fogom idézni a' szellemek' királyát, ki a' szemünk előtt fekvő palotában lakik: vajha harag nélkül jöne hozzánk. Megvallom, hogy nem vagyok aggodalom nélkül, miképen fog bennünket fogadni. Ha ellenére van, szigetén megjelenésünk, egy irtózatosszörnyeteg' alakjában fog előjöni; ha ellenben javálja szándékunkat, nyájas férfi' képében fogja magát mutatni. Mihelyt előttünk terem, föl kell állanod és üdvözlened, mindazáltal le ne lépj az abroszról, mert különben halál' fia léssz. Mondjad ezt neki:

'Szellemek' határtalan mestere, atyámat, ki szolgád vala, elragadá a' halál' angyala: vajha engem is ugy ótalmazna felséged, mint atyámat mindenkor ótalmazta!'

'S ha a' szellemkirály, – ezt veté utána Mobarek, – kérdez, micsoda kegyelmet kívánsz tőle, felelj neki:'

⁵ *Ezer egy éjszaka. Arab regék.* Fordította V...M... Hetedik Füzet. Pesten, Trattner J. M. és Károlyi I. tulajdona, 1831.

‘Uram, a’ kilenczedik képszobor⁶ az, mellynek nekem ajándékozásáért alázatosan esedezem.’

Minekutána így megtanította Mobarek Szeyn királyt, hozzá kezdte az idézéshez.

Azonnal egy hosszas villámlás vakítá el szemeiket, mellyre egy dörrenet következett. Az egész szigetet hirtelen sűrű setétség borítá el; iszonyú vihar támadt ‘s erre szörnyű ordítás hallatszott: a’ föld rengett ‘s ollyatén földindulást éreztek, a’ millyent egykor Azrafyel fog az utolsó ítélet’ napján támasztani.

Szeyn egy kissé megdöbbsent ‘s ezen zajból rosztat kezdte jóslani, midőn Mobarek jobban tudván mit kelljen róla tartani mosolygani kezdte ‘s így szóla hozzá: ‘Csenedesdjél fejedelem, minden jól megyen.’

Valóban azon pillanatban megjelenék a’ szellemkirály egy nyájas férfi’ alakjában. De mégis volt valami rettentő lényén.

Mihelyt megpillantá őt Szeyn király olly udvarilag szólítá meg, a’ mint Mobarek tanította. A’ szellemek’ királya mosolygott rajta ‘s felele: ‘O kedves fiam szerettem atyádat ‘s valamikor ide jött nekem tiszteletet tenni, mindig egy képszobrot ajándékoztam neki, mellyet magával elvitt. Szintugy szeretlek téged is. Én kényszerítettem atyádat néhány nappal halála előtt, hogy azt írja, a’ mit a’ fehér atlaszról olvastál! Megigértem neki, hogy ótalmamba veszek ‘s neked adom a’ kilenczedik képszobrot, mellynek szépsége mindazokat fölül mulja, mellyeket már bírsz. Elkezdtem ígéretemet teljesíteni: én vagyok az, kit álmodban egy öreg’ alakjában láttál. Én találtattam meg veled a’ vödrös és képszobros földalatti szobákat. Nagy részem van mind abban a’ mi rajtad történt, vagy is inkább én vagyok annak oka. Tudom, mi vezetett ide. Megnyered, a’ mit kívánsz.’”⁷

Az *Ezeregyéjszaka* e változatát ma már kevesen ismerik. Érdekes e szöveg azért is, mert akármilyen közvetítő forrásból van fordítva, mégis a reformkori magyar prózának, ráadásul Vörösmarty 1830-as évekbeli magyar prózájának példája – és egy Kazinczy halálának idején született Vörösmarty-féle mesefordítás hangulata és nyelvezete mindenképpen szívmengető olvasmányunk.

Vörösmarty kortársa, a romantikus angol fordító, Edward William Lane bármilyen gyöngye testalkatú volt, mégis azok közé tartozott, akik nem csak ábrándoztak a távoli tájakról. Míg említett ifjú kortársai szalonokban álmodtak, ő három esztendő tölthetett a mesés Keleten. Kétszer hajózott fel a Níluson, és közben Egyiptomról – százegy sajtát rajzával illusztrált – útikönyvet írt. Pontosan tudta: nem szabad a kerek szám tökéletességével ingerelni a teremtőt. A teljes könyv sosem jelent meg nyomtatásban, mégis annyira fontosnak tartotta, hogy 1833-ban – a magyar *Ezeregyéjszaka* megjelenésének idején – két évre ismét Egyiptomba utazott tudását tökéletesíteni, ekkor főként Kairóban lakott, csak az 1835-ös pestisjárvány idejére menekült Luxorba.

Nem merült el tétlenül a kelet kábító varázsában, a következő esztendőben kiadták Egyiptomban írt könyvének töredékét – a kortárs egyiptomi életet és

⁶ E „képszobor” kifejezés Kazinczy fordítássorozatának nyolcadik kötetében is szerepel, *A’ szalamandrine és a’ képszobor* című regében (*Kazinczy Ferencz’ Munkái. Szép irodalom, Pesten, Trattner János Tamásnál, 1816.*)

⁷ *Ezer egy éjszaka. Arab regék.* Fordította V...M... Nyolczadik Füzet. Pesten, Trattner J. M. és Károlyi I. tulajdona, 1832.

szokásokat bemutató részeket⁸ –, havonta megjelenő *Ezeregyéjszaka*-fordításainak első füzeté pedig 1838-ban jött a napvilágra.⁹ (Vörösmartyék sorozata és ez – a korszakban elszaporodtak a füzetes *Ezeregyéjszakák*...) Kiadásához Lane Antoine Galland francia változatát vetette egybe arab forrásokkal, melyekben annyira jól kiismerte magát, hogy elhatározta, ír egy arab írók műveinek felhasználásával összeállított kimerítő *Arab lexikont*,¹⁰ ebben is d’Herbelot és Galland nyomát követve – a mesék és enciklopédiák rokonok.

Lane arab lexikonának csak egy része jelent meg életében, a kéziratokból unokaöccse adott ki köteteket, a hatodik függelékeként például Mr. Lane érdekes naplójegyzeteivel. Tanulságos, hogy Mr. Lane még az *Ezeregyéjszaka* Galland által már átdolgozott fordításában is sok ismétlődést talált – a keleti emberek kedvükre felhasználtak egy-egy történetdarabot több helyen is, variálták az alapanyagot, ilyesmi még a „modern” európaiaknak is súlyos problémát okozhat – képtelenek meglátni a lényegi összetartozást egy keleti szőnyeg, egy zenedarab és egy szöveg szerkezete között. Az ismétlődéseken keresztül fejlődő mesével itt még bajban vannak. Ilyen esetben jön az eredeti megcsontítása – aztán a negyedik átdolgozás után már Se here se zádé. Egy szimfónia zenei motívumának végtelen átváltozásaiából pissenést sem hallanak.

Mr. Lane tehát úgy döntött, kihagyja ezeket a sajnos általa is csúnyának tartott ismétlődéseket, és ezzel bizonyos szempontból egyből kinyírta a mesegyűjteményt, hisz annak eredeti „gyűjtemény-hangulata” épp felépítésének esendőségében, az ismétlődésekben állt – egy komoly zenész sohasem követett volna el a szent ismétlődések ellen ilyen gyilkos hibát.

1840-ben Mr. Lane – Byront megszegyenítve – *felségül* (így hagyom ezt a titkokat felfedő, szép kis elírást) vett egy görög hölgyet – tehát egybe is kelt a Kelettel –, néhány évvel ezután nyomdába adta a *Koránból* készített válogatáskötetét,¹¹ majd egy befolyásos és gazdag úr, Lord Prudhoe – később Northumberland hercege – anyagi segítségével ismét Egyiptomba utazott, ezúttal hét esztendőre, 1842-től 1849-ig, arab–angol lexikonához anyagot gyűjteni. Feleségével és rokonaival utazott a Keletre, és ezúttal élete egyik legfontosabb könyvére tett szert, igazi kincset talált: hazavitte magával Sheikh Murtadá¹²

⁸ *An Account of the Manners and Customs of the Modern Egyptians*, 2 kötet, 1836.

⁹ E. W. Lane 1801–1876-ig élt, 1840-re elkészült fordítása – az *Arabian Nights – The Thousand and One Nights, A New Translation* – havi nyomatokban jelent meg 1838–1840-ig, könyv alakban pedig 1839–1841-ig, 3 kötetben, nyolcadrét formátumban. 1859-ben E. S. Poole, 1891-ben pedig S. Lane-Poole is kiadta.

¹⁰ *An Arabic-English Lexicon* [Ed. (With memoir) S. Lane-Poole] öt nyomtatban, 1863–1874-ig.

¹¹ *Selections from the Kur-án, commonly called, in England, the Koran*, 1843.

¹² A fehérék világában az arabok mindig rövidített néven élnek, így mi őt is csak Murtadá az-Zabídi néven ismerjük, teljes neve azonban Imām Muḥammad ibn Muḥammad ibn Muḥammad ibn Ábd ar-Razzāq al-Ḥusayni az-Zabídi, Abu’l Fayḍ volt. 1145–1205-ig élt, a mi időszámításunk szerint 1732–1790-ig, lexikoníró volt, nyelvész és tanár. Élete utazás – iraki szülőktől származott, Indiában született, majd Yemenbe vándorolt. Ő írta az egyik legregebb arab lexikont, ez a *Tāj al-Ārūs min Jawāhari’l Qāmūs* – vagyis *A Menyasszonynak Óceán Ékköveiből Vésett Koronája*. Szép játék a qāmūs szó két jelentésével, mely egyszerre szótár és óceán.

nagy lexikonának, a *Táj el 'Arús*-nak 24 vaskos, negyedrészt kötetét, mely egész életére alapvető forrása lett. A könyv maga is hatalmas kompiláció, de alapos, XVIII. századi egyiptomi szerzője több mint száz régi arab forrást használt szerkesztésekor, kommentárjai többek közt a XIII. századi Ibn Mokarram *Lisán el 'Arab* című művén alapultak, mely könyv egy példányát Lane is használhatta Kairóban. Egy könyv, amelyre vágyom.

Angliába hazatérve, 1849-ben Mr. Lane már főleg összegyűjtött arab anyagainak nagy lexikonjában való feldolgozásával töltötte élete hátralévő részét, halála napjáig – 1876. augusztus 10-ig.

Élete egyes távoli szemlélőinek ez – úgy látszik – nem volt elég, azt mondják: „Mr. Lane nem volt igazából eredeti elme, bár remek megfigyelőként finoman értelmezte, megértette a látottakat, és így az egyiptomiak közt képes volt valódi arabként élni.” Ezt pedig nyilván kevésnek gondolják. Igazából tán Mr. Lane is időutas lehetett, mint *Ezeregyéjszaka*-fordító utódja, Sir Richard Burton, róla egyenesen azt írták, alkatilag Erzsébet-kori volt, aki eltévedt az időben. Rendben van. De akkor Edward William Lane meg XIII. századi keleti enciklopédistának született. Ja, és hogy nem volt *eredeti elme*. Ki szerint? – kérdem én. De Emlékezet nem válaszol.

Az enciklopédiákat bújó, lexikoníró Mr. Lane magát a mesefordítást is az arab élet egyfajta enciklopédiájának szánta, így annyi jegyzettel látta el, hogy a fejezetek végén álló szöveg egész könyvet alkotott, mintegy az *Ezeregyéjszaka* tükörképét – a lábjegyzeteket a főszövegtől elválasztó vonal ez esetben a horizont, mely elengedhetetlen a tengeri tájékozódáshoz.

E tükör-könyv a fordítás három nagy kötetében szétszórva rejtőzött, és csak a fordító halála után született meg önálló kötet formájában, unokaöccse, Stanley Lane-Poole adta ki *A középkori arab társadalom* címmel.¹³ Mr. Lane eredeti jegyzeteit téma szerint szétválogatta, és miként nagybátyja épp százegy rajzot készített Egyiptomról, ő éppen tizenegy fejezetbe rendezte a következő címeiken: *vallás, démonológia, szentek, mágia, kozmográfia, irodalom, ünnepek, gyermekkor és oktatás, nők, rabszolgaság, szertartások és halál*.

Nyolc éven át az Operaház úgynevezett *Csillárpaddlásán* éltem – ott volt a festőműtermem, az *Ördögpadlás* fölött közvetlenül –, nappal virágszál-balerinákkal szálltam a tükrös liften fel-alá – a varróműhely a negyediken volt –, sokszor a Csillárpaddláson aludtam, s ha álmatlanságtól szenvedtem, akkor se szenvedtem igazán, felmáztam a falétraikon az Opera tornyos-erkélyes tetejére, és néztem, milyen festőien – Hieronimus Bosch képeihez méltóan – lángvörös az égbolt az éjszakai város mögött. Akkoriban, az Operaház művészbejárójával szemközti antikváriumban vásároltam meg boldogan Mr. Lane említett könyvét. (2016-ban ez a kis csöbölt már rég nem létezik.) Kötetnyi mesére leltem ekkor, melyek nem szerepelnek az *Ezeregyéjszakában* (és néha meglepően időszerűnek látszanak). Szeretettel fordítok Neked közülük néhány darabot.

¹³ *Arabian society in the middle ages studies from 'The Thousand and One Nights' by Edward William Lane*, edited by Stanley Lane-Poole, London, 1883; (U.S. ed.: Barnes & Noble Inc. New York, 1971, ezt az amerikai kiadást Magyarországon nyomtatták).

„A kalifa egy éjjel képtelen volt elaludni, ezért magához hívatott egy személyt, aki szórakoztatására majd elmond egy mesét. 'Ó, Igazhitű Herceg' – mondá az ilyképpen elhívatott ember –, volt egyszer egy bagoly El-Mósilban, és volt egy bagoly El-Basrah-ban; és az El-Mósil-béli bagoly fia feleségéül kívánta az El-Basrah-i bagoly leányát: ám El-Basrah baglya imígyen szólott hozzá: 'nem adom bizony, míg csak hozományul száz elnéptelenedett falut nem hozol nékem.' 'Ez idő szerint nem tehetem – válaszolt El-Mósil halálmadara –; ám ha uralkodónk (Isten, dicsértessék neve, őrizze meg őt!) még egy eszten-deig él, akkor majd megadhatom neked, amire vágysz.'"¹⁴

„Volt egyszer egy Király, nevét fel nem írták, egyszeri hallás után megjegyzett egy ódát; egy mameluk [memlook] meg, ki a szolgálatában állott, el tudott ismételni egy ódát, amit kétszer hallott; és volt egy lány rabszolgája, ő szórul szóra elismételt egy ódát harmadik hallásra. Valamikor a Királyhoz egy költő érkezett, hogy dicsérő verssel kedveskedjék neki, a Király mindig megígérte, ha eredetinek találja azt a verset, annak súlyával felérő pénzt ad érte. A költő ekkor előadta versét, és a Király így szólott: '– Műved nem eredeti, hallottam már pár évvel ennek előtte' – és szó szerint elismételte neki. Majd így folytatta: '– Ez a mameluk szintén elmondja versesdet, hiszen jól ismeri ő is.' És a mameluk el is mondta szépen a verset, melyet már kétszer, a költőtől és a Királytól is hallott. Ekkor a költőhöz imígyen szólott a Király: '– Van nékem egy rabszolgánóm, ki szintén ismeri ezt a verset. Ő is elmondja neked.' És hogy szólították, így is tett a szolganó, ki a függöny mögött állva immár harmadszor hallotta a verset. A poétának üres kézzel kellett hát továbbállnia.

Meghallotta ezt a történetet a híres költő, El-Asma'ee, és a trükköt megértve elhatározta, túljár a Király eszén; és rendkívül bonyolult szavakból rögtön szerkesztett egy ódát. Ám nem ez volt az egyetlen előkészülete. Beduinnak öltözködött [Bedawee], hogy fel ne ismerjék, *lithámmal* (egyfajta finom lepellel) elfedezte arcát, és csak a szemét hagyta szabadon, a sivatagi arabok szokása szerint.

Ily álöltözetben elment a palotába, és miután bebocsátást nyert, illón üdvözölte a Királyt, ki így szólott hozzá: '– Mondd, honnét érkeztél ide, ó, testvére az Araboknak, és tőlünk mire vágysz?'

És a költő imígyen válaszolt: '– Isten növelje nagyra a Király hatalmát! Költő vagyok, e törzsnek fia, és egy ódát írtam Urunknak, a Szultánnak tiszteletére.'

'– Ó, Araboknak testvére – szólott a Király –, hallottad feltételünket?'

'– Nem hallottam – felelt a költő –, mi a feltételed, ó, királyi atya?'

'– Feltételünk – válaszolt a Király –, hogy ha az óda nem a tiéd, fizetség nélkül távozol, ám ha saját műved a vers, akkora summát kapsz érte, amennyit a súlya nyom.'

'– Miként is lophatnám el másnak tulajdonát – szólott El-Asmaee –, tudván ráadásul, hogy a legnagyobb bűn hazudni a királyok előtt? Feltételeidben meg egyezem hát, Ó, Szultán Urunk.'

Elmondta tehát az ódát. A Király meglepődve, mert egyetlen szóra sem emlékezett belőle, jelt adott a mameluknak, de az szótlán maradt, ekkor a rabnőnek adott jelet, ám az is képtelen volt elismételni a verset.

¹⁴ *Arabian society in the middle ages (...), Literature, 114.*

‘– Ó, Arabok testvére – szólott ekkor a király –, igazat beszéltél, az óda kétségkívül a tiéd, sohasem hallottam ezelőtt, mutasd hát, mire írtad, és a súlyának megfelelő pénzüsszeget megkapod az ígéretem szerint.’

‘– Nagyságos Úr, szolgálodat kiküldenéd, hogy behozni segítsenek?’

‘– Behozni? Mit? – szólott a meglepett Király. – Nem egy papírlapon van a vers, mit előhúzhatsz lepled alól?’

‘– Nem, ó, Szultán Urunk – felelt a poéta –, midőn e versemet szerkesztettem, egyetlen papírdarabom se volt, egy márványoszlopot leltem csupán, melyet rám hagyott atyám, így hát abba véstem e sorokat, és odakint fekszik most az oszlop, palotád udvarán.’

Vásznakba jól betekerve hozta az oszlopot, teveháton. A Király, hogy szavának álljon, kénytelen volt kincstárát kiüríteni, és hogy még egyszer meg ne történhessen vele ez a szégyen (melyet később fel is fedett El-Asma’ee előtt), attól fogva a költőknek csak a királyok szokásos módja szerint fizetett.”¹⁵

A következő mesét egy Abu-l-Kásim nevű, jeelánbéli perzsa beszélte el Mr. Lane-nek, kivel Kairó városában ismerkedett meg, s aki Mohammed Ali nyomdájának volt vezetője Boolák városában.

„E személy egyik földije, kit ő kétségkívül szavahihetőnek mondott, egy napon házának tetőteraszán üldögélt, elnézdegélte a Gangeszt, s a nap záróráit szokása szerint perzsa pipájának szívogatásával töltötte, míg szemét a folyóban fürdőző szép lányok idomain sétáltatta, mikor egyszerre észrevett köztük egy oly szerelmesen szépet, hogy szíve majd kiugrott helyéből, csak hogy feleségül megszerezze őt. Ahogy az éj leszállt, rögtön hozzá szaladt, s mondta neki, tekintse érzelmeit, s egyezzen bele, hogy felesége lesz, azon feltétel alatt, hogy más férfit magához sosem enged ezután, s csupán az éjszakákat tölti vele. Megesküdtek egymásnak, egyéb tanújuk nem volt Istenen kívül; s nagy volt a boldogságuk, mígnem egy estelen a férj egy másik elbűvölő leányt pillantott meg alatt, a folyón. Meglepetésére egyszerre előtte állott e szép alak, amint leszállt az éj. Ám ő ellenállt e kísértésnek és minden csábításnak, és menyegzői ígéretéhez hű maradt. Szépséges látogatója ekkor elmondta neki, hogy nem más ő, mint a felesége; s hogy ő egy Dzsinn; s hogy ezentúl meglátogatja őt minden éjszakán, oly asszony alakjában, amilyent csak éppen megkíván.”¹⁶

(...)

„A régi arabok hittek abban, hogy egy bizonyos Dzsinn uralkodik egy bizonyos hely fölött. Ezt mondja a Korán: ‘És voltak emberek, akik menedékre lettek bizonyos Dzsinneknél.’¹⁷ Jeláleyn¹⁸ kommentárjaiban e szavakra a következő magyarázatot leltem: – ‘Midőn utazásukat megszakították egy félelmetes helyen, egyikük így szólott: ‘e helynek uránál keresek menedéket rossz alattvalói

¹⁵ i. m., 124–126.

¹⁶ i. m., 36., *Demonology*

¹⁷ *Korán*, Lxxii.6. (Mr. Lane jegyzete).

¹⁸ Mr. Lane átírásában Jeláleyn, az egyik legtekintélyesebb arab Korán-magyarázó a XVIII. századi angol Korán-fordító George Sale *Preliminary Discourse* című híres tanulmányának is egyik alapvető forrása volt – többek között Al Beidāwi, Zamakhshari, Abulfeda, Abulfarag, d’Herbelot és Pierre Bayle mellett. Az arab tudós nevét Mr. Sale Jallalo’ddinnak írta.

elől! Ezt illusztrálni ideiktatom a következő hagyományt, El-Kazweenee-ből fordítva: »A hagyományok egy őrizője meséli, hogy midőn bárányaival egy völgybe leszállt, s egy farkas a nyájából egy kisbárányt elragadott, ő felkelt és így kiáltott: 'Ó, e völgy lakói!', mire hangot hallott, mely így szólott: 'Ó, farkas, egészítsd ki az ő nyáját!' s a farkas visszatért a barival, otthagyta, s eltávozott.« Ugyanezen a véleményen vannak a modern arabok is, bár vélhetően nem használnak hasonló invokációt. Hasonló babona, egy régi egyiptomi hiszékenység emléke, még mindig él Kairó népe között. Azt hiszik, hogy minden városrésznek saját őriző géniusza, másként Agathodæmona van, mely a kígyó formáját viseli.¹⁹

(...)

„Megállapították, hogy a talizmánok segítségével, vagy némely hívásokkal, az emberek képesek megszerezni a Dzsinnnek szolgálatait; és a mód, amellyel ez utóbbiak a mágusok segítségére sietnek, az eljövendő események ismerőivé téve őket, fentebb leíratott. Soha ember nem bírt oly abszolút hatalommal a Dzsinnnek fölött, mint Suleymán Ibn Dáod (Salamon, Dávid fia). Erre őt a legcsodásabb talizmán tette képessé, mely, mondják, az égből szállt alá. Egy pecsétgyűrű volt, melyben az Isten legmagasabb neve vésvé állt, s melyet részben bronzból, részben vasból állítottak össze. A bronzal a jó Dzsinneknek írott parancsait, a vassal pedig a rossz Dzsinneknek vagy ördögöknek adott parancsait pecsételte le. Véghetetlen hatalommal bírt mindegyik fölött, csakúgy, mint a madarak, a szelek és – mint mondják – a vadállatok felett.²⁰

(...)

„A Sealáh vagy Saaláh egy másik démoni teremtmény, melyet a legtöbb szerző mint Dzsinnnt ír le. Azt mondják, főként erdőben található, s mikor egy embert foglyul ejt, táncolásra készíti, s mint macska az egérrel, játszadozik vele. Egy iszfahánbéli ember kijelentette, hogy hazájában sok ilyen lény lakik, s hogy néha a farkas megfogja őket éjszaka, és elnyeli, ám ekkor a Sealáh kiált: 'Jer segítségemre, a farkas elnyelt engemet!', vagy ezt kiáltja: 'Ki szabadít meg engem? Ezer denárom van, mindet megkapja!', ám a népek jól tudják, hogy ez a Shealáh kiáltása, és senki nem szabadítja meg.²¹

A Mr. Lane *Ezeregyéjszaka*-jegyzeteiből összeállított könyv egyik legkülönösebb története az álom meséje.

„Az álmokban való erős hitet jól példázza a következő történet, melyet Kairóban, röviddel a rettenetes 1835. esztendei pestisjárvány után, Mohammad El-Tantáwee mesélt nekem, aki vette a fáradságot s kivizsgálta az eseményeket, és valóságukról megbizonyosodott. Egy kereskedő, aki Kairó El-Hanafee negyedében élt, azt álmodta a pestisjárvány idején, hogy tizenegy személyt visznek a házából eltemetni, a járvány áldozatait. A legnagyobb rettegés állapotában riadt fel, észrevéve, hogy háza összes lakója, magát is beleértve, éppen tizenegy személy, s hogy hiú önáltatás lenne háza népét akárhány személlyel növelni, s Isten parancsának ellenszegülve menteni magát. Így hát összehívta szomszédait, álmát elmesélte nekik, s nyugodtan készült előrelátható végze-

¹⁹ Mr. Lane, i. m., 38–39., *Demonology*

²⁰ I. m., 39–40., *Demonology*

²¹ El-Kazweenee, Mr. Lane jegyzete

tére, hálát adva Istennek az időbeni figyelmeztetésért, melyben kegyesen részesítette őt. A következő napon meghalt egyik gyermeke, egy vagy két nappal később az egyik felesége, és így ragadozott családjában a fekete halál, mígnem a házban ő maga maradt egyes-egyedül. Ekkorra már lehetetlen volt a legcsekélyebb kétséget táplálnia magában a figyelmeztetés iránt, a háztartását sújtó legutolsó haláleset után azonnal egy barátja boltjába látogatott, összehívott oda még pár embert a szomszédos boltokból, álmát elmondta nekik, emlékeztette őket majdnem tökéletes beteljesülésére, s kifejezte előttük meggyőződését, hogy ő, a tizenegyedik, meghal hamarosan. 'Meglehet – mondotta –, már a következő éjjel meghalok, ezért Istenre kérek titeket, gyertek házamba holnap reggel már korán, s az összes következő reggeleken, ha lehet, látni, meghaltam-e, s ha holt leszek, temessetek el, hisz már senkim nincs, ki megmosdatna, s rám tenné a szemfedeleket. Ne feledjétek e szolgálatot, melyért a mennyben elnyeritek jutalmatokat. Már megvásároltam halotti leplemet is, megtaláljátok majd a szoba sarkában, hol aludni fogok. Ha a ház ajtaját lezárva lelitek, s a kopogtatásra nem felelek, törjétek fel azt.'

Nem sokkal napnyugta után magányos ágyára lefeküdt, de nem remélte, hogy álmra hunyja szemét, hisz a másvilágba való rettentő belépésen jártak gondolatai, és elmúlt életének képein. Ahogy az éjnek árnyai köréje gyűltek, néha már azt képzelte, hogy a félhomályos szoba sarkának valamely derengő alakjában a rettenetes Halál Angyalát látta meg, míg végül valóban észrevett egy ajtaján átsuhanó alakot, amint ágyához közelít. Rémulten felegyenesedett, és felkiáltott: 'Ki vagy?' – és egy komoly, ünnepélyes hang ekként válaszolt: 'Elhallgass! Azraeel vagyok, a Halál Angyala!' – 'Ó, jaj!' – kiáltott a megrémült ember –, vallom, hogy nincs más istenség, csak az Isten, s vallom, hogy Mohammed az Isten Apostola! Nincs erő, nincs hatalom, csak az Isten, a Magasságos, a Hatalmas Istenhez tartozunk, hozzá térünk vissza!' – Ekkor takarójával mintegy védelemül befödte magát, és dobogó szívvel feküdt, várva, hogy bármely pillanatban elragadja lelkét a kérlelhetetlen hírhozó. De a pillanatok elszálltak, a percek, órák a menekülés minden reménye nélkül múltak el, hisz azt hitte, az angyal csak várakozik, csak itt hagyta még egy darabig, s először az aznap éjjel meghalt sok száz emberi lény lelkével foglalkozik, kiknek ugyanezen az éjjelen, ugyanebben a városban jött el kiszabott idejük, s azoknak az ezreknek lelkével, kik máshol a szolgálatára kárhoztattak.

A hajnal eljött, mielőtt elmúlt volna e rémulat, s a szomszédok ajtajához jöttek ígéretük szerint, s őt ott találták ágyában fekvő, de látván, hogy be van takarva s mozdulatlanul fekszik, miként a holt, szólígtatták, nem tudván, él-e még. Gyöngye hangon válaszolt: 'Nem vagyok halott, de a Halál Angyala hozzám jött az éjhomályban, s hiszem, minden percben visszajöhet elvinni lelkeket, hát ne zavarjatok, csak majd mossatok meg s temessetek el.' 'De miért volt nyitva az ajtó?' – kérdezték a barátok. 'Én bezártam, de a Halál Angyala kinyitotta.' 'És ki az az ember az udvaron?' – kérdezték a többiek. 'Semmilyen emberről nem tudok az udvaron, lehet, hogy a lelkekre várakozó Angyal tette előttetek láthatóvá magát, s ti a reggeli homályban emberalaknak őt véltétek.' 'Ő egy tolvaj – mondták a többiek –, ki összeszedett mindent a házakból, hová bemehetett, s eközben sújtott le rá a döghalál, s most ott fekszik holtan a lépcsők lábánál, az udvaron, ezüst gyertyatartóval a kezében.' A ház ura ezt hallva

elgondolkodott, majd ledobva pokrócát, így kiáltott: 'Hála Istennek, minden teremtmények Urának! Ez volt a tizenegyedik, én szabad vagyok! Nem kétség, e gazember volt, ki hozzám lépett, s azt mondta, ő a Halál Angyala. Hála Istennek! Hála Istennek!'"²²

2003. december 12-én egy angol könyvben²³ fekete-fehér fénykép reprodukciójára leltem. A fotó Edward William Lane szobrát ábrázolja, a szobrot az író testvére, R. J. Lane készítette. Már fehér márvány itt a mesefordító teste és fején a turbán, törökülésben ül, jobb kezében márvány irattekercs, a márvány bal kéz márvány tintatartón és tolltartón nyugszik súlytalanul.

A hosszúkás, préselt papírból készült tolltartókat *kalamd*annak nevezik, és mindig gyönyörű színes mintákkal, madarakkal-virágokkal festették teli őket. Ezt onnan tudom, hogy egy Klauzál téri pincében pár évvel ezelőtt én is vásároltam egyet. A boltnak Aladdin volt a neve, és a régi keleti tolltartót egy fodrász hagyatékából vették – ezért adták el borotvatokként nekem.

Útravalóul álljon itt egy ruhamese:

„Történetből úgy esett, hogy egy szerencsés személy a Hároon Er-Rasheed egyik hivatalnoka által vezetett nyilvántartásba betekinthezett. Ott a következő bejegyzést olvashatta kíváncsi szeme: '– Négyszázezer arany Yahyá Wezeer fiának, Jaafarnak ruhájára'. Egy néhány nappal későbbi bejegyzésben meg ezeket a sorokat látta:

'– Tíz keerat a naphta s nádnak ára Yahyá fia, Jaafar testének elégetésére.'

[lábjegyzet] 'Egy Baghdádi keerat egy deenárnak, azaz egy aranynak huzadrésze volt.'"²⁴

²² Mr. Lane, i. m., 88–92., *Magic*

²³ Sarah Searight, *The British in the Middle East*, Weidenfeld and Nicolson, 5 Winsley Street London W1 (1969) A fent említett szobor eredetije a londoni National Portrait Gallery-ben látható.

²⁴ Mr. Lane, i. m., 117.

Stepanović Predrág*

Szerencsés ember

Eljött Arso Medináról, hát meghívtam a tanyára. A Bolmanacékhoz jött vendégségbe, gondoltam, meghívom egy napra hozzám is. Eljöttek mindannyian, a Đuka, a Jakšo meg a Miška... Az egész társaság. Levágtam egy ürübárányt, pörköltet főztünk, bor a pincében hordószámra, meg volt még egy kis pálinka is. Félretettem, mert a télen, amikor itt telettünk a birkákkal, igencsak fogyott. De azért maradt még.

Amíg a pörkölt rotyogott, mi iszogattunk, beszélgettünk. Az Arso meg csak néz. A tanya a hegytetőn van, egy fennsíkon, alattunk az egész mohácsi mező, balra a város, látni a Dunát is. Szép tiszta idő volt, még a partizánemlékmű is látszott a jugoszláv oldalon, Batinánál, meg a Báni-hegyek Popovacnál. A másik oldalon meg, ha Lánycsók felé fordul az ember, egészen a Harsányi-hegyig ellátni.

„Te, Milan – mondja az Arso –, ha nekem ilyen tanyám lenne, soha nem mennék le a városba.” Hát nem is megyek, mondom. Még télen se. Csak ha muszáj. Az elmúlt télen is alig voltam. Hetente egyszer lemegyek, ott töltöm az éjszakát, aztán fölpakolok, tisztát veszek, a Jancsinak meg a juhásznak is hozok váltás fehérműt, és gyerünk vissza. Az anyabirkák ilyenkor ellenek, azt nem lehet másra bízni, ott kell lenni. Akár karácsonykor is. Szentestére hazamegyek, de karácsony másnapján már gyerünk vissza. Én előre megérezem, melyik mikor fog elleni. Könnyen fölébredek, úgy alszom, mint a nyúl, mindent hallok. A juhász meg, az Iva, ő alszik. Nekem kell fölébresztenem. Hát hogy hagyhatnám akkor rá?

A tanya meg tényleg szép, jó nagy, nem olyan, mint azok a Szigetben. Két szoba, konyha meg egy hatalmas présház, ahonnan tizenkilenc lépcső vezet le a pincébe. A pince meg vagy harminc méter hosszú, beleásva a hegybe. Ezt még az első világháború előtt építette egy Marković nevű lánycsóki szerb. A ház mellé két lónak meg két tehénnek való istállót is épített, az udvar másik oldalán meg négy disznóolat, fölöttük kukoricagóréval. Ásatott egy húsz méter mély kutat. Olyan a vize, mintha forrásból jönne. Aztán a háború után az egészet eladta, és átköltözött Jugoszláviába.

Először egy Geiger nevű sváb ember vette meg, de úgy látszik, kölcsönzéből, és nem tudta fizetni, hát ő is eladta. Akkor megint megvette egy második, harmadik, vagy ötször cserélt gazdát. Egy borjádi szerb is volt köztük, így megint szerb kézbe került. De ez nem szeretett dolgozni, hanem ivásra adta magát. Volt neki egy kommenciója, az dolgozott, ő meg csak ivott. Hordószámra hozatta a sört. Elvált a feleségétől, és akkor a szőlő felét az asszony kapta. Az dolgozott a maga részében, meg napszamosai is voltak, ez meg odavitt két kurvát meg egy hordó sört, hogy bosszantsa az asszonyt. Bora is

volt, így élt, elherdálta, amije volt. Eladta aztán ez is a tanyát egy Fischer nevű ügyvédnek, és átköltözött Jugoszláviába. Végül a Káldorék vették meg. Három Káldor testvér. Zsidó emberek. Na, ők gazdálkodtak. Nem ők dolgoztak, volt pénzüik, szappanfőzők voltak, hanem vezették a gazdaságot, irányítottak. Hozzáépítettek még egy nyolc tehénnek való istállót, egy kisebb présházat meg egy pincét, egy pajtát, meg tizenhat anyakocának való malacozót. A parasztknál ilyesmi nem volt. A malacozó közepén egy sín pár volt lefektetve, azon egy csillében lehetett tolni a takarmányt. Kétoldalt nyolc-nyolc kisebb ól, mindegyiken egy kis nyílás, amelyiken a malacok ki-be tudtak járni, de a göbék nem fértek ki rajta. Én ezt aztán megszüntettem, ezeket a kis ólakat, és egybenyitottam az egészet, mert télen itt tartottam az anyabirkákat a báránnyal. A malacozó fölött meg egy hosszú padlás húzódik. Ha az év jó volt, ezt a padlást cséplés után megtöltöttük búzászsákokkal. Mert a tanyához nemcsak két szőlő tartozott, a tanya mögött kadarka termett, előtte meg fehérszőlő, hanem harminc láncc föld is. Én ezt az egészet ezerkilencszáznegyvenhatban megvettem a Káldoréktól. Hú, de örültem akkor, olyan szerencsésnek éreztem magam, mint még soha. Mert addig bizony sokat kellett kínlódnia, amíg ezt meg nem szereztem.

*

Volt a Szigetben két tanyánk. Az egyik az én családomé, a Panićéké, a másik a Šumanović-tanya, azt meg a feleségem örökölte. Korán kellett kezdenem a gazdálkodást, mert késői gyerek voltam. Az apám, Jakšo már ötven felé járt, amikor a világra jöttem, a két nővérem meg már férjnél volt. Az idősebbik, a Milka, Zomborba ment férjhez. Az apám ötszáz koronát adott neki az esküvőkor. Ötszáz koronáért akkoriban két láncc földet lehetett venni. És minden évben adott nekik egy kétmázsás disznót. A Milka fia, a Vitomir, ugyanabban az évben született, mint én: ezerkilencszázkettőben. A másik nővérem, Jeca, Majsra ment férjhez, de az ura nagyon gyorsan meghalt. Gyerekük nem volt, hát hazajött. Na mármost, a Šumanovićéknél egy sombereki ember, Stokan Tadić volt a juhász. Sombereken tönkrementek, hát eljött Mohácsra szolgálni. Amúgy nagyon rendes ember volt, és a Šumanovićék kommandálták, hogy a Jeca nénémet adják hozzá. Így került vőnek az apámhoz. Itt született a fiuk, Jakšo. A nagyapja nevét kapta. Egy évre rá aztán én is megszülettem. Hát, nem tetszett neki, a vőnek, hogy megszülettem. Senkinek sem tetszett. Az apám meg örült, hogy két lány után fia is van. Aszongya, akinek nem tetszik, föl is út, le is út. Az apám aztán vett neki két láncc földet, meg adott százhusz birkát. Neki is volt huszonnyolc darab, amit az öreg Šumanovićnál keresett, ezzel aztán elkezdett gazdálkodni, és gyarapodott. A gyapjúnak jó ára volt, ment neki. Lassan összehozott egy kis vagyont.

Így aztán én egyedül maradtam az apámmal meg az anyámmal. Az apám egymaga gazdálkodott és dolgozott. Néha volt szolgálja, máskor meg nem volt. Mikor hogy. Én még gyerek voltam, nem tudtam segíteni. Dolgos ember volt. Átment a Szigetbe a tanyára, és csak dolgozott. Ha kellett, egy-két hétig is ott maradt egyfolytában. Amikor aztán hazajött, bekötötte a lovakat az istállóba, és gyerünk a kocsmába. A lovak állnak, ő meg egyik kocsmából a másikba. Én még gyerek voltam, az anyám meg aszongya, eredj, hívd haza. Jó, hát megtaláltam, de ő csak ül, és mindenkinek fizet. Ez az én fiam, mondogatta. Húsz

évig csináltam, és jól megcsináltam. Amikor aztán kitombolta magát, hazajön, befogja a lovakat, és gyerünk megint a Szigetbe, dolgozni. Ott nem tudott mást inni, csak vizet. Kilencvenkét évet élt, de soha nem volt beteg. Nem kellett őt se ápolni, se kiszolgálni. Egyik este azt mondja nekem, fiam, azt hiszem, hogy az éjjel meghalok. Úgy is lett. Lefeküdt, és azon az éjjelen meghalt.

Én tanulni nem szerettem, könyveket nem olvastam, de megtanultam dolgozni. Főleg a birkákkal bánni. Mindent az apámtól tanultam, mit hogyan kell. Az apám vezette a gazdaságot, én meg mellette voltam, segítettem. Amikor ezerkilencszázhuszban megnősültem, akkor is még az apám volt a gazda. Két lányom született, a Danica meg a Đurđinka. De a Đurđinka négyéves korában meghalt diftériában, így mondta az orvos, és csak a Danica maradt.

Még mielőtt megnősültem volna, az apám hazahozott egy árva gyereket, a Jancsit. Korombeli volt. Disznókat őrzött valahol, amikor az apám rátalált, hát magához vette cselédnek. És egész életében nálunk maradt. Beteges volt, epilepsziás, de azért dolgozott, amit bírt. Később már nem is számított cselédnek, hanem családtagnak. Csicsa, a lányaim így hívták. Így hát már hárman dolgoztunk, meg volt egy juhászunk is. Az apám egyre öregebb lett, egyre kevesebbet bírt, én meg mind többet, de azért ő parancsolt. Én meg szót fogadtam neki. Muszáj volt szót fogadni. Ha valami nem úgy ment, ahogy kellene, mindig arra gondoltam, mit fog szólni az apám.

Az egyik évben az apám rám meg a Jancsira bízta az anyabirkákat. A szomszéd meg megengedte, hogy ráhajtsuk őket a búzájára. Tél vége felé járt, vagy már kora tavaszba hajlott, de a föld még fagyott volt. Hát, ha kemény, fagyott a föld, te csak engedd rá őket, mondta ez a szomszéd. Müllernek hívták, hercegszabari sváb volt. A gazdák örültek, ha a fiatal búzára ráengedték a birkákat, persze csak ha kemény volt a föld, mert jobban nőtt, ha kicsit lecsípték a tetejét, meg aztán meg is trágyázták. Ez a búzaföld egy domboldalban volt, a szabari határban, a domb aljától, a régi szabari úttól meg a mohácsi határ kezdődött. Ez már a Šumanovićéké volt, a Daša nagymama földje, mert a feleségem nagypapa, a Šuman bácsi akkor már nem élt. Ott volt a pince is a szőlővel. A pajta alatt kialakítottunk egy karámot, ott telettünk át az anyabirkákkal. A Jancsi meg én. A nyáj többi része meg a Szigetben volt a juhással. Azt akkor még az apám felügyelte.

Na mármost, a Daša nagymama nem volt ott, a pince be volt zárva, hát elküldtem a Jancsit, hogy hozzon a mi pincénkől bort meg pálinkát. Az kicsit odébb volt, de nem nagyon messze. Fél óra alatt meg lehetett fordulni. Én meg ott maradtam a birkáknál. Amikor visszaért, fölkiabált nekem, hogy jöjjenek le, aztán megebédelünk. A birkák legelnek, nem mennek innen sehova, gondoltam, hát lementem. A présház mellett volt egy szoba, ott ettünk meg ittunk egy kicsit. Nem tartott tovább tíz percnél. Aztán visszamentem. Hát, amikor odaérek, nincsenek a birkák. Nézek jobbra, nézek balra, a birkák sehol. Hú, az istenit, ellopták a birkáimat. Most mihez kezdjek? Mit fog mondani az apám? Mit fog szólni, amikor hazamegyek? Hol vannak a birkák? Megint nézek mindenfelé, de a birkák sehol. Na, mondom, úgy éljek, de ezt nem hagyom. Kicsit jobban körülnéztem, mintha nyomokat látnék. A föld, ugye, fagyos, alig látni. Elindultam ezen a nyomon, és kiértem az országuóra. Éppen arra jött egy sváb

asszony. Was ist, mondom neki, nem látta a birkákat? Ja, ja, mondja ő, látta, arrafelé, és mutatta. Én meg, gyerünk, csizmában. Az a nehéz juhászcsizma a lábamon, kezemben a kampósbot, mellettem a kutya, és gyerünk. Egyszer csak látom, már a domb másik oldalán, ott vannak. Na, mondom, hála istenek. Megtettem már több mint egy kilométert. Hát a szabari mezőőr az... Ő hajtotta el a birkákat. Állj meg, mondom neki. Állj meg! De ő nem, nem áll meg. Én meg újra: állj meg és állj meg! De ő nem. Na, jó... Amikor közelebb értem, elküldtem a kutyát, hogy fordítsa vissza a nyáját. A birkák megálltak. Voltak ott egészen kicsi bárányok is, még alig tudtak járni, ez a mezőőr meg lökdösi őket, nem engedi visszafordulni. Na, az anyád sváb úristenit! Nem fogod elhajtani az én birkáimat, mondom. De ő, aszongya, elhajtja. Kárt csináltak. Nem csináltak, mondom, a Müller megengedte, hogy ráengedjem őket a búzára. De ő nem is figyel rám, nem is hallja, amit mondok, csak hajtja a magáét. Nem hajtod el őket, mondom. Írd föl a nevemet és jelents föl, és ha kárt csináltam, akkor felelni fogok. De ő egyre csak azt ismételteti, hogy elhajtja őket. Mondom neki, nálunk, a mohácsi határban huszonöt mezőőr van, de még egyik sem hajtotta el senkinek a birkáit. Ha valami történik, fölírják, és ha kárt okozott valaki, az köteles megfizetni. De őt ez nem érdekli, ő elhajtja a nyáját. Nem fogod, mondom, az anyád úristenit... Meglendítettem a kampósbotot, ő meg a pisztolyához kapott. Úgy fejbe vágtam, hogy menten elesett. Aztán föltápáskodott, és megint nekem akart esni. Meg is ütött a térdemnél, mert neki is volt valamilyen botja, vagy mi. Én akkor még egyszer fejbe vágtam, és megint elesett.

Két szabari ember meg ott állt, nem messze. Az egyik a Kellerman volt, a másik meg a Hamberger nevű hentes. Arra jártak kocsival, megállították a lovakat, és nézték, mi történik. Kicsit odébb meg egy ember dolgozott, az is mindent látott. Én meg megfordítottam a nyáját és elmentem. Visszavettem a birkáimat, a mezőőrt meg otthagytam. A pokolba vele. Akkor odajöttek ezek a kocsival, és elvitték Szabarba.

Amikor hazamentem Mohácsra, elkezdtem gondolkodni, mi lesz ebből? El kellene menni a szabari bíróhoz. Jól ismertem. Ismertem én a szabari svábokat. Na de ki jön velem? Ennek a mezőőrnek volt két-három fivére. Kérem ezt, kérem azt, senki. Mit, mondja a Radoslav batya, te el mernél menni abba a sváb fészekbe? Agyonvernek a svábok! Na, volt egy Iva nevű sokác ember, Medónak hívták. Ott lakott a közelünkben, egy kisközben. Szomszédok voltunk. Tagbaszakadt, erős ember volt. Úgy nézett ki, mint egy medve, azért is csúfolták Medónak. Ő hajlandó volt velem jönni. Gyerünk, aszongya, dobj egy villát a kocsiba, ne félj semmit, menjünk. Senkit nem fogunk bántani, aki nem jön a közelünkbe. De ha valaki megpróbál a közelünkbe jönni, fogom a villát és hasba szúrom.

Amikor Szabarba értünk, kérdezem, mi újság van. Jaj, aszongya, valaki úgy megverte a mezőőrünket, hogy talán már nem is él, lehet, hogy már meghalt. Gyerünk vissza, mondom, forduljunk meg és induljunk haza. Hajtsál csak, mondja az Iva batya, ne félj, menjünk. Na, elmentünk a bíróhoz, hogy jelentkezsek nála. Jól ismertem, mert egymás mellett volt a földünk, szomszédok voltunk. Mindent elmondtam neki, ahogy volt. Jaj, Milán, hát veled történt ez? Velem, mondom. Jaj, Milán, Milán, sopánkodott. Menjünk, aszongya, oda hozzá, mármint a mezőörhöz, hogy lássuk, mi van vele. Nem akarok én odamenni, mondom. Akkor érte küldött két embert, aztán összehívta a falutanácsot, voltak

vagy tízen, tizenketten, hogy megbeszéljék, mi legyen. Azt mondták, legjobb lenne, ha kiegyeznénk. Egyszer csak jön vissza az a két ember, azt mondják, nem tud jönni. Muszáj most akkor nekünk odamenni hozzá. De hát hogyan? Hogy menjek én az ő házába? Az istenfáját, még ezt is? De hát elindultunk, hárman-négyen. Talán a fele útnál ha jártunk, látjuk ám, jön ő velünk szembe. Mégis elindult. A feje meg bepólyázva, úgy nézett ki, mint egy török. Köszöntünk egymásnak, szerbusz, szerbusz, és visszamentünk a Faluházára. Ott a tanácsnokok úgy döntöttek, hogy a legjobb lesz, ha kiegyezünk. Négy száz koronában egyeztünk meg: kétszázat neki, aztán tizenkét napig fizetnem kellett egy másik mezőört, amíg ez nem tudja járni a határt, meg még nem tudom, mit, de a végén négy száz korona jött ki. Abban az időben ez... hát egy tehén ára volt. Egy tehenet lehetett venni négy száz koronáért.

A végén mégis kénytelenek voltak átadni az ügyet a bíróságnak, merthogy a mezőőr hivatalos személy. Most mit csináljak, fogadtam egy ügyvédet. Azt mondja az ügyvéd, maguk ketten kiegyeztek, a bíróság ezt el fogja fogadni. De ez a mezőőr a bíróságon elkezdett ellenem beszélni. Talán többet akart kihúzni belőlem, vagy mit tudom én. Akkor az ügyvéd kihívott bennünket, őt is, meg engem is, és azt mondja neki, ha így beszélsz, nem kapsz egy fillért sem. Akkor én is azt mondtam neki, ha engem megbüntetnek, én soha nem voltam büntetve, de ha csak egy napra vagy egy órára megbüntetnek, bezárnak, semmit sem adok. Na, akkor visszakozott. Akkor a bíró is azt mondta, az ügyet lezártam, vége. Menjenek... a fenébe.

Akkor mindnyájan elmentünk a kocsmába, a tanúk is, én is, meg ő is, a mezőőr. Voltunk vagy tízen, tizenketten, és ittunk. Áldomást ittunk, hogy minden lezárult. Igaz, elment egy tehén ára, de az egésznek szerencsésen vége lett. Meg ne ismétlődjön soha.

De megismétlődött. Előfordult megint, hogy fizetnem kellett. Kölkedről jöttem visszafelé. Gyalog voltam, mi az az öt-hat kilométer, minek befogni a lovat. Ott voltak a birkák a legelőn, és elmentem megnézni. Vittem a juhásznak váltást, meg egy kis szalonnát, kenyeret, bort, ami a tarisznyába belefér. Megnéztem, hogy van, mint van, aztán hazafelé. Ahogy beértem a városba, látom, állnak a kocsmá előtt. Csupa ismerős. Miša bácsi, egy személyi bosnyák, jó emberünk volt, meg az öccse, meg még néhányan. Jól ismertük egymást ezzel a Miša bácsival. Ővé volt a magyarsarlósi csárda, a pécsi országút mellett. Szemely két-három kilométerrel az országúttól délre esik, ott bosnyákok laknak. Az országút másik oldalán, Magyarsarlóson meg sokárok. Oda jártunk a birkákkal, mert arrafelé jó legelők voltak, aztán mindig betértünk a Miša bácsi csárdájába. Jóban voltunk... Mintha rokonok lennénk. Később ez a Miša bácsi ott tönkrement, mindent eladott, a házat is, meg a csárdát, és beköltözött Mohácsra. Vett egy házat, aztán eladta. Később vett egy másikat a Mandicéktől, akik a komáink voltak, de elköltöztek Jugoszláviába, és eladták a házukat. Na most, amikor azt az első házat eladta, ez akkor történt, mentek áldomást inni. Vagy öten-hatan. Én meg épp akkor jöttem, amikor befelé indultak a kocsmába. Ó, szerbusz, Milan, szerbusz, gyere te is velünk. Hát bementem, nem gondoltam semmi rosszra.

Üldögéltünk, iszogattunk, később vacsoráztunk is. Áldomás. Tízezer korona foglalót kapott a házra, erre muszáj volt áldomást inni. De nagy kártyás is volt

ez a Miša bácsi, és ott volt a kocsmában egy Tót nevű ember, egy nagydarab csavargó, meg egy másik bitang is vele. Na, miután ettünk, ittunk, indulnánk hazafelé. Már föl is álltunk, amikor odajött ez a Tót, és azt mondja a Miša bácsinak, hogy maradjon. Ő maradt is volna, nagy kártyások voltak mind a ketten, aztán elnyerték volna tőle azt a tízezret. A Miša bácsi testvére meg a többiek meg nem hagyták. Körbefogták, és tuszkolták kifelé. Ez a Tót meg megragadta a Miša bácsi testvérét, és úgy nekivágta az ajtónak, hogy betört az ajtón az üveg. Ej, az istenit, mondom, hát mi ennyien vagyunk, aztán hagyjuk, hogy ez azt csináljon, amit akar? Na, szóval, olyan viszonyban voltunk a Miša bácsival, mintha rokonok lennénk.

Amikor nem akartam ott maradni a birkáknál, csak elmentem megnézni, rendben van-e minden, nem vittem magammal a juhászbótot, hanem csak egy meggyfa sétabottal mentem. Olyan sétabot volt ez, amilyennel a kereskedők jártak. Mondom, ennyien vagyunk, és ez a gazember azt csinál, amit akar? Fogtam ezt a bótot, és fejbe vágtam. Mindjárt megtántorodott, elindult felém... Az anyád úristenit, mondom, agyonverlek!

Na, amikor ezt megcsináltam, amikor fejbe vágtam, egyedül maradtam. A többiek elmentek. Nem féltem én, nem mertek ezek ketten semmit csinálni, csak fenyegetőzött: várjál csak, Milán, várjál. Hallgass, mondom, az anyád úristenit, mert kapsz még egyet, és akkor véged.

Megyek hazafelé, na, ezt jól megcsináltad, mondom magamnak. Az az előző eset, amikor valaki baltával rám támadt, én meg megszúrtam, még el sem múlt, most meg ezért legyek felelős? Ha még egyszer fejbe vágom, ottmaradhatott volna. Akkor mit csinálnék. Jaj, Istenem.

Hazaértem, másnap reggel jött egy rendőr, hogy jegyzőkönyvet vegyen föl. Mondom, nem mi lennénk a hibásak, ha minden tanú tanúskodott volna. Ő lenne a hibás, mert ő jött oda. Mit vétett neki az az ember, a Miša bácsi testvére, hogy csak úgy fogja és belevágja az ajtóba, hogy betörik az üveg? Azért ütöttem meg. Nem mi voltunk a hibásak.

A Miša bácsi meg később találkozott ezzel a Tóttal. Kártyások voltak mind a ketten, kollégák. Azt mondja nekem, tudod, mit gondoltam ki, legjobb, ha kiegyezünk vele. Mert, azt mondja, elmegy a kórházba, ha nem egyezünk ki, aztán isten tudja, mennyit fizethetünk. Négy százat kér. Au, mondom, megint egy tehén ára. Azt mondja erre a Miša bácsi, a felét kifizetem én, a felét te. Miša bátyám, mondom, én ezt miattad tettem, meg a testvéredért. Ha nem rólatok lett volna szó, semmit nem csináltam volna. Tudom, Milan, elhiszem, hogy miattunk, de én nem kértelek rá. A végén megegyeztünk, kétszázat ő fizetett, kétszázat én, és el volt intézve.

Erős fiatalember volt ez a Tót, félcigány, vagy micsoda, jól ismertem. De nem mert később soha semmit ellenem. Köszöntünk egymásnak, ha találkoztuk: szerbusz, szerbusz. Nem haragudott. Igaz, megütöttem, szétverhettem volna a fejét, de hát kifizettük, miért haragudott volna akkor.

Eljött egyszer az ideje, hogy átvegyem az apámtól a gazdaságot. Hogy én vezessem. Megöregedett, nem lehetett már bízni benne. Korábban is járta a kocsmákat, de senki nem merete becsapni vagy kicsalni a pénzét. Tartottak tőle. Volt két testvére, a Pero meg a Nikola, és amikor fiatalabbak voltak, és ők

hárman megjelentek a vásárban vagy máshol, a magyarok mindjárt mondták: Gyűnnek a Glisák, gyűnnek a Glisák. Már mint a Gliša bácsi fiai. Jó lesz vigyázni. Velük senki nem mert kikezdeni. De később is, amikor már nem jártak együtt, nem félt ő senkitől. Ha valami nem tetszett neki, vagy valaki ellene próbált tenni, ökölbe szoritotta a kezét, a hüvelykujjával meg dörzsölte az öklét: „Ítékezni fogok”, mondta. Olyankor az emberek inkább fölláltak és kimentek a kocsmából. De eljött az idő, amikor már nem féltek tőle, és rászédtek, becsapták. Ő meg csak fizetett. Mindenkinek. Amikor már nem tudott annyit dolgozni, kevesebb időt töltött a Szigetben a tanyán, és még többet járt a kocsmákba. Egész nap, bejárta az összes kocsmát innentől egész a temetőig. Akkor jött haza, amikor záróra volt, és sok pénzt költött, nagyon sokat. Mint egyszer, amikor előleget vett föl a gyapjúra, és valami sokáccal ivott. Amikor záróra volt, föllált, hogy hazamegy, de ez látta, hogy kapatos, aztán így meg úgy, a hóna alá nyúlt, úgy vezette, és elmentek a Koronába. Az még nyitva volt. Ez a csibész meg valahogy kigombolta a kabátját, és kiemelte a pénztárcáját. Elvitte a pénzt is, meg a marhapasszusokat is. Amikor hazaért, nincs meg a bugyelláris. Au, az istenit, senki más nem lehetett, csak ez... Ez hát, egy bitang volt ez, egy gazember. A bátyját meg is ölték, az is ilyen volt. Az istenit neki, mondom, apám, ezt többet ne csináld. Ez így nem megy. Később aztán megnyugodott, belátta maga is, hogy már nem neki való, hogy vezesse a gazdaságot, és mindent rám íratott. Nekem adta. A nővéreim meg fenyegetőztek, hogy szakítanak velem, de ő azt mondta, nem fognak szakítani, kaptak ők is éppen eleget. Én is átengedtem a Jakciónak, a Jeca nővérem fiának azt a gyümölcsöst, amelyik az ő földjükkel szemben feküdt. Ezer négyszögöl gyümölcsöst.

Így aztán én kezdtem el gazdálkodni. Az apám is dolgozott még, átjárt a Szigetbe a tanyára, amennyit tudott, megcsinált, de én tartottam a kezemben mindent. A pénzt is. Mindig adtam neki, amennyi kellett, de nem sokat, hogy el ne költse. És gyarapodtam.

A feleségem megörökölte a Daša nagymama szőlejét, így most már kettő volt. Nem tudtam mindig mindent felügyelni, hát muszáj volt vincellért tartanom. Először a Maul Filip volt a vincellérem, aztán meg a Maus Jóska. Svábok. Tisztességes, dolgos emberek, rájuk mertem bízni a szőlőt. Meg értettek is hozzá. A svábok jó szőlészek voltak. Ami férfimunka volt, metszés, permetezés, azt ők maguk megcsinálták, amikor meg kapálni kellett, kötözni, kacsolni, kitakarni, betakarni, akkor hoztak sváb asszonyokat napszámba, és azok megcsinálták. Én csak akkor jöttem, amikor a munka készen volt, és fizettem. Meg kellett egy szolga is, mert a Jancsi nehezebb munkára nem volt alkalmas. Amikor a kukoricát kellett kapálni, akkor is napszámosokat hívtam, az aratást meg kiadtam részaratóknak. Nekik nem kellett fizetni, hanem megkapták a termés tizedét. Később már két szolgám is volt, meg egy kommenciósom. Muszáj volt, mert a feleségem megörökölte a Šumanović-tanyát meg a földet a Szigetben, aztán a mohácsi oldalon, a mezőben is volt földünk, hát nem tudtam mindenhol ott lenni. Meg lovaim is voltak, négy-öt ló, köztük két fajtisza csődör. Azokat fedeztetésre használtam. De azért a legtöbbet a birkákkal foglalkoztam.

A telet a birkákkal a Szigetben töltöttük. Ott teletünk. Nyáron meg jártuk a legelőket mindenfelé. Egészen Pécsig. A Szigetben nem voltak jó legelők, vizenyősek voltak, és a birkák mételyesek lettek és elpusztultak. Ezért tavasszal

nekiindultunk, át a Dunán, és a baranyai falvakban béreltünk legelőket. Amikor mentünk a nyájjal, nekem is ott kellett lennem, a juhász ezt egyedül nem bírja. Két-három, néha négy napig is utaztunk. Nem lehet a birkákkal gyorsan. Reggel elindulunk, aztán délben megállunk delelni. Odakiáltok a számárnak, hogy huja, ő akkor tudja, hogy meg kell állni. Amikor megáll a számár, megáll a kolompos vezérkos is, utána meg az egész nyáj. Kicsit megpihenünk, eszünk valamit, aztán gyerünk tovább. Amikor odaérünk a legelőre, és látom, hogy minden rendben van, otthagynom a nyájjal a juhászt, én meg hazamegyek. Csak ellenőrizni járok hetente egyszer-kétszer. Mikor hogy. És ez így megy egész nyáron.

Egyszer, amikor így mentünk a birkákkal, végig kellett menni egy falun. A juhász elől ment, én meg a nyáj után. Volt vagy négy-ötszáz birka, de amikor elnyúl a nyáj a falun keresztül, kétszer annyinak látszik. Egy asszony meg kint állt a kapuban és nézett. Kérdi a juhászt, ki az a dúsgazdag ember, akinek ennyi birkája van. Ott jön a gazda a végén, feleli. Amikor odaértem, azt mondja ez az asszony, maga egy nagyon szerencsés ember, amikor ekkora nyája van. Ennyi birkája. A lánya meg ott állt mellette, szép fiatal nő. Te is szerencsés vagy, mondom erre, hogy ilyen szép lányod van. Hát szépnek szép, de szerencsétlen, meghalt az ura, és itt maradt özvegyen ilyen fiatalon. Az én feleségem is nemrég halt meg, mondom, én is özvegy vagyok. Így aztán összeismerkedtünk, és egész nyáron, amikor mentem megnézni a nyáját, ennél a fiatalasszonynál aludtam. Később megtudta, hogy nem vagyok özvegy, de nem haragudott meg. Hagyta, hogy tovább is vele háljak.

Szóval, jól ment, egyre gyarapodtam. A városban meg még mindig az a régi házunk volt, amelyik a Gliša nagyapámtól maradt ránk. Ki is beszéltek az emberek, hogy a Milannak akkora vagyona van, és még mindig ebben az öreg házban lakik. Mert amikor Mohács város lett, huszonvalahányban, akkor sorban gyűjtötték föl a nádtetős házakat. Kocsival járták a várost éjszaka, aztán csóvát dobtak a tetőre, hogy leégjen, és akkor muszáj volt újat építeni téglából meg cseréptetővel. De a miénket nem bántották, mi jóban voltunk ezekkel a városi urakkal, mindig vittünk nekik bárányt húsvétra, meg mi egymást, hogy jó legelőt kapjunk, így hát a miénket nem gyűjtötták föl. A miénk megmaradt. Már mindenkinek új háza volt, csak nekünk maradt a régi. Na, mondom, fölépítetek előbb egy új istállót, a Cserben meg új pincét, és amikor ez mind meglesz, akkor új házat is emeltetek. Elmentem a bankba, és fölvettem hitelt a gyapjúra, hogy majd nyírás után kifizetem. Igen ám, de hirtelen leesett a gyapjú ára, és nem tudtam fizetni. Na, akkor aztán bajban voltam. Nyakig a csávában. Végül el kellett adnom öt lánc földet, hogy visszafizessem a kölcsönt. Később aztán mindent visszaszereztem, meg új házat is építettem, de ez már a háború alatt volt, amikor fölment a gyapjú ára. Mire befejeztük a házat, az oroszok is bejöttek.

Az apám akkor már nagyon öreg volt, kilencven felé járt, semmiben nem tudott segíteni. Én meg meguntam, hogy százfelé szaladjak. Két tanya a Szigetben, a városi oldalon meg tíz kataszteri hold a mezőben, meg a szőlő, a birkák. Igaz, akkor már két juhászom volt, de csak ki kellett járni hozzájuk. Na meg a csődörök. Akkor már három csődöröm volt, egy muraközi, egy magyar félvér meg egy arabs. Őket a városban tartottam, az új istállóban, és az egész járás-

ból hozták a kancákat fedeztetni. Na szóval, meguntam, hogy mindig átjárjak a Szigetbe. A komp óránként jár, és ha lekési az ember, várhat a következőre. Télen, ha beáll a jég a Dunán, még jó is. Át lehet rajta kelni. A révészek kukoricaszárat fektetnek a jégre, locsolják, hogy vastagabb legyen, ezt úgy mondják, hogy hizlalják a jeget, és akkor fogattal is át lehet menni rajta. De amíg be nem áll a Duna, csak úsznak a jégtáblák, meg tavasszal, amikor elkezdi olvadni, és a komp se jár, akkor vége. Ha ott ragad az ember a Szigetben, várhat, amíg újra elindul a kompjárat.

Akkortájt hallottam valakitől, hogy a Káldorék tanyája eladó. Földdel, szőlővel együtt. Mindenestül. Igaz, ez már a lánycsóki határ, de nincs messze. Attól a mi pincénktől ott a Cserben, a régi kőbánya mellett, két kilométerre ha van. A várostól meg, ha a dűlőúton megyek, a lénián, hat-hét kilométer. Semmi. Megkérdeztem az egyik Káldort, igaz-e. Igaz, eladják. A testvéreid is? Ők is. Megalkudtunk. Mindent eladtam a Szigetben, de addig az egyik testvér meg gondolta magát. Nem adja el a részét. Most mit csináljak? Megvettem a másik kettőtől a kétharmadot, ennek meg megmaradt az övé. Az egyik szobát is megtartotta magának, ha jön, legyen hol tartózkodnia. Mit tudok csinálni vele? Jöttem egyszer a két csődörrel, ő meg ott áll a tanya előtt. Megállítom a lovakat, kérdezem tőle, nem gondolta-e meg magát. Nem, aszongya, nem adja. És nevet. Én meg bedühödtem. Az anyád zsidó úristenit, még bosszantasz is? Megrántottam a gyeplőt, a csődörök fölágaskodtak, és feléje... Félreugrott, de nagyon megijedt. Na jó, lecsillapodtam. Nem akartam én őt eltaposni a lovakkal, de ő azért megijedt. Később vele is megegyeztem. Megvettem neki a Milan Beljanski pincéjét meg szőlőjét, cserébe az ő harmadáért, így őt is kifizettem. Akkor már az egész minden az enyém volt. Mondom az apámnak, gyere, nézd meg, mit vettem. Ismerem én azt, mondja, jártam én ott.

Ettől kezdve itt gazdálkodtam. A birkákkal sem kellett már átkelni a Dunán, itt teleltünk. Minden egy helyen volt: a lovak, a tehének, a disznók, minden. Akkoriban már mindig volt szolgám, kocsisom. A Maul Filip fiai sorban szolgáltak nálam. Az egyik évben az egyik, a következő évben a másik, aztán a harmadik... Jól ment. Én meg néha megálltam és néztem: a tanyát, a szőlőt, a földet, odébb a várost, a Dunát... Gyönyörködtem. Élveztem, hogy itt élhetek. Akkoriban nagyon jól éltünk, a háború után. Két pince, két szőlő. Amikor eljön az ideje, kétfelé kell szüretelni. Itt a tanyánál a svábok dolgoznak, lent a Cserben meg a rokonság, meg akiket meghívunk. Volt, hogy öt-hat kocsival jöttünk ki a városból. Levágtam egy birkát, kihoztam a tamburásokat, egész nap muzsikáltak. Az asszonyok szüretelés közben énekelnek, mindenki vidám, a munka is jobban megy. Este meg, amikor megyünk hazafelé, csak úgy porzik a Jenyei út. Egész kocsisor, a sort meg én zárom. Befogtam a muraközi csődört magában, a kocsiban hátul a tamburások muzsikálnak, mindenki énekel. Az ülésre magam mellé vettem a nagyobbik unokámat, és hajts. Micsoda öröm volt.

Akkor már két unokám volt. A kisebbik akkor született, amikor az oroszok bejöttek. Örültem, hogy mind a kettő fiú. Nekem csak egy lányom volt, hát, mondom, kire hagyom mindezt, amim van? Ki fog utánam gazdálkodni, amikor nincs fiam? De amikor ezek megszülettek, akkor örültem. Akkor már tudtam, hogy lesz örökösöm. Az egyik tanuljon, gondoltam, az apjuk pap, hát iskoláztassa az egyiket, a másik meg maradjon mellettem, és tanuljon meg

gazdálkodni. Hogy legyen kinek átadni a birtokot, ha én már nem fogom bírni. De nem így történt.

Ezerkilencszáznegyvennyolcban a kommunisták átvették a hatalmat, és elkezdték szorongatni a parasztokat. Jött a beszolgáltatás. Le kellett adni ennyi meg ennyi búzát, kukoricát, mindent. Azt mondták, ez a demokrácia, hogy másoknak is jusson, másoknak is legyen. Az első évben az emberek még tartották magukat valahogy, beszolgáltatták, amit kellett. Akkor még szorítottak egyet a présen. Főleg a kulákokat szorongatták. Akinek egy kicsivel többje volt, arra azt mondták, hogy kulák, és mindent el akartak venni tőle. Kiszámították, hogy annyit kelljen leadni, amennyi nem tud megteremni a földeden, és akkor muszáj lesz belépni a téeszcsébe, vagy le kell adnod a földet, és elmenni valahová dolgozni. Így aztán egymás után mentek tönkre a leggazdagabb parasztok is, csak én nem. Engem a demokrácia se tudott tönkretenni. És ezt a birkáknak köszönhettem. Mert a birkákra nem is gondoltak, nem törődtek velük. Nekik csak az aranykoronák számítottak. A földed ennyi meg ennyi aranykoronát ér, akkor ennyit meg ennyit kell leadnod. Beszolgáltatnod. Én meg a birkanyírás után, amikor eladtam a gyapjút, vettem feketén búzát, bevitettem a futorába és leadtam. Itt van, vigyétek, csak az én tanyámat, a földemet, a szőlőmet ne bántsátok. Azt nem adom.

Így ment ez három évig, és akkor megunták. Mi az, hogy engem nem tudnak tönkretenni? Kiküldtek akkor egy rendőrt a tanyára. Azt mondja, azért küldték, hogy körülnézzen, nem rejtegetünk-e itt valakit. Keresnek valakit, és őt küldték ide, hogy körülnézzen. Mondom, nincs itt senki, csak mi hárman, a kocsis, a Jancsi meg én. De neki kötelessége megnézni. Hát nézzed. A pincébe is le akar menni. Fogtam a petróleumlámpát, meggyújtottam, és lementünk. A pince meg mély és hosszú. Nem látni a végét, csak amennyit a lámpa megvilágít. Mondom neki, mindent megnézhetsz, de ha észreveszem, hogy valamit le akarsz itt tenni, valamit elrejteni, innen élve ki nem mész. Mert azt már hallottam, tudtam, hogy ezt csinálják: előreküldenek egyvalakit, ő ott aztán valamit letesz, eldug, később meg jönnek mások és megtalálják, és akkor te vagy a bűnös, a rejtegető. Elvisznek és lecsuknak. Azt mondja, hogy képzelem én ezt, hogy beszélek vele? De nem volt azért mindegy neki, látszott rajta. Mi hárman vagyunk, ő meg egyedül, a közelben meg senki. A legközelebbi tanya is vagy fél kilométerre van. Fogta magát, és gyorsan elment. Nem rejtett el semmit.

Nemsokára megint jöttek. Most hárman. Két rendőr meg egy civil ruhás valaki. Ők is körül akarnak nézni. Hogy rendben van-e minden. Mi a fenét néztek? De ők csak mennek, nézelődnek. Volt három-négy szilvafám, mert a szilvásom lent van a Cserben, a másik szőlőnél. Itt csak három-négy szilvafa volt, meg egy körte. Azt mondja az a civil ruhás, nem permeteztem a gyümölcsfákat. Meg nem metszettem őket. Hát soha az életben nem permeteztük a szilvafákat, meg nem is metszettük. Ki a fene bírna megmetszeni annyi szilvafát, amennyi ott lent a szilvásban van. Ha egyik évben kitermi magát, leveti az elszáradt ágakat, a következő évben keveset hoz, a harmadikban többet, aztán megint bő termés van, és ez így megy, mióta az eszemet tudom. De ő oda se figyel rám, csak ír valamit. Fölveszi a jegyzőkönyvet, mondja. Hát vedgyed.

Behívtak aztán a rendőrségre. Azt mondják, maga kulák, maga szabotál. Hogy mit csinállok? Szabotál. Szándékosan nem permetezte a gyümölcsfákat, hogy tönkretegye a termést. Így meg úgy, a végén lecsuktak, bedutyiztak.

Na, most mit csináljak? Négyen-öten voltunk a zárkában, és beszélgettünk. Elmondtam nekik, hogy jártam, miért csuktak le. Nem ezért csuktak le téged, mondja az egyik, hanem a föld miatt. Amíg le nem adod, nem fognak kienyedni. Eljött a feleségem meglátogatni. Megengedték, hogy beszéljen velem. Megüzentem vele a vőmnek, hogy menjen el az ügyészhez, és kérdezze meg, mit csináljunk. Pécsi ember volt az ügyész, és egy sokác házba lakoltatták be a közelünkben, ezért ismertük. Nem volt rossz ember, csak hát azt kellett csinálnia, amit parancsoltak neki. Azt mondta a vejemnek, hogy ő szívesen segít, de amíg nem írom alá, hogy leadom a földet, addig nem tud semmit csinálni. Jó, mondom, aláírom. Akkor elintézte, hogy kiengedjenek. Adtam neki egy két-mázsás disznót, ő meg megmondta, hová kell mennem. Először itt Mohácson írtam alá, hogy leadom a mezőben levő földet, aztán Lánycsókon is leadtam mindent, és ezzel el volt intézve. Többet nem bántottak, többet nem voltam kulák. De minden elment, a föld, a tanya meg a körülötte levő szőlő, minden... Csak az maradt meg, ami a Cserben volt: a pince, a szőlő, a szilvás meg egy lánca szántó. Azt nem bántották, az nem kellett nekik, mert itt nem lehetett nagy táblákat csinálni. Itt csupa kis szőlő volt, meg pincék, az én szilvásom mellett egy patak folyt, aztán az út volt, utána meg egy kis erdő. A másik oldalon meg előbb volt az út, és utána egy másik patak, aztán egy kaszáló, azon túl egy hegy. Szóval, itt nem lehetett egybetagositani, téeszcsét csinálni, hát ezt meghagyták.

De még így is jól jártam másokhoz képest. Megint szerencsém volt. Én nem voltam kénytelen nekik dolgozni menni, mint a többi kulák, mert voltak birkáim. Azokhoz nem nyúltak, nem érdekelték őket. Így megmaradt az egész nyájam, vagy öt-hatszáz darab. Ha hozzáadom, ami a két juhászé volt, fölment hétszázra is. Ebből úriasan meg lehetett élni. A gyapjúfonók dolgoztak, a gyapjúnak jó ára volt, az állami szektor is vásárolt, így a juhászoknak akkoriban jól ment. Nemcsak nekem, mindenkinek, aki birkákkal foglalkozott. A hatóság meg nem törődött vele, kinek mennyije van. Mit csináljanak, menjenek és számolják meg? Emlékszem, egyszer delettünk egy legelőn, úgy félúton a tanyám, amit akkor már elvettek, meg a másik pince között. Egy patak szelte át a legelőt, inni is tudtak a birkák, aztán pihentek. Ilyenkor összeverődnek egy rakásra. A legelőn meg egy gyalogút vezetett keresztül, azon jött biciklivel egy rendőr. Amikor a közelünkbe ért, megállt, köszönt: jó napot, jó napot. Nézi a birkákat, és kérdi, mennyi van. Mondom, van vagy kétszáz. Ó, ilyen sok, csodálkozott. Pedig háromszor annyi volt. Megmondhattam volna, de nekik soha nem szabad igazat mondani.

Egyszóval, föl találtam magam valahogy. Ahogy tudtam. Tanyám most nem volt, hát a Cserben rendezkedtünk be. Ott még korábban fölépítettem egy új pincét meg egy kisebb házat. A présház mellett volt egy szép nagy szoba, verandával, a másik oldalon egy istálló, egy kisebb szoba és egy új nagy pajta. Itt a pajta alatt kialakítottunk egy karamot a teleléshez, tavasztól őszig meg jártuk a legelőket. És elég jól megvoltunk.

Eltelt így két-három év, amikor véletlenül találkoztam a téglagyáros Schneiderrel. Akkor már persze nem volt az övék a téglagyár. Miért vagy olyan levert?, kérdezi. Hát, mondom, eszembe jutott a tanya, és elszomorodtam. És szeretnéd visszakapni? Hát persze hogy szeretném. Menj el, aszongya, ehhez meg

ehhez az ügyvédhez, ő majd elintézi. Most olyan rendelkezés van, hogy aki akarja, visszakaphatja a földjét. Elmentem ahhoz az ügyvédhez, azt mondja, tegyél le kétezer forintot, én megírom a kérvényt, és vissza fogod kapni. És visszakaptam. Volt valamilyen bizottság, amelyik döntött, és azt mondták, a Pányi Milán jól gazdálkodik, visszakapja. Ötvenháromban vagy ötvennégyben volt ez, már nem emlékszem pontosan, de akkortájt. A mezei földet nem adták vissza, ott állami gazdaság volt, azt nem kapta vissza senki, csak ami a téeszcsében volt. Ördög vigye őket, mit tehetek, jó, hogy ennyit is visszakaptam.

És megint szerencsés voltam, mert amíg az ő kezükben volt minden, az összes házat, pincét lebontották a környéken. Kis házacskák voltak ezek, és útban voltak a traktoroknak. Mindent beszántottak. A szőlőket is. A Csorján tanyáját sem hagyták meg. Igaz, nem volt akkora, mint az enyém, de mégiscsak tanya volt. Az is útban volt nekik. Az enyémet meg meghagyták. A szőlőt sem irtották ki. Kellett nekik, használták. Még a vetőgép is megmaradt a pajta alatt.

Akkor újra elkezdtem gazdálkodni. Legelőbb mindent meg kellett javítani, mert mindent tönkretettek. Senkié se volt, nem volt gazdája, senki nem törődött vele, csak használták. A kerítést szétszaggatták, az ereszről leszedték a rézcsatornákat, és elvitték. Újakat kellett csináltatni. De mégis örültem, hogy ez az egész megint az enyém.

Elég sok föld volt a tanya körül, hát fölvettem egy Franci nevű sváb embert komenciósna. Tudott szerbül, mert liptódi volt, Liptódon meg sok szerb élt, amíg nem optáltak és el nem költöztek Jugoszláviába. Átengedtem neki meg a feleségének a földes szobát meg a konyhát, a padlós szobát meg megtartottam magamnak. Ettől kezdve nekem nem kellett mindig ott lennem. A föld az ő gondja. A lovak az enyéme, a kocsi, az eke, minden, mindent én adok, én fizetem az adót is, de a munka az övé. Ezt úgy hívják, hogy harmados bérlő. A termés kétharmada az enyém, egyharmada az övé. Az aratást, persze, ő maga a feleségével nem bírta volna, arra muszáj volt részaratókat hívni. Azoknak meg a tizede járt, minden tizedik kereszt búza, árpa, zab, amit éppen arattak.

A Franci szorgalmas, megbízható ember volt, úgyhogy nyugodt lehettem. Mehettem szabadon, ahová akartam: a városba, a juhászokat megnézni, ellenőrizni a vincellért a lenti pincében, a Cserben... De azért itt a tanyán is odafigyeltem mindenre. Mindenki csinálta a maga dolgát, én meg csak felügyeltem és irányítottam. Élveztem az életet. Időnként vendégeket hívtam, ettünk, ittunk, beszélgettünk. Nagy öröm volt ez nekem.

Ültünk egyszer így a vendégeimmel a tanya előtti gangon, a Franci meg szántott. Amikor kicsit megállt, hogy a lovak is megpihenjenek, bejött egy pohár borra. Töltöttem neki, ő meg megemelte a poharat, és azt mondja: „Amíg a sváb dolgozik, a szerb csak ül és iszik.” Nevettünk egyet, aztán elment folytatni a szántást. Egy idő után megint bejött, megint töltöttem, ő meg azt mondja: „Míg a sváb a rendet vágja, a szerb csak a készet várja.” Akkor én is válaszoltam neki: „Amíg a sváb szánt és vet, a szerb sváb asszonyt szeret.” Így tréfálkoztunk. Szép volt, jó volt, de ennek is vége lett.

Amikor elkezdett egy kicsit jobban menni, amikor a parasztok kezdtek magukhoz térni azután, hogy egyszer tönkretették őket, ezek megint kitalálták, hogy téeszeket szerveznek. És megcsinálták. Ötvennyolcban, ötvenkilencben... Hatvanban már mindenki téesztag volt. Én is aláírtam; nem vártam meg, hogy

újra lecsukjanak. Vagy hogy elvigyenek és megverjenek, ahogy egyesekkel csinálták, ha igaz. Legalábbis ezt beszéltek.

Szóval, beléptem a lánycsóki téeszbe. Leadtam a téesznek a földet, két-százhatvan birkát és két lovat. A tanyát megtartottam, és meghagytak egy kis háztájit is körülötte: a szőlő felét, meg másfél lánc szántót. Lent a Cserben meg megmaradt a pince a szőlő. A szilvást meg azt a kis földet, ami ott volt, le kellett adnom, de ez a mohácsi határban volt, messze a lánycsóki téeszföldről. Nem érte meg nekik, hogy odajárjanak megművelni. Jóban voltam a téeszelnökkel, járt ő is hozzám a tanyára, és azt mondja, használd te csak azt nyugodtan, nem kell az nekünk. A tanyán meg tartottam öt-hat hízótot meg két tehenet.

Na, akkor a téeszelnök megtett egem brigádvezetőnek a juhászatban. Volt két juhász, és én voltam a brigádvezető. Később adtak egy lovat is, hogy legyen mivel vinnem-hozom, ami a juhászoknak kell. Egy-két évig hajtottam azt a lovat, aztán amikor már megengedték, hogy saját lova is lehessen a téesztagoknak, vettem egyet, ezt meg visszaadtam. És szabad volt harminc saját birkát tartanom a téesz nyájában. Ezt az elnök engedte meg, hogy együtt legyenek a téesz birkáival, amíg a legelőn vannak, télen meg nekem kellett etetnem őket. De én nem harminc birkát hagytam meg magamnak, hanem ötvenet. Azt is hagyták. Na de a birkák ellettek, jöttek a bárányok, és néhány év után már száz darab volt. Egyeseknek ez nem tetszett. Azt mondják, a Milán azt se tudja, hogy téesz van. Van száz birkája, négy növendék bikája az istállóban, lova, meg mit tudom én... Honnan tudná, hogy téesz van? Azt mondja az elnök, már engem is megszólalt, hogy ennyit engedek neked. Fogtam akkor a birkáimat, és otthagytam az egészet. Kiléptem a téeszből, pedig brigádvezető voltam. Attól kezdve magam legeltettem a birkáimat, meg egy-két évre csósz is lettem. Nem mezőőr, annak puskája is van. Én csak csósz voltam. Minden reggel fölültem a biciklire, vittem magammal a kutyát, és körbecikliztem itt a tanya körüli léniákat, meg kicsit messzebb is, és kész. Később elmentem orvosi vizsgálatra, és az orvos adott egy papírt, hogy rokkant vagyok. A kezem miatt, amelyik még régen, amikor valaki baltával támadt rám, megsérült. Százszázalékos rokkant, így most kapom a nyugdíjat.

Itt Lánycsókon kikezdtek, hogy mennyi birkám van. Hogy nem szabad ennyit tartani, és eljöttek, hogy megszámozzák őket, de nem tudták megszámolni. Akkor elmentem egy másik faluba, Hercegszabarba. Most már Székelyszabarnak hívják. Jóban voltam az ottani elnökkel, sokszor evett-ivott nálam, ott a lenti pincében, de járt ide a tanyára is. Brubelnek hívták. Viccelődünk is vele: te egy rosszpénz vagy, rubel. Megkértem, engedje meg, hogy az ő falujának a határában őrizzem a birkákat. Megengedte. Hajtsd ide őket, és legeltesd, mondta.

Kezdték jobban menni a dolgok, de nem bírtam mindent egymagam. A Jancsi ellátja a jószágot, megeteti, megitatja a növendék bikákat meg a disznókat, de többet nem bír. Föl kellene fogadni egy juhászt, de száz darabért nem éri meg. Összejöttem akkor a Žužićyal, és megbeszéltük a dolgot. Neki is volt vagy száz birkája, mint nekem, és társultunk. Fogadjuk föl a Papiš Ivát, az jó juhász, mondja ő. Mindketten sokákok, ismerték egymást. Fölfogadtuk. Hát, mit mondjak, volt jobb juhászom is, de azért ő sem volt rossz.

Újra kezdett egyre jobban menni. A nyáj évről évre növekedett, a birkák ellenek, jönnek a bárányok, és most már majdnem háromszáz birkám van.

Megint egészen Pécsig járjuk a legelőket. A Papiš egész nyáron ott marad a nyájjal, a Žužić meg én pedig főlváltva megyünk megnézni, rendben van-e minden, meg vinni neki, amit kell. Elmegyek Pécsig a vonattal, ott átszállok, még két állomás... Mecsekalja–Cserkút. Ott leszállok, utána két kilométer gyalog, és ott vannak a birkák. Jó, tiszta hegyi legelő. Utána hazajövök, befogom a lovat, és gyerünk a tanyára.

A tanya körül téeszföldek voltak, kivéve azt a keveset, ami nekem maradt. Az egyik oldalon búzát vetettek, a másikon kukoricát, és amikor az asszonyok ott kapáltak, hozzám jártak vízért. Hadd vigyék, van elég a kútban. Egyik nap egy fiatalabb jött, úgy harminc-harmincöt éves. Korábban is láttam, mindig köszönt, ha találkoztunk. Milán bácsi, mondja, vihetek vizet? Vihetsz, mondom. De gyere be, bort is kapsz. Nevet, aztán bejött. Hát tudom, miért jött. Becsuktam a présházajtót, rá a riglit, és gyerünk a szobába, az ágyra. Másnap egy másik jött. Ez elmondta neki, hogy mi volt, hát most ő is akarja. Hát, ha akarod... Lánycsókon meg volt egy negyven körüli menyecske, nagyon jól tartotta magát. Az rendszeresen járt hozzám. Az ura részeges volt, amit keresett, elitta, hát segítettem neki, támogattam.

Jó volt, megint a magam gazdája voltam. Élveztem az életet. Igaz, a föld kevés volt, de a végén már háromszáz birkám volt. Meg növendék bikákat is tartottam, tinókat, azokat az Állatforgalmi vette meg exportra. Disznókat hizlaltam magunknak, de jutott eladásra is, volt egy lovam... Itt volt a szőlő, lent a Cserben meg a szilvás, ami a téesznek nem kellett, így aztán volt pálinka is, meg bor is. Birkanyírás után, amikor eladtam a gyapjút, meghagytam annyi pénzt, amennyit gondoltam, hogy kell, a többit meg az asszony bevitte a bankba. Bankban tartottam a pénzemet. Később már a bárányokat is eladtam. Nem akartam, hogy földuzzadjon a nyáj, hogy még nagyobb legyen. Elég volt ennyi birkával is bajlódni. Főleg télen. A bárányokat leginkább az olaszok vitték. Egészen kicsiket. Hogy mit csináltak velük, nem tudom. Lehet, hogy még tartották őket, vagy mindjárt vágták? Én azt nem szerettem, se vágni, se enni. Annak még olyan zsenge a húsa. De az olaszok vitték, és jól fizettek. Persze az Állatforgalmin keresztül, másként nem lehetett.

Egyszer, jól ment, meg szerettem is csinálni. A birkákkal is szerettem foglalkozni, de a legjobban a tanyán szerettem lenni. Ha jött valaki Jugoszláviából, rokon, vagy valaki más, mindig meghívtam a tanyára, és mindenki csodálkozott, aki először látta. Mindenki azt mondta, milyen szép. De hát múltak az évek, és mindinkább nehezemre esett mindennel foglalkozni. A legelő is egyre kevesebb volt, a téeszek beszántottak mindent, amit lehetett, és máshol kellett keresni. Pécs környékén még volt elég, de hát messze van. Amíg fiatalabb voltam, nem volt nehéz, de egyszer megunja az ember. Meg a juhással is egyre több baj volt. Berúg, a birkák meg kárt csinálnak, és fizethetek. Ő se volt már fiatal, könnyebben elkapta az ital. Szeretett inni. Ha elmentünk a kocsmába, kérdezem, mit iszol? Azt mondja, ami a táblán van. Bor, sör, pálinka, minden, ami ki van írva. Mindent iszik, aztán berúg. Most keressek másik juhászt? Meg nem is lehet találni; a fiatalok közül már senki nem akar juhász lenni. Ha esik, ha fúj, mások bemennek a tető alá, a juhász meg ázik. Egyszer mondom a feleségemnek, eladom a birkákat. Elég volt. Minden télen el akarod adni, mondja az asszony, aztán mikor kitavasodik, meggondolod magad, nem adod el. Hát

igaz, télen, amikor etetni kellett, vagy a hóban kihajtani őket a lábon maradt kukoricaszárra, meg másra, ami akad, akkor mindig mondtam, hogy eladom. Eladom, ha dukátokat szarnának is, eladom őket. Aztán megint nem adtam el. De egyszer eljött annak is az ideje. Abban az évben betöltöttem a hetvennegyediket, és azt mondtam, elég volt. És eladtam. Eladtam az egész nyáját. Egy Ivo nevű garai bunyevác vette meg. Amikor kifizette, a pénzt betettem a bankba, hadd kamatozzon.

Kész, vége. Nem voltak többet birkáim. De még megmaradt a tanya, meg a szőlő körülötte. A lenti szőlőt, ott a Cserben, meg a pincét átengedtem a vőmnek. Nem tudok már annyifelé figyelni, menni. A tanyán sem tartottam már jószágot. A Jancsi pár évvel korábban meghalt, most egyedül legyek ott? Sosem szerettem egyedül lenni, mindig volt körülöttem társaság. Amikor kell, amikor dolgoznak a szőlőben, befogom a lovat és kimegyek. Aztán amikor a napszámosok befejezik a munkát, mindent bezárok és hazajövök. A tanya meg üresen áll, nincs senki, aki ott legyen.

Egész életemben birkákkal foglalkoztam, és most nincs egy darab sem. Az egész juhászéletből csak a kampósbotom maradt meg. Meg a kutya. Ő is az egész életét a birkáknál töltötte, most meg itt tartom az udvarban. Akkor egy nap eltűnt a juhászbotom. Nincs és nincs. Hiába keresem. Valaki ellopta. Eh, mondják, valahova eltetted, és elfelejtetted. A szomszédban meg ott lakott a Joco. Juhász volt nálam egy időben. Illetve, előbb bojtár. Valahonnan Szlavóniából jött mindjárt a háború után, lehetett tizenöt-tizenhat éves, hát fölvettem bojtárnak a két juhász mellé. Később juhász volt nálam is, meg másoknál is, és amikor elég birkát összeszedett, önálló lett, a saját maga gazdája. A saját birkáit őrizte. Mikor már jobban ment neki, megvette az Usprungék házát, közvetlenül mellettünk. Tőszomszédok lettünk. Eltelt talán egy év is, egyszer csak jön, hozott egy fél bárányt húsvétra. Azt mondja, Milan bácsi, én vittem el a maga juhászbotját. Jó bot, fémkampóval a végén, itt lógott a pajta alatt a falon, mondom, magának már úgysem kell, hát fogtam és elvittem. Most meg levágtam húsvétra egy bárányt, aztán a felét elhoztam magának, cserébe a botért. Ó, Joco, az anyád istenit... Most mit csináljak vele? Otthagyta a fél bárányt, a botot meg megtartotta. Ördög vigye... De tényleg jó juhászbot volt.

Most már csak a kutya maradt meg. Egyszer aztán üzen egy juhász a Szigetből, hogy megvenné a kutyát. Most a kutyát is adjam oda? De azt mondja az, aki az üzenetet hozta, hogy ez a juhász ismeri a kutyát, tudja, hogy jó kutya, be van tanítva, kár otthon tartani az udvarban. Hát igaz, gondoltam magamban, birkáknál nőtt föl, jobb ott neki. És beleegyeztem. Később megbeszéltük, mikor vigyem át a kutyát a Szigetbe, az meg ott fog várni a révben. Éppen Szent György napjára esett, a Bolmanacék védőszentjének ünnepére. Dupla ünnep, mert a vejük, a Miška családi védőszentje is a Szent György. Ilyenkor mindenkinek hozzájuk kell menni vendégségbe. Sombereken meg búcsú van. A vejem, aki a pap, nem tud mást tenni, mint hogy reggel hatkor reggeli misét tart, aztán megtartja a házszentelést a Bolmanacéknál, és elmegy Somberekre misézni. A szentelés után, amikor ő elment, mi megittunk két-három pálinkát, és leültünk reggelizni. A reggelihez meg bort ittunk. Na, eljött az ideje, hogy átvigyem a kutyát a Szigetbe. Hazamentem érte, a Miška meg a Slobodan, a kisebbik unokám meg velem tartanak. Mikor átértünk, az a juhász már várt bennünket. Bementünk akkor a

csárdába, amelyik ott van mindjárt a révnél, és leültünk. Szép idő volt, hát kint ültünk a kerthelyiségben. Kifizette az a juhász ott nekem a kutya árát, ahogy korábban megegyeztünk, és nekem most áldomást kell fizetnem. Rendeltem mindenkinek, és fizettem. De ő is fizetni akar, a vevő. Ha már ilyen jó kutyát kapott, ő is fizet áldomást. Rendelt egyszer, rendelt kétszer, én meg egyszer csak érzem, hogy a fejembe szállt. Az istenit, csak nem fogok berúgni?

Ittam én egész életemben, napi másfél-két liter bort megittam, volt, hogy többet is, de soha nem rúgtam be. Szerettem a bort, és tréfásan azt mondogattam: Ne legyen a bornak híja, míg a Milan inni bírja. Pálinkás soha nem voltam. Megiszom reggel két-három stampedlivel, annyi, hogy kiöblítsem a számat, aztán megreggelizek, és jöhet a fröccs. Később nincs többet pálinkázás. Még az apám mondta, óvakodj a pálinkától, a pálinka olyan, mint a kurva, hívja az embert. Csábítja. Megiszol egyet, hívja a másodikat, megiszod a másodikat, hívja a harmadikat... De a borban is mindig mértéktartó voltam, vigyáztam, hogy be ne rúgjak. Ahogy mondják: „Inni, inni, de ember maradni.” Hát, mondom, csak nem fogok most vénségemre szégyenszemre berúgni. Elég volt, mondom. Az meg fizetne még, de én nem hagytam.

Na, fölálltunk, elköszöntünk egymástól, elindultunk. Ő pórázon vezeti a kutyát, én meg nézek utána. A kutya után. Viszi a kutyámat. Most, hogy az italtól-e, mert a Bolmanacéknál is ittunk, itt is ittunk, vagy valami mástól, de én majdnem elsírtam magam. Soha az életben nem sírtam, de most annyira nehéz volt... Eladtam, mondom magamban, a birkákat, a juhászbótot egy fél bárányért odaadtam a Jocónak, most a kutyát is eladtam... Semmi nem maradt a juhászéletből. Alig tudtam visszatartani a könnyeimet.

Beszálltunk a kompba, átértünk, és elindultunk a Kisfaludy utcán a szerb templom felé, onnan meg majd a Bolmanacékhoz ebédre. Félúton sem voltunk, egyszer csak érzem, rogyadozik a lábam, alig tudok menni. Észrevette a Slobodan meg a Miška is, és a hónom alá nyúltak, egyik az egyik oldalról, a másik a másíkról, hogy el ne essek. Jaj, Istenem, soha velem még ilyesmi nem fordult elő. Ma sem tudom, hogy berúgtam-e, vagy annyira sajnáltam a kutyát, hogy így elhagytam magam.

Hát igen, megöregedtem, ez az igazság. Nem vagyok már semmire se jó, csak éledegélek. De nem panaszkodom. Nem mondhatom, hogy nem volt szép életem. Volt így is, meg úgy is, volt húzd meg, ereszd meg, de a végén mindig szerencsém volt, mindig kimásztam a bajból. Mit mondjak? Szerencsés voltam egész életemben.

Dato Magradze

Giacomo Ponti

(Részletek)*

X. fejezet Prezentáció – „Kelet-nyugati dívány”

*...Amikor Zeusz megpillantotta
a csodaszép Európát
nyomban arany bikává változott,
szerelemtől dúltan Ázsiába vágatott
fújtatva vonszolva hátán a lányt
hegyek láncain át.
Saját felirat*

Csavaros észjárású emberek,
ez itt Eurázsia keresztútja... itt vagyok,
és itt a hazám, kit a sors ide rendelt,
szülőföldem hegy-völgy arcán könnypatakok.
Hazám, téged keresztutakként
szőnek át a reménység pókhálói,
bennünk küzdenek a tomboló keleti étvágy
s a nyugati életmód csillagszórói.

E testünket behálózó keresztutak
ereinkben, idegszálainkban futnak,
Athén ősi bölcsességére tanítanak,
Iszfahán fényeiben ragyognak.

Az ellenség mindezt éles szemmel látja,
s miként a lavina hull a keskeny utakra,
néha úgy gondolom, a kultúra nem más,
mint az ember önkorlátozása.

Születéstől fogva hányan ölik ki magukból
a gondolkodást, fékezve mindennapi vágyaikat,
s a férfi, ki papjának hitét követi,
napsütéssel és álmokkal teli,
akarátát és erejét újra meg újra próbára teszi.

* Gazdag kísérő anyaggal a poéma a L'Harmattan Kiadó gondozásában az Ünnepi Könyvhétre megjelenik.

Európának három hadvezére van,
hegyezd a füled, Horatio!
Athénéé – a ratio!
Rómáé – a jog és igazság!
Jeruzsálemé – az élő hit.

Európának Jézus adott hitet,
ki Sault megérintve Pállá változtatta...
És amint a függöny szétnyílt,
bevonult a bűvös Kelet.

A Kelet... csupa titok, rejtelem,
a Teremtés misztériuma lengi körül.
Marmara kövein a hullámsereg szétterül,
a sós Boszporusz ózonfüggönye simogat.
Kelet és Nyugat közt csak egy ugrás,
a vágyakozás kaput nyitogat.
Lóháton szívesen átugranék.
Boszporusz! Ha akarsz, csak hívjál, s rohanok.
Lám itt vagyok, valami megsajdul itt belül,
érezem, nem vagyok egyedül.
Víztükröd fenséges látványt tartogat,
amint két arc összesimul, két földrész egyesül.

Meggyújtom verseim kanócat, mint a sors kiszabta,
járom saját utam, másokét magaméra cserélve,
levegőt Krisztus tüdejéből szívva,
az iszlám kifinomult szépségét dicsérve.

Hogy is volt? Nagy Péter ékes városa,
az „eurowindows” friss levegőt hozott,
kilenc évszázaddal ezelőtt íródott
a „Sah-Náme”, Firdousi eposza.

Nizami napfénye világítja most is
Giacomo Ponti faluját és városát,
időnként szülőföldjén harsan fel zenéje
átellenben a bizánci gerincfuvolán.

...az igazat szólva, szerelemmel, szenvedéllyel
vele szeretnék töltekezni, ahogy csak lehet,
s azt kívánom, a szívárvány minden egyes
színárnyalatával csordultig ivódjon belém a Kelet.

Ott, ahol a színekkel nem lehet betelni,
a teljes univerzumot színekkel lehet átölelni...
S mert nincs annyi szó, hogy mindezt kifejezzék,
talcán kínálják fel arcukat, lelküket, hogy lefessék.

Amikor a szín a szó helyett mindent elárul,
apró részletek gyűlnek egy motívumba,
a miniatúrákon élénk tárul
Khosrov és Shirin férfias birodalma.

S hogy a messzeségből visszakanyarodjunk,
válasszunk rövid utat,
kérjük olvasónkat, szemével
az ősi történet színeit szívja be.
Érdekli a nevem?
– Piros vagyok.

Mesterünk – Kék, de őt megölte
riválisa – a Sárga, aki eladta lelkét
a hitetleneknek
és ecsetét piros színbe mártotta.

Amikor a király kertjében
értek a gyümölcsök, a király maga
teremtett mítoszt,
bárki, aki szégyenében el nem pirult,
annak vérrel kellett bemocskolnia magát.

Egy történet a messzi múltból,
amit a Szultán börtönének kerítése
mellett meséltek,
és mikor eljött az ősz,
a száraz lombok elvörösödtek,
majd azonnal megsárgultak.
Egy történet a messzi múltból,
egy réges-régi történet, amit
suttogva adtak tovább.
A két művész közül egy maradt,
a történetet soha meg nem írták.

A keresztény Európát elveszni látjuk,
időnként úgy rohan, mint víz az ujjak között,
vacsorára a Delle Grazie templomot ajánljuk,
a Da Vinci-kód jó haszonkulccsal körözött.

A Santa Maria zászlóján díszlő liliomokat
akár Columbus idején, a szél ugyanúgy verdesi,
a bécsi zenekarnak a hullámok énekelnek...
mint botját Mózes, pálcáját Karajan emeli.

A csillárt kikapcsolták, kialudtak a fények,
éjszakai kávéházi gondolataim lenyomata:
a csinos ruhákba csomagolt üresség temérdek,
nos, ez korunk hű reklámarculata.

Turistáknak hajbókolva a történet elkopott,
a spanyol szenvedés ennél több napot kíván,
nyárfagyökerek csontig érnek az ismeretlenek sírján,
Európa kissé elmúzeumosodott.

A színek látványos szakértője tekinget,
nem kétséges, jól eligazodik benne.
Kopott zakójához jól választott inget,
mintha csak Michelangelo lenne.

Porosodó, áporodott kiállítások fényét,
régii dicsőségét adjuk vissza.
Szólíts meg mindenkit, tudniuk kell,
az élettelen tárgy lelküket beissza.

Ki találja meg a nyolcadikat hét nap alatt,
hogy süttethetnénk a nap sugarait
még forróbban, ahogy a flamencóhoz illik,
húrokként megfeszítve a griff idegszárait.
Szólítsátok meg őket...
Szóljatok hozzájuk...

Tépjük fel a régi ajtót újra,
így várjuk az ősi, mély univerzumot,
ahogy Lázár várt a varázsszóra
a régi szólamokkal
s elindult az új életútra.

...még mindig kételkedés gyötör,
harangok dübörgő hangjai rémítenek,
a múlt szépsége, vagy a jelené...
Van-e, vagy nincs...
Van, vagy nincs...

Nincs, van,
van, nincs,
de a Pietà... Carrara hegyei...
mindez már elmúlt vagy tovább él,
tömegek szertartása vagy a múlt jelei...

A reményeket ismét fékezi a métely,
közhírré tétetik a lélek nagy „leárazása”,
korunk hazugságai lehulltak, gyötör a kétely,
sérült gondolatok burjánzása.

A testet feláldozzák a léleknek,
akár a családot a versnek,
az eső úgy csap a mellvértre,
mint hithű mudzsaheddin pengéje.

Megesett, nem a török fürdőbe léptem,
örömömre a Trevi-kút vízfüggönye locsolt,
keresztes lovagként a Graalt védtem,
dervisként agyam messze vándorolt.

A ló felnyergelve, a kantár a kézben,
Kelet és Nyugat közt átugratok...
– Egy víznek két arcaként
nézek rád, Boszporusz merészen,
csak hívnod kell, s már rohanok.

XI. fejezet Vén falusi templom

Templom tűnik fel a tájba simulva.
Falait borítja bársonyos zöld moha
– Milyen fenséges egyszerűség...
– Milyen egyszerű fenség...

XXII. fejezet Levél Prométheusznak

– Hej, Prométheusz!...
Adnál nekem tüzet, kérlek,
add kölcsön „Ronson”-od
öngyújtó helyett, ugye nem sajnálsz.
Aztán csevegjünk, engeddd szabadon
minden gondolatod.
Mint téged, engem is eltiltottak
gyermekkoromban a tűztől.
De titokban olykor elcsentem egy
doboz cigarettát,
olcsó cigarettát vettem,
amit mélyen beszívtam a lépcsőházban,
ha összejöttünk a kerületi fiúkkal.

Nyelvemmet a gyufa lángjához érintettem
s emiatt hozzád hasonlóan
sokszor megbüntettek.
– Már megint a tűzzel játszol... Azonnal hagyd abba! –
figyelmeztettek.
Most is, e rideg, rohanó világban
az emberi hidegségtől gyakran átfagyok.
Rágyújtok, hogy keskeny lángnyelvével
felmelegítsem magam.
Engem is leláncoltak,
a közöny és a meg nem értés sziklája
otthonom, nem lehet egy szavam.
Figyelnek, ha röppen csak szikrája,
a tűzoltóbrigád máris elfojtja tüzem,
nehogy fénybe boruljon sötét szándékaik háza,
nehogy szétterüljön a tűz
és fellángoljon a nő s a költészet, mely üzen.

A sápadt arcú nő nehogy elhagyja otthonát
a szerelme miatt,
s lángoló szavak tüze mellé ülve
holdas éjszakán nehogy álmodozzanak,
nehogy felhagyjon a villanyszámlák befizetésével,
őszinte könnyei a tábortűz fényében
nehogy megcsillanjanak.

...Egy szép napon majd eljön a tűzoltók
egész hadserege, s én eloltom saját tüzem,
hűlt helyemen csak hamut talál
és szép lesz ez a halál,
elér a dicsőség pillanata minket,
mely üdvözülést hirdet.

– Hej, Prométheusz, add kölcsön
a „Ronson”-od...
híres őszám, te vagy az én vérem,
apám és testvérem,
gyújtsunk rá együtt és csevegjünk,
engedd szabadon minden gondolatod.

XXIII. fejezet Patriotizmus

A gondolat, mit a lélek ringatott bennem
kitör, a tapasztalat mondatja ki velem –
a vesztesek patriotizmusában a reváns
szívként dobog a győztesekkel szemben.

Dato (David) Magradze költő Georgiában, Tbiliszi született 1962. július 28-án. 1984-ben fejezte be tanulmányait a Tbiliszi Állami Egyetem Bölcsészettudományi karán.

Georgia-szerte köztiszteletben álló, népszerű költő, a mai georgiai költészet legkiemelkedőbb alakja, aki a poéma műfajának legjelentősebb képviselője.

Különböző irodalmi folyóiratok főszerkesztőjeként, kulturális miniszterként, parlamenti képviselőként, civil szervezetek vezetőjeként jelentős közéleti szerepet vállalt. Megalapította és éveken át vezette a georgiai PEN-központot.

2004-ben alkotta meg Georgia nemzeti himnuszának szövegét, amiért elnyerte a Nemzetközi Újságíró Alap „Aranytoll Díját”. Műveit angol, orosz, német, olasz, török, örmény nyelvre fordították.

Költészete, közéleti tevékenysége alapján hazájában és külföldön is számtalan elismerésben, kitüntetésben részesült, a Költészeti Világakadémia tagja, *Salve* c. verseskötetéért európai „Univerzum Díjjal” tüntették ki.

Irodalmi Nobel-díjra jelölték.

Marula (Nyereg), *Mepuri nakli* (A király hibája), *Nikala* (Niko Piroszmani, a híres autodidakta festőművész), *Poetebi* (Költők), *Salve*, *Kari potlebis biletsz arigebsz* (Levéljegyeket hord a szél), *Gakhunebuli ařsa* (Kifakult plakát) című poémáival vált ismertté és népszerűvé.

Széles látókörű költő, akit „gondolkodó költőnek” neveznek, mivel műveinek filozofikus hangvétele az olvasót is gondolkodásra készíti. Sokszínű műveiben tükröződnek Európa, Ázsia és az egész világ mindannyiunkat érintő sajátosságai, problémái. Egy olyan ember világlátása és hitvallása bontakozik ki, aki Georgia szülőtte, igazi patrióta, aki végtelenül szereti saját hazáját, költészete mélyen gyökerezik a georgiai földben és valóságban, ugyanakkor nemcsak georgiai, hanem európai és világpolgár is, aki a világ dolgairól véleményt formál és ezt közvetíti az olvasókhöz. Költészetének sajátossága, hogy modern hangvétele komoly mondanivalóval, élvezetes nyelvezete időnként humorral, iróniával, kritikai hangvétellel párosul. Gyakran felbukkannak az ókori mitológia, a Biblia, a világtörténelem szimbolikus alakjai, valamint utalások a múltból, és a jelenből, a valóságból, melyben élünk, szűkebb hazájának mindennapjaiból. Akhilleusz, Héraklész, Odüsszeusz természetes szereplőivé válnak a georgiai költészet és a hétköznapi világának, hiszen Georgia nyugati részén az ókori kartvél királyság, Kolhisz a görögök ottani megjelenésével közvetlen kapcsolatba került a görög kultúrával. Prométheuszt, akit Zeusz a Kaukázus sziklához láncolt azért, mert ellopta a tüzet az emberiségnek, a georgiai monda-világban Amirani jeleníti meg. Az aranygyapjú legendája, Iaszón és Médeia története szintén Kolhiszba vezet. Mint azt a *Giacomo Ponti Kelet-Nyugati divány* fejezetében is látjuk, Georgiát sokféle nyugati és keleti hatás érte évszázadokon keresztül. Küzdöttek a római, az arab, mongol, perzsa, török és végül az orosz hódítókkal, de az i. sz. 4. században felvett kereszténységet és európai gondolkodásukat, saját kultúrájukat sikerült megőrizniük, nemzeti örökségük, kultúrájuk, irodalmuk Európa legnagyobbjaihoz mérhető.

Dato Magradze műveit egy-egy művén belül is nagyon változatos formavilág jellemzi – dallamos, rímes-ritmusos részek váltakoznak szabad verseléssel, különböző műfajok kapcsolódnak össze és alkotnak egységes egészet.

Giacomo Ponti című poémájára mindez együttesen jellemző. A mű főhősének személyén keresztül a költő mindannyiunk számára fontos gondolatokat boncolgat, melyekben kifejezésre jut világlátása, világérzete, vívódása önmagával és a valósággal, melyben él, megannyi kételye, szomorúsága és öröme, az ember küzdelme egy jobb, igazságosabb világért akkor is, ha ez a küzdelem ma egyre nehezebbé válik. Hőse kitárulkozik előttünk a maga igazságszeretetével, eltökéltségével, hitével, érzéseivel és esendőségével. Olyan ember, aki a végsőig hű marad

ideáljaihoz és hazájához, akinek lelke van, szereti embertársait, becsületes, tehetséges, következetes, tulajdonságai, képességei alapján messze kiemelkedik az őt körülvevő közegből, és elég bátor ahhoz, hogy egymaga álljon ki az igazáért a bíróságon. Pontosan emiatt ítékeznek felette. Míg Giacomo Ponti végsőkéig ragaszkodik hazájához, nem értik, sőt kerülik, kiközösítik, meghurcolják, a haza eltaszítja magától.

Rajta keresztül kitárul előttünk a világ. Idősíkok – ókor, középkor, újkor, jelenkor, a költő és Giacomo Ponti gyermekkora, felnőttkora –, valamint terek – Európa, Ázsia, a Kelet, a Kaukázus és benne Szakartvelo, azaz Georgia – váltakoznak és kapcsolódnak össze a történet szálaival jól áttekinthető egésszé és az olvasó számára is jól érthető üzenetté.

A hazai olvasók többsége számára teljesen ismeretlen a georgiai irodalom és Georgia történelme, nagy hiányt kell bepótolnunk. Dato Magradze poémáján keresztül nem felületes benyomásokat, múltó élményeket szerezhethetünk. A műből a maga mélységeiben tárul fel általában véve az élet, Georgia múltja és jelene, a mai georgiai élet megannyi rezdülése, és a költő úgy avatja be az olvasót, hogy észre sem vesszük, mindennek magunk is részesei lettünk. Minél jobban megismerjük a költő gondolatait s az ottani életet, annál inkább rádöbbenünk, milyen nagy hasonlóságot mutat a két nép sorsa, gondolkodása, érzésvilága.

A poéma által felvetett kérdések és válaszok egyre időszerűbbé válnak korunk embere számára.

A Jó és a Rossz folytonos küzdelmének lehetünk szemtanúi, legyen az a múltbeli és jelenkori Georgia, vagy a tágabb világ a maga szépségeivel és bajaival. Szembenézés és számvetés önmagunkkal, múlttal és jelennel, nemzedékek örökségével. Aggódás a szülőföld és a keresztény Európa értékeiért. Azért, hogy többé ne hibázzunk, semmilyen téren ne diadalmaskodhasson a Rossz, a kisszerűség, a középszerűség, az aljasság, kegyetlenség. S hogy megváltozzon a világ, gondolkodjunk együtt a költővel, és győzzük le mindenekeelőtt saját tétlenségünket.

S ami a legfontosabb: a megmaradás, a folytonos újrakezdés és megújulás. Indulás új partokról, új akadályok leküzdésével, utazás önmagunkban, utazás térben és időben, és visszatérés a szeretett szülőföldre, a „pillanatfaluba,” az apai házba.

Babirák Hajnalka fordítása és jegyzete

Thaviszupleba

Csemi khatia szamsoblo,
Szakhate mtheli kvekana,
Ganatilebuli mta-bari
Cilnakaria Gmerttana.

Thaviszupleba dgesz csveni
Momavalsz umhersz didebasz,
Ciszkrisz varszklvavi amodisz
Da or zhvasz sua brckindeba.

Dideba thaviszuplebasz,
Thaviszuplebasz dideba!

Szabadság

Szentképem a szülőföldem,
Benne látom egész hazám,
Isteni kéz formált téged,
Feltündöklő hegy-völgy anyám.

Eljött szabadságunk napja,
Jövönk dicsőségéről dalol,
Hajnalcsillag száll az égre,
Két tenger közt átkarol.

Dicsőség neked, szabadság,
Dicső szabadság, légy örök!

Babirák Hajnalka fordítása

A Georgiai Köztársaság új himnusza 2004. május 21-től. Zakari Paliasvili (1871–1933) két nemzeti operája, az *Abeszalom és Eteri* (1919), valamint a *Daiszi* (Hajnal) (1923) zenéje alapján íródott. Szövegét David Magradze költő írta. A zenei feldolgozás Ioszeb Kecahmadze műve.

William Butler Yeats

Az ellopott gyermek

Ahol Sleuth Wood sziklás tája
A tóba alábukik,
Sziget lapul, lombos fája
Alatt egér és gém lakik.
Egy dézsát odarejtettünk,
Amiből jókat ehettünk,
Bogyókkal tele,
De lopott cseresznye a fele.
Jöszte vélem, embergyerek!
Kéz a kézben, tündér vezet,
Vár a kék tó, a vad berek,
Mert a világ tele jajjal, érteni sem lehet.

Hol a holdsugár fénnel
Önti el a fakó lápot
Zenére lépünk egész éjjel,
Népünk élteti a lángot.
Ósi táncot lejtve,
Minden mást felejtve
Alkotunk eleven láncot;
Összefonódik a kezünk,
Habra vadászunk kacajjal,
Míg a világ tele bajjal,
Álmunkban is vétkezünk.
Jöszte vélem, embergyerek!
Kéz a kézben, tündér vezet,
Vár a kék tó, a vad berek,
Mert a világ tele jajjal, érteni sem lehet.

Hol utat tör a vad patak,
Hol a káka megremeg,
Tóban alszanak a halak,
Hol a csillagok fürdenek,
Pisztránggra lesünk,
Fülükbe súgjuk itt-ott
A varázslatos titkot,
Ami megzavarja eszünk.
A páfrányokon ülünk,
Fölébük hajtva fülünk.
Jöszte vélem, embergyerek!
Kéz a kézben, tündér vezet,
Vár a kék tó, a vad berek,
Mert a világ tele jajjal, érteni sem lehet.

Velünk jön ő, csalja
A komoly fiút szavunk:
A borjakat se hallja
Ha bőgnek, érezve szagunk.
A kanna neki nem zenél,
Sosem néz már tükörbe,
Előtte nem futja az egér
Már a lisztes edényt körbe.
Mert elment az embergyerek,
Kit kéz a kézben tündér vezet,
Rejti kék tó, a vad berek,
Mert a világ tele jajjal, el így veszett.

M. Pálffy Erika fordítása

Képek feltételes módban

Németh Géza festőművész új művei

Németh Géza (1944) festőművész 1968-ban megnyílt kiállításjegyzékében a hazai művészek körében meglehetősen szokatlan módon sorakoznak egymás után a magyar és az amerikai városok és kiállítóhelyek nevei. Az alkotói törekvéseit körvonalazó lexikon-szócikk megemlíti, hogy a korai, lírai hangvételű kompozíciókat követően látomásokat festett, majd mitologikus témákat dolgozott fel, később hiperrealista, illetve fotónaturalista képek készültek műhelyében, de a geometrikus szellemiség sem hagyta érintetlenül piktúráját. Ezután egymást követték pályáján a különböző tematikákkal és azok feldolgozásával jelölhető alkotószakaszok: így az expresszív hevületű tájélmény-feldolgozások, a bibliai témák interpretációi vagy a groteszk portrészorozat művei. Így pontosnak ítélnél az a művészettörténeti konklúzió, hogy festészetére – illetve különböző eszközökkel előadott képalkotására – egyfajta eklekticizmus jellemző, amely a modern művészet jellegzetes magatartásmódjával, művészetszemléletével állítható párhuzamba. A korábban számos izgalmas kezdeményezéssel, újítással és kísérlettel éltetett festészet legújabb alkotásai mintha a klasszicizálódás korszakának beköszöntét jeleznék Németh Géza munkásságában: hagyományos festői eszközökkel készült, a klasszikus táblakép-műformába illeszkedő, az évtizedek során a sokirányú kezdeményezések ellenére is egyéni szemléletűvé kimunkált stilisztikai alkotói jegyekkel összefogott művek együttese született meg a közelmúlt három-négy évében műtermében.

Németh Géza festőművész az ezredforduló előtti és utáni években az új idők új dalainak megcsendülése szellemében a számítógépes képalkotás és képkivitelezés felé fordult: a korábbi olaj-vászon kompozíciókat fokozatosan a vegyes technikával alakított, a hagyományos anyaghasználatot és eljárásokat fokozatosan háttérbe szorító, a fotót, vagy helyesebben a számítógép-képet mintegy mű-alapanyagként kezelő, a számítógépes átfarmálást, a „gépi kollázstechnikát” alkalmazó alkotások váltották fel. 2001–2002-ben készültek római digitális montázsai, s ebben az időszakban fontos fotósorozatokat is rögzített az amerikai kontinensen és magyarországi színtereken. Műveinek megalkotása során ekkor már a „fotóhasználat”, a számítógépes formálás és komponálás, a digitális nyomtatás vált hangsúlyossá: e képek technikai meghatározása szerint „akryl, digitális nyomat, vegyes technika, farost” anyag- és technika-megjelöléssel szerepeltek kiállításain. Az új képsorozat tematikailag és stilisztikailag kapcsolódik, technikailag, formailag viszont elszakad a megelőző korszakok törekvéseitől: itt már ismét kizárólagos – mint a pálya korai szakaszában – a tiszta festői eszközök alkalmazása. A klasszikus eszményekhez való visszatérésre utalnak a tartalmi mozzanatok, a tematikák, a műfajok is: végső soron figura- és állatábrázolások, városképek, életképek és portrék sorakoznak ebben az új kollekcióban, jóllehet ezek minden esetben átértelmezett, átfarmált jelenségek, amelyekkel kapcsolatban az eredeti tematikai vagy műfaji leírás csak az általánosságok szintjén alkalmazható, illetve értelmezhető. De

emberalakok tünedeznek fel, felismerhető vagy fantázia szülte állatok jelennek meg, épületek, tornyok magasodnak ezeken a képeken, alakok néznek ránk ezekről a festőiségekben dúskáló kompozíciókról. Napjaink alkotásaira is érvényesíthető, és mind a tartalmi és mind a formai vonatkozásokban is igaz Takács Ferenc két évtizede megfogalmazott azon megállapítása, amely szerint „Németh Géza képei tartalmasan 'haboznak' az ábrázolás és a kifejezés, a köznapilag látott odakinti világ felismerhető reprodukciója és a meghatározatlan belső látomás projekciója között”.

Az ábrázolás és a kifejezés, vagy inkább a leképezés és a képi kijelentés közötti vetélkedés által meghatározottan, az ún. reprodukálható valóság és az ún. valóságelemek autonóm képi kontextusokban helyezése, öntörvényű kifejezőerővel való felruházása, átformálása, átírása terén zajlanak Németh Géza festői történései napjainkban is. Ezt a piktúrát az ábrázolás/nem ábrázolás, a konkrét/absztrakt határmezsgyéjén való könnyed átlépés, közlekedés, illetve a határvonalon való magabiztos egyensúlyozás avatja feszültté: a kompozíciókon az alakok, az állatok, a tájmotívumok, a tárgyak úgy jelennek meg, hogy aztán átadják helyüket a valóságra foszlányszerűen rímelő, a valóságelemek emlékét hordozó, vagy ezt az emléket megsemmisítő önértékű festői eszközöknek, elemeknek, hatásoknak. A két, a XX. századi festői hagyományban egymástól elváló – sokszor egymás ellen forduló, illetve egymás ellen fordított – szemlélet, alkotómódszer – a természetelvű és az elvont, a konkrét és az absztrakt – szabad szárnyalása ezen a Németh Géza által meglelt érintkezési területen sajátos kettősség feszültségét, talányosságát hordozza. Kompozícióin a dolgok elszakadnak a konkrétumoktól, ugyanakkor az elvonatkoztatások valamiképpen konkrétumokkal telítődnek: e villódzásban megfoghatatlanságok és tetten ért felismerések ütköznek egymással, vagy oldódnak fel ellentéteikben és azonosságaikban. Az értelmezéshez hozzásegítenek – vagy az értelmezési szabadságot korlátlanra nyitják – a mitológiai és a bibliai hivatkozások. Charon és a Styx folyó, a sumerok világa, a bábeli torony, Mózes és Ninive, Jézus Krisztus. A művek kompozicionális centrumában általában mindig egy-egy kiemelt, hangsúlyos motívum jelenik meg a jelzésszerű elemekből szervezett, oldott foltokból komponált háttér előtt, illetve festői közegben. Mind a motívum, mind a festői közeg a valóságra és a valóságon túlira utaló egyszerre: egy-egy alakzat, valamely forma, egy-egy foltrendszer már-már a ráतालálás, az azonosítás, a felfedezés élményével ajándékoz meg, amikor elbizonytalanodunk, és az elvont szférák világában kezdünk kutatni és kalandozni. Így hát csak feltételes módon fogalmazhatunk, ha a Németh-művek leírására és értelmezésére vállalkozunk – ezért is lett az új képciklus összefoglaló megnevezése az, hogy *Képek feltételes módban*. A finom eszközökkel szintetizált szürreális és expresszív előadásmód komor, borongós, inkább sötét, mint világos árnyalatokba burkolózó, mély színvilággal párosulva bontakoztatja ki a valószerűségek és a megfoghatatlanságok, a valóságosnak vélt-ítélt és a transzcendensnek érzett jelenségek dilemmáit. A közelmúltban lezajlott alkotómódszer-, illetve a technika-váltás – vagyis a korai, a korábbi metódusokhoz való visszatérés – kapcsán, ezen új kollekciót szemlélve megvonhatjuk azt a konzekvenciát is, hogy Németh Géza festészete részletgazdagabb lett, és kolorisztikus vonatkozásban és fakturális szempontból is dústult.

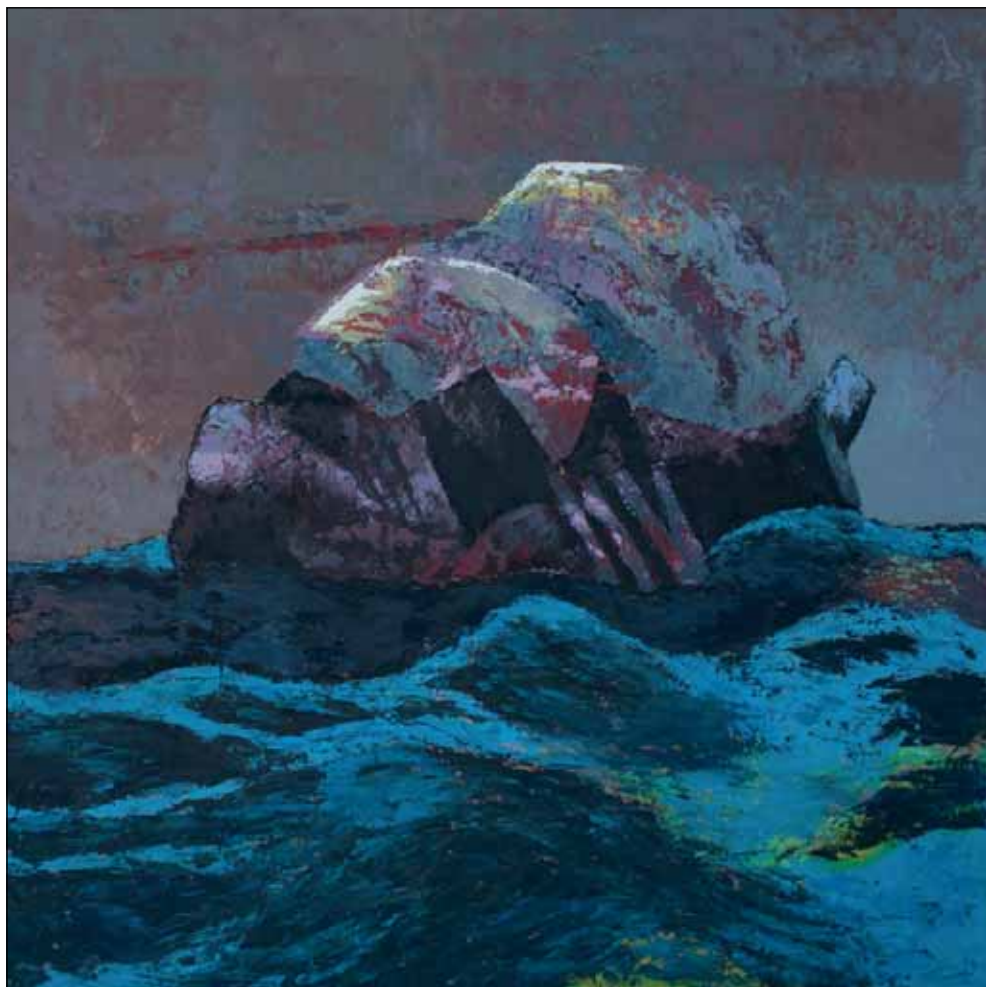
A reális és szürreális, a valóságos és transzcendens jelenségek egyidejű jelenléte, a lírai és a drámai szövegek együttes megszólaltatása, az emocionális izzás és a bensőséges meditáció összekapcsolódó effektusa – Németh Géza festészetének ezek a mélyben munkáló ellentétei – méltán szítják és táplálják a létezés megfoghatatlansága által inspirált, egyre súlyosbodó kétségeinket és egyre fokozódóbb nyugtalanságunkat.

Wehner Tibor

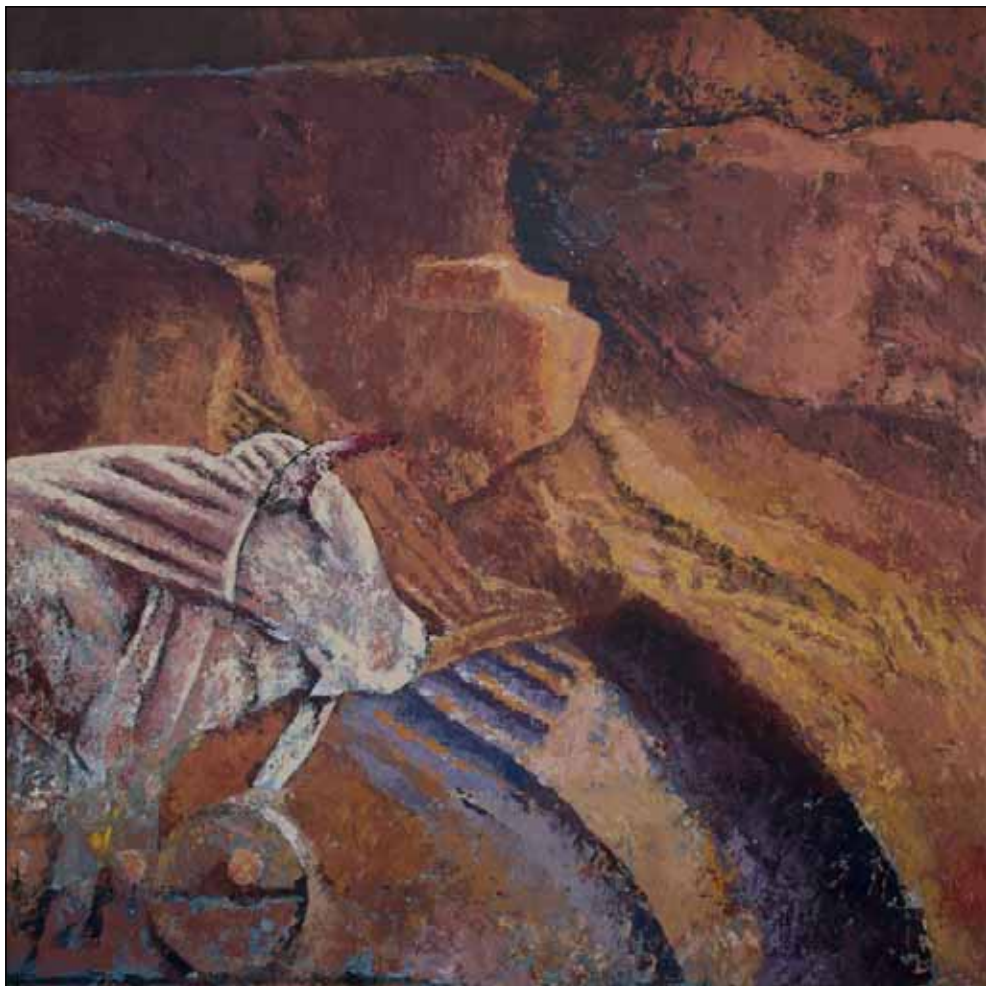

SZALMAKRISZTUS

Makkai-Kiss Nóra

Csendbeszéd

Bevezetés és részletek

A *Csendbeszéd* gondolkodások. Gondolkodások a valóság mibenlétéről. Gondolkodások az életnek a léttel való összekötöttségéről. Gondolkodások emberlény mivoltunkról. Gondolkodások csendben. Magánbeszélgetések.

*A gondolat összetett és kimondható,
az igazság egyszerű és kimondha-
tatlan. Igazságot csak beszéd nélkül
tudhatsz meg, tehát csak önmagadtól.
Tedd alkalmassá lelkedet arra, hogy az
igazságot tudhasd benne.*

Weöres Sándor

Martin Buber örökségként három szférát jelöl, amelyben a viszony világa támad.

Az első, *életünk a természettel*, a viszony homályban lüktet, a nyelv előtti.

A második, *életünk az emberek között*, a viszony nyilvánvaló, és a nyelvben testet ölt.

A harmadik, *életünk a szellemi létezőkkel*, a viszonyt homály fedi, mégis megnyilvánul, nyelv nélkül, de nyelvet létrehozón.

Ameddig természetem van

Innen indulok el mégis-mégis. Mint azt az egyszerű ember mondja: kezdjük előlről, menjünk vissza a kályhához. Induljunk el innen. A legfontosabb helyről, a melegségtől, az ételtől, a ház legfontosabb színterétől. Ház-kert-éden-termeszet. Így, így. S ahogyan megnyitom a laptopot, a képernyővédőn az erdő, az erdő zöldje, a patak, a fák sűrűje. Visszamegyek hát oda, ahhoz az élőlényhez-növényhez, a Fához, amely engem minden ízemben a természethez visszajuttat/ott most, és ezt a gondolatiságot hozta, a kert egyetlen termő fájához. Egykor ez a kert, a családi otthon kertje 18 termő fát érlelt, a család családokká vált, a családok csonka családokká, a kert tulajdonná. A tulajdon megosztottá, a megosztott tulajdon pénzzé, a termő fák kiirtott, halott máglyarakássá.

Egy maradt velem, egy körtefa. Leírtam, hogy öreg körtefa, de azonnal töröltem. Semmiféle megkülönböztetést nem érdemel egyetlen fa sem, amely

évről évre termést hoz, akármilyen termés is az. Teremteni, teremni adatott ez a világ nekünk. Minden élőnek. Jó tudni, hogy mire való az élet, jó emlékeztetni magunkat a természet örökére. Négy milliárd éves a legősibb földi kőzet, három milliárd éves az élet első megjelenésének bizonyítéka. És mi, emberek, az evolúció legmagasabbja, akik ezt a magasságot az utóbbi százötven-kétszáz évben a technika mindenhatóságában hisszük-éljük, felejtésre ítéljük mindezt. Felejtésre a magunkban élő természetet, a bennünket – városokban, világvárosokban élőket – már alig körülvevő, körülöttünk lévő természetet, bolygónk természetben termő és teremtő élő természetét, a bennünket teremtő természetet.

Mindezt, az emlékezet ébren/éberem tartásáért kell csendbeszélmem. Csendbeszélmem mindazoknak, akik természetü/n/kben kívánnak embernek maradni. Én a legbüszkébb erre vagyok. Erre az örökségre, amit anyámtól, apámtól az anyanyelven keresztül örökül kaptam, ami ma is, fél évszázad múltán a leggyakrabban használt nyelvi kifejezésem, szófordulatom, amit nem is nagyon értenek, vagy nem akar érteni környezetem, az EZ TERMÉSZETES. És mi az értetlenség oka? Természetes az, ha az ember teszi a dolgát, természetes az, ha jóindulattal közelít a másik felé, természetes az, ha rend vesz körül, ha rend lakozik bennünk. Természetes az, ha az igazságot keressük. Természetes, ha nem gyártunk problémákat, hanem megoldjuk azokat. Természetes a vágy, hogy értsük egymást. És mégse, nyelvünk válik természetellenessé. Köztudott, hogy a nyelv mennyire alkalmas arra, hogy egy mesterséges lényt keltsünk életre magunkból. Életre is keltettük/jük, minduntalan, amióta ember az ember. Ehhez járul/t nagyon erőteljes módon egy technikalizált civilizáció, amely még inkább a mesterségest élteti. A technika irányította életforma lélektelen, éppúgy elidegenít bensőnk természetétől, mint ahogy elidegenít a külső természetétől.

Lét és természet, élet és civilizáció. Az egység megbomlott. Az ember a természettel való közösségből kilépett, pedig az ember elsődlegesen természeti lény. A természet szellemének értéke alapozza meg bennünk a világot. Ennek az értéknek nincs kezdete és vége. Ez a változatlan, örök érték. Ezért a természet értelmének kérdése a legmélyebb gyökerű. És én a természetet akarom magamban is és körülöttem is életben tartani, emlékezni és emlékeztetni. A történelmi idő, ami az embernek adatott. Ez az öt-hatezer éves emlékezeti idő fogyatkozik. Az utolsó emlékezők, európaiként Őket őrizve, a görögök. Micsoda jelentéstartalomban ismerték-élték a természetet! Micsoda gazdag tartalmak az ógörög phüszisz jelentésmezőjében:

természet – eredet – származás – születés – növekedés – alkat – sajátosság – lényeg – külső forma – lélek/szellem természete – ösztön – őselem – teremtés – teremtmény – faj – fajta – nem/i jelleg.

A phüszisz szóban ott lakoznak továbbá a növeszt – sarjaszt – létrehoz – nemz – növekszik – születik – megtörténik jelentésű igealakok.

Phüszisz eredendően éppúgy jelenti az eget, mint a földet, éppúgy a követ, ahogy a növényt is, jelenti mind az állatot, mind az embert, továbbá az emberi történelmet mint az emberek és istenek művét, és jelenti végezetül és mindent megelőzően magukat az isteneket küldetéses sorsukban – definiálja a szót, egy átfogó jelentésmezőben Heidegger.

Lét és természet eredendően összetartoznak. Az axiológia, az értékelmélet elkülöníti az instrumentális értékeket a végső értékektől. Az instrumentális vagy eszközértékek valamely cél elérésére használatosak, a végső értékek pedig célként. Az eszközérték relativizál, méricskél, kalkulál, érdekeink mentén mozog, a végső érték metafizikai. Végső, ez annyit jelent: örök. Örök, ez azt jelenti, állandó. Nem változhatatlan, hiszen az állandóban folyamatosan jelen van a változás, és nincs kezdete, se vége. A természet mint végső érték épp ilyen.

A természet végső értékbeli mivoltáról megfeledezni annyi, mint örökségünkről lemondani. Pedig úgy tetszik, minden efelé terel bennünket. A tizenkilencedik század második felétől, az ipari forradalom kora óta, a haladás és a fejlődés nevében a természetes környezet beláthatatlan mértékű pusztítása folyik. A környezetünkre nehezedő világméretű kockázatok – a jelenlegi hatalmi rendszerek egyértelmű személet-képlete szerint (a politika – a gazdaság; a gazdaság – a pénzügy; a pénzügy – a piacok) – kockázatok is maradnak minden lehetséges jó szándék ellenére, és azok megvalósulásával is további kockázatokkal kiegészülve. A mértéktelen termelékenység elsőrendűen felelős a jelenlegi zsákutcáért, amelynek következményei immáron visszafordíthatatlanok, földünk talaját, vizeinket és bolygónk légkörét sújtva ezzel. Mi, akik az úgynevezett környezeti válság vajúadásában élünk, tudomásul vesszük, hogy tíz-tizenhétmillió hektárnyi erdő tűnik el évente, a trópusi erdők területük két százalékát elveszítik, hogy a növénytakaró eltűnése több millió hektár földterület erózióját gyorsítja fel, hogy az óceánok vízszintjének megemelkedésével egész vidékek sivatagosodnak el, ami évente hatmillió hektár művelhető föld elvesztését jelenti, hogy hatezer állatfaj örökre eltörlődik a föld színéről, hogy az égéstermékek óriási mennyiségű szén-dioxiddal terhelik városainkat és az atmoszférát. Hogy földünk már nem tudja táplálni lakóit, a becslések szerint nyolcszázmillió ember alultáplált. Míg a XVI. században négyszázötvenmillió ember élt a földön, 2050-ben valószínűleg tízmilliárd ember él majd. És milyen életminőségben él majd, amikor az újszülöttek 95 százaléka az úgynevezett fejletlen országokban lát napvilágot? Az ivóvíz pedig a XXI. század vitathatatlan tétje, hacsak az elkövetkezendőkben nem találjuk meg a tengervíz sótalánításának olcsó módját.

Tudna-e választani az ún. modern ember, hogy a svájciak életszínvonalát élje-e, vagy a bengáliai parasztokét? Mert az előző módon hatszázmillió ember igényét, utóbbi módon 18-20 milliárd ember szükségleteit tudná planétánk kielégíteni.

Környezeti válság vajúadásában élünk, vagy sokkal inkább az ember válságának világa ez? Van-e reményünk arra, hogy a két véglet között legalább a középútra rátaláljunk, vagy teljes irányváltásra volna szükség? Innen indulok el mégis-mégis, ameddig természetem van, ameddig szerves kapcsolatban vagyok a természettel, ameddig érzem a Szellem leheletét érzékeimben és tudatomban, ameddig hiszem, hogy bennünket mégis e természet mesterműveként munkált ki egy szellemiség, amelyhez minden válság közepette felemelkedhetünk, az olyan valóságok iránti érzékek megtartásával, újraébresztésével, táplálásával, amelyeket ma természetfelettieknek nevezünk.

Tudásom – Nem tudásom

*Tudást Őrző Tiszta Tenger / Szépség
titkára nem oktat / Hanem amint jónak
látja / oszt minékünk szükség szerint.
Tibeti dal*

Azzal, AKI vagyok, legalábbis bennem, sosem volt baj. Amit tudok és amit nem, azzal igen. Felsőbbrendű lényemhez minden körülmények között, akár ellenére is, hű maradni, ez egyetlen megtartó erőm. A Tudás, az Erről való tudás. A Nem tudásom az élet egzaktságába való beletörtség nem elfogadni tudása. Nem tudok kiegyezni azzal a rövid lejáratú koncepcióval, amely a biológiai élet határán lezárul. Ez a Nemtudás-ellenállás abból a Tudásból táplálkozik, amely számomra megtapasztalásként bizonyossággá lett, hogy életünkkel lényünk nem szűnik meg, és létünk legnagyobb részéről itt és most: életünk zártságában, mintegy időfogottságában nem szabad lemondanunk.

Az Élet csak akkor lehet és lesz teljes, ha a Lét megérinti: önmagával megtelik és önmagánál valamiképp több lesz, amikor áthatja az, ami az életnél magasabb szubsztancia. Lélekfény-magunk emlékezetét megőrizni és a testi-anyagi valónkban is életre hívni, emberségünk, megmaradásunk záloga éppen ez. Az igaz morál, az igaz ember nem élettudás – nem társadalmi-történelmi jelenség és nem az anyagi világ fizikai szintjeiből következő termék –, hanem léttudás. A létről való tudás egybehangzás: az égnek a földdel, az embernek az örök világrenddel való kapcsolódása. A létezés értelmi tisztasága túl van az időn, érzelmen, akaraton. A Kezdetek Kezdetének fényéből ragyog át ember mivoltunk egy teljes értékű életére, amelyet élnünk kellene mindannyiunknak itt és most. Ami az életet illeti és a tisztaságot erkölcsnek nevezzük, akkor az erkölcs alapja metafizikai.

Az emberi metafizikai aktivitás realizálása – a szellemi megnyilvánítása – jelenkorunkban – egy nagyon gyakran használatos kifejezéssel élve, majdhogynem – képtelenség. Legtöbbünknek ugyanis nincs KÉPe arról, mi a TELJES Élet, mert mindaz, ami itt van, a tisztaság ellen szól. Az életáramban mozgó küzdelem örvénye a lét mélységeit betemette, érzelem és akarat benne ragad az időben, korban, történésben, és a biológiai, fizikai határok közé zárt élet silányságában, minőségvesztettségében kénytelen felmorzsolódní. Modern világunk profán világ, pro-fanus, szentély előtt fekvő világ, ahol már alig érezhetjük a tudottban a szakralitás biztonságát. Az ember folyamatosan és folytonosan elkövetett bűne önmaga ellen, hogy az életszentségben már egyetlen pillanatig sem tud megmaradni.

Az élet mindenekfölött való értékét elveszítettük, de az ennek tetsző látzatait fenn akarjuk tartani, és bármely látszatot fenntartani csak hazugságok árán lehetséges. E hazugságoknak igazságjellegét tulajdonítani immáron a modern kor emberének – nemcsak a személy életében, hanem az életben általánosan, mindenre kiterjedően jelenkorunk hatványozott hazugságrendszerei, a politika, pénzvilág és az egyre nyilvánvalóbban teret nyerő torzított kultúra állnak rendelkezésére. Szakadék tátong itt: az emberiség tömegeinek gyöke-

reit elvágta mindattól, ami a lét alapjaihoz fűzte életüket, kiszolgáltatottjaivá téve őket a manipulációnak és a felszínességnek. Amit az embernek önmaga felépítéséhez, az egyre teljesebb életért kellett volna megtennie, amióta történelmét éli, azt az egyre értéktelenebb életért teszi. Már a kultúra is elhazudott állapotban van jelen. A gondolkodó embernek ma, ezen a ponton kellene felelősen megfogalmaznia a kultúra – és ezzel saját – szerepét. De nem! A kultúra mint önreflexív szellemi valóság, amelynek célja az emberi személy kibontakoztatása, az emberi létezés minőségének biztosítása volna, modern világunkban leginkább funkcionálisan eltorzított felfogásaiban él. Ahol a kultúra nem az emberi természet kifejeződése, ott az emberek válnak a kultúra pusztá kifejeződésévé. Napjaink kulturális gyökerű világválságának jelenségei többé-kevésbé visszavezethetőek a következő, torzított megvalósulásokra. A kultúra élvezeti cikk gyanánt való felfogása a tömegek 'időtöltését', szórakoztatását szolgálja ki; manipulatív eszközként való alkalmazása az emberek egyfajta terrorizálását teszi lehetővé; árucikként való megjelenése egyértelmű értékválságot idéz elő. Az önmagát élvezeti cikknek, manipulációs eszköznek vagy árucikknek feltüntető kultúra egyértelműen minden emberi, de legfőként a személy leértékelődését idézi elő. A tömegkultúra – a hiteles elmélyülést nyújtó valódi kommunikáció helyett – a lét értelmét elfedő pszeudovalóságokat kényszeríti a befogadók tömegeire.

Az ember, akiben a szellem szikrája még így-úgy megnyilatkozik, ártatlanságának és méltóságának megerőszkoltságát éli át.

Az elmúlt ötven évben a bűn fogalma tulajdonképp elavult. Az anyagi világ embere, fogalmaz Hamvas Béla, az erőszakkal olyan bizalmas közelségre jutott – amelytől legalább mindeddig irtózott, amelyet tagadott, üldözött –, és a tisztátalanságban olyan jártasságra tett szert, amely a virtuozitás fokát elérte.

Régen átléptük már azt a határt, amelyen túl az élet a hazugságok súlyát – egy komplex, teljes élet feláldozása nélkül – még képes elviselni.

Ha a szellemi erők élnek, akkor az életet ápolják. Ha a szellemi erők nem élnek, a büntető törvényeket ápolják – fogalmaz Kung fu-ce.

Az erő a Nagyság kifejeződése. Az erőszak a gyengeségé. Az előbbi a szellemi erő, amely a legmagasabb rendű emberi metafizikai aktivitás, az utóbbi a legsilányabb emberi megnyilvánulás, a másik befolyásolásától a brutalitásig vezető elhazudott erő, az erőszak. A külső eszközök alkalmazása az erőszak, a belső eszközök alkalmazása a szellemi erő. A szellemi erő nem a fent leírt kultúrproduktum, pedig ma alig tudunk olyan dolgot mondani, aminek ne volna kultúrája. A szellemi erő a mérték, amelyet nekünk, mindennap egyre többünknek, a tudás és tevékenység egyenlő arányában tanulnunk kell embermód alkalmazni. A szellemi élet alapjait újra megtalálni, felfedezni, begyakorolni és realizálni a magasrendű és békés élet egyetlen feltétele. Ahogyan beszélhetünk értelmi, érzelmi intelligenciáról, úgy beszélhetünk szellemi intelligenciáról. Minél magasabb a szellemi intelligencia, annál nagyobb a hajlandósága az együttműködésre, annál toleránsabb, elfogadóbb. A szellemi intelligencia legalsóbb foka a mások felé kinyilvánított, vagy éppen mások ellen elkövetett agresszió. Agresszióval élni létfelejtés.

Az életen túlemelkedő állapotok teljességét felölelő személetmód az ember önnön eredet- emlékezetét fenntartó értékek őrzését szolgálja. Nélkülözhetetlen az ember személyes valóságának megértéséhez, a lélek megismeréséhez, a létfelejtés visszafordításához.

Visszaadhatják-e a civilizált ember hitét saját eszményeiben Gandhi szavai? *„Az emberi szellem két ablakon át tekint ki a világra; az egyiket át úgy mutatkozik ez, mint amilyen; a másikon úgy, mint amilyennek lennie kellene. (...) Minden egyes emberi lénynek kötelessége, hogy figyelmesen tekintsen önmagába, és úgy lássa önmagát, mint amilyen; de nem szabad kímélnie semmi igyekezetet, hogy magát testben, elmében és lélekben fejlessze és javítsa.”*

Burján Gál Enikő

Modern zseni

Aki az égen meghámozza a napot
annak a sötétség tenyerében ég el
az a csodákból is nagy szeletet kapott
végtelen lelkében ott lakik az éter

Aki a szélből is felhőpárnát formál
annak derűs álma angyalokhoz vezet
elméje fényesebb minden letűnt kornál
azzal az Isten barátsággal fog kezét

Barna Júlia

ködetetés

a szép szavaktól elszakadt jelentések
 a megnyugtató hazugságok
 a jól kiszámított reakciók
 a megcsillantott azúrságok
 a hétköznapi használatra szánt mitológiák
 a gyanútlan embert elkábítják
 a nagy manipulátor sakktabláján
 a paraszt csak egyet léphet
 a matt megérett
 ez egy fejben már lejátszott játszma
 szellemi piramisjáték vagy csaló itt a piros hol a piros
 a nyeretlenlőttő-árus összeszedi és elfut a pénzzel
 torz agyakban acsargó gyűlölettel
 listákat írnak a szabadságot kitiltják
 a józanságot betiltják
 nem tudod nem érted azt nyöszörgöd nem hiszed
 pedig a hihetetlen megtörténik mert lehetetlen
 a manipulált gondolat zacskós levesén élsz
 igényed nincs a szabadságra
 fekete-fehérre egyszerűsödik a világ
 tagadják a színek jogát
 bűn a gondolat a logika veszít
 a hatalom a beolvadót szereti a kórustagot
 nem a tömegeből kiválót
 gyanakodva figyel az önállót
 veszélyes rá aki nem fogyasztja a hazugság készételeit
 pöffeszkedő gögös fölényes handabanda nyer itt
 és nemzeti ködökkel befújt nemzetietlen tettek
 álkeresztény álhazafiak
 nálad jobban tudják hogy mit szeretnél
 aki kábítóbb álmod hihetőbb boldogságot árul
 azért lelkesedtek ti kisemmizettek:
 mi lesz a hazugság-fesztivál végén veletek?

Csontos János

Portorikó

Ferdinandy Györgynek

Gazdag kikötő

A semmi ága karvastagnyi bambusz
kánikulában izzó Betlehem
de Szantaklauszt nem kíséri krampusz
és nincs jövő se múlt csak rögjelen
a Terület mint elfelejtett gyarmat
a messzi elnökökre nem szavaz
estig nem szárad fel a hajnalharmat
nem jó tavasz ha soha nincs tavasz

Sokminden

A hasziendán jár és kel a szellő
a tág teraszon szabadság honol
már giccsbe vált a súlyos vattafelhő
a flóra opál szíromként bomol
e domborzatot jól ismerte Ádám
míg Évának járt csapni a szelet
most itt időzöl e karibi vártán
a szélhárfa ver kósza ütemet
és nem tör stílust a piros kerítés
és hízelegni jönnek a kutyák
és lelassul az idő és az érzés
és pálmák lengnek büszkék és buják
a lovak kedvéért irtják az erdőt
a hegytetőre hág a négykerék
már nem zavar hogy mért is lettél felnőtt
s hogy nem tudod az Isten hét nevét
s míg spanyol angol francia beszédet
általnyalából a barbár ugor
a Ráktérítő cirógat és éget
s a pálló lélek linken lazsnakol
s bár forognak az égtájak a filmek
a bőrödön az óceán szaga
a nemzedékek sörözgetve ülnek

mert lám ilyen egy atlanti saga
 a hely neve Montónesz (vagy Sokminden)
 aligha tűnik fel térképeken
 az üdvözülést kiérdemled ingyen
 és öröklét lesz a tűnő jelen
 ha visszatérnél a kárpáti télbe
 tán kerülne egy irhabőr dzseki
 az este sem ily észrevétlen érne
 s a bőrről Kubalibre verne ki
 hogy lezuhant a szubtrópusi alkony
 már tombolnak a kétéltű kokik
 szentjánosbogár-fényben ég a balkon
 s a matracon majd elnyúlsz holnapig
 és torlódnak a parallel világok
 egymásra dől az angolszász latin
 s bár nyelvenincsek a globális álmok
 az Ige zeng a dombok ormain

Lasz Piedrasz

Hol csontjaidba épül be a pára
 és fű a fa a sár meg altalaj
 és kecskeszopó rémről szól a fáma
 és az se gond ha apokrif a faj
 a trópus violaszín kis virága
 elnézést kér hogy illatozni mer
 a hegyvidék sok elplántált banánja
 a dömping ellenében is kikel
 a manguszták rég úgy elszaporodtak
 kígyó utánuk hírmondó maradt
 a madarak még túléltek viszonylag
 sőt pelikántól terhelt lenn a part
 bár idefenn az élet maradéka
 még szép idill foszló illúzió
 ám éjszakára éled törpebéka
 a csöppnyi testből vulkánzik a szó
 a kilátóteraszról édes éden
 úgy megfog mint a mérges légyapapír
 s a mosókonyha-priccsen éjjel ébren
 kívánatos a hegy mögött a pír
 a nagy kő egyszer rágördül a házra
 bár akkor ungon-berken túl leszel
 de emlékezni fogsz e dombi lázra
 és rád borul a füledt ködlepel

Könyvbemutató

Humakaóban megtelik a könyvtár
 a jéggé hűtött teátrumterem
 a diáksereg önmagáért helytáll
 vakáció dacára itt terem
 a színpadon az egzotikus szerző
 ki nem töri az édes eszpanyolt
 a rutinjában másfél emberöltő
 a kultúra új nemzedékre ront
 és nem vív már hogy kedveljék és értsék
 az új évszázad sem reménytelen
 az alkotástól menekül a kétség
 s a romlás nem lesz úr a szellemen
 az univerzitászon ifjú százak
 kiknél nem hiánycikk a jó kedély
 a pesszimizmus mindhiába fárad
 mert túlél mindent ami egyszer él

Szigetföld

A temetőkben vízszintes a vaslap
 és öntve vannak a spanyol nevek
 a fűkaszák talán nyugodni hagynak
 és hull eső és hull az ékezet
 a szigetföldi sztráda annyi völgybe
 és domboldalba szerteágazik
 a sok szenyorra vár a szíve hölgye
 és szerelem dúl másnap hajnalig
 a házak között halálszakadékok
 a sofőr minden kanyarban dudál
 a sziklák mögül nem kívánt a légyott
 elsistereg az illó napsugár
 az autókon elöl nincsen rendszám
 és minden istenház toronytalan
 a segélyesek elrumoznak hétszám
 sosem hazátlan itt a hontalan
 a lakóparkban nincs helye a kertnek
 a lapos tető kötelező kűr
 a szatócsboltokban jeggyel fizetnek
 s a gettó földjén izmosul az úr
 még itt lebeg az indiánok lelke
 a hegygerincen átkelnek haránt
 a koldus hispán népség rég felette

erdőn-mezőn az állatállományt
 a módos turistát is elszeretné
 a diktátortól könnyebbült sziget
 mit ér az Úrnak kertje hogyha többé
 divatja múltán nem kell senkinek

Hippopotámusz

A Vízilóhoz címzett étteremben
 a dizájnvitrinben súlyos szeszek
 az agyburokról izzadság lecseppen
 a decens tartás már-már elveszett
 a magas székeken ejtőzve ülnek
 az ebédelő hivatalnokok
 egy bodegából lombosult az üzlet
 a fényűzőn terített asztalok
 és megvilágosul megannyi részlet
 az elkendőzött óhistória
 mi ellenállt a sokszázadnyi vésznek
 és mindig túlélte sok lezser fia

Szanhuáni szép napok

A kikötőben monstruózus bárkák
 a hidat megszállják a taxisok
 szőhették volna néked ezt a párkák
 ha itt fogannál úgysem érne sokk
 kamaszként ugrálnál a tiltott hídról
 és gördeszkával gördülnél tovább
 nem volna gond a kerékpár a sztrítból
 röpítenének vad bosszanovák
 nem lenne furcsa spanyol nevű saslik
 s a pálma volna mind-mind őshonos
 a kőerőd a szirtfokon magaslik
 itt minden óvilági túlkoros
 a parlamentre bronzférfiak lesnek
 mind rég holt washingtoni elnökök
 a szivarárusok szépen keresnek
 a tánciskola délben is pörög
 a nagy kalapos rendőrnél nyalóka
 az óceánra néz a temető
 sárkányhad ront a mindig Fennvalóra
 derűs a szív idővel belejő

hol ostromlóknak véget ért az élet
elszabadul sok fürge deltoid
dús humuszul a rét nyírott fűvének
még megremegnek kódolt álmaik
a feszület oly fájdalmas-göcsörtös
a festett szentek naiv héroszok
az utcatégla otthonos-göröngyös
az oromzaton profán mítoszok
kókuszdióhoz szívószál az excájg
a plázs akár a Pokol pitvara
a lábfejedre pályáznak a hangyák
és tizenkét órás az éjszaka
a dús fasorszegélyű ősi kalle
a kapubástyás tengerpartra lejt
a forgalom lépésben araszol le
nincs kétség egyszer éltél már e helyt
a vámos elkobozza mind az almát
mert nincs tökéletes Paradicsom
a rum felé nem terelget a karmád
a karácsonyfadísz csak lampion
a színpadon bábu-háromkirályok
a polák pápa szobrot érdemel
vén Európát kajtatják az álmok
s még nem tudják mi lesz ha nincs Fidel
bár gyámkodik fölötte rajnyi Jenki
az államcsőd villódzó délibáb
az új világrend könyökükön jön ki
csak kerüljenek havannák piák
ha eléd koppan egy pinyakoláda
a jég s a kókusz turmixoltatik
az üleped alatt hajó-faláda
elücsöröghetnél napszállatig
a parti sétányon sokan kocognak
a hóháztartáshoz kell jó tüdő
a butikosok sarkkörin vacognak
a munkátlannak megszűnt az idő
a társasházban csempézett a lépcső
az utcatáblák is kerámiák
a nyakkeresztben égszínkék az ékkő
s a bőrkalapban hűsebb a világ
a semmiből jön a trópusi zápor
az utcácskákon szürke lé csorog
negyedórára megszakad a mámor
a kapualjban koldus ácsorog
a plázson roppant fű-fák hajladoznak
a félszigeten átsüvít a szél
a zátonyok diszkrétén porladoznak

a tájleírás folyvást elbeszél
a régi Szanhuánt ők birtokolják
a macskák mint a város urai
egy régi álmot álmodik az ország
de felébredni most még korai
a lagúnában kajakok és szörfök
a kikötőben fregatt horgonyoz
és kreol angyalt fűz a kreol ördög
mert nincs a könnyed bűnben semmi rossz
tengerben úsznod képtelen kísérlet
az Izlaverdén elborít a hab
s hol sziklatörten csendesebb a képlet
a moszatok hason csiklandanak
a beton támfalon mozaik-pannó
az életöröm sok dirib-darab
így halhatatlan lesz gyarló halandó
mindennap rátűz ugyanaz a Nap
az időtlenség lassú vénüléssel
jár kéz a kézben őslelet a szó
már nem számol az egyszervolt egésszel
a válság űzte ifjabb millió
medenceparti ejtőző szieszta
e történelmi macskaköröm
mint időn kívüli ledér fieszta
nyújtóztat szellős-gőzös délkörön
a gyarmatváros köszöni de jól van
és bátran használ hars paletta-színt
a pusztulás is életrész valóban
s a ritmus szétbombázza majd a kint
poétesszák és büszke kormányzónők
megfékeznek sok elvadult macsót
kik kapualjakban húzzák a lóbórt
s az utcák szegletén megtűrt a csók
a kétkedőknek hedonista érv ez
az élet mégis fényesebb s nagyobb
hisz úgyis elmész nem szégyen hogy élvezz
ringatnak szanhuáni szép napok

Nerhaft Antalné

„Hexameteres rondók”

Feslik a rózsa,
a szirma kitáruul, el-
árad az illat.

Árad az illat
a kerti lugasban, az
árny hűvösében.

Árny hűvösében
elámulva lesni, ha
feslik a rózsa.

Rózsalugasban
idézzük a múltat, a
boldog időket.

Boldog időket,
a szép napok álmait
újra megéljük.

Újra megéljük,
egy új tavasz ébred a
rózsalugasban.

Álom elillan,
ha tárul az ablak a
nappali fényre.

Nappali fényre
kinyílik a rózsa a
csorba csuporban.

Csorba csuporban
lehervad a csokrom... az
álmom elillan.

Csillan a harmat
a rózsaszíromban, a
pók fonalában.

Pók fonalában
egy árva bogárra a
börtöne zárul.

Börtöne zárul
a rózsakehelybe, ha
csillan a harmat.

„Mozaik”

Elhamvad a tűz,
még sokáig perzsel a
forRÓ ZSArátnok.

Lehet, hogy minden
matRÓZ SAját hajóról
álmodozik rég.

Zöldséget apRÓZ
SAláta lesz belőle,
vitaminbomba.

Bocsánatot kérünk a szerzőtől: előző lapszámunkban csak haigáit tettük közzé, kiválasztott értékes haikusorozatai kimaradtak a 111 alkotót sorakoztató „győztes gyűjteményből”.

Habos László

Gyertyalángban

a történelem
 még őriz vizen járt lábnyomot
 a kereszt
 golgotai magánya súlytalan
 a termés
 még jó földben sem százszoros
 a harcban
 sóhajjá halkul a lélek hangja
 a tövis
 még sebet ejt kérges lelkeken
 a csipkebokorban
 lángol szívnek rejtett aranya
 a csókban
 még felizzik a féltett szerelem
 a könyvnek
 hiányzik az utolsó lapja
 a remény
 még várja a fehér galambot
 a hit
 a szögesdróton cafatokra szakad
 a halottat
 még elbúcsúztatja lágy harangszó
 a titok
 megfejtése ma megint elmarad
 a holnap
 még felcsatolja megkopott saruját
 a bűnbánatra
 nem maradnak őszinte szavak
 a pillanat
 már kitárja végtelennek kapuját
 de a fény
 a gyertyalángban itt marad.

A temetőkert csendje

A régi pad
 régi csendjére vágytam
 és a vén gesztenyefa
 varázslatos színeire
 ősszel
 észrevétlen múltak el évek
 már botra támaszkodva lépek
 apró fehér kavicsokon
 a kopott pad
 vandálok áldozata lett
 a jelenkor elromlott
 a vén gesztenyefa
 sem vet árnyékot
 hűlt helye tátong
 szótlanok a kőszobrok
 nyugaton jár a Nap
 kifakultak színei az ősznek
 csak a csend maradt a régi
 a temetőkert csendje
 várta egyedül
 távolból érkező lépteimet

Tamási Orosz János

Lassan, szűnődve

elvégeztetted szépre - - - - - már
 öregebb lettél önmagadnál. ez jó
 pihenhetsz befagyott tóként

bár tengersizem
 testében élve kutattad felhők s madarak
 röptét hallgattad friss esők meséjét
 figyelted vén hegycsúcsok vonulását
 láttad miként mélyítnek barázdákat ők
 valós és valótlan idők pergamen-arcán

láttál madarat esőt hegyet felhőt
 láttad általuk és láttad velük Istent
 és utad végén látád Istenben a jót.

így lettél öregebb önmagadnál s jó?
 megöregedtél. megöregedni, az jó.

már minden szó sok
 – apadó tengersizem
 rejtse lényeged –
 már minden szó kevés
 születni: múlt. múltba szűnődni: remény.

Hegyi Botos Attila

Földhívogató

És szólítanak.
Idegen nyelveken
egyre ismerősebben.
Bizsergő tarkók,
suhogó kozmoszok,
zuhogó hallójáratok
egyre morajlóbb hangjain.
Hirtelen világosodnak –
arc alatt tükörsima tenger.
Múltak, jövődők:
szemérmek nyiladékai.
Sorsvonaltalan tenyered
égboltjaira perdült
szárnyas magok.
Mennyi háritás. Tagadás.
Taszító elveszettség kell
örökségedhez,
mindig is jelen,
mindig is hiánytalan
önmagadhoz.
Rügyező fejfádhhoz,
annyi pattanásig feszült
váratlan várt viruláshoz.
Föllelned a hallgatag
sziklák alá szorult
tegnapi magvakat.
Megcsendítened a csendet.
Hívnod,
ahogy a dülői keresztfa
holdezüst feketerigója.
Egy névtelen öröknyár
aranycsepp csicsörkéje.
Fölzengő kámforok,
ujjongó testrezonanciák.
Anyaszült, földittas lángemek
ármoros áramvezetékein.

Kiss Benedek

Az idő családja

Egy gazdag embernek
tizenkét szolgája,
tizenkét szolgának
négy-négy felesége,
törik a fejüket:
háromszázhatvanöt
pucér gyermeküknek
mit adnak ebédre.

Egyikük mondja:
lesz palacsinta,
másikuk mondja:
lesz mákosrétes,
de az úr besöpri
mind, ami megterem,
tizenkét szolga és
négy feleség mérges,
háromszázhatvanöt
éhenkórász gyerek
örökké éhes.

Babaváró

Aludj, pici bimbó a szívem alatt,
szerető anyácskád leszek nemsokára.
Aludj, pici bimbó a szívem alatt,
közelít a perc már, közelít a nap,
aludj, pici bimbó, aludj, szívem álma!

Sorakozik már sok játék polcodon,
kis szobánkban, meglásd, te leszel a legszebb.
Sorakozik már sok játék polcodon,
de hogy boldogabb légy, itt az alkalom,
varrok hozzá néked, kis bimbó, még egyet.

Akad a házban kóc, szövet is akad,
a varrodobozban gombok is hevernek.
Aludj, pici bimbó a szívem alatt,
várnak a játékok, vár a baba-had,
kis szobánkban, meglásd, te leszel a legszebb.

Néhány öltés még és kész a kóc-baba,
szerető anyácskád tenéked csinálja.
Néhány öltés, íme, s kész a kóc-baba:
két szeme két nagy gomb, lobog kóc-haja,
nem volt és lett, látod, mint te, szívem álma!

Bartók Ágnes

reggel

reggel fölkelek
teszek egy lépést a semmibe
kenyeret szelek
lábam előtt nem támad szakadék
a kés sem folyik ki kezemből
a semmi valamivé lett
a valami ismerősnek tűnik
a talajt már biztonsággal tapodom
senkiből valaki lettem.

ragozás

tél
telek
rét
retek
a többes szám:
megváltoztat

súly

fél kezemmel alig bírom el a poharat
mohón iszom, hogy súlya fogyjon
de csak nehezül egyre
míg az ital eltűnik, s én megértem
kezdetből a pohár volt
súlyos
nem a víz

Németh András

A gyönyör mindenhatóságáról

A sorscsapást
elfogadnám, amit rámmért Isten,
hatvanévesen,
meddőn,
csak odafekhetnék tehozzád.
Szeretnék egy napsütött szobát,
ahol nem szüli meg önmagát
sötétségeken, hidegen át
az erkölcs magánya, és kilát
beteg lélekből, testből ruhát
már hordani képtelen karát
csillogású, meztelenbarát
őszinteség, s mint folyót a gát,
fulladó a szalmaszálcsodát,
ölellek, pelyvát szórólapát,
csak odafekhetnék tehozzád
meddőn,
hatvanévesen.
Elfogadnám, amit rámmért Isten,
a sorscsapást.

Műtét utáni lábadozás őszinteséggyümölcse

Megint
létáramlatokba kíváncozva,
ahogy a vért hajtja erekbe
irodalom, visszakeringve
mesebeszedhez csak elérne
valami célt hírbehozott, de
gyönyörideg szentje, a méhe.
Szike alól szállt föl az égbe
csakis azért, majd, felesége
sose legyen bárkinék. Erre
odafigyel, sokszor a pille
sebeket eltűrve, a teste
akaratát semmibe véve.
Simogató kéz ha előle
menekül, álmokövetelte
igazi lényét hova rejtse?
Hegesedő bőre örökre
a lesütött szem vak erénye.
Ez, amiről szól a regénye,
könyörületből ne szeresse
a sorait férfi. Belőle
bugyog az élet vize, töltse
meg a halál gyermeke, végre,
vele a kelyhét, s kiürítve
lehet a nő, várva szülésre.
Létáramlatokba kíváncozva
megint.

Mások álmát meg sem zavarva, a klinikán

– A mindigmagányos
R. Gy. emlékének.

Bolyonghatnék?
Hazajárva?

A lázam,
mire leterít,
hiszen lélek,

résre nyitják
a kórteremajtót.
Holdkalitkák
az ágyak. A váltott

ápolónők
helyett csak az újak
várnak, és ők
csendet akarnak,

mert elalszik
beteg, megemésztett
gyógyszer. Egy csikk
parázsjele véget

vetne mának,
időtlen időnek,
kint az ablak
alatt. Hova nézzek?

Égre? Ó, nem.
A földre. Küszöbréz
vonz, ahogy szem
a spulnifehér géz

rabja. Annyit
veszek valahogy még
észre, vetít
elém, de a vendég

ács – itt jár – a padlón
olyasmialakzat
fényt, mi számon
ha tart, alig ingat

már meg abban,
kereszt a sugársáv.
Most, amint van,
enyém az a fesztv,

mit nekem szán
az éjszaka. Buknék
is fölé tán,
a testben a szándék

több, öröklét
üres feszülethez
érni. Helyét
keresve se kérdez,

hiszen lélek,
mire leterít
a lázam.

Hazajárva
bolyonghatnék.

Írókorzó*

Babics Imre

CSONTOS JÁNOS: *A bakonyszücsi temetőben vagyunk, a Babicsok családi sírjánál. De hát ez nem lehet a ti familiátok, hiszen ti úgy költöztetek ide...*

BABICS IMRE: Így van. Ez csak egy névrokon család – már kihaltak egyébként. Ugyanis a falut az 1700-as évek elején svábok és elsvábosodott horvátok, lipovácok telepítették be, és köztük volt – úgy látszik – ez a Babics család is. Ez nem ritka név délszláv vidéken.

CSJ: *Azért jöttünk ide, mert téged is foglalkoztat élők és halottak transzcendentális viszonya. S volt egy olyan költeményed is, amely konkrétan Bakonyszücsre vonatkoztatva fogalmazódott meg.*

BI: Több ilyen versem is van, amely Bakonyszücsről szól, hiszen nagyon meghihletett a falu és a környezet. Konkrétan ez a vers annak az ellentétét mutatja be, hogy egy ilyen szép helyen emberek mégis öngyilkosok lesznek. Erről szól ez a vers: mi viszi rá őket, hogy ilyen környezetben képesek legyenek eldobni maguktól ezt a csodálatos életet?

CSJ: *A te költészeted eléggé nagy részben filozófiai költészet, miközben az érzékletesség is jelen van a műveidben. Mennyire fontos neked a teremtésbe vetettség?*

BI: Igazából csak ez a fontos. Mélységesen hiszek abban, hogy Isten

teremtette a világot, és ez természetesen meghatározza a verseim hanglejtését is.

CSJ: *Én a teremtést úgy képzelem, hogy rend van benne. Te is a rendnek a költője vagy, a rendet áhítod a verseidben. Szerinted fontos az, hogy valamiféle tükörképe legyen a költészet a létezésnek?*

BI: Mindenképpen, mert úgy látom, hogy világunk éppen a káosz felé halad. Rohamléptekkel. S úgy vélem, az igazi költő feladata, hogy ezt a káoszt mindenképpen megakadályozza. Ha másként nem, akkor írott szavakkal és gyönyörű versekkel. Talán ez segít az embereken.

*

CSJ: *A világháborús emlékműnél állunk, és a számos sváb név mellett felhívtad a figyelmemet két érdekes magyar névre.*

BI: Amikor először láttam, már akkor megkapott ez a két név. Két hősi halott: Vasharapó Gyula és Vasharapó Rezső. Én mint a hexameterek írója, a daktilusra különösen érzékeny vagyok, s milyen szépen hangzik, hogy Vasharapó Gyula... Egyébként ők nem is svábok voltak, hanem gondolom, patkolókovácsok – talán cigányok. Megkérdeztem amúgy a faluban, de senki nem tud róluk semmit.

*

* Írókorzó címen másfél tucatnyi félórás film készül magyar írókkal, költőkkel – minden esetben az alkotó élethelyszínein is. Kérdezőtárs – egy kivétellel, amikor ő a kérdezt –: Csontos János, operatőr: Szabó Mihály. A beszélgetések szövegéből az Orpheusz Kiadó könyvet jelentet meg. Előzetesként kínálunk olvasóinknak néhány portrét.

CSJ: *Ez a Bakony ölelte kis falu eredetileg sváb népességű, te viszont fővárosi vagy. Hogy kerültél ide?*

BI: Teljesen véletlenül. 1995-ben olvastam egy hirdetést az újságban, hogy eladó egy kis ház, és nagyon vágytam akkor már a természet lágy ölére, hogy kiszabaduljak a városból. Sikerült megszereznem, s rá néhány évvel, 1999-ben leköltöztünk ide a családommal együtt.

CSJ: *Ez egy radikális életmódváltással járt. Te vagy az egyetlen az ismeretségi körömből, aki ezt az értelmiségi exodust meg is valósította, nem csak beszélt róla...*

BI: Őszintén szólva, nekem nincs akkora rálátásom az irodalmi életre, mint neked; de nem ismerek mást, aki valóban megtette volna ezt a lépést.

CSJ: *Bakonyszücs ráadásul zsákfalu: innen már nem mennek tovább az autók és az emberek. Úgy gondolod, hogy te is végleg itt állapodtál meg?*

BI: Nagyon úgy tűnik, de ennek csak anyagi okai vannak, mert ha tehetném, akkor egy görög szigeten fejezném be költői pályafutásomat. Valahol Ithakán.

CSJ: *Mégsem csak alkotóháznak tekinted a bakonyszücsi házat: életvitelszerűen itt élsz, erdészetben dolgozol. Mennyire sikerül beilleszkedned a helyi közösségbe?*

BI: Ami a beilleszkedést illeti – noha ez egy zárt közösség, és a svábok nem nagyon fogadnak be idegeneket, s bárkit, aki itt letelepedik, „gyűttmentnek” tartják –, engem valamilyen szinten elfogadtak, mert én mindig is dolgoztam velük.

*

CSJ: *A bakonyszücsi kálváriánál vagyunk: igazán festői hely ezzel a*

fasorral együtt – számomra ez is a rendezettség képzetét kelti. Kedves neked ez a hely? Szoktál azon gondolkodni, hogy a te költészetekben is fontos szerepet játszhatnak ezek a stációk?

BI: Szeretek erre járni, mert rendkívül nagy békét sugároz ez a kálvária. A hársfákat az első világháborúban elesett katonák emlékére ültették még a régiek, akik maguk sincsenek már közöttünk. Az én költészetemnek nagyon fontos eleme a rendezettség. Én ezért írok kötött formában: akár hexameterben, akár rímes, időmértékes nyugat-európai stílusban, vagy más kötött formában, akár leoninusban is.

CSJ: *Vagy haikuban...*

BI: Haikuban, igen, természetesen. S ez a rendezettség, ami a leginkább megihlet.

CSJ: *Bennem nem is olyan régen tudatosult, hogy egy kálváriának tizennégy stációja van – éppen annyi, amennyi sora egy szonettnek. Gondoltál már erre?*

BI: Most nagyon megleptél, mert erre nem gondoltam, hogy őszinte legyek. El kell mondanom, hogy a szonettet mint formát nem nagyon kedvelem: egy szonettkoszorút írtam mindössze, s azt hiszem, ezzel be is fejeztem ezt a fajta tevékenységet. Tudom, hogy ez neked nem tetszik, mivel te egy szonettregény alkotója vagy – de én valahogy ezzel nem vagyok igazán kibékülve.

CSJ: *Ezt alaptalan szerénykedésnek tartom, mert aki életében már írt egy szonettkoszorút, nem lehet azt mondani, hogy érintetlen volna ettől a formától.*

BI: Nem vagyok érintetlen, csak ahogy mondtam, nem túlzottan szeretem – ennyi az egész. Most szívem szerint egy különleges rímelésű versesköteten dolgozom: ez gyakorlati-

lag teljesen ismeretlen még a nagyközönség számára. S azt hiszem, hogy költő rajtam kívül ilyen még nem nagyon művelt.

*

BI: Megérkeztünk a hobbikertemhez: ez körülbelül száz méterre van a lakóházamtól. Azt szoktam mondani: közel van a hétvégi telkem, így aztán nem kell sokat utaznom.

CSJ: *De hát ez több mint hobbikert...*

BI: Díszkert. Előremegyek...

CSJ: *Jövünk itt az ösvényen, minden csupa bukolika és burjánzás – gondolom, hogy ez szándékos.*

BI: Igen. Az őserő nagy híve vagyok. Egyébként egy kultúrdzsungelt szerettem volna létrehozni. Sikerült is, mert rengeteg itt a különleges díszfa és dísznövény. Aztán rájöttem, hogy ezt a kultúrdzsungelt létrehozták már a bencés szerzetesek, és arborétumnak nevezik. Nem találtam ki semmi újat.

CSJ: *Akkor ez itt egy arborétum, vagy valami szakrális kert is egyben?*

BI: Szakrális kert is egyben, hiszen itt van hét dísztó, és ez a hét dísztó megfelel az én hét csakrámnak.

CSJ: *Tehát a távol-keleti szellemiség jelen van itt, a bencések arborétumában.*

BI: Így van.

*

CSJ: *Egy bakonyi bambuszerdőben vagyunk. Én hasonló élményben Magyarországon csak egyszer részesültem: amikor Janesch Péter építész úr bambuszligetében jártam. Ő Japánból hozta haza ezt a fajta kultúrát. Te honnan?*

BI: Én ugyan nem jártam Japánban, de nagyon szeretem a távol-keleti kultúrát. Nemcsak a távol-keleti költészetet – itt a japán haikuköltőkre

gondolok elsősorban –, hanem a kertkultúrát is. Ott, ezekben az általam olvasott könyvekben találkoztam először a bambusszal, és nem Japánból hozattam, hanem rendeltem, mert az interneten ma már ez is megoldható. Jelen pillanatban ebben a kertben négyfajta bambusz található.

CSJ: *Nemcsak a som piros, hanem a halak is ezekben a japán tavacsákban. Ezek jelképeznek valamit a hét csakrán fölül?*

BI: Csak önmagukat adják, semmi mást. Egy dísztóba díszhal való, s ezek aranyhalak. Mutatnék ott egy vak aranyhalat, amelyről egy haikut is írtam: *Vak aranyhalam teljes életet él a társai között.* Évek óta itt van már, egyik nagy kedvencem.

CSJ: *Honnan tudod, hogy vak?*

BI: Látszik, hogy hályog van a szemén. Nem látja a táplálékot: csak tátog, és így sikerül ennie.

*

BI: Ez a legnagyobb tó – ez nyolc köbméteres.

CSJ: *És egy szobor is van a közepén, érdekes csontmaradványokkal. Ennek van valami jelentősége?*

BI: Ilyen önarckép.

CSJ: *Komolyan?*

BI: Próbáltam magamat ábrázolni. Ezek egyébként marhaállkapcsok, és ott a farka egy dámszarvasnak az egyik szarva.

CSJ: *A sok kicsi hal között egy nagy is úszik. Ez micsoda?*

BI: Ő koji ponty: Japánban nagy népszerűségnek örvend. És ő már itt született, itt nőtt fel, és már itt él körülbelül tíz éve, a többiekkel együtt.

CSJ: *Hogy is volt ez a hét halastó és hét csakra története?*

BI: Miután már járatos voltam a hindu filozófiában, úgy gondoltam, hogy megmintázom egy kertben ön-

magamat. S mivel a hinduk szerint minden embernek hét csakrája van, hét dísztavat építettem, s ez jelképezi, hogy ez a kert én magam vagyok.

CSJ: *Tudják a falusiak, hogy mi van itt belül? Jártak már itt?*

BI: Nagyon kevesen. Tetszik nekik természetesen, de annyira nem érdekli őket a díszkertészet és a tájépítészet: nem nagyon foglalkoznak vele. De azt becsülték bennem, hogy azt a rengeteg követ, ami a hét tó kialakításához kellett, személyesen, talicskával toltam ide. S mivel nem volt malterkavaró gépem, én magam kevertem be a misungot – úgyhogy látták, mennyit dolgozom, és ezzel nagyot nőtem a szemükben. Ha nem is a kerttel, legalább önmagammal.

CSJ: *Ez a kert nemcsak azilum, hanem ihletforrás is. Ez hogy történik: kijössz ide, s megindulnak a semmiből a haiku verssorai?*

BI: Én a verseimet nem itt írom, hanem otthon, a kanapén. Másrészt a hatalmas diófa alatt, amelyet nem én ültettem, írtam a *Gnózis* egy részét.

*

CSJ: *Ez itt most egy másik kert: a házatok mögött vagyunk, éppen egy banánfa mellett. Ez is roppant egzotikus jelenség.*

BI: Igen, itt lakunk, s ez a hátsó kert. Itt valamikor kecskéket tartottam éveken keresztül, remekül megtrágyázták a talajt, kiváló tápanyagot biztosítva az itteni növényeknek. Itt is van néhány különlegesség. Van itt egy télálló banán: évek óta itt van. Télre nagyon be kell takarni, de hatalmas leveleket hajt, és imádom. Ez pedig, amit fogok, egy kínai leopárdfoltos bambusz. Ennek van távolabb egy hat méter magas példánya is. Van még itt egy málnás, arizonai ciprusok, virginiai mocsárcédrus, kaukázusi jege-

nyefenyő, spirálfűz, és ott egy kínai páfrányfenyő. Igyekeztem itt is létrehozni valami különlegességet.

CSJ: *Minél tovább beszélgetünk, egyre inkább az a benyomásom, hogy te egy globalista férfiú vagy: földrészek, kultúrák nem számítanak neked, és a kertjeid is ennek a felfogásnak a lenyomatai...*

BI: Valójában csak a növények tekintetében vagyok globalista – egyébként igazi magyar embernek érzem magam. S ezen belül pedig európainak. Azt, hogy európai vagyok, azt Ausztráliából nézve láttam meg először. Ugyanis jártam ott. S onnan nézve még egy ilyen közép-európai frusztrált valaki is európainak mondható.

*

CSJ: *Túl azon, hogy volt egy ilyen vágy benned, hogy kivonulj a városból, az urbánus életmódból, mi vezetett téged arra, hogy ne csak természetközeli légy, hanem magad is megpróbáld ezt a természeti környezetet létrehozni?*

BI: Szerény véleményem szerint ez egy esztétikai szenvedély nálam. Vágytam létrehozni valamit, ami kézzelfogható. Az írás mellett legyen olyasmi is, ami mondjuk él és virul, megszületik, elpusztul, virágot hajt, termést hoz, és utána ősszel lehullajtja a leveleit. Valami ilyesmit, ami éppúgy megközelíti a teremtést, mint mondjuk egy vers megírása.

CSJ: *Mégis látok ebben egyfajta feszültséget, ellentmondást: itt minden burjánzik, minden vegetáció valahogy azt a fajta teremtést dicséri, ami nem a renddel van összefüggésben. A költészeted viszont rendet akar csinálni a káoszról. Lehet, hogy azért egy picit a káoszt is létre szeretnéd hozni?*

BI: Ha a növények burjánzását és egy kert bujaságát káosznak érzed, ennek ellent kell hogy mondjak, mert én abban is rendet látok. Azt, amikor minden elfér egymás mellett, és szeretettel öleli át egymást. Úgy látom, a bujaságban ez a fontos.

CSJ: *Lehet, hogy picit közhelyes a párhuzam, de nekem az Édenkert jutott eszembe: hogy itt élsz a feleségeddel a Paradicsomban, még a bűnbeesés előtt. Rosszul látom én ezt, vagy már inkább a bűnbeesés után vagytok egy picit?*

BI: Szerintem a bűnbeesés után vagyunk. És nagy volt a mi bűnbeesésünk – és nemcsak nekem személyesen, de mindannyiunknak, akik létrehoztuk ezt a világot, amiben most élünk. Én ebben a világban próbálok az árral szemben úszni, és létrehozni egy aranykori létet, amennyire ez lehetséges. De hát mindenki gondolja el, hogy Magyarországon vagyunk 2016-ban, milyen világ vesz minket körül, milyen a globális világ... Ezen belül én próbálok megőrizni itt az archaikus létet, ami szerintem minden embernek nagyon fontos lenne. S ezzel talán – úgy érzem, de lehet, hogy tévedek – példát tudok adni. Nemcsak az írásaimmal.

*

CSJ: *A bakonyszücsi horgászató mellett állunk, itt nagy betűkkel ki van írva, hogy „Fürödni tilos!”, de hát te nem is fürödni szoktál a tóban, hanem úszni.*

BI: Így van, rendszeresen megszegem a szabályokat. Időnként belevelem magamat ebbe a rendkívül hideg tóba, amelyet egy patak táplál. Ki-

lencvennyolcban készült, és abban az időben arról a zsilipről szoktam hatalmas fejeseket ugrani a lakosok nagy örömeire, ugyanis ők nem tudnak úszni, itt nem volt alkalmuk megtanulni. Én mutattam meg nekik, hogyan kell fejest ugrani.

CSJ: *Ez itt egy mesterséges táj: bármilyen hihetetlen, ezek a szomorúfüzek csak tizennyolc évesek. De számomra az is érdekes, hogy nagyjából akkor keletkezett ez a tó, amikor te Bakonyszücsre költöztél a feleségeddel, Zsuzsával.*

BI: Csodálatos összefüggés ez: talán azért alakult ez így, hogy ne felejtsek el úszni. Mert én Budapesten, amikor a Gnóvizt írtam, minden hajnalban a lőrinci uszodában úsztam egy órát. Mostanában pedig a pillangózást kedvelem a legjobban: időnként át szoktam pillangózni a tavat.

*

CSJ: *Amikor a költészetet vizsgálja az ember – elsősorban a Gnóvizt, a nagy művet –, az valahogy a Genézis korrekciójaként mutatkozik meg. Te ki vagy békülve a teremtéssel, vagy azt gondolod, hogy kell időnként korrekciókat végrehajtani rajta?*

BI: A teremtéssel magával ki vagyok békülve. Ami nekem fájdalmat és békétlenséget okoz, az ember útja. Én úgy érzem, az ember azzal, hogy a technika útját választotta, lelépett a helyes ösvényről. És ez nem jó. Ezért szükséges az – úgymond – korrekciók alkotása, és a Gnóvizs talán ebbe a sorba tartozik. De hát remélhetőleg nincs egyedül, s követik majd más jelentősebb művek is.

Ferdinandy György

CSONTOS JÁNOS: Isla Verdén vagyunk, a Zöld Szigeten, Portorikó fővárosától, San Juantól nem messze. Te harmincöt éven át tanítottál ezen a szubtrópusi, paradicsomi vidéken...

FERDINANDY GYÖRGY: Ez nem harmincöt év volt, inkább harminchat. Bóven harminchat. Közben mindig megpróbáltam hazamenni, mert én mindig haza készültem végeredményben. És általában sikertelenül: ezek ilyen egy hónapos európai látogatások voltak. Néha kaptam beutazó vízumot Magyarországra, de többnyire még azt sem kaptam – tehát nem tudtam hazamenni, ez az igazság. Először akkor mentem haza, mikor a kubai feleségem azt mondta, hogy most már legyek amerikai állampolgár. Én addig harminc éven át nem voltam semmilyen állampolgár. Ragaszkodtam a genfi menekült útlevéhez. Az volt az én útlevelem: a genfi. Az amerikai állampolgárság úgy történt, hogy szóltam a rektornak, aki az én diákom volt még fiatalabb korában, és mondtam neki, hogy kellene nekem amerikai állampolgárság. Telefonált, és azt mondja: „holnapután ráérsz?” Mondtam, hogy igen; és már vittek is be egy irodába, ahol le kellett tenni egy angol nyelvű nyelvvizsgát. Egy szót sem tudtam angolul, de valahogy átvergődtem ezen a nyelvvizsgán. És annyira, hogy május elsején kezdtem ezt az egész hercehurcát, és tizenharmadikán, vagyis két hétre rá már amerikai útlevéllal otthon voltam. És attól kezdve az Eötvös-kollégiumban tanítottam, aztán Pécssett, a Janus Pannoniuson. Tehát nem volt többé megkötöttség: hazamentem és otthon voltam.

*

CSJ: Nemcsak az egyik legnépszerűbb író vagy Magyarországon, de valóságos világjáró is. Ötvenhatban mentél el otthonról...

FGY: Hat hétig voltam egyetemista, jött a forradalom, és sok ezredmagammal, ötvenhatos diákok, átkerültünk Franciaországba. Nyolcvan diáknak ajánlottak fel ösztöndíjat a Strasbourgi Egyetemen, és ebből aztán majdnem tízéves strasbourg-i élet következett. Francia feleségem lett, tizennégy könyvem jelent meg összesen franciául, Franciaországban. Úgyhogy azért elég sokat dolgoztam már ott is. Akkor kezdtünk polgári állás után nézni, és a Portorikói Egyetemen kerestek európai diplomás tanerőt. Így mentem el – úgy nézett ki, hogy két évre – vendégtanárnak a Portorikói Egyetemre. Ez 1964-ben volt, tehát bő nyolc évvel a forradalom bukása után.

*

CSJ: A Humacaói Egyetemen vagyunk – ide invitáltak téged egy nagy sikerű könyvbemutatóra. Mi is történt itt pontosan?

FGY: Ez nem egy óra vagy egy előadás volt, hanem egy irodalmi szakkörnek a meghívására azok jöttek el, akiket érdekel a költészet, a próza, a szépirodalom; és akik meg akarták venni és dedikáltatni a spanyol nyelvű novelláskötetemet. Nagyon megható volt végeredményben, hogy ez a majdnem kétszáz diák egymás szájából vette ki a szót; többen felolvasták a saját verseiket is. Volt egy fiú, egyébként nagyon komor kinézetű férfiú, aki sírva fakadt, amikor felolvasta a saját versét, amit nekem ajánlott. Ezek olyan dolgok, hogy a világon nem hiszem, hogy volna még egy olyan hely,

ahol ilyesmi előfordulna. Próbáltam arról beszélni, hogy egy tanárember, aki író, egészen más típusú tanár. Én például az óráimon mindig beszélgettem, társalogtam a diákjaimmal, és mindenkinek a legmagasabb jegyet adtam harminc éven át. Ezt mindenki tudta rólam. De ez nem azt jelentette, hogy könnyen kaptak jó jegyet, mert ahhoz ott kellett lenni, ahhoz részt kellett venni valamiféleképpen ebben a mi közös erőfeszítésünkben.

CSJ: Mennyire általános ez, hogy európai származású szerzők Portorikóban prózaköteteket jelentetnek meg?

FGY: Az, hogy éppen spanyolul, mondjuk nem volt általános, mert sokan, akik idejöttek, ugródeszkának használták ezt a szigetet, megpróbálták angolul írni, és átkerülni minél gyorsabban az Egyesült Államokba. Én egy kisebbséghez tartoztam: azok közé, akik megszerették ezt a szigetet, és akik ennek a szigetnek a nyelvén, ennek a szigetnek az olvasóihoz próbáltak szólni.

*

CSJ: Jó néhány könyved jelent meg franciául, amiket franciául írtál; műfordításaid spanyolul; mégis magyar írónak tartod magad. Eből kirobbanthatatlan vagy, hogy az anyanyelved, a magyar, az az igazi?

FGY: Én szerettem volna francia íróvá válni, ezt nem titkolom. De valahogyan nem ment. Az első két könyvemnek még sikere volt. Utána pedig behívott egyszer a kiadóm, és azt mondta nekem, hogy „uram, ez nagyon szép, hogy ilyen sikeresen indult, és ilyen jól meg tudta írni a menekültek, az újonnan jöttek életét, de most már ásson mélyebbre”. Ezt soha nem fogom elfelejteni, hogy azt mondta: „ásson mélyebbre”. Akkor én

hazamentem, s hónapokig, talán évekig is azon tűnődtem, hogy hogyan ássak mélyebbre, hiszen valahányszor, ha egy kicsit fontosabb dolgokat szeretnék elmondani, valahányszor mélyebbre árok, azonnal Magyarországra, a magyar emlékek kerülnek előtérbe, és azt én csak magyarul tudom megírni. S akkor kezdtem lassan, fokozatosan visszaállni a magyar nyelvű írásra. Nyolc év után álltam vissza. És főleg azért, mert akkor beugrott a spanyol következő nyelvnek. S azt pedig már tényleg nem lehetett, hogy amit franciául megpróbáltam, és többé-kevésbé sikerült, azt most kezdjem előlről újra spanyolul...

*

CSJ: Buja tájban vagyunk itt Portorikó belsejében – hol is pontosan?

FGY: Hát ez itt körülbelül a szigetnek a keleti vége már. Itt szemben ezek a nagy hegyek, amiket látni, ez a Yunque nevű hegytömb, ezerháromszáz méter magas, és teljesen vad. Indiánok laktak itt a legutolsó időkig. A Yunque egyébként üllőt jelent, mert a hegy üllő formájú.

CSJ: A te portorikói harminchat évéd azért nem ilyen bukolikus környezetben telt: urbánus miliőben laktál...

FGY: Én az egyetem mellett, egyetemi lakásban kezdtem, s mindig közel maradtam az egyetemhez. Nem akartam még ráadásul utazgatással tölteni az időt: elég sok időmet elrabolta a tanítás.

*

CSJ: A Ferdinandy névvel én akkor találkoztam, amikor a nyolcvanas években már megjelenhetett nyugati magyar írók antológiája. Számomra nagy felfedezés volt; lehet azt mondani, hogy egy új világ nyílt meg

előttem ezeket a szerzőket olvasva. Hogyan sikerült a te hazatéréseid a magyarországi irodalmi közegbe?

FGY: A Szabad Európa Rádióban az *Ötágú síp* című műsorban hangzottak el az én recenzióim, könyvismertetéseim, és ez a hazai íróársak számára olyasmi volt, mint egy nyitott ablak a nagyvilág felé. Az irodalmi életbe ezért volt könnyű visszatérnem, hiszen amikor először hazakerültem, jóval később, engem ismertek. Bemutatkoztam, és azt mondták: „ó, hát téged évek óta hallgatunk a Szabad Európa Rádióban!” És akkor egyszerre mindenütt befogadtak, hiszen az ő szószólójuk, az ő ablaknyitogatójuk voltam több mint egy évtizeden át. Tehát az irodalmi élettel nem volt itt semmi baj. A baj inkább azzal van, hogy hogyan talál vissza az ember abba az országba, ami már nem létezik. Hiszen én mégiscsak negyven éven át voltam a trópuson, és Franciaországot, mindent belekalkulálva, majdnem fél évszázadot éltem távol a hazától. S bennem volt egy kép arról az országról, ahonnan eljöttem. Ezt a képet reméltem visszavarázsolni, újra megtalálni, amikor hazakerülök. S amikor végre hazakerülhettem, nyugodtabb körülmények között – ez nyolcvanhétben volt –, akkor rá kellett döbbernem, hogy ez már nem az az ország. Olyannyira, hogy az első időkben – s ez talán kicsit tragikomikusan is fog hangzani – Magyarországon arra vártam, hogy mikor kerülök már vissza a dolgozószobámba Portorikóba, mert ott körül voltam véve a családi múlt és a magyar múlt emlékeivel...

*

CSJ: *Az El Seniorial nevezetű temetőben vagyunk; elég sokat éltél már Portorikóban ahhoz, hogy legyenek itt halottaid. Kik ők?*

FGY: Nagybátyám, Ferdinandy Mihály történész és felesége itt éltek húsz évet. Ferdinandy Magdaléna asszony itt halt meg Portorikóban, innen vittük haza a hamvait, és Mihály bácsi hamvait is. Hidasnémetiben vannak eltemetve. Akiket pedig itt most meglátogattam, a feleségemnek a családja. Az ő édesapja és édesanyja került ide közös sírba, ebbe a kis temetőbe. Ők már körülbelül harminc éve meghaltak. Ha a feleségem itt van, meglátogatja őket, de sokszor éveket nem látogatja senki a sírjukat.

*

CSJ: *Hogyha nálatok, Ferdinandyaknál belehallgat az ember egy családi csevegésbe, akkor roppant nyelvi sokszínűséget talál. Francia, spanyol, angol, magyar mondatfoszlányok hangzanak fel. Hogyan lehet ebben a soknyelvűségben létezni?*

FGY: A soknyelvűség a mi családkban nem volt valami különleges dolog. Anyámék ősei bajorok voltak, tehát az én nagymamám is – és állítólag a dédmamám – csak németül beszélt. Hát a soknyelvűség aztán az egész családban megmaradt, tradícióvá vált. Az én fiaim között van, akinek görög az anyanyelve; van, akinek francia; a nagyfiam Dániában élt dán feleséggel, tehát hozzájött a dán; a kisebbik fiamnak hozzájött a holland, mert holland feleséggel élte le az élete első évtizedeit. Itt már felsoroltam négy vagy öt nyelvet – ehhez vegyük hozzá a spanyolt természetesen, a franciát, az angolt... Úgyhogy nagyon sok nyelven beszélünk: amikor sikerül összejönnie a családnak, akkor – a feleségem egyszer megszámlolta – egyszerre öt nyelven beszélget az asztal körül az egész társaság.

*

CSJ: *Miből éltek itt az emberek? Miből tartották fenn magukat?*

FGY: Mikor én idekerültem, akkor még a kis utak mentén kinn álltak a parasztok vagy az asszonyok, és kézben tartva vagy kosárból árulták a gyümölcsöt és a zöldséget, amit termeltek. Ez most már természetesen nem így van: ezt most már nem látni; s nem is tudják, hogy így volt.

CSJ: *Az ültetvények most már igen ritkásak – mi váltotta hát fel a megélhetésben a mezőgazdaságot?*

FGY: Megmondom, hogy mi váltotta fel: a nagyáruházak.

CSJ: *A dömpingáru?*

FGY: Igen. És lassan, fokozatosan a lakosságnak majdnem az ötven százaléka segélyekből él.

CSJ: *Ez egy szomorú történet...*

FGY: Ez szomorú, igen. De hát ez lassan és fokozatosan zajlott, s végül is nem alázták meg az embereket. Az Egyesült Államoknak szüksége volt erre a szigetre: nagyon fontos stratégiai központnak számított. A sziget területének több mint tíz százaléka haditámaszpont volt. Most már nem az, mert most már nincsen szükség ilyen haditámaszpontokra, hiszen az a régi fajta hadviselés már nemigen létezik itt, ezen a részen sem. Megépült például a Panama-csatorna – úgy mondom, mintha tegnap lett volna. Végül is erre a szigetre az amerikaiaknak nincs akkora szükségük. S lehet, hogy most majd megpróbálják csökkenteni ezeket az óriási segélyszállítmányokat, ezeket az óriási pénzeket, amelyeket segélyre adnak ennek a népnek. Ettől tart itt mindenki, s ezért olyan nagy a kivándorlás. Tíz év alatt több mint egymillió ember vándorolt ki.

*

CSJ: *Roppant sajátos a te írói karaktered: mintha állandóan önélet-*

rajzot úrnál. Ez elhatározás vagy alkati kérdés, hogy szinte csak a saját életeddel, a saját családdal tudsz foglalkozni?

FGY: Hát a látszat néha csal: én nem vagyok önéletrajzi író. Első személyben írok, de amit megírok, annak a tizede, ha megtörtént velem. Hiszen ha minden megtörtént volna velem, már régen nem lennék itt. Hogyan dolgozom? Hozott anyagból. Nekem az emberek mindig elmesélik az életüket. Szerencsés természetem van: kéréstlenül is jönnek és mondják – a mai napig is, még a villamoson is. Úgyhogy én ebből a hozott anyagból állítom össze az írásaimnak a gerincét. Mindig rövid írásokat írtam. Ez talán azért is van, mert állandóan más munkám volt: főfoglalkozásban soha nem voltam író, egyetlen napig sem. A mai napig sem vagyok főfoglalkozásban író. Az egyetlen kikötöttem, hogy délelőtt nem tudok dolgozni, s hogy az óráim, az előadásaim délután legyenek. Ők azt hitték, hogy ez azért van, merthogy éjjel nem alszom és délelőtt alszom – de hát azt hittek, amit akartak. Nekem csak az volt a fontos, hogy minden délelőtt reggel hattól körülbelül délig magyarul olvastam és írtam.

*

CSJ: *Az egyik San Juan-i törzshelyeden ülünk, s ez remek alkalom arra, hogy megkérdezzem: milyen hely is ez a Portorikó? Az Egyesült Államokhoz tartozik, de eközben hamisítatlan spanyol világ. Mi a státusza?*

FGY: Ezt a szigetet is – mint a karibi szigetvilág más részeit – Kolumbusz Kristóf fedezte fel hatszáz évvel ezelőtt. Spanyolországhoz tartoztak egészen 1898-ig. Békésen jött be ide az amerikai haditengerészet, semmiféle harci összetűzés nem volt. Az

egyik kedves vénasszony, aki már réges-régen nem él, elmesélte nekem, hogy amikor bejöttek a hadihajók, és az amerikai haditengerészek ledobálták a cuccukat és meztelenül fejest ugrottak a meleg tengerbe, akkor ő rohant és bezárta a kislányát, hogy ne lássa ezeket a meztelen férfiakat – akiktől egyébként nem tartott senki különösebben.

*

CSJ: Harminchat év alatt, amit Portorikóban töltöttél, nyilván nagyon sok történet felmerült. Mennyire használod ezeket a történeteket a prózádban?

FGY: Számomra egy nagyon érdekes kalanddá vált Portorikó. Nem is gondoltam, hogy az amerikai egyetem, ahová két évre elszegődtem, ennyire izgalmas lesz majd. Mindjárt az első évben rá kellett döbennem, hogy a diákjaimnak tíz-húsz százaléka fekete, és ezeknek a diákoknak a nagyszülei és a dédszülei még mind rabszolgák voltak. Tehát én a rabszolgák unokáinak és dédunokáinak kezdtem leadni a kurzusaimat. Nagyon vendégszerető, nyitott nép a portorikói, és tapasztaltam, hogy nagyon sok fekete családban a mai napig is őrzik a szabadulólevelet. Vezetéknevük nem volt ezeknek a rabszolgáknak, csak keresztnévük. Úgyhogy végül is, amikor a német Zeppelin család rabszolgái felszabadultak, lett itt a szigeten hirtelen kétezer Zeppelin nevű fiatal fiú és leány. Ezek olyan kalandok, amelyekhez elég nehezen szoktam hozzá, de nagyon érdekesek és izgalmasak voltak.

*

CSJ: A nyolcvanát betöltve is irigylésre méltóan termékenynek és aktívnak mutatkozol: bírod az interkontinentális repülőutakat, elismernek, a Magyar Művészeti Akadémia tagja vagy. Hogy érzed: beteljesült-e az a fajta elképzelés, amivel kezdő íróként nekiindultál a pályádnak?

FGY: Azt szokták nekem mondani itthon – de ezt már húsz éve hallom –, hogy nem írtam meg a nagyregényt, amit a nyugati prózáíróktól itthon elvártak. Ehhez zárójelben hozzáteszik, hogy „mi itthon nem írhattuk meg, ti viszont ott kinn szabadon megírhattátok”. Ez egy óriási tévedés, mert egyrészt itthon meg lehetett írni, csak nem lehetett kiadni. Akkor az az asztaliókba került. Nálunk kint pedig nem lehetett megírni, hiszen nem volt meg hozzá a környezet, az anyag, az az alapvető ismeret, ami ahhoz kell, hogy az ember egy nagyregénybe fogjon. S ráadásul mi irigykedve-gonoszkodva szoktuk Nyugaton mondani: ha itthon egy vidéki folyóiratban három verset közöl egy fiatal, akkor ő attól fogva író, és az írásból akar élni. Mi pedig egész életünkben nyolc-tíz óra kemény munka után próbálunk egy kis időt szakítani az irodalom számára. Mindig szoktam mesélni itthoni barátaimnak, hogy hát vigyázat: Louis-Ferdinand Céline orvos volt egész életében – és végigcsorolom a nagy francia írókat. Mindegyiknek polgári foglalkozása volt, és amellet írta meg az irodalmi művét. Ők valahogy azt tartják, hogy mégis nekünk lett volna könnyebb...

Toót-Holló Tamás

CSONTOS JÁNOS: Ózd városának Kőalja nevű városrészében, a Kötető tövében beszélgetünk. Úgy tudom, hogy a te gyermekkorodhoz szervesen kötődik ez a helyszín...

TOÓT-HOLLÓ TAMÁS: Igen, így van; ráadásul ez a hegyre felnyúló kert a családom egyik nagyon fontos ágának, az anyai Holló-ágnak volt tulajdona, és a Holló rokonsághoz én nagyon szívesen gondolom most oda magam, ahogyan ehhez a helyhez is. Nem feltétlenül ez a rész a legfontosabb belépési pontom a szülővárosomba, de hogyha szellemileg akarom megragadni azt az örökséget, amiben benne élek, akkor valahogyan mégis ez lenne az. Egy fölvelt névalak birtokosaként, a valaha volt Toót H. Zsolt helyébe lépő Toót-Holló Tamásként ez a bennem élő „hollótermészet” az én szememben egy picit itt is, a Holló-birtokon is meggyökerezik. Másrészt pedig az, hogy alattunk ott van a Kőalja út, fölöttünk pedig ott van a Kötető, a tér szerkezetében nagyjából azt adja ki, hogy mi most az alsó világ (a kő alja) és a felső világ (a kő teteje) között vagyunk, a való világban, az életünk éppen jelenvaló színterén. Gyerekként persze még nem így láttam, de ezt a háromsztatú világot a mai eszemmel nagyon is a magaménak érzem.

CSJ: Mennyire játszott ez közre a későbbi irodalmi tevékenységedben, abban, hogy a kő misztériumát írtad meg?

THT: A kövek öröksége a Kötetőnek és a Kőaljának hála, már gyermekkoromtól bennem él. Wass Alberttel szólva, de *A Kő Misztériumát* és *A Forrás Könyvét* írva is csak azt mondhatom, azt idézhetem erre, hogy „a víz

szalad, a kő marad”. És ennek az örökségnek nyilván része az is, hogy Ózdon szellemi értelemben két városrész, a Hangony-patak mellett húzódó Tábla és Kőalja az otthonom. Mindaz, amit fontosnak tartok elmondani, ott van hát abban, hogy megírtam a kőmisztérium-trilógiámat, *A Garabonciás Könyvét*. Az *Ússe kő*, a *Három a kő* és a *Gördül a kő* című regényeket. És hogy megírom *A Forrás Könyvét*, a magam királyregény-trilógiáját. Ezek közül eddig a *Csobbán a víz* és a *Csillan a hab* című regények vannak készen – a gördülő kövek ősi szavait a királyok hódító áradatként folyó, folydogáló ősi szavaival kiegészítve. A garabonciás naphéroszok után Hunort és Magort, majd pedig Szent Lászlót megidézte.

*

CSJ: *Debütáló regényedben, a Pályaháborgásokban érdekes konstellációként együtt van a kalózádió, az ufók és az ózdi ipari táj. Most egy ilyen ipari tájnak a maradékánál állunk: még vasgyár van, még füstök vannak – mit idéz fel benned ez a fajta miliő?*

THT: Erre teljesen egyértelmű, sokszor kipróbált válaszom van már: Tarkovszkij filmjét, a *Sztalkert*. Abban is a Zónát. A gyermekkorom ebben a Zónában telt el: csatangoltunk iparvágányokon, bátorságpróbákat végezve keltünk át a Hangony-patak fölött ívelő rozsdás csöveken. És amikor valakinek ezt a rozsdás, enyészet marta, de nagyon is vadregényes tájnak a karakterét vissza akarom adni, akkor mindig azt mondom, hogy én a Sztalkerben nőtem föl. Nekem az ipusztériális hangulatok mindig a szí-

vembe lopják magukat. Amikor már Budapesten élve láttam a Millenáris Fogadót, ahol egy-egy vaskampót megőriztek bent a gyári múltból a gondos építészek, akkor mindig fölragyogtam. A gyerekeimnek is mindig lelkesen mutogatom, amikor az utak mentén lepusztult gyártelepeket, rozsdamarta tájakat látok, hogy „itt van apátok gyermekkorra, nézzétek...”

*

CSJ: Nagy Atilla Kristóf írta azt a Pályaháborgásokról, az első kisregényedről, hogy ha valaki meg akarja ismerni, milyenek voltak valójában a nyolcvanas–kilencvenes évek, akkor ezt a könyvet kell elolvasnia. Volt ilyen szándékod az írással?

THT: A nemzedéki sorsomnak az volt a kulcseleme, hogy pontosan 1990-ben diplomáztam. Az ellenzéki forrongásra esett a szellemi ébredésem. S az akkori idők bölcsészeinek logikája szerint a non plus ultra az volt, hogy benn maradjak az egyetemen. Nos, én ezt el is értem, de mire végeztem ezzel a feladattal, egyszer csak meglódtam körülöttem mindaz a világ, amelyben ezeket az orientációs pontokat magamnak megtaláltam. S valahogy az embernek váltania kellett, újjá kellett magát alkotnia. Ez az én nemzedékiségemnek a lényege: hogy valami fölépül benned, aztán minden szellemi jelzőfényt elveszítesz, és aztán újabb szellemi jelzőfényeket kell magadnak megtalálnod vagy kijelölnöd. Ezt egy esszémben a „mocsár” és a „dzsungel” metaforájában le is írtam: hogy a mocsár párolgásai, a furcsa, bódító révületek voltak a nyolcvanas évek; és aztán jött a dzsungelharc hevesen felpörgő, vibráló világa: abban kellett túlélési stratégiákat alkotni. Az a lényeg, hogy az ember megőrzi magában az összes

attitűdöt, csak újabb és újabb túlélési terveket dolgoz ki. A cselekvéstelen cselekvés módszerével – hogy egy taoista fogalommal éljek.

*

CSJ: A Bükkalján vagyunk, a szomolyai kaptárköveknél. Ez is egy olyan szakrális helynek tűnik, ami nemcsak a kő misztériumához kapcsolódik, hanem azt is bizonyítja, hogy a kereszténység előtt, sőt a magyarok bejövetele előtt is létezhetett spirituális élet a Kárpát-medencében. Mondják ezeket a kaptárköveket kelta, szkíta, hun eredetű képződményeknek, de a létező szocializmus idején még a méhészettel is kapcsolatba hozták. Te milyen állásponton vagy?

THT: Hitvitákban nyilván nem szándékom állást foglalni, de magamban azért mindig jókat szoktam azon mosolyogni, hogy egy ennyire szakrális kisugárzású, nyilvánvalóan transzcendens helyen mi a fészkes fenéért kellett volna ilyen mértékben, százhetvenvalahány fülkében méhészkedni az őseinknek – bárkik lettek volna is ők? Én sokkal közelebb érzem magamhoz azokat a megfogalmazásokat, amelyek szerint ezek a fülkék léleklyukak, áldozóhelyek.

CSJ: Íróként is kérdezlek: van nekünk szemünk arra, hogy a szakralitást felfedezzük magunk körül?

THT: Az a kérdés, hogy van-e rá fülünk, hogy meghalljuk ezt a csenget? Van-e hozzá lelkünk, hogy vele együtt lelkesüljünk? Ez független a modern kortól és az ősi kortól: ez embertípus kérdése. Szerintem mindig is voltak a közösségeinkben olyanok, akik megérezték magukban ezeket a lelki utakat, akik látók voltak ezekre a csodákra, és velük mindig nagyon-nagyon jó találkozni. És ez

a furcsa, különleges érzékenységgel megáldott-megvert embertípus soha nem tűnik el közülünk.

*

THT: Hamvas Bélának van egy fantasztikus tanulmánya, a Napkeletben jelent meg *Stonehenge, a szikla eksztázisa* címmel. Ott a kő szakralitásáról, életéről, elevenségéről szólva azt hozza fel példaként, hogy minden szervezet, ha megvágják, megmetszik, ha eltávolítják valami eleven részét, megszűnik létezni. A kő viszont bármilyen módon kitehető az elmúlásnak: a lényege megmarad csorbítatlan, romolhatatlan egésként.

*

CSJ: *Lázadó diák voltál, ennek elenére te lettél az irodalomtudomány legfiatalabb kandidátusa. Hogy fér benned össze ez a kettősség?*

THT: Nagyon sokfelé elindult egyszerre az életem, és ezekből alakult ki az a motívumszöttek, amiben most is élek. Volt egy kutatói, irodalomtörténeti énem. Mindig volt egy alkotói-művészi énem: darabokat rendeztem, szövegeket írtam, könyveket írok, prózaíró, drámaíró, kritikus vagyok. És van egy nagyon erőteljesen tevékeny énem a sajtó világában, a média környezetében. De mindezt összefogja nagyjából a kommunikáció, a közvetítés, a média, a betű kultusza. Ma is tanítok egyébként, egyetemi óráim ma is vannak. Tehát valahogy ezek megmaradtak, és ebből alakult ki az a sokfajta vibráció, ami én vagyok. Szokták kérdezni, hogy fér be mindez egy életbe – a válaszom mindig az: nem tudom, de belefér.

*

CSJ: *Egy nagy ugrással Bulgáriában termettünk: Szófia fölött, a Vitos*

hegységben. Miért szimbolikus helyszín ez a te számodra?

THT: Legfőképpen azért, mert ennél a kőfolyónál, a Vitosza hegy oldalában minden együtt van, ami számomra fontos. Magam mögött hagytam hosszú évek munkájával egy kőmisztérium-trilógiát – és most írom *A Forrás Könyvét*, a magam királyregény-trilógiáját. Ez alatt a moréna alatt, kőgörgeteg alatt zúg egy folyó: a kövek alatt ott a víz, hallani a morajlást. Tehát amikor én itt vagyok, mindaz, ami az életben transzcendens módon megszólított, a képek nyelvén, az őstermészet képeinek a nyelvén, az egyszerre néz itt rám.

CSJ: *Nem egyedül tértél vissza ide, a vitosai kőfolyamhoz. Ki az, aki elkísért téged?*

THT: Ha valami nagyon-nagyon fontos nekem, akkor azt a valamit szeretném a szeretteimmel: a lányaimmal, az életem párjával megosztani. Márta van itt velem, a feleségem, aki a legbelső körömhöz tartozik. Nyilván nagyon-nagyon sokat számít nekem, hogy velem együtt élje át a pillanatba zárva ezt a testi-lelki jelenléte itt. Valami közös teremtés az, aminek az ember ilyenkor a részévé válik. Ha valakinek a jelenléte elengedhetetlen számodra, akkor a vele közös emlékeid tárházát is nagyon szépen, tudatosan, jó érzéssel tudod csinosítani, gazdagítani. Azt gondolom, hogyha valakivel, aki fontos neked, kiülsz ezekre a kövekre és együtt hallgatód ezt a zúgást, ezt a morajlást, együtt nézed az itt kavargó felhőket, akkor az nem egy egyszeri élmény, hanem egy örök tapasztalás. Ha kellőképpen visszamegyünk az animisztikus-totemisztikus ősvallások képzetkörébe, akkor végtére is mindenütt a Nap, a csillagvilág, a Hold, az Esthajnalcsillag fénylik föl. Tehát amikor éppen a

kellő ősiségéig hatolunk be a jelenlé-
tünkkel egy tájba, akkor a hitnek is, az
emberi tradíciónak is páratlan mélysé-
ge tárul fel előttünk.

*

CSJ: *Egy hamisítatlan ártéri er-
dőben vagyunk a Duna partján. Van
a Népsziget, ami félsziget; és abból
kinyúlik még egy félsziget: ez a Pa-
lotai-sziget. Annak a kapcsán jöttünk
ide, hogy a második trilógiád, A For-
rás Könyve a vízről szól. Miért szimbo-
likus ez a helyszín?*

THT: A vízzel sokféleképpen le-
het érintkezni. Számomra a leginkább
szimbolikus az, hogyha egy partsza-
kaszon találkozik egymással a föld és
a víz. Ahogy egy sziklaszirten is: ha
ott megáll az ember, ott van a föld
és a levegő határán. Ilyenkor pedig
ott vagy a föld és a víz határán – az
egyik végtelenből behatol a figyel-
med, beletáruul a belső világminden-
séged egy másik végtelenbe. Amúgy
meg azért szimbolikus számomra ez
a bódítóan kusza hely, mert laktam itt
Újpesten, az Árpád úton, és nagyon
sokszor jártam át ide. Nagyon sokszor
meditáltam itt a vízparton. Néztem
a semmibe, révedeztem. Tüzet rak-
tam, a ropogó tűz mellett ülve pedig a
csobbanó vízbe feledkeztem.

CSJ: *Ezzel a hellyel kapcsolatban
van egy érdekes történet. Úgy hallot-
tam, hogy egyszer egy bolgár írónak
neki ajándékoztad a Palotai-szigetet.
Hogy volt ez?*

THT: Edvin Szugarevról beszélünk,
akinek a kötetét Szondi György ba-
rátom fordította magyarra. Szugarev
a maga írói világában a Keletet és a
Nyugatot bocsátja egymással fúzióba,
és Gyuri úgy gondolta, hogy a ma-
gyar írók, költők közül talán engem
is meg tud ragadni ez a szinkretikus
világ. Meg is ragadott, s miután ezt

tudattam vele, azt mondta, hogy írjam
le a gondolataimat – és egyáltalán:
köszöntsem én is a magyarorszá-
gi könyvbemutatóján Edvin Szugare-
vet. Van Szugarevnek egy verse, ami
a zen-kertről szól, s arra gondoltam,
hogy ajándékba adom neki azt a
zen-kertet, amit ő egyszer egy másik
térben, egy másik időben megálmo-
dott. Itt, Budapesten: úgy, hogy a saját
versének a motívumaival népesítem
be a zen-kertet, mint egy isidate-szó,
a kövek japán szerzetese, aki a kövek
nyelvén beszél hozzá. És akkor egy
Szugarev-motívumokkal játszó irodal-
mi performansz keretében ezt a he-
lyet, a Palotai-szigetet – képzeletben
ugyan, de – ajándékba adtam neki.

*

CSJ: *A hárshegyi erdő határán
vagyunk, mostani lakóhelyed közelé-
ben, és az ablakod egy olyan szimbo-
likus fára néz, aminek mindenféle je-
lentőséget tulajdonítasz. Mik is ezek?*

THT: Tudtam, hogy ez a hely, ez a
táj engem valamiért elemi erővel hív:
nem véletlen itt számomra a Tündér-
hegy, a Hármashatárhegy, a Hárshegy
közelsége, a budaszentlőrinci pálos
kolostorrom ősi köveinek szakrális
kisugárzása. S akkor még ez az ab-
lakom alatt felmagasodó fa egészen
személyre szólóan, lelkesen is meg-
szólított a maga szarvast idéző, cso-
daszarvast regélő agancskoronájával.
Később, amikor lesétáltam ide, fedez-
tem csak föl, hogy az ágrengetegén
túl a sejtelmesen barázdált kérge is
megszólít engem. Ezt a kéregrajzo-
latot két lidérc táncának tekintem, és
annyira fontosnak ítélem, hogy az Űs-
se kő című kötetemet ékesítő termé-
szetfotók sorában ennek a fakéregda-
rának a képe is szerepel. Ahogy én
látom, itt két androgün lidérc táncol,
miközben az egyik, a szomorú szemű

lidérc egy buja, dévaj mozdulattal a másik ágyékához nyúl. A szomorú szemű lidérc szív alakúnak is látszik – de látom benne a két szeme között a Dunakanyart is, így Magyarország egyik megtestesülését is. Látok a kérgegen vulva-szimbólumokat, többszörösen – tehát ez egy bújtatott érzékiségű jelenet is. Amúgy akárhányszor, akárkinek mutattam meg ezt a képet, mindenki egészen különleges értelmet tulajdonított neki.

*

CSJ: Mennyire szépirodalom, amit művelsz?

THT: Ez egyfelől nem kérdés, másfelől igenis az. Tekintettel arra, hogy a magam metafizikai regényei ősmítoszi keretek közé helyezik önmagukat – így hát ott él bennük a Selyemúton közlekedő keleti tudás csakúgy, mint a garabonciás diákok mágikus öröksége, valamint a Kárpát-medence őshagyományára, amelyeket a magyar népdalok, népballadák, népmesék őriznek. Ennyi ősi tanítás, ősi tradíció megidézése közben óhatatlanul adná magát az az értelmezés, hogy ezek nemcsak szépprózák, hanem valamiféle tanítások is. De a hangsúly mindenképp az azon van, hogy ez mégis szépirodalom. Miközben, ezt se hallgassuk el, minden regényem összművészeti alkotás is. A szövegeim makámában, rímes prózában szólnak, különleges tipográfiai alakzatokkal, természetfotókkal, grafikákkal egészülnek ki – ennyit tudok érvként és magyarázatként arra fölhozni, hogy a dolgaim a bennük megtestesülő őshagyomány őrzésén túl igenis műalkotások, ráadásul összművészeti vállalkozások.

*

CSJ: A budaszentlőrinci pálos anyakolostor maradványainál va-

gyunk. Ez annyira fontos helyszín lehetett, hogy a török hódítók szükségesnek tartották lerombolni. Te viszont virtuálisan felépítetted a romokat...

THT: Végére is ez a dolgom. Az *Üsse kő* című könyvemben sem teszek mást, mint hagyom, hogy magos Déva várának folyton leomló falai végül újra szilárdan felépüljenek, és a hét magos égig emelkedjenek, az ég előtt tisztelkedjenek. Ebben a helyben számomra egyébként az a fantasztikus, hogy egy viszonylag forgalmas útvonal, a Budakeszi út mentén található. És szinte mindenki, aki a Balatonra megy ezen az elkerülő úton, vagy tart haza onnan, elhussan e mellett a hely mellett, és közben nem is tudja, hogy micsoda fantasztikus ősi örökség közelében jár.

CSJ: A pálos rend az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend. Van ennek jelentősége, kitüntetett szerepe számodra?

THT: Nagyon is. A pálosokat más szóval fehér táltosoknak szokták nevezni. Vannak, akik a hivatalos egyháztörténet szálain túlmenően újabb szálakat is beleszőnek a pálosok történetébe – pontosan a fehér táltosokra utalva. Joggal lehet hinni azt is, hogy a Pilisben meghúzódó remeték egy picit a magyar ősvallás táltos hagyományát is őrizték. Nekem így is szép a történet, úgy is szép a történet – de egy biztos: a pálosok címerének hollóján keresztül személyesen is találva érzem magam.

*

CSJ: Szokták mondani, hogy az írók elkényelmesednek, elpuhulnak az íróasztaluk mellett. De komoly alpinista teljesítmény volt ide fölmászni a Zugligetből a Tündér-sziklához. Ami arról nevezetes, hogy látszik az

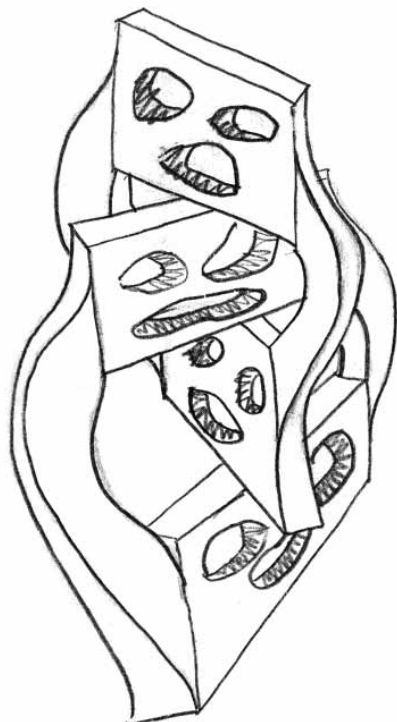
erkélyedről – ebből következik, hogy innen is látszik az erkélyed.

THT: Ez a geometriai levezetés egyszerűen tökéletes. De visszatérve a kérdésre: igen, öröm ide fölszaladni. Ez is olyan hely, ahová nemcsak testet próbál, hanem a lelket is fel-emelő, tündérekkel táncoló élmény eljutni. A budai hegyekben gyökeret verő jelenlétedet szellemi értelemben is megerősíteni. Hiszen ne feledjük: egy garabonciásnak mindig dolga van a sárkányokkal, ahogyan a tündérekkel is. A Tündér-sziklára kapaszkodva is.

*

CSJ: Az imént – amolyan misztikus jelenségként – ledőltek a tornyokba rendezett nagy regényeid, és úgy látszik, hogy zuhanás közben önálló életre keltek. Hiszel az ilyen véletlenekben?

THT: Örülök, hogy ez is megtörtént most velünk a kamera szeme láttára. Véletlenül, de mégsem véletlenül. Engedd meg, hogy úgy tekintsem: ez nem összeomlás. Ez erődemonstráció. És ezt onnan tudom, mert a kedves és lelkes olvasóim már beszámoltak nekem hasonló élményeikről. Fölteszik ezeket a súlyos könyveket a polcra, és azok egyszer csak eldőlnék: lendületet vesznek, majd kilökik maguk mellől az idegen könyveket. Ezt a látszat ellenére nem erőszakosságnak tekintem, hanem egy egészen elképesztő, ősi életerő megtestesülésének. Tehát most is nagy örömmel fogadtam ezt a fajta robajlást, és a lehetséges értelmezések sorából mindenképp kizárnám azt, hogy itt bármi is összeomlott volna – nem, itt nem omlott össze semmi: itt egy teremtvő erő mutatta meg önmagát.

A Napkút Kiadó kortárs magyar írók önlexikonának kiadására készül: ki-ki maga írja magáról szócikkét – komolyan vagy játékosan. Sebeők János és Szörényi László magabemutatása – mustra-előzetes.

Sebeők János

Sebeők János: író, publicista, öko-filozófus, ex-celeb.

Első regénye sokaknak még mindig megvan. Ott porosodik a polcon. A címe is emlékeznek: Sárkányfog. Nos, rosszul. A helyes cím: Sárkányviadal.

Sebeők János állatkerti performanszára is egy egész nemzedék emlékszik. Emlékeznek, ahogy ott ült a majomketrecben és beszélt a közönséghez. Rosszul. Nem majomketrecben ült, hanem párducketrecben.

Arra is viszonylag sokan emlékeznek még, hogy ott, a párducketrecben létrejött egy környezetvédő mozgalom: a Vox Humana. Rosszul emlékeznek. Nem így volt. A párducketrecben egy természetvédő mozgalom létesült: a Voks Humana.

Sebeők János harmadik regényére már kevesebben emlékeznek, de akik emlékeznek, azokban megragadt a címe: Misztériumjáték. Rosszul. A regény címe: *Hisztériumjáték*.

Arra megint sokan emlékeznek, hogy bement a Való Világba. Ez majdnem annyira emlékezetes dobás volt részéről, mint a ketrec. Csakhogy a Való Világba soha nem ment be. A VIP Big Brother 1 című TV2-s produkcióba ment be és nem a Való Világba.

Hány embernek lehet meg a publicisztika-kötete? Nem soknak, de akinek megvan, az emlékszik a címére: Toronyóra láncsal. Micsoda tévedés! A jó cím: *Toronyíránt láncsal*.

Sebeők János bő egy évtizeden keresztül vitt egy rovatot a Magyar Nemzetben. Van, akinek a címe is rémlik: Enciklopédia kétezer. Valójában *Enciklopédia énezer* volt a rovat címe. Ez a cím a Sebeők által 2000-re ígért – és azóta sem elkészült – enciklopédia címét változtatta át Enciklopédia kétezerről Enciklopédia énezerre.

Sebeők János egész életét a közérthetőség utáni vágy és a kreativitás konfliktusa határozta meg. Harcolt azért, hogy üzenetei mindenkihez eljussanak, de sohase tudott ellenállni az eredetiség csábításának. Ezért hát, hogy üzenetei a köztudatban bár rögzültek, de kissé félre is mentek.

Az első félrement üzenet egyébként paradoxmód az eredeti neve volt: Plaskowski János. Blaskowskinak ejtették, de leírni se tudta jól senki, a tanárok sem. Folyamatosan nyerte az irodalmi versenyeket és szembesült a ténnyel, hogy az őt jutalmazó tanárok épp csak egy dologra képtelenek: helyesen leírni a nevét. Végül elege lett az egészből. Úgy érezte, ha eredeti neve folyamatos magyarázatra szorul, akkor jobb elhagyni. Felvette hát imádott édesanyja nevét és lett belőle Sebeők János.

Ekkor még nem tudta, hogy van egy pályatárs, akit eredetileg is így hívnak: Sebők János, az azóta tragikus fiatalon elhunyt rock szakíró. Mit volt mit tenne – kitért előle. Rövid ideig P. Sebők János néven publikált, csakhogy ezzel a névvel sem tudott azonosulni. Nem akart második lenni, de Sebők akart maradni. Mi hát a megoldás? Egy röpke magánhangzó beültetése a névbe, és máris létrejött a Sebeők brand. Ejtsd: Sebeők. Ha így ejtik, a rádióban sem lehet összetéveszteni a névrokon nevével. Sebeők tehát korántsem öncélúan ragaszkodik oly makacsul a fonetikus – és nyelvileg általa is tudott módon rossz – kiejtéshez.

1958. július 20-án született Budapesten. Apja lengyel műszaki értelmiségi volt, édesanyja pedig Sebők Éva József Attila-díjas költő, gyermekíró, műfordító. Anya és fia között legendásan szoros volt a kapcsolat.

Saját bevallása szerint az anyai példa tudatában, de mégis abszolút belső indítéktól vezéreltetve lépett irodalmi pályára, igencsak korán. Első verse még apai nevén jelent meg 1967-ben a Turista magazinban. Címe: A hegyek gyönyörúsége. A költemény egy szempontból jelentős: megelőlegezi azt a természetközeli életszemléletet, mely a szerző egész későbbi munkásságára jellemző.

Sebeők költői vénája hamar elfogy, a felnőtt korba lépve már a próza érdekli. És el is jutottunk az első regényig. A könyv a Szépirodalmi Könyvkiadónál jelent meg 1980-ban. Emlékeznek a címére? *Sárkányviadal*. Vannak akik szerint Sebeők egyregényes szerző, hisz első regénye mindmáig a legnagyobb siker. A *Sárkányviadal* Sebeőknek az, ami Saint-Exupérynek *A kis herceg*: csodálatos kísértet.

Sebeők maga is tehet arról, hogy második regénye, az ugyancsak a Szépirodalmi gondozásában 1988-ban megjelent *Médium* legfeljebb irodalmi szenzációnak nevezhető, de közönségsikernek semmi esetre sem. A *Sárkányviadal* a hosszú mondatok ellenére még megmaradt a klasszikus regényformán belül, a *Médium* viszont posztmodern szöveg. Percepcióját a magyar valóságtól távoli ökológiai mondanivaló is nehezítette. Sebeők a *Médium* érthetlenségének ketrecéből egy esztendővel a regény megjelenése után, 1989-ben megpróbált kitörni: a Fővárosi Állatkert párdükketrecébe vonult vissza, hogy mobil remeteként onnét hirdethesse a mű eredeti üzenetét: veszélyben az őserdő. A ketrecben Voks Humana név alatt természetvédő mozgalmat is létrehoz, s egy könyv írásába kezd. Ez lesz hivatott közérthetőbben átadni öko-filozófiáját: *A lázadó bioszféra*, Kossuth Könyvkiadó 1991.

Egész 1993-ig úgy tűnhet, kizárólag az ökológiai gondolatokra fogékony, hisz mind a *Sárkányviadal*, mind a *Médium*, de a ketrec-performansz is e téma körül forog. 1993-ban aztán a zöld hullámot váratlanul egy regény töri meg: *Hisztériumjáték*, Kossuth Könyvkiadó. A *Hisztériumjáték* politikai meseregény, avagy fantasy. A regényben az eget angyalok, a földet tündérek uralják, de a megszokottól eltérően karakterük sötét. A régi nagy közhely köszön vissza a fiktív napilapok cikkeit felvonultató műből: a – politikai – pokolhoz vezető út is jó szándékkal van kikövezeve.

Sebeők a regényt követően publicistaként van jelen, 2001-től kezdve pedig állandó rovatot vezet a Magyar Nemzetben *Enciklopédia énezer* címen. 2003-ban visszatér az ökológiai performanszhoz, ezúttal azonban egy mások

által kitalált formátum keretein belül, a VIP Big Brother 1 nevezetű TV2-s produkció celeb vendégeként. Földgömbsisakkal a fején tart előadásokat éjszákánként a kameráknak. Regényszerű könyvet is ír a luxusbörtönben szerzett élményeiről: *Földfelkelte*, Kossuth Könyvkiadó 2003. A celeb-karrier stílszerű ellenpontjaként ugyanabban az évben publicisztika-kötete is napvilágot lát: *Toronyiránt láncsal*, Kairosz Könyvkiadó. 2005-ben a Magyar Nemzetnél vitt rovat anyaga is könyvbe rendeződik: *Enciklopédia énezer*, Magyar Nemzet Könyvek.

Sebeők János 2009-ben bejelentette, hogy celebként abbahagyja, s ehhez az elhatározásához azóta is hű. Képernyős megjelenése azóta sem volt. Ma már nem tekinti magát közszereplőnek. 2012 végén rovatával is felhagyott. Csönd van körülötte. Nyilatkozni nem hajlandó, így fogalmunk sincs arról, hogy visszatér-e valaha is az alkotó munkához, vagy életművét már most befejezettnek kell tekintenünk.

Szörényi László

Életem nagyjából Eötvös Loránd jegyében zajlik. Ugyan nem vagyok geofizikus, de ő alapította az Eötvös-kollégiumot, és az Arany János Nemzeti Múzeum előtti szobrára gyűjtött pénz maradék részéből ő vásároltatta meg Szalontával a Csonkatornyot. Ebből következik az, hogy az Eötvös-kollégiumban olvasni lehet, Aranyt meg szeretni.

Eötvös Lorándnak apja is volt, aki egyrészt lebeszélte arról, hogy elmenjen egy expedícióra az Északi-sarkra, másrészt korábban megírta *A falu jegyzőjét*. Ez utóbbit tizenhárom éves koromban elolvastam, de nem értem be ezzel, pedig jobb lett volna, ha beérem, hanem előadást is tartottam róla a Labda (előbb Érsek, most Hevesi Sándor) utcai általános iskola irodalomszakkörében. Ám hübriszem még ezzel se érte be, hanem készítettem egy tablót Tamási Áronról, akit egyrészt nagyon szerettem, másrészt ő is engem, mert mikor gyermek voltam, ringatott a térdén. A tabló megnyerte az iskolai pályázatot, apám tehát tovább borozgathatott Tamásival a Niszel nevű fradista ortodox zsidó kocsmában, ahová MTK-szurkoló nem tehetette be a lábát. (Niszel bácsi később meghalt, de találkoztam egy teheráni zsidó aranyművessel New Orleans-ban, akinek a felesége még ismerte.)

Anyám viszont Gomboson született, Bács-Bodrog vármegyében 1914-ben. (A falut, amely színmagyar lakosságú volt, korábban hol Bogojevónak, hol Karavukovónak hívták, illetve hívják azóta is hol egyik, hol másik néven; Gombosnak azért nevezték el, mert az egész faluban egy kocsmá volt, a Duna-parton, és azt Gombosnak hívták, ezért jobb nevet nem tudtak adni a falunak, amikor a millennium idején magyarosították a nevet.)

Anyám édesapja Maros-Torda megyébe vándorolt csiki katolikus székely családból származik, és Görgényszentimrén született, amely medvéiről, Rudolf trónörököséről és később Ceaușescuról nevezetes; e két utóbbi személyiség ugyanis negatíve viszonyult a medvékhez. Én viszont nagyon szeretem őket, van is belőlük néhány száz, főleg plüssből.

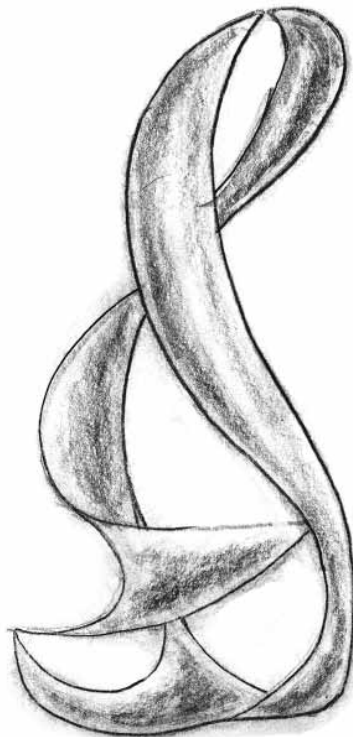
Apám édesapja viszont Kulán született, a Bácska közepén, ahol régen főleg magyarok éltek, amíg ki nem irtották őket. Voltak még svábok is, azokat is jórészt kiirtották. Nagypám következetes volt: sváb volt ugyan, de elmagyarosodott. Tudta azt, hogy halál ellen nincs orvosság. A szótár rosszul bánik szülővároskája nevével, mert a népnyelvben ez szart jelent, holott török eredetű, és jelentése 'erőd'; családneve pedig Schieber volt, aminek magyar jelentése 'csempész'. Ezért – mivel Kulán csak átutaztam egyszer, de nem merem leszállni, mert néhány részeg montenegrói utas a buszon nagyon kezdte gyakorolni a népek barátságát és testvériségét, vagyis megverték a magyar utasokat – viszont elutaztam Csempeszkopácsra, ahol még egy freskó is van a templomban.

Nagyanyám Kiszomborban született. Eddig ez az első családi eredet-hely, amit nem csatoltak el; nagyanyám nyilván prófétanői képességekkel bírt, mert özvegyasszonyként csak azért is Zomborba költözött.

Másik nagyanyám is a későbbi csonka Magyarország szülöttje, azaz baja-szentistváni; ez a falu ma már nem létezik, mert Bajához csatolták. Előérzet vezette őt is, mert özvegyen ő is Zomborba költözött.

Persze nem állítom azt, hogy a trianoni békét azért hozták létre, hogy én később írhasak róla, de végül is az Úr voltaképpen azért teremtette a világot, hogy visszamenőleg folyamatosan mesélni lehessen róla.

Ő ugyanis mindent elolvas. Ezt nem azért mondom, mint hogyha nem félnék tőle mint kritikustól.

Janus Pannonius

Búcsú Váradtól

Leplet vont az egész vidékre a hó,
hajlik lombtalan is a berki bokrok
és fák ága, a fagy lehúzza mélyre.
Elhagyjuk Körösünk, igéz pedig még,
s hív már túl a Dunán urunk parancsa.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Szállnunk sincs akadály, a tó s folyó és
zsombékos csupa jég – vizük beállott.
Jobbágy hol ladikot szorongva húzott,
félsz nélkül halad el, akár pimaszként,
kővé vált habokon tapodhat egyre.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Vad sodrásba került piciny dióhéj,
szárnyképp mit evező röpít, dereglye,
szél-isten Zefirusz lehelletétől
bíbor fölleg uszik a hús vizekre,
ám egy sem lovan úgy akárha szánkánk.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Ég áldjon, hévizü tó, hogy ömlik égre
sohsem-kénszagan a páragőződ,
timsós jó habodért megáldlak, hisz
gyógyította szemem, ha fájt, ha senyvedt,
s múlt az orrdugulás a partodon már.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Isten véletek, ó, ti téka-könyvek,
szerzők s annyi remek írás. Apolló
örtök Delfoiból személyesen jött
múzsák ihletadó kíséretében
(nem kell délszaki táj!), hogy itt maradjon.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Válnom kell, ti arany szobor-királyok,
nem sebzódtetek a gonosz tüzétől,
égő vár fala sem omolt tirátok,
míg minden enyészett, kimélt a láng is,
bár jócskán havazott korom a mennyig.
Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Immár védi, Te Szent lovag, piros vért
 bárdtartó erejét a jobb karodnak;
 testedből fakadott a sírod adta
 mézharmat-veriték, mely a mi mannánk;
 bajtól óva kísérj, segíts megint meg.
 Lássunk hát, fiuk, e hideg nagy úthoz!

Janus Pannonius pajzán epigrammáiból

(omázs a százesztendőös Csorba Győzőnek)

Szilviához

Szilvia, jogtalan illet a vád: tőlem hogy gyereket vársz,
 Mert akit annyi bokor szúrt meg, túske-tövis,
 Szál rózsát az mért is okol pont', van hiszen ott még
 Borbolya, csipkebogyó, tűztövis, őszi kökény...

Piroskára

Mondtam, hogy ki az utcán húzza a lábát, drága Piroska,
 Jól huz az ágyban is az, lásd, bicegő urad ő.

Milyen barátnőre vágyik

Hogyha velem hál, hát tegye már zabolátlan örömmel.
 Nem szüzi szépike bár? Én sose néztem a kort.
 Ám ne tetesse hogy oly szomorú, mint lányka, a pöttöm.
 Több szerelemmel ezért értse, mi dolga lehet.

Önmagáról

Már feszülök ha csupán közelít egy lány öle hozzám,
 És nem unom, valahány újra meg újra följajz.

Guarinóhoz

Hogy nem jössz ki a béketürésből, jó Guarino, hogy?
 Vajha ki fékezi meg kölykeidet, ha te nem?!
 Nemzett szolgál-dedet, lettél nagytata így,
 Szolgaleányka apósa vagy immár, ezt se tudod még?
 Mára bejárta pedig fél Veronát ez a hír.
 Hogy nem jössz ki a béketürésből? Bűnt ne fődözz el!
 Vajha ki fékezi meg kölykeidet, ha Te nem?!
 Mert a cseléd ahol így járt, vad fiaid huga félhet:
 Lesz aki majd ugyanúgy véle is ezt teheti.

Mikor szerelemre lobbant egy asszony iránt, akit Lédának hívtak

Szőke haját is mintha az istenek ott aranyoznák
 Fönn, felhő-magasan – égbeli lénye igéz.
 Nem tudom azt se, mi módon juthatok én közelébe,
 Zárja előlem a férj, Tyndareus szigorún.
 Nincs más módja, nekem kell, mint ahogyan Zeuszunknak,
 Megközelíteni már hatyu alakban a nejt.

Barátnőjéről

Jaj, mire hogy csak e kései őszben láttalak én meg,
 S máris válni muszáj? Ennyi idő adatott?
 Mért nem ölelhetsz életen át úgy, mint a borostyán;
 Fonja a tölgy sudarát, futja a gyöngyeivel.
 Hosszasan addig tartana csókom, amíg csak a kagyló
 El nem nyilja ezüst héja iker falait.
 Minket Vénusz anyánk bár hagyna meg itten, akárha
 Szép tavaszok idején összetapadt kutyapárt.

Egy házasságtörőre

Otthon van neked is jó asszonyod, Arbus, a szomszéd
 Nőjétől mit akarsz? Mért keresed kegyeit?
 Elbágyaszt a gyönyör, mely tégedet illet e földön?
 Billédnek sose kell, csak mi tilalmas öröm?

Németh István Péter fordításai

Csörsz István

Nyugati szél

Reggel kilenckor feltámadt a nyugati szél. Előbb kis lökésekkel, aztán egyre erősebben rontott a tenger felől érkező hullámokra: összezavarta, majd visszafordította őket. Körülbelül húsz méterre a parttól találtak a tenger felől érkező nagy hullámokkal: cikcakkos fortyogó vonalban csaptak össze, amely végigkísérte a partot a kemping strandjától a halászkikötőig. Az ég inkább fehér volt, mint kék, és fehéren izzott a homok is. Kis, kerek foltra zsugorodott az ernyők árnyéka. A botokra tűzött lepedőkből vitorlát csinált a szél, sarkaikat leszaggatta a botokról, újságok, nejlonzacsók és törölközők repültek jobbra-balra, az árbóca tűzött fekete zászló a nyelére csavarodott, mintha egy madár akadt volna fenn rajta.

Jos a konyha mögé öntötte a mosogatóvizet a sárga műanyag vödörből. A víz a porba csattant, és olyan alakú nyomot hagyott, amilyent a képregények hőseinek szája elé rajzolnak. Odaröppent két veréb, a szárnyukat rezgették, mire Jos a krumplihéjat is kirázta a vödörből, a küszöbre köpött, egy pillantást vetett Máriára, majd visszament a konyhába. Ő volt az egyetlen, aki ezen a napon is ugyanúgy csinált mindent, mint máskor, pedig a nyugati szél megbolondított mindenit. Georgi levette a kötényét, és amíg Joshoz beszélt, beletette a palacsintatésztába. Amikor észrevette, mit csinált, kirántotta a tésztából, de nem tudta, hogy hová tegye: bevágta hát az asztal alá, és üvöltöni kezdett Zsenyával, aki a hagymát vágta. Zsenyának se kellett sok: már reggel belelépett a forró olajba, amit a vágóasztal mellé tett a földre, így aztán csak saját magát okolhatta. Füttyögetett kínjában, és fél lábon vágta a hagymát. Néha átszólt Máriához a kisablakon, hogy koszosak a rohadt tányérok, pedig semmivel se voltak koszosabbak, mint máskor. Mária visszafüttyentett egyet-egyet. Ezzel szórakozott mosogatás közben. Mióta itt dolgozott, úgy megszokta, hogy már otthon is füttyögetett. Hogy jobban teljen az idő. Akármilyen hosszú is a délelőtt, mindig elmúlik azért. A konyhában húsz fokkal melegebb volt, mint kint a napon.

Végre Jos kilötyentette a vödör vizet, ami az ebédszünet kezdetét jelentette, és ami nekik két órával későbbre volt időzítve, mint a strandolóknak. Zsenya egy darab kenyeret rágott a vágóasztalnál. Kibámult a strandra, ahol a hőségtől bénán heverték a fürdőzők. Mária megtörölte kezét a fehér köpenyébe, és kiment kicsit hűsölni. Élvezte a szelet. Akármerről fúj is, mégiscsak szél volt: hol a tenger felé, hol a tenger felől borzolta a haját. Feje búbján összezavarta, mire eszébe jutott Szlavka, meg ahogy a hajcsavarást magyarázta, kezében a hagymavágó késsel. Egyszer eljött Zsenya helyére kisegíteni, amikor Zsenyának a kórházba kellett mennie, hogy megnézzék a rákját. Amikor visszajött, káromkodott, köpködött és füttyögetett, nem is dolgozott már aznap, hiába lökdöste Jos, bár ő is inkább hallgatta csak, ugyanúgy, mint Mária a kisablakon keresztül. Kellemes nap volt. Mária amúgy nem aggódott Zsenya miatt. Az egész asszony nem volt negyven kiló, a rák csak ráfért volna. Egyáltalán akármilyen csak ráfért volna. Az ember elégedjen meg azzal, amije van, pláne ha ingyen kapja. Jos nem szólt a dologba, dolgozott, mint

máskor. Nyolcéves kora óta egyedül élt, a németek végezték ki a szüleit, a nagyapját és a két húgát. Ő azért menekült meg, mert kiment a birkákhoz. Azóta is a birkákból élt, a konyha specialitása ugyanis a birkafasírt volt, aminek a szagával tele volt a hajuk, a ruhájuk és a bőrük is. Elég volt rá gondolni erre a szagra, és már el is ment az étvágyuk, de legjobban Jos utálta, hiszen ő szolgált a legrégebben. Mária néha arra gondolt mosogatás közben, milyen furcsa, hogy valaki éppen azt utálja a legjobban, aminek az életét köszönheti, bár az ilyesmi nem tart soká. Ha megmentik az ember életét. Amint megmentették, már el is múlt. A birkák viszont megmaradtak, és Jos levágta őket. Erre alapozta a jövőjét. Meg se várta, amíg felnőnek, mert a bárányhús jobb, mint a birka. A birkát csak az öregek szeretik általában, az öregekből viszont senki se tud megélni. Aki tehát birkát akart enni, az felment a hegyekre. Halfilét is tett Jos a fasírozottba. Ez még senkinek se jutott eszébe. Meg egy kis diót és kukoricadarát, mert a szülei mindenbe tettek kukoricadarát gyerekkorában. Senki se tudta kitalálni, mi van a fasírozottban, ő pedig nem árulta el, és vele együtt titokban tartották a többiek is. A hálnak ugyanis még erősebb szaga volt, mint a birkának, viszont halszaga se volt igazán a kukoricától. Ilyen ravasz volt ez a hallgatag Jos. Nem nősült meg, úgyis mindig asszonyok között volt a konyhán. Mindegy volt neki, hogy eggyel több vagy kevesebb. Úgy tekintette őket, mint a feleségeit. Többet beszéltek, mint egy, az igaz, de ha valaki mindig ezt hallja, akkor megszokja. Máriát pedig a lányának tekintette. Nem törődött vele, hogy cigány. Ő volt a legfiatalabb, kész. Máriának sose volt apja, ezért szintén úgy gondolt Josra, mint az apjára, úgyhogy afféle családi vállalkozás volt ez a konyha. Eladtak egy nap kétszáz fasírtot is, hozzá a sört.

A veranda előtt egy napernyő vasváza állt a homokba szúrva, amelyre Jos minden tavasszal nádat tekert. Ahogy a szél fújta, olyan volt, akár egy pálmafa. Mellette a rozsdától vörös tengeri bója állt, csúcsával a homokba fúródva – be se festette, azt mondta, hatásosabb, ha rozsdás. Hatásos volt, az igaz, mindenki megnézte. A németek megdöngették – azok mindent megdöngettek különben. Az egyik egyszer azt mondta, hogy akna. Jos ránézett a konyhaajtóból, és kiöntötte a vizet a porba. Az anyád istenit, mondta a krumplihéjnak, amely akkor is a vödörbe ragadt. Odaröppent két veréb, enni kezdték a krumplihéjat. Elszállt felettük egy sirály, árnyéka szinte végigborotválta a földet. A verebek odébb ugrottak és ettek tovább. Ezek mindent megettek.

Mária minden ebédszünetben lesétált a partra. Megnézte a strandolókat. Annyiféle ember volt itt. A fekete zászló ellenére bementek a vízbe mégis. Vissongtak, ahogy a hullámok leverték őket a lábukról. Egy fiúnak a szemüvegét is leverte. Anyja a fürdőmesterhez rohant: az feltápaszkodott, és kotorászott kicsit a vízben, szájában a síppal. Megnyugtatta a nőt, hogy amint elcsitul a tenger, kihozza majd a szemüveget a partra. Beszéd közben kicsit meg-megfújta a sípot. A fiú bokáig állt a vízben, és hunyorgott.

Lejjebb felkapott a szél egy gumimatracot, és végiggörgette a parton. Ahány ernyő és lepedő-vitorla az útjába került, mind ledöntötte. Közben visszajött az ernyő gazdája, forgatta a fejét. A matrac már a nudista strandon járt, és ott is ledöntötte az árnyékvetőket. A nudisták építették a legjobb lepedőbalдахinokat, de a matrac nem tett kivételt azokkal sem.

A strand végét jelző karónál vénuszkagylót szedett egy német nő, rózsaszínű fürdőruhában. Majdnem olyan színű volt a bőre is. Fél órája guggolt már

ott, és nagyon boldog volt, mert közben két kagylót is talált. Tőle ötven méterre lapátolni lehetett a vénuszkagylót a parton, de nem tudta. Amit talált, gondosan megtisztogatta, és betette a melltartójába. A nudisták azt hitték, miattuk időzik ott. Megvetően nézegették, miközben újra felállították az árnyékvetőjüket.

Mária feljebb csavarta nadrágja szárát, kezét a köpeny zsebébe dugta, és el-sétált előttük. Egy görbe lábú, lapos fenekű nő állt két vörös szőrzetű, negyvenes férfi mellett. Majdnem olyan puffadt volt, mint Mária anyja, aki már második éve nem tudott járni, csak ült az udvaron: lába sötétlila lett, és legyek mászkáltak rajta. Tavaly még megvolt úgy, ahogy, de idén annyira megnőtt a teste, hogy fel kellett hasítani hátul a ruháját. Előbb egy vászoncsíkot varrt oda, aztán egy fűzőt. Praktikus dolog volt ez a fűző, mert állítani lehetett. Őt is Máriának hívták, és Mária kezdett büszke lenni a nevére, pedig mindig Elizabeth szeretett volna lenni. Ez volt minden vágya. Elképzelte, hogy kijön Nikola a szobából reggel, és azt mondja: *Elizabeth, hol a sör?* Ebben aztán nem tudta volna legyőzni Szlavka, aki sajnos csinosabb volt, mint Mária, nem is az arca vagy a haja miatt, de volt egy sötétkék műanyag hajcsatja, amit Burgaszban vett. A műanyagban két aranycsillag. Senkinek se volt ilyen a környéken, csak épp neki, úgyhogy Nikolának is Szlavka tetszett jobban, a diszkóba is elvitte kétszer.

Mária lehajolt, és felvett egy marék meleg, nedves homokot. Néha, amikor pont ebédszünetben érkeztek meg a sörrel, Nikola is kijött ide a partra, és ilyenkor találkoztak. Szlavka a szállodában takarított, így nem jöhetett vele. Ezért volt jó hely ez a part. Egyszer talán majd szerencséje lesz, és megszólítja Nikola. Nincs előírva, hogy sose legyen szerencséje az embernek. Nikola mindig sűrke pantallóban járt, kihajtott nyakú, fehér ingben, zsebre dugott kézzel. A pantalló hátsó zsebéből kiállt a sárga fésűje. Hol szerezte, még nem volt alkalma megkérdezni tőle, annyit tudott csak, hogy van, de bárhogy alakultak is a dolgok, úgy gondolt rá, hogy ez már a kettőjüké, első közös szerzeményük. Ahogy az életet elkezdték. Esküvő meg ilyesmi nem tűnt olyan fontosnak. Anyja megnézné Nikolát a hokedliről, amely majd összedől alatta. Közben a villám talán agyonvágja Szlavkát az úton este, hazafelé menet. Ennyi kellett volna a boldogságához egyelőre, de annyira hitt benne, hogy majdnem igaznak tűnt, így aztán mindig meglepődött, amikor találkozott Szlavkával, hogy él még. Majd legközelebb, gondolta. Ki kell várni a dolgokat – amiben az anyja is hitt. Most, hogy kezdett büszke lenni a nevére, arra is büszke volt, amiben az anyja hitt: hogy visszajön a férje. Vagy elfelejti az új postás, hogy két tizenhárom szám van az ő sorukon, és csak az egyiknél szedi be az adót. Nem az övéknél persze. Évi két levát. Az hat év alatt tizenkét levát jelentett volna. Annyiért már Mária is kapott volna egy olyan hajcsatot, amilyen a Szlavkáé volt. Esetleg, ha úgy vágja agyon a villám, hogy megmarad a csat a hajában, akkor kivenné, mielőtt más kiveszi. Ez is egy lehetőség volt. Nikolának az egésztől nem kell tudnia, elvinné a diszkóba, és Mária a szemébe nézne. Ahová Nikola bátyjai is jártak. Mind a három ugyanolyan szép volt, mint Nikola. Akár mind a négyüket elfogadta volna férjnek. Ilyen szép család, az apjuk is szép, meg az anyjuk is, Gergana. Mert nem született lánya. Mária anyja mondta, hogy azok az aszszonyok maradnak szépek, akiknek nem születik lányuk, úgyhogy Mária is ezt kívánta, ne szülessen, csak fia szintén, négy vagy öt, és ilyen szépek legyenek, mint Nikola a sűrke pantallójában. Már a lehetőségért is olyan hálás volt, hogy

minden jót kívánt Nikolának: lyukacsos, fekete cipőt, vékony bőrtalppal, amilyen az elnöknek volt a tejjüzemben. Azonkívül egy Moszkvicst, amilyen Josnak volt. Gyönyörű kocsi, zöld. Húszéves már, és mégis milyen gyönyörű, egyszer ült benne Mária a kemping bejáratától a konyháig, a hátsó ülésen. Jos lépésben tudott csak hajtani a fürdőzőktől, és többször meg kellett állnia. Káromkodott és dudált, Mária pedig a hátsó ülésen mosolygott. Ruganyos és kényelmes volt az ülés, nem olyan, mint a vasszékek a verandán. Középen volt rajta egy sárga folt, mert kidőlt rá egyszer a sör, és ezen a részen volt a legszebb. Mária arra gondolt, hogy a többi ülésre is ki kéne önteni a sört, és akkor ott is ilyen gyönyörű lenne, de nem mert szólani Josnak, hiszen amit ő tudott, azt Jos is tudta, úgyhogy ez az egész már rég eszébe jutott biztos. Valami oka volt rá, hogy nem tette meg, talán sajnálta a sört. Az ülések színe mégiscsak luxus, ebben mondjuk igaza volt. Hogy ezen kívül még mit gondolt, azt nem tudta, de biztos gondolt valamit, amit Mária már nem érthetett meg a két elemijével. Jos nyolc osztályt járt, és németül is tudott pár szót, még abból az időből, amikor kiirtották a családját. Ezekben a dolgokban már soha nem érhetette utol senki, Mária a legkevésbé. Csak egy ilyen szép, zöld Moszkvicst kívánt Nikolának. Elvinné vele a diszkóba egyszer. Kiszállna, Mária pedig felkurblizná az ablakokat. Aki ott van, mind őt nézné. Nikola addig inna egy sört. Mária tizenöt levát keresett Josnál egy héten, ebből tizennégyet az anyjának adott, de négy hónap alatt akkor is meg tudná keresni Nikolának a sört aznap estére a diszkóban, kiszámította.

Egészen a halászkikötőig fel lehetett menni a parton. Balról magas, agyagos szirt kísért a homoksávot, amely egy helyen a vízbe szakadt. Mária feltúrte a nadrágját, és megkerülte a víz felől. Érezte talpa alatt a kagylókat, amelyeket az acélkék agyagbordákra hordtak a hullámok. Anyja egyszer azt mondta, az ő szerencséje egy kagylóban lesz, csak megnézni nem szabad. Kuncogva tapogatta lábujjával a kagylókat. Elég, ha hozzáér az illetőhöz, és megváltozik az élete. Ennyit kellett tennie érte. Meg azt, hogy kivárja a dolgot persze. Mintha a Földanya megdermedt hajfűrtjei lettek volna az agyagbordák. Mióta ekkorára megnőtt, anyja is a Földanyára hasonlított Mária képzeletében, mert az is hatalmas nyilván. Lehet, hogy itt rejtőzik a partoldalban. Bocsánat, mormogta, és továbbsietett. Itt már nem számíthatott rá, hogy Nikolával találkozik, mégis mindig végigjárta a partot. Egyszer talált egy napszemüveget a homokban, még az egyik üveg is benne volt a keretben. Rengeteg üveg hevert még itt, amelyeket részben idehordtak, és amikor kiürültek, a partoldalhoz vagdoszták a fürdőzők. Mindegyiket megkísértette ez a lehetőség, talán azért, mert ott volt a part, ez a kemény agyag, amely annyira különbözött a hullámok alatt zizegő kagylótörektől, amely kilométerekre borította a partot. Néhány méterre tőle sirályok csipkedték a kagylókra tapadt tengeri füvet, amely már bűdösödni kezdett a napon. Szerették, afféle csemege volt nekik a hal mellé. Nem félték Máriától, pár lépésnyire bevárták, felszálltak, majd ismét visszaszálltak mögötte. Hasonlított rájuk, hiszen az ő köpenye is fehér volt. Sose vette le, ha erre járt. Még nem telt le a munkaidő. Majd nyolckor, amikor Jos kiönti a második vödör vizet. Fürödni meztelenül szokott, de nem itt, hanem a házuk alatt a parton, a zöld sziklánál. Szerette ezt a helyet, a kőre terítette a ruháját, és mire visszaért, átjárta a kő szaga, amely egy óra múlva olyan volt, akár a kölni. Őszintén szólva, Szlavkától tanulta ezt, aki szintén oda járt fürödni, és szintén kiterítette ruháját a kőre. Ez

volt az ő illatszerük, sajnos, mind a kettőjüké, így Nikolát mindketten megbabonázták vele, de ugyanúgy, mint a többi lány is a faluból, nemzedékek óta a többi fiút. A titokról senki nem beszélt, de tudta mindenki. Ilyen titok volt ez. A falu határán kívül viszont nem tudta senki. Porhanyós süteményre emlékeztetett a szikla szaga, amit érezni lehetett a házakban és a lányok hajában. Mindenki azt mondta a környéken, hogy itt születnek a legszebb lányok, ami igaz volt. Szívesen választottak innen asszonyt a legények, az tény, bár nem tudták, hogy miért. Az asszonyok kuncogtak rajtuk, és hozzájuk adták a lányokat. Annyi mindent nem tudnak a férfiak! Nem is az a dolguk persze. Annyit tudjon egy férfi, amennyit kell, vagy még annyit sem – ez a mondás szintén Mária anyjától származott. Nem beszélt sokat, ezért jegyezte meg olyan jól Mária, amit mondott.

Annyira elmerült a gondolataiban, hogy csaknem rálépett egy világoszöld BAC dezodorflakonra, amelyet a hullámok görgettek előre és hátra. Óvatosan felemelte: egészen új volt még. A tenger szagán keresztül is érezni lehetett a dezodor kellemes, hús illatát. Megnyomta kicsit a gombját – és valóban volt benne még: nem dezodor, de illatos levegő. A melléhez szorította, és körbefordult vele: sarka tölcser alakú nyomot hagyott a nedves homokban. Közben észrevette a flakon kupakját is, amely távolabb hevert, félig elmerülve, de azért úgy, hogy aki figyel, észrevegye. Csak figyelni kell, ezt is az anyja mondta mindig. Aki figyel, előbb-utóbb talál valamit. Az a fontos, hogy az ember készen legyen rá. Mária készen volt. Nagy hálát érzett a Tenger, a Homok és a Nap iránt. Süssél, gondolta. Süss erősen! A nap felé emelte homlokát – más nem volt, amit cserébe adhatott. Valamit hozott ez a szél. Eljött valami rendkívüli!

Visszafordult a strand felé, meggyorsította a lépteit, a homok azonban visszahúzta. Minél gyorsabban akart menni rajta valaki, annál jobban visszahúzta. Bukdácsolás lett a rohanásból, mintha a Földanya figyelmeztette volna, hogy ostobán cselekszik. Az a valami, ami a strandon várta, úgyse futott el előle. Fogadalmat tett, hogy nem nézi meg többet a flakont, de amint ismét megkerülte az agyagbordákat, lehunyta a szemét, és előretartotta, hogy lássa Földanya. Akkor jutott eszébe, hogy talán az övé volt. Élesen figyelt a szél és a tenger morajlására, de Földanya hallgatott és türelmesen mosolygott, ami csak azt jelenthette, hogy tegyen, amit akar. És akkor érezte, hogy milyen nagy ez a jószág.

Nézte a kék agyagfonatokat, amint a víz habzott rajtuk. Apró kagylókat hordott fel rájuk, majd visszavitte ismét a tengerbe. Csak egy kicsit mutatta meg mindegyiknek ezt a kinti világot, mert arra volt csak szükség. Addig nézte, amíg nem tudott már mit kezdeni a hálával, amit érzett. Majdnem sírt. Annyi mindent kívánt, és lassan minden teljesülni fog. Még ráadást is kapott, amire nem gondolt. Vajon megérdemelte-e? Valamit adni szeretett volna ő is. Lehunyta a szemét, és az agyagbordák felé irányítva megnyomta a spray gombját. Nyomta és nyomta. Egy-egy pillanatra érezte az illatát. Ugye, milyen jó? – suttozta. Addig nyomta, amíg volt benne gáz, aztán letette a bordák tövébe, és betemette homokkal. Amint végzett, felugrott, és elfutott a strand felé. Megkönnyebbült. Most érezte, hogy teljes minden. Földanya pedig mosolyogva nézett utána. Egy-egy pillanatra halkabb lett a tenger, és hallani lehetett, milyen nagy a csend.

Homlokát a nap felé tartotta, és egyenes derékkal lépkedett tovább. Elment a nudisták mellett, aztán a német nő mellett, aki közben ismét talált egy vénuszkagylót. Mosolygott, és azt is a melltartójába tette. Anyja szerint a nagy

dolgokra nem szabad sokáig gondolni, így hát nem gondolt rá. A fürdőzőket nézte, amint visongva birkóznak a hullámokkal. A botokra feszített lepedőket cibálta a szél. Csak titokban, egy-egy pillanatra hagyta, hogy gondoljon magára mégis. A jövőjére. Nagyon sokat nem tudott rá gondolni, mert látta, hogy Zsenya a konyha ajtajából integet felé. Valami történt. Nem lepte meg. Csak pár szóból tudta meg, hogy mi történt, amit Zsenya elhadart, amíg elrohant ő is. Az történt, hogy Jos be akarta hozni a húst a Moszkviccsal, de a kapunál megszólította a portás. Valamit mondott neki, és amint újra elindul, Jos nekihajtott annak a téglakupacnak, amit a recepció építéséhez hoztak hétfőn. A kocsi összetört, egyik gumija kidurrant, és a motorból folyt a víz.

Mária dermedten állt, és mindenről elfelejtkezett, ami aznap történt. Zsenya hátát bámulta, amint elrohant a kapu felé. Valamiért szüksége volt rá Josnak. Megindult hát ő is, hiszen ha Zsenyára szüksége volt Josnak, akkor rá is nyilván. Erre odalépett a pulthoz két cseh férfi. Mind a ketten szőrösök, de az idősebbnek őszült már a szőr a mellén. Rátámaszkodtak a pultra, és nézegettek befelé. Máskor ilyenkor odajött Jos, és megkérdezte, mit akarnak, mert csehül is tudott kicsit. Egyféle étel volt, csak azt akarhatták, de ők is tudták, mire számíthatnak. A nyelvtudás csak ráadás volt. Jos azonban most a kapunál üvöltött. Georgi még délben elment – senki se maradt a konyhán. Mária összezavarodott. Erre nem számított. Odament a két férfihoz, és eléjük csapta a törlórongyot a pultra.

– Nincs itt senki! – mondta.

A csehek bólogattak. Mind a kettő mondott valamit. Nem tudták, hogy amikor egyszerre beszélnek ketten, az nemcsak neveletlenség, de érteni sem lehet, akármilyen nyelvről van szó.

– SENKI! – mondta Mária. Közben észrevette, hogy füstöl a serpenyő, benne négy fasírozott. Lekapta a lángról. Közben odajött az egyik cseh felesége is, meg a szóke lánya bikiniben.

– Oké – mondta a fehér szőrű, és a serpenyőre bökött.

– Elégett – mondta neki Mária. – Nem látod?

– Oké – mondta a szőrös.

– Jó, akkor edd meg – vont vállat Mária, miközben a bikinis lányt nézte. A bikini volt rajta a legszebb, a szája széles, rózsaszínű. Ezeknek még a szája széle is megégett a napon az első napokban, az asszonyé már csupa seb volt. Leültek egy vasasztalhoz, Mária meg nem tudta, mit csináljon. Erre a fehér szőrű elé tett egy műanyag tányért, amit még Jos készített a mosogatóablakba. Fogta a serpenyőt, és beleborította a megégett gombócokat. A szőrös intett, hogy még kettőt. Ujjával mutatta, ami csehül is kettő.

– Nincs itt senki! – mondta Mária, de ezt már Toninak és a barátjának. Helyes fiúk voltak, csak aludni jártak a kempingbe. Estefelé felvették az öltönyüket, beültek a Wartburgjukba, és átmentek a diszkóba. A harmadik barátjuk nem volt velük.

– Nem baj – mondta Toni. – Mi ez a moslék?

– Beesett az olajba a csukája – mondta a barátja. Pattanások voltak az állán, ezeket vakarta.

Mária körülnézett. A hagyma már fel volt vágva, mert Zsenya mindig felvágta egy órára előre. Szerinte így jobb volt az íze. A filé is a tálban volt, mellette a fűszerek. A hús a daráló mellett alig látszott a legyektől. Elzavarta őket a kendővel, amely még mindig a kezében volt. Közben elképedve nézte, mekkora

halom elmosatlan tányér gyűlt össze a mosogatóban, amíg nem volt itt. Egyébként is furcsa volt a kisablak másik oldaláról nézni azt a helyet, ahol egész nap dolgozott. Mindjárt ordít Jos, villant az eszébe: elfelejtkezett róla, hogy nincs itt. Nincs itt, gondolta bénán. Mintha megállt volna az idő. Pedig nem állt meg: négy új vendég érkezett. Leültek és várták, hogy odamenjen Jos. Máriát a mosogatóban végül is nem izgatta túlságosan, hányan ülnek vagy állnak a pulnál. Amit beadtak, azt elmosogatta. Ebben nem volt felelősség. Semmi abból, amit most érzett. A furcsa az volt, hogy meg se lepődött. Ez történt, és így volt jó.

A húsrá szórta a hagymát, a filét és a fűszereket. Kitejt belőle tíz adag. Egyelőre elég volt. Automatikusan dolgozott, mindent a kezére bízva. Látta eleget. Maga is meglepődött, mindez milyen egyszerű. A serpenyőbe öntötte az olajat, és megvárta, amíg elég forró lesz. Akkor rémült meg egy kicsit, amikor rádöbbsent, hogy nem is gondol Jos kocsjára. Talán nem lett olyan nagy baja, gondolta. Ha összetört az eleje, a hátsó része attól még jó.

– Hol az a sör? – kérdezte Toni. – Nincs neki lába?

Röhögtek a barátjával, és számolgatták, hány lába van a két üveg sörnek. Jókedvük átragadt a lengyelekre is, bár nem tudták, min röhögnek.

– Jaruzelski! – mondta Toni a lengyeleknek. Benyúlt az ablakon, elvette a két sört.

Mária dolgozott, mint a gép. Amíg a következő adagot sütötte, ledarált egy kiló húst, és elfejezte a maradék hagymát. Csak ez tartson ki, gondolta. Nem tudta volna olyan apróra vágni, mint Zsenya.

– Jerzy Urban! – mondta Toni, és a lengyelek felé emelte a sörösüveget.

Mária kivitte a fasírtot a lengyeleknek is. Egyúttal behozta az üres tányérokat, és sótt tette a lengyelek elé. Amíg ettek, egy kis időt nyert, leszeletelt három fej hagymát, és közelebb húzta a szabad asztalokat az ablakhoz. Így könnyebb volt járni a verandán, de csinosabbnak is tűnt az egész. A part felől egyre fújtt a szél. Meg a tenger felől is. Ahogy ki-be futkosott a fasírtokkal meg a sörrel, büszke volt, hogy nincs itt Jos, se Zsenya, és ezek mégis esznek. Ismét nyert egy percet, ezalatt kimérte a következő adag filét és a fűszereket. Behozott egy rekesz sört a bódé mögül. A két németnek, akik most érkeztek, már nem kellett várnia, de a csehek is kértek még egy adagot. Meg lesznek lepve, gondolta Mária, hogy mennyivel jobb, mint az első volt. Valóban meglepődtek. Mária megigazította a haját, és elmosolyodott. Közben az út felé sandított, hogy mi van Josékkal, de nem látta őket egyelőre. A fürdőzők jártak csak lassú menetben a tenger felé és a tenger felől. Hol ide vonultak, hol oda, ebből állt az egész napjuk, de valójában nem volt jó helyük a sátruknál, sem a parton. Nem is lesz, gondolta jókedvűen, amint megállt egy pillanatra az ajtóban, csípőre tett kézzel. Nem lehet minden jó, majd rájöttek ti is. Tizenkét vendég ült az asztaloknál, és ettek, mint a malacok. Van étvágyuk, gondolta, és mert annyira utálta a fasírtot, egy kicsit csodálta őket. Most értette meg Jost, aki szintén csodálta néha a vendégeket. Az átrendezés jól sikerült. Jobb volt így, mint azelőtt. Gondolt egyet, és odébb húzta a pálma hordóját is, ami árnyékot adott, azonkívül rá lehetett kötni azt a zsineget, amely már hetek óta a homokban hevert. Piros és sárga műanyag csíkok lógtak rajta. Úgy zörögtek a szélben, mint a propeller. Már hat gombóc várta előre gyúrva a vendégeket, úgyhogy arra is maradt ideje, hogy feltörölje azt a foltot a verandán, amely egy fagyaláltól származott.

– Megfájdul a derekad – mondta Toni, és elé tette a lábát. Fehér strandcipője volt. Barátja csak vakarta az állát.

– Mi közöd hozzá? – felelte Mária, de azért jólesett neki a dolog. – Ha kell még, most mondd!

– Kell – mondta Toni.

– Akkor hat – mondta Mária. – Számolom.

– Számolja! – röhögött Toni. Vele röhögtek a lengyelek is. Jött ismét három német, és egy percet se kellett várniuk. Amint kiszolgálták őket, villámsebessen elmosta a felgyúlt tányérok a mosogatóban, azután megállt egy percre a küszöbhez támaszkova, ahogy Jos csinálta, és nézte, hogy esznek. Érezte, mekkora a bódé. Úgy érezte, ahogy volt, minden részletében, a szélben zörgő műanyag csikokkal, a hagymavágó deszkával, a mosogatóval, az asztalokkal, a bójával és a vendégekkel együtt. Arra gondolt, bár látná így az anyja. *Eszel egyet?* – kérdezné mosolyogva. *Nem*, mondaná az, de azért lecsípné egy gombóc végét, és megkóstolná, olyan kedvetlenül, ahogy mindent az utóbbi évben.

– Tudsz kuglizni? – kérdezte végre a pattanásos.

– Tudok – mondta. Istenem, gondolta, ha idejönne most Nikola! Jöhetett volna akár Szlavkával is. Megnézné őket innen az ajtófélfától, megvárná, amíg leülnek, aztán eléjük tenne két sört. Nikola elé azt, ami az árnyékban volt reggel óta, Szlavka elé meg egyet a napról. Tíz évet adott volna az életéből ezért a pillanatért. De csak Zsenya jött vissza lélekszakadva, a megégett lábára tekint törlőronggyal. Éppen fizettek a lengyelek, aztán a németek és a csehek is. Mária zsebre gyúrta a pénzt. Lehetett vagy száz leva.

– Még kettőt – mondta Toni.

– Nyolc – mondta Mária, és benyúlt Zsenya előtt a sörért, lepattintotta a kupakokat.

– Hol tanultad ezt? – kérdezte a pattanásos.

– Jézusom! – mondta Zsenya. Értetlenül nézte a verandát. Talán azt gondolta, a szél rendezte át.

– Hol, a faluban – mondta Mária. – Azt hiszed, csak nálatok kugliznak?

– Elvontatták – mesélte Zsenya. – Folyt belőle a víz!

Na és, gondolta Mária, víz van elég. A négy bolgárt figyelte, akik a bódé felé közeledtek. Mögöttük négy lány. Begyúrta a pénzt abba a fiókba, amelyben Jos tartotta napközben. Csak egy ötlevás maradt ott, úgy látszik, mindent magával vitt. Még szerencse. Jos ugyanúgy megérezte a bajt, mint az anyja.

– Hátul kellett felemelni – mesélte Zsenya.

Lenn a parton megint felkapta a szél a gumimatracot. A férfi, aki mellette feküdt a homokban, rávágott kettőt, mintha a matrac tehetett volna az egészről.

– Vágjál hagymát – mondta Mária nevetve, és visszalökte a fiókot.

Csörsz István május 21-én töltötte be 75. életévét. 1988-ban írt, eddig közöletlen novellájával és a lapszám oldalain elhelyezett rajzaival köszöntjük főhajtva, tisztelettel az író. Alkotásainak közzétételét fiának, Csörsz Rumen Istvánnak köszönjük, aki esztendők óta látja el műhelyünket gondosan előkészített kéziratokkal, dokumentumokkal.

Az írás nyilvánosságra hozatala jubileumi alkalom is: ötven évvel ezelőtt jelent meg az író első publikációja.

Kollai István

A dualizmus korának változó képe Szlovákiában¹

Tanulmányomban azt próbálom körbejárni, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia fél évszázados történelme (1867–1918) a szlovák köztudatban ma, a rendszerváltás és Csehország felbomlása után több évtizeddel milyen emlékeket hordoz. Az elemzés legfőbb módja a történelemtankönyvek összehasonlító vizsgálata, de kutatásunk érinti a köztérhasználatot és a közéleti eseményeket is.

Azt, hogy a magyar köztudatban milyen helyet foglalnak el az Osztrák–Magyar Monarchia évtizedei, talán nem kell különösebben bemutatni: ez a korszak a kollektív emlékezetbe a „boldog békeévekként” vonult be, egy olyan korszakként, amely békét, gazdasági fellendülést és nemzetközi presztízst hozott el Magyarországnak. Olyan eredmények szimbolizálják máig ezt az időszakot, mint a földalatti, az állatkert, a vasutak és a fürdők. A magyar néplélekben ennek az „aranykornak” az emlékezete máig meghatározó erejű kulturális kód, amikor úgymond világszínvonalú teljesítményre volt képes az ország.

A szlovák köztudatban sokáig ennek éppen az ellenkezője volt igaz, főként éppen a korabeli magyar dominancia miatt. Hiszen az 1867-es osztrák–magyar kiegyezéssel a magyar elit teljesen szabad kezet kapott egy magyar nyelvű nemzetállam felépítésére. Az 1867 utáni magyar oktatáspolitikát, a kisebbségpolitikát, a választási rendszert és általában a közigazgatás ennek megfelelően a magyar állameszme és nyelvi magyarosítás szolgálatába állt. Bár ezzel ellentétes mítoszok máig keringenek a magyar köztudatban, igazából meglehetősen látványos, ahogy a nemzeti kisebbségek kiszorultak addigi pozícióikból, a magyar közélet marginális vagy ellenséges imázst társított a létükhöz. Ez különösen a szlovákságot érintette súlyosan, mivel az egyébként is harmatgyenge szlovák értelmiségnek nem volt semmilyen hátországa, bázisa, amire támaszkodhatott volna. Amíg a magyarországi román és szerb életnek keretet biztosított saját ortodox egyházuk, illetve anyaországaik (Szerbia és Románia), addig a szlovák élet nem tudott ilyen belső intézményekre támaszkodni. (Ezért próbált a szlovák elit magának „mostohaanyát” keresni, előbb Oroszország, majd Csehország irányában.)

A magyar politika így komolyabb belső ellenállás nélkül nekiállhatott lebontani a szlovák élet intézményi kereteit: az osztrák–magyar kiegyezés után egy évtizeddel már bezárásra került mind a három szlovák gimnázium, valamint az egyfajta tudományos akadémiafunkciónál Matica slovenska is. Az ezt követő évtizedeket is a szlovák alapiskolák csökkenő száma jelzi, amit még

¹ Elhangzott 2016. december 3-án a Charta XXI *Egyesület Együtt az úton, magyarok és szlovákok* című konferenciáján.

tovább erősített a szlovák diákmozgalmak elleni fellépések, sajtóperek sora. Végeredményben azt lehet mondani, hogy az egyébként is gyenge szlovák polgárosodási folyamat ezzel megakadt, és leginkább a csehországi intézményekben talált menedéket.

Ha az 1920-as évektől máig megjelentetett csehszlovák, majd szlovák történelemtankönyvek szöveganyagát megvizsgáljuk, akkor az tisztán kirajzolódik, hogy ezek a magyar köztudatban nem olyan ismert események már a szlovák alapiskolákban kötelező anyagnak számítanak. Már a két világháború közti tankönyvek nagy hangsúlyt helyeznek az intézménybezárások mellett az olyan (akkor még eleven, élő) sérelmek bemutatására, vagy akár mitizálására, mint a szlovákságuk mellett hitet tevő diákok elbocsájtása a gimnáziumokból, vagy legfőképpen a csernovai sortűz tragédiája. Csernován ugyanis 1907-ben az újonnan felépített templom felszentelésének ünnepét érezte a megyéspüspök és a helyi csendőrség szlovák (pánszláv) agitációnak, akik nagy erővel felvonultak a helyszínre; a pattanásig feszült hangulatban végül sortűzparancsot kaptak az egyébként szlovák származású csendőrök: a sortűzben kilenc embert lőttek agyon. A templomszentelés így véres tragédiába torkollott.²

Csernova szlovák papja bizonyos Andrej Hlinka volt, egy hamar népszerűvé váló nemzetépítő pap, aki végül kiemelkedő helyet kapott a szlovák nemzeti panteonban, és aki az 1920-as években is aktív közéleti szereplőnek számított. (1993 után a szlovák 1000 koronáson Andrej Hlinka képe volt.) A dualizmus kori sérelmek tehát a két világháború között még aktívan a szlovák „kommunikatív emlékezet” részét képezték, majd – főként a tankönyvek révén, de az emlékezetpolitika más intézményesült formái révén is – a „kulturális emlékezetbe” is beépültek.

A kulturális emlékezet ilyen értelemben jóval több, mint a hivatalos tankönyvi szöveganyag: felöleli a szlovák irodalmi termést is, amely a dualizmus korát ugyancsak mint a nemzeti létet veszélyeztető baljós időszakot tükrözi vissza. Amíg tehát a dualizmus korához Magyarországon az „aranykor” emléke társul, Szlovákiában ez a legsötétebb, legnehezebb időszakként rögzült. A magyarosodás, magyarosítás, asszimiláció emléke a magyar–szlovák interetnikus viszonyok máig érzékeny területe.

Mégis, vannak olyan egészen jelentős tendenciák, amik ezt a fekete-fehér képet elkezdtek színesíteni: a legújabb szlovák tankönyvek (a 2011-es megjelentetésű új gimnáziumi sorozat) a korábbinál jóval árnyaltabban kezdtek erről a korszakról beszélni.

Így például a korabeli asszimilációról alkotott szlovák narratíva puhulni kezdett. A korábbi szlovák történelmi szövegek ugyanis egyáltalán nem fogadták el a természetes asszimiláció jelenségét, és a szlovákság minden asszimilációs veszteségét a magyarosító politika elnemzetlenítő hatásának tudták be.³ Ez egy sok évtizedes vitafelületet alakított ki a magyar történet-szakkmával (és általában a magyar értelmiségi közbeszéddel): a sokszor német vagy zsidó származású magyar értelmiségi és kutatói közeg ugyanis meglehetősen tudatában volt a többnyelvű városi atmoszféra és a társadalmi mobilitás

² Roman Holec, *Tragédia v Černovej*, Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997.

³ Július Mésáros, *Zložitě hladanie pravdy o slovenských dejinách*, VEDA, Bratislava, 2004.

természetes asszimilációs hatásával.⁴ Ezt a természetes folyamatot tehát a szlovák fél eddig nem ismerte el, most viszont az egyik legfontosabb helyen, a történelemtankönyvekben bukkant fel a természetes asszimiláció magyarázata, amikor bemutatásra kerül a felső-magyarországi régió belüli magyarság társadalmi szerepe, illetve az, hogy ezek a városi magyar zárványok – erős állami hátszéllel – meghatározták ott a társadalmi életet, kultúrát. Hatásuk a tankönyvi szöveg szerint olyan erős volt, hogy a nem magyar nemzetiségek saját aktivitásai, társadalmi reprezentációjuk külső jegyeiben hasonlítani kezdtek a magyarokéra (például dalkörök, irodalmi versenyek formájában).⁵ A városi közeget multikulturálisként határozza meg a tankönyvi szöveg, ahol a kultúrák kölcsönösen befolyásolták egymást, „a magyarok mellett az asszimilált lakosság is erős csoportot képezett”. „Ezek a kontaktusok nemcsak az erőltetett iskolai asszimiláció révén jöttek létre, hanem természetesen, önként is, és többségében nem volt konfrontatív jellegük.” Ez a természetes asszimiláció szlovák részről történő prezentálását jelenti, amire korábban igazából nem volt példa.

Ugyanígy megjelennek a legújabb tankönyvekben nemzetiségi térképek, ami úgyszintén precedens nélküli. A nemzetiségi adatok és folyamatok részletes bemutatása, grafikonos illusztrálása azt hivatott átélhetővé tenni, hogy milyen hatással volt a szlovákság etnikai arányának csökkenésére a magyarosítás és a magyarosodás, vagy az Amerikába történő kivándorlás. De egyben a korábbinál erőteljesebben mutatja azt is, hogy a mai Szlovákia területén már az erős asszimilációs folyamatok beindulásakor a lakosság 20 százaléka magyar volt; a térképek révén pedig az is egyértelművé válik, hogy a mai Dél-Szlovákia hagyományosan magyarlakta vidék, azaz az itteni közösségek kialakulása nem valamilyen modern magyarosító szándék eredménye. Az interetnikus viszonyok ilyen mély elemzése korábban nem volt jellemző, és ha a szlovák álláspontot van hivatva bemutatni, akkor is alapot adhat a kulturális érzékenyítésre.

A magyar történelmi emlékezetben is megjelentek új színek a dualizmus kapcsán: a legújabb tankönyvek önkritikusan szólnak a nemzetállam-építés nemzetiségellenes éléről. Szerencsés párhuzam, hogy eközben, úgy tűnik, a szlovák köztudat a számukra fájó asszimiláció jelenségéhez kezd a korábbinál kifinomultabban viszonyulni: a Monarchia emléke szlovák oldalon is egyre színesedik. Nem véletlenül érzékeli úgy a szlovák történészszakma, hogy ma már ez a korszak nem a legkényesebb, legvitatottabb témája a magyar–szlovák vitáknak.

Ennek a színesedésnek ad további lendületet az a fajta patrióta és lokál-patrióta helykeresés, ami a mostani szlovák középosztályt jellemzi. Ez a középosztály sokszor a Monarchia korához nyúl vissza, mint egyfajta polgárosodási mintához – annak ellenére, hogy ez a Monarchia nevében is „Osztrák–Magyar” volt. De mégis ez volt az a kor, amikor a mai Szlovákia számos jelentős épületét emelték, és amikor volt úri középosztály, pezsgő, kuplé és elegancia. A Monar-

⁴ Gyáni Gábor, *Az asszimilációkritika Bibó István gondolkodásában*, in: Holmi, 23. évf. 8. sz. 2011. augusztus, 1022–1035.

⁵ *Dejepis pre 2. ročník gymnázií a stredných škôl*. Autori: Anna Bocková, Ľuboš Kačirek, Daniela Kodajová, Mária Tonková, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2012, 187–191.

chia így a polgárosodás és nyugatosodás közép-európai mintáját szolgáltatja a mai szlovákoknak is. Egy olyan hagyományvilágot, amit osztrák–magyar jellege ellenére magukénak tudnak érezni, és ami a mai Szlovákia területéhez ezer szálon kötődik.

Így az utóbbi évtizedben több nagystílű, remekül illusztrált népszerűsítő szlovák kiadvány jelent meg az Osztrák–Magyar Monarchiáról, melyek mintegy „első integrációs kísérletként”, „középhatalmi státusú Közép-Európaként” mutatják be a térség akkori jelenét.⁶ Az immár boldoggá avatott IV. Károly király emlékét őrző *Nemzetközi Károly Király Imaligának* pedig szlovák fiókszervezete is van, akik elérték, hogy a Monarchia utolsó uralkodójának az ereklyéit elhelyezzék a pozsonyi dómban. Maga a szertartás 2011-ben volt, ahol jelen voltak a magyar és osztrák társszervezetek képviselői is.⁷

Ez az esemény egyébként jól mutatja, hogy a „kollektív tudatalatti” hogyan szab határt a magyar–szlovák közeledésnek: a szlovákok ugyanis IV. Károlyról általában mint császárról emlékeznek meg. Az Imaliga szlovák szervezetének honlapja is cisarkarol.sk, azaz „Károly császár”-ként szólítja meg a valahai magyar királyt. Ahogy a Habsburg uralkodókat általánosságban előszeretettel nevezik a szlovákok császáraiknak, és nem királyaiknak.⁸ Nem tudatos, halvány, de mégis nagyon elemi jelzés ez, hogy a szlovákok jobb szeretnének a bécsi császárvárosra emlékezni, mind a budai királyi rezidenciára. Ezt tovább erősíti a szlovák köztudatnak az a felismerése is, hogy a Habsburg-udvarban többen is dédelgették a dualista állam föderalizálásának – így a magyar dominancia megtörésének – tervét. Ennek talaján vált ma újra népszerűvé szlovák körökben Ferenc Ferdinánd trónörökös emléke, aki az utolsó reményt jelentette a korabeli szlovák elitnek, és akinek tragikus halála a már fent többször idézett tankönyv szerint „*semmivé tette a szlovákok utolsó próbálkozását, hogy saját nemzeti helyzetüket a bécsi udvar révén javítsák*”.

A Monarchia magyar és szlovák emléke mára tehát egyre kevésbé ellentétes, és ebben két fontos tényezőnek van kulcsfontosságú szerepe; ezek egyike sem kifejezetten a magyar–szlovák közeledést célozza, mégis elősegíthetik azt. Az egyik ilyen tényező a tankönyvi módszertan fejlődése, ami az ex cathedra kijelentésekkel tarkított politikátörténet dominanciája helyett a forrásközpontú társadalom- és mentalitás-történetet helyezte előtérbe. Ez magával hozza a „multiperspektivitást”, az árnyaltabb véleményalkotást a társadalmi folyamatokról, amelyekben kevésbé bűnösök és áldozatok, hősök és antihősök vannak, hanem emberi életstratégiák sokasága. A másik tényező pedig a szlovák középosztályosodás, ami patrióta és lokálpatrióta tradíciók kialakításával (vagy újrafelfedezésével) próbálja növelni saját közösségi presztízsét. Amikor a magyar–szlovák kapcsolatok jövőbeni alakulását vizsgáljuk, akkor tehát nem szabad csak a politikai aktorok ténykedéseire és stratégiáira figyelni; hosszabb távon döntőbbek lehetnek a ma csak halványan jelentkező belső társadalomfejlődési és szakpolitikai folyamatok.

⁶ *Rakúsko-Uhorsko. Habsburská ríša v rokoch 1867–1918*, ed: Zsuzsa Gáspár, Vydavateľstvo Slovart, Bratislava, 2011

⁷ cisarkarol.sk

⁸ *V katedrále je relikvia cisára Karola I. Habsburského*, SME, 2011. október 22.

Käfer István

Szlovák hitvallások Magyarország forradalmaiban*

„Nagy Imre rekedt hangja”
(Anton Hykisch)

Juraj Rohoni 1795-ben írta védekezve válaszul Dugonics Andrásnak az *Etelka* jegyzetére, miszerint „Az tót rüh már Miskoltzot is meglepett”: *„Bárho! volt fegyvercsörgés a haza javáért, mindenütt ott volt szláv és magyar is. Mindkét nemzetnek megvannak régi nemes családai, ott fekszenek holtan Várna és Mohács csatateréin.”* A dél-alföldi Glozsán szlovák evangélikus lelkésze határozottan vallott a szláv/szlovák–magyar fegyverbarátságról immár a szlovák nemzetté válás elfogadó korszakában: *„Lám, a magyarok követik ősi elődeiket, amikor most minden hivatalba beerőszakolják nyelvüket. A tanulóknak szláv-nak nagyon tetszik ugyan a nyelvük, most azonban erőltetik, ezért elveszíti báját.”* Szörényi László kutatásából tudjuk, milyen haragot váltott ki Vörösmarty Mihályból Rohoni hivatkozása a magyar nyelv szláv jövevényszavaira, amikor a szlovákok hungarus/uhorský patriotizmusa sem vesztett még bájából.

A szlovákságtudomány kincstárában sok felfedezni- és terjeszteni való van, némi terminológiai nehézségekkel. A szlovakológia a Kósa László fogalmazta hungarológia tejtestvére, megannyi azonossággal, ámde a „ria, ria, Hungária” visszhangjában kínosan hangzik. Jobb lenne szlovákul az *uhorskoslovakológia*, azaz a szlovákságtudomány hungarus/uhorský széteszthatatlan elemeit vizsgáló tudomány. A terminológiai rendezéssel, a tudomány törvényei szerint, korunk politikai realitásainak közegében megszámlálhatatlan kincset találunk a szlovák művelődés uhorskoslovakológiai rétegeiben. Mint Rohoni megnyilvánulása a XVIII–XIX. század fordulóján az erőszakolt magyar nyelv bájának halványulásáról.

Rohoninak lehettek ismeretei a szláv/szlovák–magyar fegyverbarátságról, hiszen az már az ún. kalandozások idején létezett a bajor püspökök panaszlevelében János pápához, miszerint a pogány magyarok között keresztény morva-szlávok is harcolnak. Sőt! A zsákmányon is megosztottak. A felföldi szláv/szlovákok mindmáig élő nemesi családnevei tanúskodnak erről a fegyverbarátságról. Jozef Ignác Bajza szerint a magyar hódítás korában az egész lakosságot „Uhri”-nak hívták. *„A magyarok az egész hadizsákmányt, a földet és rajta az embereket a vérontásban szerzett érdemek szerint osztották el. Aki gyáva volt, bizony, nem kapott semmit, sőt a legyőzött népek között találta magát, s ő is jobbágy lett saját fajtája körében... Amikor egy külső hatalom megtámadta az országot, a király hasonlóképpen jutalmazta azokat, akik habozás nélkül kockára tették életüket.”*

* Elhangzott 2016. december 3-án a Charta XXI Egyesület Együtt az úton, magyarok és szlovákok című konferenciáján.

Rákos mezejének motívum-nyomai mindvégig fennmaradtak a szlovák folklórban és a nyelv archaizmusaiban. A nádas-zsombékos területet jelentő szláv rokosz-ból lett a magyar Rákos, ahol az ország urai összegyűltek – s ez a rákos a mai szlovákban zajos, nagy tömeget jelent. Itt gyülekeztek a keresztes hadak paraszttömegei is, akik azért mentek a Rákos mezejére, hogy lerázzák magukról tenyerük kérgességét, majd Temesvárra vonultak tovább, ahol vörös köpennyel takarták le őket. A cseh földre szakadt nagyszombati Ján Silván cseh énekeit joggal tartja számon a szlovák irodalom is, mert bár elszakadt hazájától, egyik versét a Mohácsnál szerencsétlenül járt Lajos királyról szóló ének dallamára, egy másikat pedig a Murányról szóló históriás énekére írta.

Kötetre rúg a szlovák históriás énekek anyaga, amelyekben sorjáznak a török elleni harcok, a haza sanyarú sorsa, akár Bornemisza Péter *Siralmas ének* címűjének szlovák / biblikus cseh megfelelője: *Vajon s mikor leszön jó Budában lakásom – Uram Isten, engedj szebb időket látnunk, Uhorsko/Magyarhon királyát Budán viszontlátunk*. 1666-ban Zsolnán jelent meg Štefan Pilárik *Sors Pilarikiana* c. verses krónikája. Pilárik udvari prédikátor volt a Madách-családnál Alsósztrégován, majd az Illésházyaknál Trencsénben. Érsekújvár török ostromakor tatárok fogták el, és egy Vulkuli nevű román rabszolgája lett. Török fogságának leírásában az alábbiak olvashatók szlovák elemekkel teletűzdelt biblikus cseh nyelvű munkájában: *„Isten a szörnyű erkölcstelenség miatt tatárt, törököt bocsátott ránk. Párkánynál átkeltek a Dunán. Lehullott a dicső magyarhoni korona virága és tisztessége. Pozsony, Nyitra, Trencsén urasága, nemessége ellenük fordult, de nem bírta a túlerővel.”* Az eredeti szövegben Szalay Pál, Zongor János, Szentkereszty Jan, Ferenczy Anna Nyári segítette vissza családjához.

A mai szlovák antológiákban sem szerepel még nemrég talált szlovák *Ének a magyarhoniak győzelméről*:

A mindenható Úristen nem szenvedhetett
a németet kedves hazánkban
hanem méltóztatott felébreszteni Rákóczi urat
hogy újra kiűzze a kegyetlen németet. Elindult, jó folyvást még,
véghezviszi művét a magyarhoni erősségekben.
Mi valamennyien hisszük, hogy az Úr meghallgat minket,
hogy Rákóczi fejedelem valamennyit elpusztítja.

Krman Dániel, Rákóczi szlovák sajtófőnöke történeti hazatudattal népszerűsítette a fejedelmet, felszabadító háborúját prédikációival, kalendárium-krónikájával. Magyarország kalendáriumai semmit sem közöltek a fejedelem dicsőséges hatcáiról, diplomáciájáról, ezért Rákóczi el is koboztatta a debreceni naptárt. Krman Dániel 1707. március 8-án Zsolnán felszentelte Czelder Orbán regimentjének zászlóit. Idézzünk a szlovák / biblikus cseh prédikációból: *„Most is adott az Úristen ilyen zászlót azoknak, akik félik őt, hogy felemeljék az igazságot ... Magyarhon népének, amely az utóbbi időben bűnei miatt keményen megaláztatott és megnyomorítottatott ... vezető emberei által felkészítve fölkelt ... Még maguknak az ellenségeinek is el kellett ismerniük, hogy maga az Úristen a kurucokkal tart. Most imádsággal mind ezt a nyolc zászlót consecrálom; azaz kihirdetem, hogy átadatnak a Magyar Királyság hadi céljaira ... azt kívánva, hogy szerencse, valamint győzelem kísérje őket... Jézus Krisztus ... tedd meg, hogy e zászlók*

nyomában a megnyomorított Magyarhonra sok jó származzék, hiszen hazánk valaha az országok dísze volt. Urunk, aki igazságot szolgáltat az elnyomottaknak ... légy a mi nagyságos Fejedelmünkkel, drága urunkkal, Rákóczi Ferencsel, add, hogy mint börtönéből kiszabadult József legyen a haza atyja, s jó tanácsaival és a haza szerencsés megvédelmezésével az összes előző magyar hazafit – Báthorit, Bethlent, Bocskait, Thökölyt és elődeit is felülmúlja hímévbem...

Egész könyvtárat lehetne összeállítani a szlovák írásbeliség kuruc motívuimaiból, témáiból, amáig ismert tréfás kétnyelvű versezettől

Nem tudom én semmit tótot, / mert én magyar vagyok. / Ha azt tudni akarjátok, / Liptovában lakom. / Ej, mikor én kuruc voltam/ Rákotzi vojnában, / Cifra plahta zastavával / Jártam Moravában. / Moravában, Ausztriában / Furtos legény voltam, / Konyát, huszát, kravát, volát / Gyakran elhajtottam.

A szabadságharc még a huszadik század második felében is élő a szlovák történeti prózában: Jánosik betyár szabadítja ki a fejedelmet bécsújhelyi fogóságából, majd menti ki a trencsényi csatából, Kray Jakab késmárki bíró a kuruc hadianyag-utánpótlás danckai kikötőjében szolgálja hazáját, és folytathatnám. Ez már Nora Baráthová történelmi trilógiája Késmárkról. Az író nő várostörténeti kismonográfiájában ilyen fejezet olvasható: *A szabadságért és igazságért. Bercsényi Miklós búcsújától 1848–49 bukásáig.*

Fiatal tudósaink 1989 után, de különösen az utóbbi évtizedben a politika felszabadult légkörében merész, de biztos kézzel, a számítógépek és más technikák segítségével igen nagy munkát végeznek a szlovákságtudomány elásott kincseinek feltárásában. Ilyen kincsek napjainkban is keletkeznek, szlovák tudós kollégák magyar kiadásában is. Ilyen Eva Kowalská és Karel Kantek kötete, a most megjelent *Magyarországi rapszódia avagy Hajnóczy József tragikus története* a Kor/ridor könyvek negyedik tagjaként a békécsabai Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete kiadásában, Demmel József szerkesztésében. Különösen *A forradalom jegyében* c. fejezet tartozik mai témánkhoz, mint a modern nemzeté válást megelőző kor közös hungarus/uhorský hagyományának feldolgozása *Joseph Hajnotzi, Hajny Joannes, Hajny János, Hajnóczy József* névvel fémjelezve.

Igen sok, nemegyszer szándékosan elásott kincs van a szlovák művelődésben 1848/49 forradalmáról és szabadságharcáról a kezdeti lelkes reménykedéstől, a Hurban vezérelte, szlovák nemzeti felkelésnek minősített mozgalomtól a kassai vörössipkásokon át egészen a Bécs oldalára állás lelkiismeret-furdalásáig. Íme, néhány sor strófa Ján Chalupka nagy ritkán emlegetett *Udri na zvon / Verd félre a harangot* c. verséből Fried István professzor fiatalkori fordításában:

Verd félre a harangot! Ég Buda! / Az ország pusztító tűzben áll! / Tán tűz világit Tátránk csúcsán fenn? / A mennybolt bíborvörösben ég / Lengyelhon felett dörren az ég, / Mi lesz velünk? Oh haragvó Isten! / Dicsőségről beszélnek mindenhol, / ezt visszhangozza Tátránk orma, / paraszt úr kebelére borul ma, / s mindenki vidám nótákat dalol. / Széles e földön ágyúk zengenek, / Teret betölt harang zúgása, / S Budának büszke várfokán / a nemzeti zászlók lengenek. / Szlovák, német, román és a magyar / egy nagy családban jó testvérek. / Ha mindig békében élnének! / Csak múlna el a rút idő, a baj.

Jozef Miloslav Hurban fia, Svetozár Hurban Vajanský, a szinte minden magyart elutasító türelmetlen szlovák ugyanúgy Oroszországban reménykedett, mint halála előtt a végtelenül megkeseredett Lúdo ví Štúr. Negyvennyolc közös

hungarus hagyománya érdekesen nyilvánul meg *Kotlín* c. nagyregényében, amelynek Krapina nevű szlovák nemese kemény negyvennyolcas volt. Csutoráján is piros-fehér-zöld szalagok csüngtek, és szakadatlanul negyvennyolcra, az igazi Kossuth-időkről álmodozott. Akkor volt igazi hazafiság! Az öregúr szomorúan állapítja meg, hogy az őseiket Béla királytól számító szlovák nemeselek birtokai zsidó kézre kerülnek, és Krapina már csak a régi szép időkön képes merengeni. Vajanský magyarul kiáltja vele: *Éljen a haza!* De ez az éljen egészen más, mint a századforduló szlovák hazafiúcskáinak *újjene*. Vajanský megbocsátotta hősének, hogy nem a szlovák nemzetért lelkesedett, de igazi hazafi, nem szájhős volt.

Negyvennyolcra továbbra is vízvázasztó szerepe maradt a nemzeti tolerancia és az elvakult nemzetieskedés között. Alexander Matuška szerint Štúrék *„Hurban felkelésével ... nem azért fordultak a magyarok ellen, mert szerették Bécset ... Tettükre a sajátosan szlovák helyzet készítette őket. Tudták, mit eredményezhet a magyar szabadságharc a szlovákok számára ... Štúrék műveltségüket tekintve európaiak, működési helyüket tekintve falusiak...* Matuška szerint, ha a múltban olyan tettet, személyt akarnak látni a szlovákok, akire forradalmi nemzeti büszkeséggel nézhetnek, ez a személyiség Janko Král', a helyzet pedig 1848 márciusa. Král' viszont Štúrékkal szemben a barikád másik oldalán volt. A nemzetet második helyre soroló költészetét mind a mai napig csak az osztályharcos ideológia értékelte igazán. Ezért volt, hogy a szlovákok őt is csak 100 éves késéssel olvashatták.

A barikád két oldalát fejezi ki Vladimír Mináč szállóigévé vált mondása: *A magyarok a szlovák politika végzete. Sok évtizeden át azzal léteztünk, hogy elrugaskodtunk a magyaroktól ... Hogy rajtuk kívül és ellenükre éltünk ...* Rossz lovakra tett a szlovák nemzet, amikor Bécstől, Berlinton, netán Pétervártól vagy Moszkvától várta a szabadságot. Pikáns keresztelője ez az alakuló szlovák nemzetnek. Milan Rúfus bocsánatot is kér, sírva mondja őket... Nem szabadulhat egyfajta szégyenérzéstől... Olyanformán érzi magát, mint a felnőtt, aki kanyarót vagy mumpszot kap...

1956 mélyen megrázta a szlovákokat. Még sokan tudtak magyarul, s ezt jól tudta a hatalom is. A magyarországi erjedés kezdetétől ezért is csaptak le minden szlovák nemzeti megnyilvánulásra. A magyar és a szlovák művelődés története, a történelem maga azonos, nemegyszer a személyek is. Ez valahol abban rejlik, hogy nekünk, magyaroknak és a szlovákoknak nincs a határon, mármint Magyarhon/Uhorsko határain kívül anyanemzetük. Ennek is köszönhető, hogy az elmúlt másfél évszázadban mindenfajta központi előírás ellenére a szlovák szellemi élet legjobbjai nem tagadták meg nemzetük magyarhoni gyökereit. Világosan fogalmazza ezt meg Anton Hykisch *Régi idők gyönyörűségei* c. regényében, éppen '56 kapcsán: *„Andrej és Fela, mindketten otthonról tudtak magyarul és szorongó szívvel ültek a rádiók mellett. Tizenkét hihetetlen nap...”* És következnek a drámai hírek a budapesti rádióból. Ugyanígy 1968 reménytelené váló helyzetében: *„Andrej ... emlékezett ... arra a vasárnap reggelre, amikor Fela szüleinél Budapestre állította a rádiót középhullámon... Nagy Imrének rekedt volt a hangja... a dzsekis fiúk hiába dobták magukat a nedves aszfalra, régi puskákat tartottak reszkető kezükben. A rekedt hang tulajdonosa néhány év múlva nem volt az élők sorában. Titkos per után honfitársai akasztották fel. Az pedig senkit sem érdekel, hány fiatal végezte életét a kövezeten...”*

Laudáció

Kozma Imre tiszteletére*

Aki azt hallja: június 4-e, azonnal tudja, hogy 1920-ra gondolunk. De most azt mondom: tegyük hozzá még húsz évet. 1940. június 4-én egy győrzámolyi édesanya nagyon boldog volt, hiszen egészséges fiúgyermeknek, Kozma Imrének adott életet. Talán van jelképes üzenete a születésnapnak, de biztos vagyok benne, hogy jelképnél mélyebb megfontolás irányította Kozma atya gondolatait és tetteit, amikor a figyelmé a trianoni döntés miatt az anyaországiaktól mesterségesen elválasztott magyarok felé fordult. Szerinte nem véletlenül születik az ember magyarnak, szlováknak, románnak, vagy akármelyik nemzet tagjának. Meghatározza egy ember életét a család, a nemzet. Milyen fontos ez napjainkban, amikor sokan csak felesleges nyűgnek, a világ fejlődését akadályozó elavult eszmének tartják a nemzetek különállását! Kozma Imre viszont értéket lát ebben a sokféleségben.

Nem hálás feladat egy közismert embert bemutatni, hiszen nem lehet olyat mondani, ami ne volna a hallgatóság számára ismerős. Ezért nem is próbálok az ő egész életútját felvázolni, inkább kiemelek belőle néhány olyan szempontot, amit jó lenne beleírni mindenki lelkébe.

Gyakran, és nemcsak temetések alkalmából beszél arról, hogy a halál nem pont, hanem kettőspont földi életünk végén. Ma, amikor felmérések sora tanúsítja, hogy még a rendszeres templomba járók sem feltétlenül hisznek az alapvető vallási tanokban,

például az örök életben és a feltámadásban, roppant fontos megláttatni az emberekkel, hogy vannak sokan, akik komolyan veszik a hitigazságokat. Ehhez a pap tanúságtétele elengedhetetlen ugyan, de nem elegendő. Kozma Imre mindig megtalálta a módját, hogy közösség legyen körülötte. Évtizedeken át ezért persze nem dicséret, hanem üldözés járt. Ablakára titkos poroszlók jöttek hallgatni a beszédét beáruulás végett. Ezt bizony tessék szó szerint érteni. Vasárnaponta ott állt egy autó a templom közelében, és két marcona alak egyrészt lehallgatta a prédikációt, másrészt felírta a parkoló autók rendszámát. Ettől függetlenül a közösség létezett, és mintha a tömegvonzás törvénye itt is érvényesülne, növekedett is.

Kozma Imre munkálkodását jó helyzetfelismerés és bátorság jellemzi. Amikor hirtelen káplán nélkül maradt egy hatalmas, vagy két tucat hittancsoportot oktató plébánián, nem habozott a templomi hitoktatást rábízni a szülőkre. Amikor beköszöntött a hideg idő, és a keletnémet menekültek helyzete tarthatatlan lett, nem habozott felszólítani plébániája híveit, hogy fogadják be a lakásukba őket. Az ő szavára családok tömege került még aznap este fedél alá. Amikor Temesvárott kitört a forradalom, a vezetésével éppen szerveződő Máltai Szeretetszolgálat azonnal mozdult, és nagy erővel járult hozzá az erdélyiek – magyarok és románok – élelmiszer- és gyógyszerellátásához.

2013-ban a Máltai Lovagrend kilencszázados évfordulóján XVI. Bene-

* Beszéd a Jean Monnet-emlékérem átadásakor – május 8. Párbeszéd Háza

dek pápa azzal búcsúzott Kozma Imrétől: „Vigyázzanak Szent István örökségére.” Hogy valójában mi is Szent István öröksége, arról Kozma atya ezt mondta: Szent István felelősen átértézte, „hogyan az Isten nem hiába teremtett különböző nemzeteket. Minden nemzetnek megadta a maga egyéniségét, de azt nem akarja, hogy elkülönülten magukba zárkozzanak.” Szent István „az idegeneknek megnyitotta kapuit, vendégelte őket, ha a szellem vértetében jöttek. De kardot emelt, ha a hatalom igényével jöttek.”

Az örökség a többnemzetiségű Magyarország. Beletartoztak a szlovákok ősei is. Kozma atya ennek tudatában buzdítja a felvidéki magyarokat, hogy „vallják meg bátran a magyarságukat. A magyarságuk értékeit. Ismerjék fel, és ezekkel ajándékozzák meg a szlovákokat, hogy tudjunk egymással kapcsolatot teremteni.” Kozma atya szerint „a szlovákoknak szükségük van a mi magyar értékeinkre, és nekünk is szükségünk van arra az értékre, amit a szlovákok képviselnek”. A szlovák–magyar közeledést nem a

nemzeti érzés elfojtásával érhetjük el. Két semmiből semmi sem lesz. De két érték összeadható. Az üzenete határozott és lényegi: légy öntudatos, büszke magyar, s mint ilyen nyissál a többi nemzet felé, a magad értékei mellett becsüld meg mások értékeit is.

Tisztelt ünneplő közösség! Kedves Imre Atya! A te tanításod a Megbékélés Chartájának lényege. Még pár szót arról, hogy az érmet, amellyel megbecsülésünket és tiszteletünket ki akarjuk fejezni, miért épp Jean Monnet-ről neveztük el. Ennek az oka az a mottó, amelyet naplója elejére írt: „Nem országokat, hanem embereket egyesítünk.” Két nemzet közötti feszültséget határmódosítással eltüntetni nem lehet. Egymás megbecsülésével és a keresztény szeretetre épített kapcsolat keresésével, a megbocsátunk és bocsánatot kérünk szellemével igen.

Köszönjük áldozatos életedet és fáradhatatlan munkádat. Kérünk, megbecsülésünk jeleként fogadd el ezt az érmet ettől a közösségtől.

Surján László

Fotó: Váli Miklós

kortársai-barátai Sziveri-díjat alapítottak, s ítélnék oda évről-évre valamelyik fiatal tehetségnek, játsszák a drámáját és játsszák a róla szóló drámát (Az ember komédiája – Táborosi Margaréta érzékeny kegyetlen kitérő rendezésében), szóval, utóélete már van Sziverinek. A kérdés csak az, hogy hol van, vagy hova lett Sziveri – élete?

Zalán Tibor

E számunk szerzői

- Babics Imre** (1961) – költő, szerkesztő, Bakonyszűcs
- Babirák Hajnalka** (1958) – irodalomtörténész, kaukázológus, műfordító, költő, Budapest
- Bánki Éva** (1966) – író, irodalomtörténész, tanár, Budapest
- Barna Júlia** (1946) – nyugdíjas, Hajdúdorog
- Bartók Ágnes** (1981) – bölcsész, szociális munkás, Budapest
- Benedek Miklós** (1984) – költő, újságíró, szerkesztő, Topolya (Szerbia)
- Burján Gál Enikő** (1983) – festőművész, költő, Gyergyószentmiklós (Románia)
- Csik Mónika** (1978) – író, költő, szerkesztő, Szabadka (Szerbia)
- Csontos János** (1962) – író, költő, Budapest
- Csörsz István** (1942) – író, Budapest
- Fenyvesi Ottó** (1954) – író, költő, szerkesztő, műfordító, Lovas
- Ferdinandy György** (1935) – író, költő, kritikus, irodalomtörténész, Budapest
- Habos László** (1963) – író, szerkesztő, Budapest
- Hegyí Botos Attila** (1970) – költő-filozófus, alkotóművész, Budapest
- Jódal Kálmán** (1967) – író, Újvidék (Szerbia)
- Käfer István** (1935) – hungaroszlavakológus, Budapest
- Kalász István** (1959) – író, újságíró, Budapest
- Kállay Kotász Zoltán** (1969) – író, szerkesztő, Budapest
- Kiss Benedek** (1943) – költő, műfordító, Budapest
- Kollai István** (1980) – történész, Budapest
- Kovács Jolánka** (1958) – író, szerkesztő, műfordító, Muzsla (Szlovákia)
- Kovács katáng Ferenc** (1949) – író, műfordító, képzőművész, Oslo (Norvégia)
- Lábass Endre** (1957) – író, festő- és fotóművész, Budapest
- Lénárd Róbert** (1983) – író, rendező, Újvidék (Szerbia)
- Makkai-Kiss Nóra** (1957) – költő, hivatalnok, Dunakeszi/Budapest
- Mortitia Schaegebécourt** (Fekete J. József, 1957) – író, irodalomtörténész, újságíró, Zombor (Szerbia)
- Németh András** (1956) – költő, Budapest
- Németh Géza** (1944) – festőművész, Budapest
- Németh István Péter** (1960) – könyvtáros, költő, irodalomtörténész, Tapolca
- Nerhaft Antalné** (1940) – nyugdíjas, Budapest
- M. Pálffy Erika** (1977) – közgazdász, szakíró, műfordító Budapest
- Samu János Vilmos** (1977) – író, egyetemi docens, Zombor (Szerbia)
- Sándor Zoltán** (1973) – író, újságíró, szerkesztő, műfordító, Szabadka (Szerbia)
- Sebeők János** (1958) – író, publicista, Budapest
- Sinkovits Péter** (1946) – író, költő, újságíró, Zenta (Szerbia)
- Sóváradi Valéria** (1950) – képzőművész, Budapest
- Stanczik-Starecz Ervin** (1955) – író, műfordító, antropológus, tanár, Budatétény
- Stepanović Predrag** (1942) – író, műfordító, Szentendre
- Surján László** (1941) – orvos, politikus, Budapest
- Szögi Csaba** (1975) – író, költő, szerkesztő, Zenta (Szerbia)
- Szörényi László** (1945) – irodalomtörténész, kritikus, Budapest
- Tamási Orosz János** (1953) – költő, újságíró, Budapest
- Temesi Ferenc** (1949) – író, Budapest
- Toót-Holló Tamás** (1966) – író, szerkesztő, Budapest
- Wehner Tibor** (1948) – író, művészettörténész, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest

Kovács katáng Ferenc Hetedhét-díjas

Kovács katáng Ferenc költő, író, műfordító kapta a Cédrus Művészeti Alapítvány Napút Hetedhét-díját április huszadikán este a Nádor Teremben.

A Norvégiában élő alkotót elsősorban az északi irodalom magyarországi megismertetéséért végzett több évtizedes munkájáért díjazta az alapítvány. Az elismeréssel járó, Sóváradi Valéria által készített egyedi oklevelet Szondi György, a Napút folyóirat főszerkesztője adta át a kitüntetettnek, akiről Szok Iván festőművész portrét is készít.

Kovács katáng Ferenc – emelte ki méltatója: Veres Emese Gyöngyvér, rádiós újságíró-szerkesztő – megengedheti magának azt a luxust, hogy azt fordítson, amihez kedve van. Azt, ami fontos lehet nekünk,

magyaroknak, hogy megismerjük azt az északi világot, hogy tanuljunk belőle, akár pozitív, akár negatív példaként álljon is előttünk az adott mű. Elcsépelet szó sokszor a híd, de ez esetben nem találok jobbat mindarra a tevékenységre, amit Kovács katáng Ferenc és felesége végez, mert ne felejtsük ki Ágnest, a feleséget, a társat a mindennapokban és az alkotásban, a szervezésben és utazásban, utaztatásban – hiszen a norvég szerzőket Magyarországra is elkísérik.

Az immáron hetedik alkalommal odaítélt elismerést minden évben egy, az irodalmi műhelyhez kötődő alkotó kapja műfordítói s kultúraközvetítói életművének elismeréseként. Az előző években Báthori Csaba, Galgóczy Árpád, Gállos Orsolya, Szénási Ferenc, Tasnádi Edit és Bognár Antal vehette át a díjat.

Fotó: Kállay Kotász Zoltán

Színes Sikoly

„Nagy hálát érzett a Tenger, a Homok és a Nap iránt. Süssél, gondolta. Süss erősen! A nap felé emelte homlokát – más nem volt, amit cserébe adhatott. Valamit hozott ez a szél. Eljött valami rendkívüli!” (Csörsz István)

„A teremtéssel magával ki vagyok békülve. Ami nekem fájdalmat és béktelenséget okoz, az ember útja. Én úgy érzem, az ember azzal, hogy a technika útját választotta, lelépett a helyes ösvényről. És ez nem jó. Ezért szükséges az – úgymond – korrekciók alkotása, és a Gnózis talán ebbe a sorba tartozik. De hát remélhetőleg nincs egyedül, s követik majd más jelentősebb művek is.” (Babics Imre)

„Sebeők János 2009-ben bejelentette, hogy celebként abbahagyja, s ehhez az elhatározásához azóta is hú. Képernyős megjelenése azóta sem volt. Ma már nem tekinti magát közszereplőnek. 2012 végén rovatával is felhagyott. Csönd van körülötte. Nyilatkozni nem hajlandó, így fogalmunk sincs arról, hogy visszatér-e valaha is az alkotó munkához, vagy életművét már most befejezettnek kell tekintenünk.” (Sebeők János)

„Ezért szerettük annyira a *Psychét*. A felét se értettük a »leírásoknak«, de az archaikus nyelv, a homályos költői szavak, a távolság a mi életünktől megerősítette, hogy felkavaró, titokzatos és nagyon is helytelen, amit mi akarunk. Mintha egy elbűvölő démon üzenne mindannyiunknak.” (Bánki Éva)

„Mindent beszántottak. A szőlőket is. A Csortán tanyáját sem hagyták meg. Igaz, nem volt akkora, mint az enyém, de mégiscsak tanya volt. Az is útban volt nekik. Az enyémet meg meghagyták. A szőlőt sem irtották ki. Kelltek nekik, használták. Még a vetőgép is megmaradt a pajta alatt.” (Stepanović Predrag)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,
valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.naputonline.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

